

การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการในรายวิชาพระพุทธศาสนา
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี
ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี
LEARNING MANAGEMENT ACCORDING TO YONISOMANASIKĀRA
IN BUDDHIST SUBJECT FOR STUDENTS GRADE VIII
OF HORWANG PATHUMTHANI SCHOOL,
SUANPRIKTHAI SUB-DISTRICT, MUENG DISTRICT,
PATHUMTHANI PROVINCE

นายคมสินธุ์ ต้นสินนท์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการในรายวิชาพระพุทธศาสนา
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี
ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

นายคมสินธุ์ ต้นสินนท์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Learning Management according to Yonisomansikâra
in Buddhist Subject for Students Grade VIII
of Horwang Pathumthani School,
Suanprikthai Sub-district Mueng district
Pathumthani Province

Mr.Khomsin Tonseenon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Teaching Social Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย เรื่อง
“การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
โรงเรียนห้วยวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี” เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย

ประธานกรรมการ

(รศ. ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง)

กรรมการ

(ดร.ปิ่นทอง ใจสุทธิ)

กรรมการ

(รศ. ดร.สมชัย ศรีนोक)

กรรมการ

(ผศ. ดร.บุญเลิศ จีร์ภัทร์)

กรรมการ

(ดร.นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ)

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย

ผศ. ดร.บุญเลิศ จีร์ภัทร์

ประธานกรรมการ

ดร.นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นายคมสินธุ์ ดันสินนท์)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการในรายวิชาพระพุทธศาสนา
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย
อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี
- ผู้วิจัย** : นายคมสันธุ์ ต้นสินนท์
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การสอนสังคมศึกษา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : ผศ. ดร.บุญเลิศ จีระภัทร์, วท.บ. (สถิติ), พธ.ม. (พัฒนาทางเศรษฐกิจ),
Ph.D. (Social Science)
 - : ดร.นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ, พธ.บ. (สังคมศึกษา), M.A. (Linguistics),
Ph.D. (Social Science)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบเชิงทดลอง (Experimental Research) มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ๒) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในรายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ก่อนเรียนและหลังเรียน ตามหลักโยนิโสมนสิการ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๑ ห้องเรียน คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๘ จำนวน ๓๖ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ๑) การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ๒) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน วิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๕๐ ข้อ ๓) แผนการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” จำนวน ๕ แผน ๆ ละ ๑ ชั่วโมง รวม ๕ ชั่วโมง สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่า (T-test)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี พบว่า ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ คิดถูกวิธี คิดในแนวทางที่เป็นกุศล เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม และนำวิธีการคิดที่ถูกต้องไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

๒. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

Thesis Title : Learning Management according to Yonisomansikâra in Buddhist Subject for Students Grade VIII of Horwang Pathumthani School, Suanprikthai Sub-district, Mueng district, Pathumthani Province

Researcher : Mr.Khomsin Tonseenon

Degree : Master of Arts. (Teaching Social Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Asst.Prof. Dr. Boonlert Chirapatra, B.Sc. (Statistics), M.A. (Development Economics), Ph.D. (Social Science)

: Dr. Niwes Wongsuwan, B.A. (Teaching Social Studies), M.A. (Linguistics), Ph.D. (Social Science)

Date of Graduation : January 30, 2019

Abstract

This thesis was an experimental research. Its main objectives were; I) to study learning management according to Yonisomansikâra in Buddhist subject for students Grade VIII of Horwang Pathumthani School, Suanprikthai Sub-district, Mueng district, Pathumthani Province. II) To study the achievement learning management according to Yonisomansikâra in Buddhist subject for students Grade VIII of Horwang Pathumthani School, Suanprikthai Sub-district, Mueng district, Pathumthani Province by pre and post learning according to Yonisomansikâra. The sample size for this research corrected by purposive sampling number 1 classroom mean secondary student 2/8 amount 36 persons. The implements for this research were as. 1) Learning management according to Yonisomansikâra. 2) The achievement for test pre and post learning for Buddhist subject item “Buddha’s biography, Disciples, Lady Disciples, Sample Buddhist” for students grade VIII, of Horwang Pathumthani School, Suanprikthai Sub-district, Mueng District, Pathumthani Province total 50 points. 3) The plan for managed learning the Buddhist subject item “Buddha’s biography, Disciples, Lady Disciples, Sample Buddhist” number 5 plans and each for 1 and total 5 hours. The statistics for research as namely, average ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.) and experiment (T-test).

Result had found that

1. Learning management according to Yonisomansikâra in Buddhist subject for students Grade VIII of Horwang Pathumthani School, Suanprikthai Sub-district, Mueng district, Pathumthani Province. It had found that, learners could have co-study within and between group with reason, then pushing for developing analyzing by regularity, good and merit thinking, and useful for self and public. Then, we could take them to be used in everyday life.

2. The achievement from learning Buddhist subject item “Buddha’s biography, Disciples, Lady Disciples, Sample Buddhist” for students grade VIII of Horwang Pathumthani school, Suanprikthai Sub-district, Mueng District, Pathumthani Province. It had found that. Those students who learnt according to Yonisomansikâra. There was an achievement from post learning higher than pre learning by statistics significance as .05 that consistent with set hypotenuses.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ได้ดำเนินการสำเร็จลงตามเป้าหมาย ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์อันประกอบด้วย ท่าน ผศ.ดร. บุญเลิศ จีระภัทร์ และ ดร.นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ ผู้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ตั้งแต่เริ่มตั้งชื่อเรื่อง จัดทำโครงร่าง วัตถุประสงค์ เนื้อหา ตลอดถึง ๕ บท จนที่สุดของการทำวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์มาตลอดในครั้งนี้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยขอกราบขอบขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบขอบคุณคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ประกอบไปด้วย รศ.ดร.โกนิฐฐ์ ศรีทอง ประธานกรรมการ ดร.ปิ่นทอง ใจสุทธี กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ รศ.ดร. สมชัย ศรีนอก กรรมการ ผศ.ดร. บุญเลิศ จีระภัทร์ กรรมการและ ดร.นิเวศน์ วงศ์สุวรรณกรรมการและ เลขานุการ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณท่านผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือทั้ง ๕ ท่าน คือ ท่านพระมหาสมบุรณ์ สุมโน รศ.ดร., นายพงศ์ภาณุ พัฒนพิมพ์พงศ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนโรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดปทุมธานี, นางสาวภรณ์ ตั้งธนศิริกุล ครูเชี่ยวชาญ, นางนภาพร เกาะทอง ครูชำนาญการพิเศษ, นางวันวิสา ติจรัง ครูชำนาญการพิเศษ ที่ได้ให้การอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ครบถ้วน

ขอกราบขอบพระคุณนายธนพจ แก้ววงษา ผู้อำนวยการโรงเรียนหอวัง ปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี และนายวัชรวิทย์ คุรุรัฐปิยสกุล ผู้ช่วยผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ และคณะครูทุกคน ที่ได้ให้ความเมตตาอนุเคราะห์ และอำนวยความสะดวกสถานที่ในการ ทำการทดลองใช้ เครื่องมือวิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูลของนักเรียน ทั้งที่เป็นกลุ่มตัวอย่างและ นอกตัวอย่างภายในโรงเรียน และขอบใจนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๘ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ด้วยความรักและหวังดี

ขอขอบพระคุณความเมตตาของคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของพุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ประกอบด้วย รศ.ดร. สมชัย ศรีนอก ผู้อำนวยการหลักสูตรฯ, พระวิเทศพรหมคุณ ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตร, ผศ.ดร. ขวาล ศิริวัฒน์ อาจารย์ประจำหลักสูตร, นายกิตติศักดิ์ ณ สงขลา อาจารย์พิเศษ, พระศักดิ์ดา อคฺคปัญโญ เจ้าหน้าที่ประจำหลักสูตร, และนางสาวยุภาพร ศรีนอก เจ้าหน้าที่ประจำหลักสูตร พระมหาสมเดช สุมโน พระยุง ขยานนโท และเพื่อนๆ ทุกท่านที่ได้ให้การอนุเคราะห์ ทั้งในเรียนการสอนและจัดทำหนังสือราชการต่าง ๆ มาด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ขอน้อมถวายเป็น พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และน้อมบูชาพระคุณบิดามารดา ญาติพี่น้อง และภรรยาของข้าพเจ้า ตลอดจนผู้มีอุปการะทุกท่าน ที่อุปถัมภ์กำลังทรัพย์ให้กำลังใจ สนับสนุนด้วยดีตลอดมา

นายคมสินธุ์ ต้นสินนท์

๓๐ มกราคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ณ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานของการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑	๗
๒.๒ หลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี	๑๐
๒.๓ ความหมายของการจัดการเรียนรู้	๑๖
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับวิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ	๒๒
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ	๓๙
๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา	๔๑
๒.๗ สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	๔๔
๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๖
๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๔

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๕๕
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๕๖
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๕๖
๓.๔ การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ	๕๗
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๑
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล	๖๓
๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๓

บทที่ ๔ ผลการวิจัย

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ของกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี	๖๗
๔.๒ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธ สาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” ก่อนเรียนกับหลังเรียน โดยใช้ การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวน พริกไทย อำเภอมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี	๙๓
๔.๓ องค์ความรู้จากการวิจัย	๙๔

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๕
๕.๒ อภิปรายผล	๙๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๙๙

บรรณานุกรม ๑๐๑

ภาคผนวก ๑๐๕

ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๑๐๖
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือ	๑๐๘
ภาคผนวก ค ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของเครื่องมือ (IOC)	๑๑๔
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดลองเครื่องมือ	๒๑๙
ภาคผนวก จ ผลการวิเคราะห์ทดลองเครื่องมือ	๒๒๑
ภาคผนวก ฉ หนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์แจกเครื่องมือวิจัย	๒๓๓

ภาคผนวก ข ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจริง

๒๓๕

ประวัติผู้วิจัย

๒๓๘

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๓.๑ แบบแผนการวิจัยหนึ่งกลุ่มทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน (One Group Pre-Test, Post-Test Design)	๕๔
ตารางที่ ๓.๒ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ	๕๙
ตารางที่ ๓.๓ ระยะเวลาในการทดลองวิจัย	๖๑
ตารางที่ ๔.๑ เป็นตารางสรุปค่าเฉลี่ยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและจำนวน Case จำแนกตามตัวแปรคะแนนก่อนเรียนและคะแนนหลังเรียน	๙๑
ตารางที่ ๔.๒ เป็นตารางแสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	๙๑
ตารางที่ ๔.๓ เป็นตารางค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนก่อนเรียนกับหลังเรียน (Mean)	๙๒
ตารางที่ ๔.๔ สรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน	๙๒

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่

หน้า

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

๕๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อที่ใช้ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การอ้างอิงพระไตรปิฎกจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น วิ.ม. (ไทย) ๖/๑๖/๔๗ หมายถึง วินัยปิฎก มหาวรรค ภาษาไทย เล่ม ๖ ข้อ ๑๖ หน้า ๔๗ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ ดังนี้

คำอธิบายคำย่อในภาษาไทย

คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

คำย่อ		พระวินัยปิฎก	ชื่อคัมภีร์		ภาษา
วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค		ภาษาไทย
คำย่อ		พระสุตตันตปิฎก	ชื่อคัมภีร์		ภาษา
ที.ม. (ไทย),	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	ภาษาไทย
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	ภาษาไทย
ม.ม. (ไทย),	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	ภาษาไทย
ส.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	ภาษาไทย
อง.ปณจก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	ภาษาไทย
ขุ.ป. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปฏิสัมภิตามรรค	ภาษาไทย

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Statement of the problems)

ในสถานการณ์ปัจจุบันโลกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาย ความเจริญของเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว เข้าสู่ยุคโลกไร้พรมแดนการรับรู้ข้อมูลด้านต่าง ๆ จึงต้องคิดวิเคราะห์ให้ถูกต้อง เพื่อนำความรู้ที่ได้นั้นมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต อันได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านการทำงาน ด้านการอุปโภคและบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา การตัดสินใจที่ถูกต้อง จึงจำเป็นต้องมีทักษะการคิดวิเคราะห์ที่ถูกต้อง ตามขั้นตอนและหลักวิชา เพื่อนำความรู้นั้นมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม เพราะฉะนั้นความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ (และแก้ไขเพิ่มเติม ๒๕๔๕, ๒๕๕๓) ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนไว้ในหมวดที่ ๔ เรื่อง แนวการจัดการศึกษา ความในมาตราดังต่อไปนี้

“มาตรา ๒๒ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด (Child Center) กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” และ “มาตรา ๒๔ การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้คิดได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝัง คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชาส่งเสริมสนับสนุนให้ครูสามารถ จัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ครูและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน

จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ รวมทั้งใน “หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้กำหนดไว้ในหมวดว่าด้วยการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะ

อันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ยึดประโยชน์ ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม ^๑ และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔) ได้กำหนดเป้าหมายรวมการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ว่าคนไทยมีคุณลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์มีวินัย มีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดี ของสังคม มีความเป็นพลเมืองตื่นรู้ มีความสามารถในการปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ มีความรับผิดชอบและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม มีสุขภาพกายและใจที่ดีมีความเจริญงอกงาม ทางจิตวิญญาณมีวิถีชีวิตที่พอเพียงและมีความเป็นไทย ^๒

ในสังคมไทยถือได้ว่าเป็นสังคมของชาวพุทธมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ โดยการปฏิบัติตั้งแต่อดีต และได้นำหลักธรรมคำสอนตลอดจนวิถีทางวัฒนธรรม หรือประเพณีที่เกี่ยวข้องกันกับพระพุทธศาสนาในการหล่อหลอมและพัฒนาจิตใจให้เป็นคนดี รู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ในสมัยปัจจุบันผลจากการรับเอาอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตก เข้ามาทำให้สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นก็เปลี่ยนไป จนก่อให้เกิดปัญหาและภาวะวิกฤตศรัทธาในพระพุทธศาสนา อันสืบเนื่อง มาจากการประหลาดย่นย่อของพระสงฆ์ และการไร้การศึกษาด้านพระพุทธศาสนา ของคนในสังคม ดังนั้น ในสภาพของสังคมปัจจุบันชาวพุทธควรให้ความสนใจกับการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น โดยควรเริ่มที่จะต้องหันมาศึกษาและนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมประเทศชาติ ไม่ควรนำศาสนาไปแขวนไว้กับบุคคลหรือกระแสสังคม เพราะเมื่อทำเช่นนั้นแล้วชาวพุทธก็จะมีหลักเกณฑ์ในการคิดที่ถูกต้อง ^๓

การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการที่ หมายถึงการคิดหรือการกระทำไว้ในใจ โดยอุบายอันแยบคาย โดยมีสติไตร่ตรองพิจารณาอย่างรอบด้าน และมีเหตุมีผลสมบูรณ์ที่สุด จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยในการจัดการเรียน การสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีระบบ ระเบียบ ตรงตามสภาวะและเหตุปัจจัยทุกชั้นตอน สามารถพิสูจน์หรือจำแนกแยกแยะออกมา อธิบายให้เห็นจริงได้ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ^๔ ได้เสนอวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการไว้ในหนังสือพุทธธรรมทั้งหมด ๑๐ วิธี คือ ๑) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ๒) วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ ๓) วิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา ๔) วิธีคิดแบบแก้ปัญหา ๕) วิธีคิดแบบบรรลธรรม-สัมพันธ ๖) วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก ๗) วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ – คุณค่าเทียม ๘) วิธีคิดแบบ

^๑ กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, (๒๕๕๑), **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐.

^๒ **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒** (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔) ฉบับที่ ๑๒ หน้า ๖๔.

^๓ สิปปนนัท เกตุทัต, **การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์**, (ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น , ๒๕๔๙), หน้า ๑๒.

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) , **พุทธธรรม: ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๙), หน้า ๖๖๗-๗๒๗.

อุปบายปลูกเร้าคุณธรรม ๙) วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน ๑๐) วิธีคิดแบบวิภาษวาท ซึ่งวิธีคิดดังกล่าวอาศัยกัน และสัมพันธ์กันเมื่อเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหาจะต้องบูรณาการรูปแบบวิธีการคิดมาผสมผสานกลมกลืนกัน เพื่อนำไปสู่แนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องอีกทั้งวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการเป็นวิธีคิดถูก วิธีคิดมีระเบียบ คิดมีเหตุผล คิดเร้ากุศล นอกจากนี้ยังเป็นวิธีการสอนที่มีลักษณะบูรณาการหลักจิตวิทยาการเรียน หลักการแนะแนว และหลักการสอนอย่างผสมผสานกลมกลืนได้สัดส่วนให้สมดุลกัน โดยมุ่งเน้นให้ครูเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ ครูและศิษย์มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จัดเป็นปัจจัยภายนอกที่เหนียวแน่น ส่งเสริมและปลูกเร้าให้เกิดความเชื่อในตัวครูผู้สอน ในสาระที่เรียนและวิธีการเรียนจะเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตัวผู้เรียน โดยเน้นการคิดวิเคราะห์อย่างมีระบบ ใช้วิธีการแห่งปัญญาในการเล่าเรียน การคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ^๕ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอน จึงเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง และเพิ่มกระบวนการฝึกคิดวิเคราะห์ จัดกิจกรรมที่น่าสนใจ เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ในการปลูกฝังและส่งเสริมให้นักเรียน เกิดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้องตามเหตุและผล โดยใช้ แนวพุทธธรรมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนในรายวิชาพระพุทธศาสนาจึงสนใจศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้ที่จะนำมาพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การคิดตามหลักโยนิโสมนสิการมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี โดยเชื่อว่าวิธีการนี้จะช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์สูงขึ้น และเป็นวิธีที่ช่วยฝึกให้เป็นผู้เรียนได้ คิดเป็น คิดดี คิดถูก สามารถแก้ปัญหาได้ สามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้ไปปรับใช้กับสภาพสังคมปัจจุบัน ที่ต้องรับข้อมูลข่าวสารมากมาย การมีทักษะการคิดที่ดีถูกวิธี ถูกต้อง ตามเหตุและผล จะช่วยแก้ไขปัญหามิใช่ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สับสนวุ่นวายได้อย่างเหมาะสม และยิ่งเหมาะกับเนื้อหาและ วัยของผู้เรียน ซึ่งกำลังเป็นวัยรุ่นที่กำลังจะกลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีความกระตือรือร้น อยากรู้ อยากลอง อยากเห็น ชอบคิด ค้นคว้าทดลอง เพื่อหาความจริงตลอดจนเพื่อช่วยนักเรียนให้มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเมื่อเผชิญสถานการณ์ และปฏิบัติตนในการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีคุณธรรม และยังเป็นการศึกษาทักษะการคิดวิเคราะห์ และผลสัมฤทธิ์ทางเรียนในรายวิชาพระพุทธศาสนา โดยใช้การคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาในปัจจุบัน ที่เน้นการคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น และหากนักเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นเครื่องมือช่วยในการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมในสังคมปัจจุบันแล้ว ส่งผลให้นักเรียนเหล่านั้นเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีศักยภาพในอนาคต และจักนำพาประเทศชาติให้มีความเจริญรุ่งเรือง อย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สงบสุขสืบไป

^๕ สุมณ อมรวิวัฒน์, การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๐), หน้า ๖๔.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives)

๒.๑ เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

๒.๒ เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในรายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ก่อนเรียนและหลังเรียน ตามหลักโยนิโสมนสิการ

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ (The problem needs to know)

๓.๑ การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการในรายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี เป็นอย่างไร

๓.๒ ผลการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย (Scope of study) มีดังนี้

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหาในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยด้านเนื้อหาที่จะทำการศึกษาวิจัยไว้ โดยกำหนดขอบเขตเนื้อหาไว้ดังนี้

๑. ขอบเขตเนื้อหาในการวิจัยเรื่องนี้ ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการโดยการ

๒. ศึกษาโดยใช้แนวคิดของสมุน อมรวิวัฒน์^๖ ในการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ เป็นกรอบในการศึกษา ซึ่งมี ๓ ขั้นตอน คือ ๑) ขั้นนำ ๒) ขั้นสอน และ ๓) ขั้นสรุป ด้วยเหตุผลของวิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการที่เหมาะสมกับเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” ผู้วิจัยจึงนำวิธีคิดที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จำนวน ๑ วิธี คือ วิธีคิดแบบอุปมาปลูกเร้าคุณธรรม เพื่อนำมาจัดทำกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการทำวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยเชิงกำหนดขอบเขตพื้นที่ในการศึกษา คือ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

^๖ ทิศนา ขัมมณี, รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘๐-๘๒.

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

๑) ประชากร (Population) ที่ใช้ในการศึกษาเรื่องนี้ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ จำนวน ๘ ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด ๓๒๐ คน ของโรงเรียนห้วยปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

๒) กลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ที่ใช้ในการศึกษาเรื่องนี้ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๘ จำนวน ๓๖ คน โรงเรียนห้วยปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยโดยเริ่มศึกษาวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจนถึงทดลอง ทดสอบการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ผล ระยะเวลา ๖ เดือน ตั้งแต่เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ถึง เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๒

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย (Research Hypothesis)

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วยปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย (Operational definitions)

การจัดการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” โดยการใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วยปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการตามแนวคิดของสุมน อมรวิวัฒน์ ซึ่งมี ๓ ขั้นตอน คือ ๑) ขั้นนำ ๒) ขั้นสอน และ ๓) ขั้นสรุป โดยใช้วิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ ๑ วิธี คือ วิธีคิดแบบอุปมาอุปไมย

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วยปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

โรงเรียนห้วยปทุมธานี หมายถึง โรงเรียนห้วยปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๔ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา หมายถึง การจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับ พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้เรียนรู้หลัก การปฏิบัติในการดำเนินชีวิต และหลักธรรมที่ควรนำมาเป็นแบบอย่าง แล้วนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ทำให้พุทธศาสนิกชนดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วย ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย (Expected Benefits)

๑.๗.๑ ครูผู้สอนได้มีการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ วิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วย ปทุมธานีตำบลสวนพริกไทย อำเภอมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ที่ได้รับการทดสอบแล้วว่ามีประสิทธิภาพ

๑.๗.๒ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วย ปทุมธานีตำบลสวนพริกไทย อำเภอมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี มีการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนามีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น

๑.๗.๓ ข้อมูลสารสนเทศที่ได้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ วิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วย ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี โรงเรียนสามารถนำไปกำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน และ โครงการในการพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนห้วย ปทุมธานี และโรงเรียนอื่น ๆ สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนได้

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Related literature)

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี” นี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาในเรื่องเกี่ยวกับหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำเสนอตามลำดับหัวข้อดังนี้

๒.๑ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

๒.๒ หลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี

๒.๓ ความหมายของการจัดการเรียนรู้

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับวิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา

๒.๗ สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

เอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังได้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งระดับชาติ ชุมชน ครอบครัว และบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบ โดยร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง ในการวางแผน

ดำเนินการ ส่งเสริมสนับสนุน ตรวจสอบ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติ ไปสู่คุณภาพ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙^๑

๒.๘.๑ วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการเรียนต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษา ตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ได้เต็มตามศักยภาพ^๒

๒.๘.๒ หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

๑. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติและคุณธรรมบนพื้นฐาน ของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
๒. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ
๓. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
๔. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้
๕. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
๖. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์^๓

๒.๘.๓ จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

๑. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๒. มีความรู้ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๑, คำนำ.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

๓. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
๔. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
๕. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนา สิ่งแวดล้อมมีจิตสำนึกที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุข ^๔

๒.๘.๔ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มี คุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ ดังนี้

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ ๕ ประการ ดังนี้

๑) ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูล ข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มี ต่อตนเองและสังคม

๒) ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์การคิดสังเคราะห์ การคิด อย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่ การสร้างองค์ ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

๓) ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรค ต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึง ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

๔) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหา และความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสมการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง และผู้อื่น

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

๕) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสมและมีคุณธรรม

๒.๒ หลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ^๕

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี พุทธศักราช ๒๕๕๓ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ส่วนนำ

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ให้เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ โดยกำหนดจุดหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมาย และกรอบทิศทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีระดับโลก พร้อมกันนี้ได้ปรับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และ ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้ท้องถิ่นและสถานศึกษา ได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพ และ ความต้องการของท้องถิ่น

จากการศึกษาวิจัยและติดตามผลการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ที่ผ่านมาประกอบกับข้อมูลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคนในสังคมไทย และจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการใน การพัฒนาเยาวชนสู่ศตวรรษที่ ๒๑ จึงเกิดการทบทวนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่มีความเหมาะสม ชัดเจน ทั้งเป้าหมายของหลักสูตรในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นทิศทางในการจัดทำหลักสูตร การเรียนการสอนในแต่ละระดับ นอกจากนั้นได้กำหนดโครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีไว้ในหลักสูตรแกนกลาง และเปิดโอกาสให้สถานศึกษาเพิ่มเติมเวลาเรียนได้ตามความพร้อมและจุดเน้น อีกทั้งได้ปรับกระบวนการวัดและประเมินผลผู้เรียน เกณฑ์การจบการศึกษาแต่ละระดับ และเอกสารแสดงหลักฐานทางการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และมีความชัดเจนต่อการนำไปปฏิบัติ

โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเริ่มใช้ในภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๓ ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และในปีการศึกษาต่อ ๆ ไปจนครบทุกชั้นปี

^๕ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี , หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนหอวัง ปทุมธานี พุทธศักราช ๒๕๕๓, พ.ศ.๒๕๕๓, หน้า ๓๘.

วิสัยทัศน์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการเรียนต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษา ตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

หลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

๑. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรม บนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
๒. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสดำเนินการศึกษา อย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ
๓. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
๔. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลา และการจัดการเรียนรู้
๕. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
๖. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพจึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

๑. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๒. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
๓. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
๔. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๕. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สภาพทั่วไป

โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตั้งอยู่เลขที่ ๑๐๑ หมู่ ๘ ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี บนที่ดินของคุณตาสวอง – คุณยายสมบุญ นิลกร มีเขตพื้นที่บริการ อบต.สวนพริกไทย อบต.บางพูด อบต.บางพูน เทศบาลเมืองรังสิต เทศบาลเมืองคลองหลวง

จัดการเรียนการสอน ๒ ระดับชั้นคือ

๑. ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑-๓)

๒. ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔-๖)

โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ในการถือการกำเนิดครั้งแรกนั้น โดยโรงเรียนคณะราษฎร์บำรุง ปทุมธานี ได้รับมอบหมายจากสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดปทุมธานี ให้เปิดโรงเรียนสาขา ขึ้น โดยใช้พื้นที่ที่ได้รับบริจาคโดย คุณตาสวอง นิลกร และคุณยายสมบุญ นิลกร ซึ่งประกอบอาชีพชาวนา ซึ่งท่านทั้งสองนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในคลองบ้านบางสิงห์ ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี โดยท่านเองก็มีฐานะไม่ร่ำรวยมากนัก แต่เนื่องจากท่านมีที่ดินที่เป็นสมบัติส่วนตัวที่ได้มาโดยวิธียืมยืมมา โดยทำงานมาโดยตลอดท่านจึงมีจิตศรัทธาอันแรงกล้าในการบริจาคที่ดินส่วนตัวเพื่อที่จะสร้างโรงเรียนให้เป็นสาธารณกุศลกับลูกหลานที่อยู่อาศัยในบริเวณนั้นได้ มีสถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษาที่จะเป็นแหล่งประสาทวิชาให้กับเยาวชนเพื่อสามารถจะได้รับการศึกษาเล่าเรียนในระดับสูงต่อไป โดยมีพระครูปลัดสมศักดิ์ มังคโล เจ้าอาวาสวัดบุญบางสิงห์ ได้ให้ความสนับสนุนและเป็นแรงผลักดันในการก่อตั้งโรงเรียน ตลอดจนช่วยเหลือในทุก ๆ ด้านที่จะส่งผลให้โรงเรียนแห่งนี้ ได้ถือกำเนิดขึ้นมาเป็นสถานศึกษาที่เป็นแหล่งให้ความรู้แก่นักเรียนและประชาชนทั่วไป ในระยะการก่อตั้งครั้งแรก นางสาวเทียมจันทร์ รวมนนท์ ผู้อำนวยการโรงเรียน คณะราษฎร์บำรุงปทุมธานี ได้รับมอบหมายให้เปิดโรงเรียนสาขาของโรงเรียนคณะราษฎร์บำรุง ปทุมธานี เรียกว่า โรงเรียนคณะราษฎร์บำรุง ปทุมธานี สาขาวัดบุญบางสิงห์ ในปีการศึกษา ๒๕๓๖ เปิดรับนักเรียนเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โดยมอบให้นายไชวันนัท มารูตวงศ์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนคณะราษฎร์บำรุง ปทุมธานี เป็นผู้ดูแลและบริหารโรงเรียนสาขาดังกล่าว โดยมีนักเรียนในปีแรก ๕๔ คน ต่อมาในปีการศึกษา ๒๕๓๗ ได้รับประกาศจัดตั้งจากกรมสามัญศึกษาเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยใช้ชื่อว่า โรงเรียนสิงห์ปทุมราษฎร์วิทยา ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๓๗ ต่อมาได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็น โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ในวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐

วิสัยทัศน์

ส่งเสริมให้เป็นโรงเรียนชั้นนำ ก้าวล้ำเทคโนโลยี มีคุณธรรม สัมพันธ์ชุมชน พัฒนานวัตกรรม นำสู่สากล

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ ๕ ประการ ดังนี้

๑. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

๒. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

๓. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมแสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

๔. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

๕. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสม และมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
๒. ซื่อสัตย์สุจริต
๓. มีวินัย
๔. ใฝ่เรียนรู้
๕. อยู่อย่างพอเพียง
๖. มุ่งมั่นในการทำงาน
๗. รักความเป็นไทย
๘. มีจิตสาธารณะ

คำอธิบายรายวิชา

ส ๒๒๑๐๓ พระพุทธศาสนา ๓

รายวิชาพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ภาคเรียนที่ ๑

จำนวน ๒๐ ชั่วโมง ๐.๕ หน่วยกิต

ลำดับ ที่	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	เวลา	น้ำหนัก คะแนน
๑	ส๑.๑ ม.๒/๑ ม.๒/๒ ม.๒/๓ ม.๒/๔	-การเผยแผ่ศาสนาพุทธเข้าสู่ ประเทศเพื่อนบ้าน -ความสำคัญของศาสนาพุทธใน การสร้างความเข้าใจอันดีกับ ประเทศเพื่อนบ้าน -ความสำคัญของศาสนาพุทธที่เป็น รากฐานสำคัญของวัฒนธรรม เอกลักษณ์และมรดกของชาติไทย กับการพัฒนาชุมชนและการจัด ระเบียบสังคม	ความสำคัญของ พระพุทธศาสนา	๕	๑๐
๒	ส๑.๑ ม.๒/๕	สรุปวิเคราะห์พุทธประวัติในส่วน ของการผจญมาร การตรัสรู้และ การสั่งสอน	พุทธประวัติ	๕	๑๐
๓	ส๑.๑ ม.๒/๖	พุทธสาวก พุทธสาวิกา ชาดกและ ศาสนิกชนตัวอย่าง	พุทธสาวก พุทธ สาวิกา ชาดกและ ศาสนิกชนตัวอย่าง	๕	๕
๔	ส๑.๑ ม.๒/๗	โครงสร้างและสาระสังเขปของพระ วินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และ พระอภิธรรมปิฎก	พระไตรปิฎก	๖	๑๐
๕	ส๑.๑ ม.๒/๘ ม.๒/๑๑	ธรรมคุณ ๖ ชั้น ๕ (อายตนะ) สมบัติ ๖ วิบัติ ๔ อกุศลกรรมบถ ๑๐ อบายมุข ๖ สุข ๒ (สามีส นิรามิส) บุพพนิมิตของ มัชฌิมาปฏิบัติ ดรรชนีธรรม ๖ กุศล จิรัฏฐิติธรรม ๔ กุศลกรรมบถ ๑๐ สติปัฏฐาน ๔ มงคล ๓๘ (ประพจน์ ธรรม เว้นจากความชั่ว เว้นจากการ ดื่มน้ำเมา) และพุทธศาสนสุภาษิต	หลักธรรม	๑๒	๒๐

๖	ส๑.๑ ม.๒/๙	การคิดแบบอุบายปลูกเร้าคุณธรรม และ วิธีคิดแบบบรรลธรรมสัมพันธ์	โยนิโสมนสิการ	๓	๕
๗	ส๑.๑ ม.๒/ ๑๐	-การสวดมนต์แปล -การบริหารจิตและเจริญปัญญา	การบริหารจิต	๓	๑๐
	-	สอบปลายภาคเรียน		๑	๓๐
รวม				๔๐	๑๐๐

ศึกษาเกี่ยวกับพุทธประวัติ ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา ชาดก การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในประเทศเพื่อนบ้าน พระไตรปิฎก หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการ การบริหารจิตและการเจริญปัญญา การปฏิบัติตนตามศาสนาที่ตนนับถือ

โดยใช้กระบวนการในการวิเคราะห์ อภิปราย เปรียบเทียบ การมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจมีทักษะการคิด สามารถปฏิบัติตนตามหลักธรรมที่ตนนับถือและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

รหัสตัวชี้วัด

ส๑.๑ ม.๒/๑ ม.๒/๒ ม.๒/๓ ม.๒/๔ ม.๒/๕
ม.๒/๖ ม.๒/๗ ม.๒/๘ ม.๒/๙ ม.๒/๑๐ ม.๒/๑๑

รวมทั้งหมด ๑๑ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชา

ส๒๒๑๐๖ พระพุทธศาสนา ๔

รายวิชาพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ภาคเรียนที่ ๒ จำนวน ๒๐ ชั่วโมง ๐.๕ หน่วยกิต

ศึกษาเกี่ยวกับการเป็นลูกที่ดีตามหลักทศ ๖ มรรยาทของศาสนิกชน ฝึกปฏิบัติระเบียบพิธีการปฏิบัติต่อพระสงฆ์ การแต่งกายไปวัด การร่วมงานมงคลและงานอวมงคล การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมในการการทำบุญตักบาตร การถวายภัตตาหาร การถวายสังฆทาน การถวายผ้าอาบน้ำฝน การกรวดน้ำ การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า หลักธรรมเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางศาสนา ระเบียบพิธีการปฏิบัติตนในสำคัญทางศาสนา ตลอดจนศาสนพิธีและ พิธีกรรมของศาสนาอื่น ๆ

โดยใช้กระบวนการในการวิเคราะห์ อภิปราย เปรียบเทียบ การมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจมีทักษะการคิด สามารถปฏิบัติตนตามหลักธรรมที่ตนนับถือและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

รหัสตัวชี้วัด

ส๑.๒ ม.๒/๑ ม.๒/๒ ม.๒/๓ ม.๒/๔ ม.๒/๕

รวมทั้งหมด ๕ ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชาพระพุทธศาสนา ๔
รหัสวิชา ส๒๒๑๐๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ จำนวน ๒๐ ชั่วโมง / ภาคเรียน ๐.๕ หน่วยกิต

ลำดับ ที่	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	เวลา	น้ำหนัก คะแนน
๑	ส๑.๒ ม.๒/๑	การเป็นลูกที่ดีตามหลักทศ ๖	ทศ ๖	๓	๑๐
๒	ส๑.๒ ม.๒/๒	มรรยาทของศาสนิกชน ผูก ปฏิบัติระเบียบพิธีการปฏิบัติ ต่อพระสงฆ์การแต่งกายไปวัด การร่วมงานมงคลและงาน อวมงคล	มรรยาทของศาสนิกชน	๕	๒๐
๓	ส๑.๒ ม.๒/๓	การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม ในการการทำบุญตักบาตร การ ถวายภัตตาหาร การถวาย สังฆทาน การถวายผ้าอาบ น้ำฝน การกรวดน้ำการทอดกฐิน การทอดผ้าป่า	การปฏิบัติตนของ ชาวพุทธ	๕	๒๐
๔	ส๑.๒ ม.๒/๔	หลักธรรมเบื้องต้นที่เกี่ยวข้อง กับ วันสำคัญทางศาสนา ระเบียบพิธีการปฏิบัติตนใน สำคัญทางศาสนา	หลักธรรมเบื้องต้นที่ เกี่ยวข้องกับวันสำคัญ ทางศาสนา	๓	๑๐
๕	ส๑.๒ ม.๒/๕	ศาสนพิธีและ พิธีกรรมของ ศาสนาอื่น ๆ	ศาสนพิธีและ พิธีกรรม ของศาสนาอื่น ๆ	๓	๑๐
	-	สอบปลายภาคเรียน		๑	๓๐
รวม				๒๐	๑๐๐

๒.๓ ความหมายของการจัดการเรียนรู้ (Learning Management)

๒.๔.๑ การจัดการเรียนรู้ (Learning Management) ^๖ นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

สมน อมรวิวัฒน์ ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้คือสถานการณ์อย่างหนึ่งที่มีสิ่งต่อไปนี้เกิดขึ้น ได้แก่

๑. มีความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม และผู้สอนกับสิ่งแวดล้อม

๒. มีความสัมพันธ์และการมีปฏิสัมพันธ์ก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่

๓. ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ใหม่นั้นไปใช้ได้

^๖ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้, (พระนครศรีอยุธยา: เทียนวัฒนา พรินท์ติ้ง, ๒๕๕๓).

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีระบบระเบียบครอบคลุมการดำเนินการ ตั้งแต่การวางแผน การจัดการเรียนรู้ จนถึงการประเมินผล

Hough and Duncan อธิบายความหมายของการจัดการเรียนรู้ว่า หมายถึงกิจกรรมที่บุคคลได้ใช้ความรู้ของตนเองอย่างสร้างสรรค์เพื่อสนับสนุนให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้ และมีความผาสุกดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงเป็นกิจกรรมในแง่มุมต่าง ๆ ๔ ด้านดังนี้

๑. การจัดการหลักสูตร (Curriculum)
๒. การจัดการเรียนการสอน (Instruction)
๓. การวัดผล (Measuring)
๔. การประเมินผลการเรียนรู้ (Evaluation) หลังการเรียนการสอนองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้

ผู้สอน จำเป็นจะต้องศึกษาจากข้อมูลหลายประการ เพื่อนำมาช่วยเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของตน และการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ไม่ว่าระดับใด จะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ๓ ประการดังต่อไปนี้

๑. ผู้เรียน
๒. บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้อต่อการเรียนรู้
๓. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน บรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน

ผู้เรียน ธรรมชาติของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก เกี่ยวกับความสามารถของสมอง ความถนัด ความสนใจ พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจ ความต้องการพื้นฐานหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ศักยภาพผู้เรียน

บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้อต่อการเรียนรู้

บรรยากาศใฝ่รู้ใฝ่เรียนถือเป็นบรรยากาศทางจิตวิทยาที่สำคัญที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูผู้สอนต้องมีทักษะ ประสบการณ์และจิตวิทยาในการสร้างบรรยากาศดังกล่าวได้โดยเลือกรูปแบบ (Model) วิธีการ (Innovation) เครื่องมือ (Media) ตลอดจนเทคโนโลยี (Technology) เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศที่เราให้ผู้เรียน ใฝ่รู้ใฝ่เรียนมากยิ่งขึ้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในห้องเรียน ครูผู้สอนควรสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนทุกกลุ่มที่มีศักยภาพแตกต่างกันด้วยความเอื้ออาทร เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความมั่นใจที่จะเรียนรู้ของผู้เรียนที่จะก้าวอย่างมั่นคง เต็มศักยภาพของผู้เรียนแต่ละบุคคลให้สูงขึ้น และอย่าลืมนะว่า

๑. ผู้เรียนที่มีศักยภาพต่ำต้องการความช่วยเหลือจากครูผู้สอนและเพื่อนนักเรียนในการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จ

๒. ผู้เรียนที่มีศักยภาพปานกลาง ต้องการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองภายใต้การกระตุ้นประคับประคองและให้กำลังใจของครู

๓. ผู้เรียนที่มีศักยภาพสูงต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ภายใต้การให้กำลังใจ และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้จากครูผู้สอน ให้โอกาส ผู้เรียนใช้ความฝัน จินตนาการ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ประกอบการเรียนรู้

หลักการพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้

ในการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถหลายอย่างในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ดังนี้

หลักการรู้จักผู้เรียน ถือเป็นสิ่งแรกที่ผู้สอนต้องสามารถวิเคราะห์ศักยภาพผู้เรียนได้ว่าเป็นอย่างไร มีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้อย่างไร มากน้อยเพียงใด ปกติสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

๑. กลุ่มสติปัญญาค่อนข้างอ่อน/เรียนรู้ช้า กลุ่มนี้สามารถเรียนรู้ได้ต่อเมื่อได้รับการช่วยเหลือหรือสอนจากครูอย่างค่อยเป็นค่อยไปจึงจะเรียนรู้สำเร็จเป้าหมายการเรียนรู้เพียงช่วยเหลือตนเองได้โดยไม่ต้องเป็นภาระแก่ผู้อื่นในการดำรงชีวิต

๒. กลุ่มสติปัญญปานกลาง กลุ่มนี้มีความสามารถในการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง แต่ต้องได้รับคำชี้แนะ รูปแบบ วิธีการ จากครูผู้สอนภายใต้การให้กำลังใจการเรียนรู้จึงจะประสบผลสำเร็จ ความต้องการเรียนรู้เพื่อ ประยุกต์ใช้องค์ความรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและเอื้อแก่ผู้อื่นรอบข้างได้

๓. กลุ่มสติปัญญาสูง กลุ่มนี้เป็นความหวังของสังคมประเทศชาติในการช่วยให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพในอนาคต กลุ่มนี้มีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยต่อยอดจากการเรียนรู้จากครูแต่ต้องการความเป็นอิสระในการเรียนรู้ การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการ ฉะนั้นจึงต้องการโอกาสและการให้ความสะดวกในการเรียนรู้อย่างหลากหลายรูปแบบไม่มีขีดจำกัด กลุ่มนี้มีเป้าหมายการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดประโยชน์กับตนเองแล้วยังเพื่อผู้อื่น ประเทศชาติตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อม ใช้องค์ความรู้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม เป็นความหวังของทุกสังคม

หลักการวางแผนและเตรียมจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนต้องมีความรู้ความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนแต่ละศักยภาพ ทั้งนี้กระบวนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสมสอดคล้องต่อการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มผู้เรียนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเลือกวิธีการจัดการเรียนรู้ด้วย

หลักการใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ การจะจัดการเรียนรู้อย่างไรกับกลุ่มผู้เรียนใด ครูผู้สอนต้องมีพื้นฐานความรู้ทางด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ จิตวิทยาพัฒนาการ ทฤษฎีสมอง จิตวิทยาแนะแนว และการให้คำปรึกษา เพื่อประกอบการตัดสินใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

หลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การที่ครูผู้สอนจะเลือกรูปแบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้รูปแบบใด ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการวัดและประเมินผลว่ามีวัตถุประสงค์อย่างไร เช่น

๑) ต้องการวัดองค์ความรู้และทักษะปฏิบัติเบื้องต้นว่ามีเท่าใด ควรใช้รูปแบบการวัด (Test) ต้องการรู้ว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้น้อยแค่ไหนจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง

๒) ใช้การประเมิน (Assessment) เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

๓) ต้องการทราบว่าผู้เรียนได้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ด้วยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จนเกิดประโยชน์ด้วยการประเมินแบบมีส่วนร่วมจากการยอมรับ ชื่นชมและให้รางวัล

๒.๔.๒ รูปแบบการจัดการเรียนรู้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ จำแนกตามวิธีการจัดการเรียนรู้ได้ ๓ รูปแบบดังนี้

๑) การถ่ายทอดความรู้ (Transmission Approach) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ใช้กันมานานเป้าหมายเพื่อสืบทอดความรู้ อารยธรรม วัฒนธรรมประเพณี ทักษะฝีมือเพื่อให้คงอยู่ต่อไป ประกอบกับต้องการกำลังคนในระบบอุตสาหกรรมจึงเน้นความเก่ง คนเก่ง การถ่ายทอดใช้รูปแบบวิธีสอน (Teaching) การฝึกฝน (Train) การกล่อมเกล่าให้เกิดศรัทธาและเชื่อฟัง (Tame) ครูจะเป็นศูนย์กลางการจัดการเรียนรู้ (Teacher Centered Development) สำนักไหน โรงเรียนไหน หรือครูคนไหนเก่ง นักเรียนจะหลั่งไหลไปเรียน เกิดการแข่งขันการเข้าเรียนในโรงเรียนดังเป็นค่านิยมของสังคมมานาน

๒) การสร้างองค์ความรู้ (Transformational Approach) หรือ (Constructionist) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่คาดหวังว่าจะยกระดับศักยภาพของประชาชนให้พึ่งพาตนเองได้หลังจากที่พึ่งพาผู้อื่นโดยเฉพาะเจ้าของกิจการ รัฐบาล ฯลฯ มานานจนเกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำและความยากจน การว่างงาน เกิดปัญหาสุขภาพ ฯลฯ โดยพยายามจะให้ผู้เรียนลดการเรียนรู้ที่ต้องพึ่งพาครู โรงเรียน หรือสถาบันไปสู่การพึ่งพาตนเองในการแสวงหาความรู้ โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านสื่อ (Media) นวัตกรรม (Innovation) และเทคโนโลยี (Technology) การเรียนรู้จะเน้นการเรียนรู้ด้วยตัวผู้เรียนเอง ภายใต้การอำนวยความสะดวกของครู ผ่านสื่อและนวัตกรรมแต่อำนาจการจัดการยังเป็นอำนาจของครูแต่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทและส่วนร่วมมากขึ้น

๓) การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่สู่ปัญญาวิวัฒน์ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่หลากหลาย (Transactional Approach) ผลการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์และวิถีชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นอย่างยิ่งและรวดเร็ว ศักยภาพของประชาชนต้องได้รับการพัฒนาทักษะและวิถีการดำเนินชีวิตใหม่ ในสังคมแห่งชีวคุณธรรม (Bio-Ethic) การศึกษาถึงเวลาต้องปรับเปลี่ยน มุมมอง วิธีคิด รูปแบบการให้การศึกษาแนวใหม่ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนสู่ขีดจำกัดของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะผู้เรียนที่มีศักยภาพสูงเพื่อเป็นที่พึงของสังคมให้มีโอกาสเรียนรู้เต็มศักยภาพ โดยรูปแบบที่พัฒนาเน้นการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสู่สังคม ๔.๐

๒.๔.๓ การเรียนรู้ (Learning)^๗ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและพัฒนาความคิดและความสามารถ โดยอาศัยประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน และ สิ่งแวดล้อม อันจะนำไปสู่การปฏิบัติหน้าที่พึงประสงค์และเกิดประโยชน์ทั้งต่อประเทศชาติและตัวผู้เรียนเองโดยตรง

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

สิริอร วิชชาวุธ ได้กล่าวว่าการเรียนรู้มีองค์ประกอบ ๓ อย่างคือ

๑. มนุษย์ต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงจากไม่รู้ เป็นรู้ ทำไม่ได้ เป็นได้ ไม่เคยทำ เป็นทำ
๒. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นเป็นไปอย่างถาวร

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.

๓. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น เกิดจากประสบการณ์การฝึกฝนและการฝึกหัดจะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวรของบุคคล อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ในอดีต ทั้งจากการฝึกฝน การปฏิสัมพันธ์กับประสบการณ์รอบตัวและมีปริมาณองค์ความรู้ที่เพิ่มมากขึ้นแนวคิดตามทฤษฎีการเรียนรู้ของ เบญจมิน บลูม (Bloom Taxonomy) ได้กล่าวว่า จุดประสงค์สำคัญของการเรียนการสอน คือการให้บุคคลเปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงประสงค์ พฤติกรรมเหล่านี้จำแนกและจัดลำดับหมวดหมู่และระดับความยากง่าย หมวดหมู่นี้เรียกว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษาของบลูม (Taxonomy of Educational objective) : ซึ่ง Benjamin Bloom (Bloom) ได้แบ่งเป็น ๓ หมวดดังนี้

๑. พฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นความสามารถทางด้านสติปัญญา แบ่งการเรียนรู้ออกเป็น ๖ ระดับ ดังนี้

๑.๑ ความสามารถในการจดจำความรู้ต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้มา (Knowledge)

๑.๒ ความสามารถในการแปลความ ขยายความในสิ่งที่ได้เรียนรู้มา

(Comprehensive)

๑.๓ ความสามารถในการสิ่งที่เรียนรู้มาให้เกิดประโยชน์ (Application)

๑.๔ ความสามารถในการแยกแยะความรู้ออกเป็นส่วน ๆ และทำความเข้าใจในแต่ละส่วนว่าสัมพันธ์หรือต่างกันอย่างไร (Analysis)

๑.๕ ความสามารถในการรวบรวมความรู้ต่าง ๆ หรือประสบการณ์ต่าง ๆ ให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ (Synthesis)

๑.๖ ความสามารถในการตัดสินคุณค่าของความรู้ว่าเป็นเหตุเป็นผล (Evaluation) ต่อมา **Anderson and Krathwont** ซึ่งเป็นกลุ่มลูกศิษย์ของ Bloom ได้ปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะสม โดยเปลี่ยนแปลงขั้นตอนพฤติกรรมพุทธิพิสัยดังนี้

๑. ชั้นความรู้ความจำ เปลี่ยนเป็น จำ

๒. ชั้นความเข้าใจ เปลี่ยนเป็น เข้าใจ

๓. ชั้นการนำไปใช้ เปลี่ยนเป็น ประยุกต์

๔. ชั้นการวิเคราะห์ เปลี่ยนเป็น วิเคราะห์

๕. ชั้นการสังเคราะห์ เปลี่ยนเป็น ประเมินค่า

๖. ชั้นการประเมินค่า เปลี่ยนเป็น ริเริ่มสร้างสรรค์

๒. พฤติกรรมด้านจิตพิสัย (Affective Domain) เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากความรู้สึกนึกคิดในจิตใจ ความเชื่อ ความซาบซึ้ง ประกอบด้วยพฤติกรรม ๕ ระดับ ดังนี้

๒.๑ ความตั้งใจ สนใจในสิ่งเร้า หรือ รับรู้ (Receive)

๒.๒ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้นหรือตอบสนองสิ่งเร้า (Respond)

๒.๓ ความรู้สึกซาบซึ้งยินดี มีเจตคติที่ดี หรือค่านิยม (Value)

๒.๔ เห็นความแตกต่างในคุณค่า แก้ไขข้อบกพร่อง/ขัดแย้ง สร้างปรัชญา/เป้าหมายให้แก่ตนเอง หรือการจัดระบบ (Organize)

๒.๕ ทำให้เกิดเป็นคุณลักษณะหนึ่งของชีวิตตนเองหรือบุคลิกลักษณะ (Characterize)

๓. พฤติกรรมด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นความสามารถในการปฏิบัติ ประกอบด้วยพฤติกรรม ๕ ระดับดังนี้

๓.๑ ความสามารถในการสังเกตและรับรู้ขั้นตอนการปฏิบัติ หรือ ขั้นรับรู้ (Imitation)

๓.๒ ความสามารถในการทำตามขั้นตอน หรือรูปแบบที่ได้รับการแนะนำ (Manipulation)

๓.๓ ความสามารถในการทำงานด้วยตนเอง โดยไม่ต้องมีผู้ชี้แนะและพัฒนาการทำงานด้วยตนเองให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น (Precision)

๓.๔ ความสามารถในการเลือกรูปแบบที่ตนเองพัฒนาจนมีประสิทธิภาพ และฝึกฝนจนเกิดความคล่องแคล่วเป็นอัตโนมัติชัดเจนต่อเนื่องจน ชำนาญการ (Articulation)

๓.๕ ความสามารถที่เกิดจากการฝึกฝนจนเกิดเป็นความเชี่ยวชาญในงานนั้นเป็นการเฉพาะและเป็นธรรมชาติ ขั้น เชี่ยวชาญ (Naturalization) และการเรียนรู้นี้ **กาจโย** ได้เสนอเงื่อนไขของการเรียนรู้ไว้ ๘ ประการคือ

๑. การเรียนรู้เมื่อได้รับสัญญาณ (Signal Learning)

๒. การเรียนรู้ในลักษณะของการกระตุ้น-ตอบสนอง (Stimulus-Response Learning)

๓. การเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงการกระตุ้น-ตอบสนอง (Chaining)

๔. การเรียนรู้โดยสร้างความสัมพันธ์กระตุ้น-ตอบสนองด้วยภาษา (Verbal Association)

๕. การเรียนรู้แบบแยกแยะ (Discrimination Learning)

๖. การเรียนรู้ในแนวความคิดหลัก (Concept Learning)

๗. การเรียนรู้ในกฎเกณฑ์ (Rule Learning)

๘. การเรียนรู้เชิงแก้ปัญหา (Problem Solving) ทฤษฎีการเรียนรู้

๘.๑ การกระทำใด ๆ ถ้าได้รับการเสริมแรง จะมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีก ส่วนการกระทำที่ไม่มีการเสริมแรง แนวโน้มที่ความถี่ของการกระทำนั้นจะลดลงและหายไปในที่สุด

๘.๒ การเสริมแรงที่แปรเปลี่ยนทำให้การตอบสนองคงทนกว่าการเสริมแรงที่ตายตัว

๘.๓ การลงโทษทำให้เรียนรู้ได้เร็วและลืมเร็ว

๘.๔ การให้แรงเสริมหรือให้รางวัลเมื่อผู้เรียนกระทำพฤติกรรมที่ต้องการสามารถช่วยปรับหรือปลูกฝังนิสัยที่ต้องการได้

การนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน

๑. ในการสอน การให้การเสริมแรงหลังการตอบสนองที่เหมาะสมของเด็กจะช่วยเพิ่มอัตราตอบสนองที่เหมาะสมนั้น

๒. การเว้นระยะการเสริมแรงอย่างไม่เป็นระบบ หรือเปลี่ยนรูปแบบการเสริมแรงจะช่วยให้การตอบสนองของผู้เรียนคงทนถาวร

๓. การลงโทษที่รุนแรงเกินไป มีผลเสียมาก ผู้เรียนอาจไม่ได้เรียนรู้หรือจำสิ่งที่เรียนรู้ไม่ได้ ควรใช้วิธีการงดการเสริมแรงเมื่อผู้เรียนมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

๔. หากต้องการเปลี่ยนพฤติกรรม หรือปลูกฝังนิสัยให้แก่ผู้เรียน ควรแยกแยะขั้นตอนของปฏิริยาตอบสนองออกเป็นลำดับขั้น โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน และจึงพิจารณาแรงเสริมที่จะให้แก่ผู้เรียน

๒.๔.๓ ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนเครื่องมือที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ ตั้งใจเรียน และเกิดการเรียนรู้ขึ้น การเรียนของผู้เรียนจะไปสู่จุดหมายปลายทาง คือ ความสำเร็จในชีวิต หรือไม่เพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับจัดการเรียนรู้ที่ดีของผู้สอน หรือผู้สอนด้วยเช่นกัน หากผู้สอนรู้จักเลือกใช่วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดีและเหมาะสมแล้ว ย่อมจะมีผลดีต่อการเรียน ของผู้เรียนดังนี้คือ

๔.๑ มีความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาวิชา หรือกิจกรรมที่เรียนรู้

๔.๒ เกิดทักษะหรือมีความชำนาญใน เนื้อหาวิชา หรือกิจกรรมที่เรียนรู้

๔.๓ เกิดทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียน

๔.๔ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

๔.๕ สามารถนำความรู้ไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต่อไปอีกได้

อนึ่ง การที่ผู้สอนจะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์สังคม และสติปัญญานั้น การส่งเสริมที่ดีที่สุดก็คือการให้การศึกษา ซึ่งจากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียนเป็นอย่างมาก

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับวิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ

ในสมัยพุทธกาลองค์สมเด็จพระสัมมาพุทธเจ้าทรงพิจารณาสัตว์โลก ที่จะพึงสั่งสอน โดยเปรียบเทียบสติปัญญาบุคคลเท่ากับบัว ๔ เหล่า ซึ่งเรียนรู้หลักธรรมและเรื่องต่าง ๆ ได้ไม่เท่ากัน ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้เป็นเช่นนั้นคือ ระดับความคิดและสติปัญญานั้นเอง พระองค์จึงทรงใช้ยุทธวิธีในการเสริมสร้างทักษะความคิดของบุคคล ซึ่งเป็นวิธีการอันประเสริฐล้ำค่ายิ่ง เป็นวิธีการสร้างคนให้รู้จักคิดหรือคิดเป็น ประกอบด้วยลักษณะการคิดที่ดี ๔ ประการคือ การคิดถูกวิธี การคิดมีระเบียบ การคิดมีเหตุผล และการคิดที่มุ่งเน้นไปในสิ่งที่เป็นกุศลลักษณะดังกล่าวเรียกว่า “การคิดแบบโยนิโสมนสิการ” ในพระไตรปิฎกได้ให้ความสำคัญกับโยนิโสมนสิการ โยนิโสมนสิการอยู่ในระดับเหนือศรัทธา เพราะเป็นขั้นที่เริ่มใช้ความคิดของตนเองเป็นอิสระ ส่วนในระบบการศึกษาอบรม โยนิโสมนสิการเป็นการฝึกความคิด ให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ รู้จักคิดวิเคราะห์ ไม่มองเห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างตื้น ๆ ผิวเผิน เป็นขั้นสำคัญในการสร้างปัญญาที่บริสุทธิ์เป็นอิสระ ทำให้พึงตนได้ และนำไปสู่จุดหมายของพุทธธรรมอย่างแท้จริง ดังข้อความในพระสูตรตันปิฎกที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิตแห่งการเกิดขึ้นของอริยอัชฌาติกมรรค แก่ภิกษุ ฉะนั้น ภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ พึงหวังสิ่งนี้ได้ คือ จักเจริญ จักทำให้มากซึ่งอริยอัชฌาติกมรรค” ^๘

^๘ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.geocities.ws/tmchote/tpd-mcu/> [๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๑].

ในพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติได้ให้ความหมายของโยนิโส (ว) โดยแยกคาย, โดยถ่องแท้, ตั้งแต่ต้น, โดยตลอด, โยนิโสมนสิการ (น) การพิจารณาโดยแยกคายเข้าใจตั้งแต่ต้นเข้าใจโดยตลอดการจะเรียนรู้โดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการผู้สอนเป็นบุคคลสำคัญที่จะต้องจัดสภาพแวดล้อมสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนและได้ฝึกฝนวิธีการคิดโดยแยกคายเน้นให้ผู้สอนและผู้เรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ผู้เรียนมีโอกาสดังออกนำไปสู่การปฏิบัติอย่างถูกวิธีจนสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม^๙ ซึ่งตามความหมายของนักวิชาการและนักปราชญ์ด้านพระพุทธศาสนาให้ไว้ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายว่า โยนิโสมนสิการ การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยกคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สวหาเหตุผลจนตลอดสาย แยกแยะออกพิเคราะห์ ดูด้วยปัญญา ที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย – Yonisomanasikara: reasoned attention; systematic attention; analytical thinking; critical reflection; thinking in terms of specific conditionality; thinking by way of causal relations or by way of problem-solving.^{๑๐} ว่าด้วยรูปศัพท์ โยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย โยนิโส กับ มนสิการ โยนิโส มาจาก โยนิ ซึ่งแปลว่า เหตุ ต้นเค้า แหล่งเกิด ปัญญา อุบาย วิธี ทาง ส่วนมนสิการ แปลว่า การทำในใจ การคิด การคำนึง นึกถึง ใส่ใจ พิจารณา เมื่อรวมเข้าเป็นโยนิโสมนสิการ ท่านแปลสืบ ๆ กันมาว่า การทำในใจโดยแยกคาย การทำในใจโดยแยกคายนี้มีความหมายแคบเกินไปใด คัมภีร์ชั้นอรรถกถาและฎีกาได้ไขความไว้โดยวิธีแสดงไวพจน์ให้เห็นความหมายแยกเป็นแง่ ๆ ดังต่อไปนี้

๑. อุบายมนสิการ แปลว่า การคิดหรือพิจารณาโดยอุบาย คือคิดอย่างมีวิธี หรือถูกวิธีที่จะให้เข้าถึงความจริง สอดคล้องเข้าแนวกบสัจจะ ทำให้หยั่งรู้สภาวะลักษณะและสามัญลักษณะของสิ่งทั้งหลาย (ลักษณะการคิดแบบวิเคราะห์กระบวนการ)

๒. ปณมสิการ แปลว่า คิดเป็นทาง หรือคิดถูกทาง คือคิดได้ต่อเนื่องเป็นลำดับ จัดลำดับได้หรือมีลำดับ มีขั้นตอน เล่นไปเป็นแถวเป็นแนว หมายถึง ความคิดเป็นระเบียบตามแนวเหตุผลเป็นต้น ไม่ยุ่งสับสน ไม่ใช่ประเดี๋ยววกเวียนติดพันเรื่องนี้ ที่นี้ เดี่ยวเตลิดออกไปเรื่องนั้นที่โน้น หรือกระโดดไปกระโดดมา ต่อเป็นขั้นเป็นอันไม่ได้ ทั้งนี้รวมทั้งความสามารถที่จะชักความนึกคิดเข้าสู่แนวทางที่ถูกต้อง

๓. การณมนสิการ แปลว่า คิดตามเหตุ คิดค้นเหตุ คิดตามเหตุผล หรือคิดอย่างมีเหตุผล หมายถึง การคิดสืบค้นตามแนวความสัมพันธ์สืบทอดกันแห่งเหตุปัจจัย พิจารณาสืบสาวสาเหตุให้เข้าใจถึงต้นเค้า หรือแหล่งที่มาซึ่งส่งผลต่อเนื่องมาตามลำดับ

๔. อุปาทกมนสิการ แปลว่า คิดให้เกิดผล คือใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ เล็งถึงการคิดอย่างมีเป้าหมาย ท่านหมายถึง การคิดการพิจารณาที่ทำให้เกิดกุศลธรรม เช่น ปลุกเร้า

^๙ สุวิทย์ มูลคำ, **ครบเครื่องเรื่องการคิด**, (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๕๓.

^{๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (Dictionary of Buddhism)**, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๕๗.

ให้เกิดความเพียร การรู้จักคิดในทางที่ทำให้หายหวาดกลัว ให้หายโกรธ การพิจารณาที่ทำให้มีสติ หรือทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคงเป็นต้น

ไขความทั้ง ๔ ข้อนี้ เป็นเพียงการแสดงลักษณะด้านต่าง ๆ ของความคิดที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ โยนิโสมนสิการที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่ง ๆ อาจมีลักษณะครบที่เดียวทั้ง ๔ ข้อ หรือเกือบครบทั้งหมดนั้น หากจะเขียนลักษณะทั้ง ๔ ข้อนั้นสั้น ๆ คงได้ความว่า คิดถูกวิธี คิดมีระเบียบ คิดมีเหตุผล คิดเร้ากุศล แต่ถ้าจะสรุปเป็นคำจำกัดความ ก็เห็นได้ว่าทำยากสักหน่อย มักจับไปบางแง่บางด้านไม่ครอบคลุมทั้งหมด หรือไม่ก็เขียนบรรยายยืดยาวเหมือนอย่างที่เคยเขียนไว้ในตอนเริ่มต้นของบทนี้ อย่างไรก็ตามมีลักษณะเด่นของความคิดแบบนี้ ที่อาจเป็นตัวแทนของลักษณะอื่น ๆ ได้ ดังที่เคยแปลโดยนัยไว้ว่า ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด การคิดเป็น การคิดตรงตามสภาวะและเหตุปัจจัย การคิดสืบค้นถึงต้นเค้า เป็นต้น หรือถ้าเข้าใจความหมายดีแล้ว จะถือตามคำแปลสืบ ๆ กันมาว่า การทำในใจโดยแยบคาย^{๑๑} การคิดตามหลักโยนิโสมนสิการเป็นสิ่งสำคัญ สอดคล้องกับ

เสฐียรพงษ์ วรรณปก กล่าวว่า ความคิดเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะความคิดเป็น“จุดเริ่มต้น”ของชีวิต พฤติกรรมที่แสดงออกทางคำพูดและการกระทำ ไม่ว่าดีหรือชั่วล้วนมาจากความคิดเห็นเบื้องต้นทั้งนั้น ซึ่งสอดคล้องกับคำพังเพยไทยว่า “ใจเป็นนายกายเป็นบ่าว” หรือทางพระพุทธศาสนาว่า “สิ่งทั้งหลายมีใจเป็นใหญ่ สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าใจดีหรือชั่ว การกระทำย่อมดีหรือชั่วไปด้วย” การรู้จักคิดหรือคิดเป็น เป็นศูนย์กลางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเพราะเมื่อคิดเป็นแล้วก็ช่วยให้ “พูดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น” การคิดเป็นทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “โยนิโสมนสิการ” มีหลายวิธีแต่สรุปเป็น ๔ ลักษณะใหญ่ๆ คือ ๑) คิดถูกทาง ๒) คิดถูกวิธี ๓) คิดมีเหตุผล ๔) คิดเกิดกุศล^{๑๒} ซึ่งเป็นการคิดที่ถูกวิธีมุ่งไปสู่เป้าหมายเหมือนกับ

ติศนา แคมมณี และคณะ กล่าวว่า โยนิโสมนสิการ คือ การคิดเป็น เป็นความสามารถที่บุคคลรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ โดยวิธีคิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นจากต้นเหตุตลอดทางจนถึงผลสุดท้ายที่เกิด แยกแยะเรื่องออกให้เห็นตามสภาวะที่เป็นจริง คิดตามความสัมพันธ์ที่สืบทอดจากเหตุ โดยไม่เอาความรู้สึกอุปาทานของตนเองเข้าไปจับ หรือเคลือบคลุมบุคคลนั้นจะสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมด้วยวิธีการแห่งปัญญา^{๑๓}

เมื่อพิจารณาตามแนวคิดของนักปราชญ์และนักวิชาการ โยนิโสมนสิการมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะโยนิโสมนสิการเป็นการฝึกการใช้ความคิด ให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ รู้จักคิดวิเคราะห์ คิดให้เกิดกุศล ไม่มองสิ่งต่าง ๆ อย่างตื้น ๆ ผิวนั้น ๆ เป็นขั้นสำคัญในการสร้างปัญญาที่บริสุทธิ์เป็นอิสระ ทำให้ทุกคนช่วยตนเองได้ และนำไปสู่จุดหมายของพุทธธรรมอย่างแท้จริง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายไว้ในหนังสือพุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความว่า วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ก็คือการนำเอาโยนิโสมนสิการมาใช้ในทางปฏิบัติ หรือโยนิโส

^{๑๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒, หน้า ๖๖๙-๖๗๑.

^{๑๒} พระพิทักษ์ อริยปุตฺโต(บุญทอง), การสอนแบบโยนิโสมนสิการ วิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดแม่เฉย จังหวัดอุดรธานี, ๒๕๖๐, หน้า ๑๑.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

มนสิการเป็นภาคปฏิบัติการ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หรือเรียกสั้น ๆ ว่าวิธีโยนิโสมนสิการนี้ แม้จะมีหลายอย่าง หลายวิธี แต่เมื่อว่าโดยหลักการ ก็มี ๒ แบบคือ โยนิโสมนสิการที่มุ่งสกัดหรือกำจัดอวิชชาโดยตรงและโยนิโสมนสิการที่มุ่งเพื่อสกัดหรือบรรเทาตัณหา และเพื่อความเข้าใจในวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ จึงได้ประมวลไว้ ๑๐ วิธีการดังนี้^{๑๔}

๑. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ พิจารณาปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นผลให้รู้จักสภาวะตามที่มันเป็นจริง หรือพิจารณาปัญหา หาหนทางแก้ไข ด้วยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา จะเรียกว่า วิธีคิดแบบอิทัปปัจจยตา หรือวิธีคิดตามหลักปฏิจจนูปาทา จัดเป็นวิธีโยนิโสมนสิการแบบพื้นฐาน อาจแยกวิธีคิดนี้ได้ ๒ อย่าง คือ

๑.๑. คิดแบบปัจจัยสัมพันธ์ คือ ในสถานการณ์ต่าง ๆ เมื่อพิจารณาให้ดีแล้ว จะพบว่า สิ่งทั้งหลายหลายอาศัยซึ่งกันและกันจึงเกิดขึ้น ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนว่า “เมื่อสิ่งนั้นมี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนั้นเกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนั้นไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนั้นดับ สิ่งนี้จึงดับ”

๑.๒. คิดแบบสอบสวน หรือตั้งคำถาม คือ เมื่อเราประสบพบเห็นสิ่งใด ๆ ที่ควรพิจารณา ก็คอยตั้งคำถามแก่ตนว่า ทำไมจึงเกิดขึ้น เกิดขึ้นเพราะอะไร เป็นวิธีการคิดในแบบสืบสวน เช่น ที่พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาว่า “เรานั้นได้มีความคิดว่า เมื่ออะไรมีอยู่หนอ อุปาทานจึงมี อุปาทานมีเพราะอะไรเป็นปัจจัย? ลำดับนั้นเพราะเราโยนิโสมนสิการจึงรู้ได้ด้วยปัญญาว่า เมื่อตัณหามีอยู่ อุปาทานจึงมี”

๒. วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ หรือกระจายเนื้อหา เป็นการคิดให้มุ่งให้มองและรู้จักสิ่งทั้งหลาย ที่มุ่งเพื่อเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามสภาวะความจริงของมัน ตามธรรมดา สิ่งทั้งหลายก็ตีปรากฏการณ์ต่าง ๆ ก็ดี เรื่องราวต่าง ๆ ที่อุบัติขึ้นก็ดี เกิดจากส่วนประกอบย่อย ๆ มารวมกันเข้าในทางธรรม ท่านมักใช้พิจารณาเพื่อให้เห็นความไม่มีแก่นสารหรือความไม่มีตัวตนที่แท้จริงของสิ่งทั้งหลาย เพื่อให้หายยึดติดถือมั่นในสมมติบัญญัติ โดยเฉพาะการพิจารณาเห็นสัตว์บุคคลเป็นเพียงการประชุมกันขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่เรียกว่า ชันธ์ ๕ และขันธ์ ๕ แต่ละอย่างก็เกิดขึ้นจากส่วนประกอบย่อยต่อไปอีก การพิจารณาเช่นนี้ ช่วยให้เห็นความเป็นอนัตตา

๓. วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ หรือ วิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา คือ มองอย่างรู้เท่าทันความเป็นไปของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งจะต้องเป็นอย่างนั้น ๆ ตามธรรมดาของมันเอง ในฐานะที่มันเป็นสิ่งซึ่งเกิดจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ ปຽງแต่งขึ้น จึงจะต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัยเหล่านั้น กล่าวคือ การที่มันเกิดขึ้นแล้วจะต้องดับไป ไม่เที่ยงแท้ ไม่คงที่ ไม่ยั่งยืน ไม่คงอยู่ตลอดไป เป็นอนิจจัง มีภาวะที่ถูกปัจจัยต่าง ๆ ที่ขัดแย้ง บีบคั้นได้ ไม่มีอยู่และไม่สามารถดำรงอยู่โดยไตรลักษณ์ หรือ สามัญลักษณ์ จึงเรียกความคิดแบบนี้ได้อีกอย่างหนึ่งว่า วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ วิธีคิดแบบนี้ที่ถูกต้องต้องดำเนินไปให้ครบ ๒ ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ ๑ รู้เท่าทันและยอมรับความจริง เป็นขั้นวางใจวางท่าที่ต่อสิ่งทั้งหลาย โดยสอดคล้องกับความเป็นจริงของธรรมชาติ เป็นท่าที่แห่งปัญญา ท่าที่แห่งความเป็นอิสระ ไม่ถูกมัดตัว แม้เมื่อประสบสถานการณ์ที่ไม่ปรารถนาหรือมีเรื่องราวไม่น่าพึงพอใจเกิดขึ้นแล้ว ให้ตั้งสติคิด

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

ขึ้นได้ ว่าสิ่งนั้น ๆ เหตุการณ์นั้น ๆ เป็นไปตามคติธรรมดา เป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน คิดได้อย่างนี้ก็เป็นท่าที่แห่งการปลงตกถอนตัวขึ้นได้ หายจากความทุกข์

ขั้นที่ ๒ แก่ไขและทำการไปตามเหตุปัจจัย เป็นขั้นปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายโดยสอดคล้องกับความเป็นจริงของธรรมชาติ เป็นการปฏิบัติด้วยปัญญา ด้วยความรู้เท่าทัน เป็นอิสระไม่ถูกมัดตัว กล่าวโดยสรุปคือ แก่ไขด้วยความรู้และแก้ที่ตัวเหตุปัจจัย ไม่ใช่แก้ด้วยความอยาก เพียงแต่กำหนดรู้ความอยากของตน และกำหนดรู้เหตุปัจจัย แล้วแก้ไข กระทำการที่เหตุปัจจัย เมื่อปฏิบัติได้อย่างนี้ ก็ถอนตัวเป็นอิสระได้

๔. วิธีคิดแบบอริยสัจจ์ หรือวิธีคิดแบบแก้ปัญหา เรียกตามโวหารทางธรรมได้ว่า “วิธีแห่งความดับทุกข์” จัดเป็นวิธีคิดแบบหลักอย่างหนึ่ง เพราะสามารถขยายให้ครอบคลุมวิธีคิดแบบอื่น ๆ ได้ทั้งหมด วิธีคิดแบบนี้มีหลักการสำคัญคือ การเริ่มต้นจากปัญหาหรือทุกข์ ที่ประสบ โดยกำหนดรู้ ทำความเข้าใจปัญหา หรือความทุกข์ให้ชัดเจน แล้วสืบค้นหาสาเหตุเพื่อเตรียมแก้ไขปัญหา ในเวลาเดียวกันกำหนดเป้าหมายของตนให้แน่ชัดว่าคืออะไร จะเป็นไปได้หรือไม่ จะเป็นไปได้อย่างไร แล้วคิดวางวิธีปฏิบัติที่จะกำจัดสาเหตุของปัญหา โดยสอดคล้องกับการที่จะบรรลุจุดหมายที่ได้กำหนดไว้นั้น ในการคิดตามวิธีนี้ จะต้องตระหนักถึงกิจหรือหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่ออริยสัจจ์แต่ละข้ออย่างถูกต้องด้วย เพื่อให้มองเห็นเค้าความในเรื่องนี้ จะกล่าวถึงหลักอริยสัจจ์ และวิธีปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ ๑ ทุกข์ คือสภาพปัญหา ความคับข้อง ติดขัด กัดดัน บีบคั้น บกพร่อง สำหรับทุกข์นี้เรามีหน้าที่เพียง กำหนดรู้ คือ แจกแจงแกลงปัญหา ทำความเข้าใจปัญหา สภาพและขอบเขตของปัญหาให้เข้าใจชัดเจน เหมือนอย่างแพทย์ตรวจดูอาการของโรค ดูความผิดปกติของร่างกาย วินิจฉัยให้รู้ว่าเป็นอะไร ที่ตรงไหน เมื่อรู้และเข้าใจแล้ว ก็เป็นอันปฏิบัติหน้าที่ต่อทุกข์หรือต่อปัญหาเสร็จสิ้น พึงก้าวไปสู่ขั้นที่สองทันที

ขั้นที่ ๒ สมุทัย คือ เหตุเกิดแห่งทุกข์ หรือสาเหตุของปัญหา ได้แก่เหตุปัจจัย ต่าง ๆ ที่เข้าสัมพันธ์ขัดแย้งส่งผลสืบทอดกันมาจนปรากฏเป็นสภาพบีบคั้น กัดดัน คับข้อง ติดขัด อึดอัด บกพร่อง ในรูปต่าง ๆ แปลก ๆ กันไป สำหรับสมุทัยนี้เรามีหน้าที่เพียงสืบค้นหาสาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เมื่อสืบค้นวิเคราะห์และวินิจฉัยจับมูลเหตุของปัญหา ซึ่งจะต้องกำจัดหรือแก้ไขได้แล้ว ก็เป็นอันเสร็จสิ้นการคิดขั้นที่สอง

ขั้นที่ ๓ นิโรธ คือความดับทุกข์ ความพ้นทุกข์ ภาวะไร้ทุกข์ ภาวะพ้นปัญหา หมดหรือปราศจากปัญหา เป็นจุดหมายที่ต้องการ ซึ่งเรามีหน้าที่ สัจฉิกิริยา หรือประจักษ์แจ้ง ทำให้เป็นจริง ทำให้สำเร็จบรรลุถึง ในขั้นนี้จะต้องกำหนดได้ว่าจุดหมาย (เป้าหมาย) ที่ต้องการคืออะไร การที่ปฏิบัติอยู่นี้คือปฏิบัติเพื่ออะไร จะทำกันไปไหน จุดหมายนั้นเป็นไปได้หรือไม่ เป็นไปได้อย่างไร มีหลักการเข้าถึงอย่างไร มีจุดหมายรอง หรือจุดหมายลดหลั่นแบ่งเป็นขั้นตอนในระหว่างได้อย่างไร

ขั้นที่ ๔ มรรค คือ ทางดับทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ หรือวิธีแก้ไขปัญหา ได้แก่วิธีการและรายละเอียดสิ่งที่จะต้องปฏิบัติ เพื่อกำจัดเหตุปัจจัยของปัญหา ให้เข้าถึงจุดหมายที่ต้องการ ซึ่งเรามีหน้าที่ ภาวนา คือ ปฏิบัติหรือลงมือทำ สิ่งที่ทำในขั้นของความคิด ก็คือ กำหนดวางวิธีการ แผนการและรายละเอียดที่ต้องทำ ซึ่งจะช่วยให้แก้ไขสาเหตุของปัญหาได้สำเร็จโดยสอดคล้องกับจุดหมายที่ต้องการ

๕. วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ หรือคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย คือพิจารณาให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง ธรรม กับ อรรถ หรือ หลักการ กับ ความมุ่งหมาย เป็นความคิดที่มีความสำคัญมาก ในเมื่อจะลงมือปฏิบัติธรรมหรือทำการตามหลักการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ได้ผลตรงตามความมุ่งหมายของธรรมหรือหลักการนั้น ๆ ว่า ปฏิบัติหรือทำไปเพื่ออะไร ธรรมหรือหลักการนั้นกำหนดไว้เพื่ออะไร จะนำไปสู่ผลหรือที่หมายใดบ้าง

๖. วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก หรือพิจารณาให้เห็นครบทั้ง อัสสาทะ (ส่วนดี ส่วนอร่อย ส่วนหวานชื่น คุณ คุณค่า ข้อที่น่าพึงพอใจ) อาทีนวะ (ส่วนเสีย ข้อเสีย ช่องเสีย โทษ ข้อบกพร่อง) และนิสสรณะ (ทางออก ทางรอด ภาวะหลุดรอดปลอดภัย หรือสลัดออกได้) เน้นการยอมรับความจริงตามที่สิ่งนั้น ๆ เป็นอยู่ทุกแง่ทุกด้าน ทั้งด้านดีด้านเสีย และเป็นวิธีคิดที่ต่อเนื่องกับการปฏิบัติมาก ในทางปฏิบัติระดับชีวิตประจำวัน โดยมากเป็นเพียงการเลือกกระหว่างสิ่งที่มีโทษมากคุณน้อย กับสิ่งที่มีคุณมากโทษน้อย หรือแม้แต่ได้นิสสรณะ (ทางออก) ก็มักเป็นนิสสรณะแบบสัมพันธ์ คือทางออกที่ดีที่สุดในการณินั้น ๆ ในภาวะเช่นนี้ ก็ไม่ควรลืมใช้วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก คือ ควรยอมรับส่วนดีของสิ่งหรือข้อปฏิบัติที่ตนละเว้น และไม่ควรมองข้ามเป็นอันตรายซึ่งโทษ ข้อบกพร่อง จุดอ่อน ส่วนเสีย หรือช่องทางที่จะเสียของสิ่งหรือข้อปฏิบัติที่ตนเลือกรับเอา การคิดมองตามความเป็นจริงเช่นนี้ จะทำให้ปฏิบัติได้ถูกต้องที่สุด

๗. วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ – คุณค่าเทียม หรือการพิจารณาเกี่ยวกับปฏิเสวนา คือ การใช้สอยหรือบริโภคน เป็นวิธีคิดแบบสกัดหรือบรรเทาต้นเหตุ ตัดทางไม่ให้กิเลสเข้ามาครอบงำจิตใจแล้วชักจูงพฤติกรรมต่อ ๆ ไป วิธีคิดแบบนี้ใช้มากในชีวิตประจำวัน เพราะเกี่ยวข้องกับการบริโภค ใช้สอย ปัจจัย ๔ และวัสดุอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีหลักการโดยย่อว่า คนเราเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เพราะเรามีความต้องการและเห็นว่าสิ่งนั้น ๆ จะสนองความต้องการของเราได้ สิ่งนั้นก็มียุทธค่าแก่เรา หรือที่เรียกว่ามันมีประโยชน์ คุณค่านี้นับได้เป็น ๒ ประเภท ตามชนิดของความต้องการ คือ

๗.๑ คุณค่าแท้ หมายถึง ความหมาย คุณค่า หรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลาย ในแง่ที่สนองความต้องการของชีวิตโดยตรง หรือที่มนุษย์นำมาใช้ในการแก้ปัญหาของตนเพื่อความดำรงความดำรงอยู่ด้วยดีของชีวิต หรือเพื่อประโยชน์สุขทั้งของตนเองและผู้อื่น คุณค่านี้อาศัยปัญญาเป็นเครื่องตีค่า จะเรียกว่าคุณค่าที่สนองปัญญาก็ได้ เช่น อาหารมีคุณค่าเป็นประโยชน์สำหรับหล่อเลี้ยงร่างกาย ให้ดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้ มีสุขภาพดี เป็นอยู่ผาสุก มีกำลังเกื้อกูลแก่การบำเพ็ญ (ปฏิบัติ) หน้าที่ เช่น รถยนต์ช่วยให้เดินทางได้รวดเร็ว เกื้อกูลแก่การปฏิบัติหน้าที่การงานความเป็นอยู่ การบำเพ็ญประโยชน์สุข ปรารถนาเอาความสะอาด ปลอดภัย แข็งแรง ทนทาน เป็นต้น

๗.๒ คุณค่าเทียม หมายถึง ความหมาย คุณค่า หรือ ประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายที่มนุษย์พอกพูนให้แก่สิ่งนั้น เพื่อปรนเปรอการเสพสรวายเวทนา หรือ เพื่อเสริมราคาเสริมขยายความมั่นคงยิ่งใหญ่ของตัวตนที่ยึดถือไว้ คุณค่านี้อาศัยตัณหาเป็นเครื่องตีค่า หรือวัดราคา จะเรียกว่าคุณค่าสนองตัณหาก็คือ เช่น อาหารมีคุณค่าอยู่ที่ความเอร็ดอร่อย เสริมความสนุกสนาน เป็นเครื่องแสดงฐานะ โก้หรูหรารถยนต์ เป็นเครื่องแสดงหรือวัดฐานะ แสดงความโก้ความมั่งมี มุ่งเอาความสวยงามและความเด่นเป็นต้น วิธีคิดแบบนี้ มุ่งให้เข้าใจและเลือกเสพคุณค่าแท้ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต

อย่างแท้จริง เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น คุณค่าแท้ๆ นอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริงแล้ว ยังเกื้อกูลต่อความเจริญงอกงามของกุศลธรรมได้อีกด้วย

๘. วิธีคิดแบบอุบายปลูกเร้าคุณธรรม เรียกว่า วิธีคิดแบบเร้ากุศล หรือคิดแบบกุศลภาวนา เป็นวิธีคิดในแนวสัดกันหรือบรรเทาและขัดเกลาตัณหา จึงจัดได้ว่าเป็นข้อปฏิบัติระดับต้น ๆ สำหรับส่งเสริมความเจริญงอกงามแห่งกุศลธรรมและสร้างเสริมสัมมาทิฐิที่เป็นโลกียะ หลักการทั่วไปของวิธีคิดนี้ มีอยู่ว่า ประสบการณ์คือสิ่งที่ได้ประสบหรือได้รับรู้อย่างเดียวกัน บุคคลที่ประสบหรือรับรู้ต่างกัน อาจมองเห็นและคิดนึกปรุงแต่งไปคนละอย่าง สุดแต่โครงสร้าง แนวทางความเคยชินต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องปรุงของจิต คือ สังขารที่ผู้นั้นได้สั่งสมไว้ หรือ สุดแต่การทำใจในขณะนั้น ๆ ของอย่างเดียวกัน หรืออาการกิริยาเดียวกัน คนหนึ่งมองแล้ว คิดปรุงแต่งไปในทางดีงาม เป็นประโยชน์ เป็นกุศล แต่อีกคนหนึ่งมองแล้ว คิดปรุงแต่งไปในทางไม่ดีไม่งามเป็นโทษ เป็นอกุศล แม้แต่บุคคลเดียวกัน มองเห็นของอย่างเดียวกัน หรือประสบอารมณ์อย่างเดียวกัน แต่ต่างขณะ ต่างเวลา ก็อาจปรุงแต่งไปคนละอย่าง การทำใจที่ช่วยตั้งต้นและชักนำความคิดให้เดินไปในทางที่ดีงามและเป็นประโยชน์ เรียกว่าเป็นวิธีคิดแบบอุบายปลูกเร้าคุณธรรม หรือโยนิโสมนสิการแบบเร้ากุศล วิธีคิดแบบนี้มีความสำคัญในแง่ที่ทำให้เกิดความคิดและการกระทำที่ดีงามเป็นประโยชน์ในขณะนั้น ๆ และช่วยแก้ไขนิสัยความเคยชินร้าย ๆ ของจิตที่ได้สั่งสมไว้แต่เดิม พร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชิน ใหม่ ๆ ที่ดีงามให้แก่จิตไปในเวลาเดียวกัน ในทางตรงกันข้าม หากปราศจากอุบายแก้ไขเช่นนี้ ความคิดและการกระทำของบุคคล ก็จะถูกชักนำให้เดินไปตามแรงชักจูงของความเคยชินเก่า ๆ ที่ได้สั่งสมไว้แต่เดิมเพียงอย่างเดียว และเสริมให้ความเคยชินนั้นมีกำลังแรงมากยิ่งขึ้นเรื่อยไป ตัวอย่างเช่น การคิดถึงความตาย ถ้ามีโยนิโสมนสิการคือทำใจหรือคิดไม่ถูกวิธี อกุศลธรรมก็จะเกิดขึ้น เช่น คิดถึงความตายแล้วสลดหดหู่ เกิดความเศร้าความเหี่ยวแห้งใจบ้าง เกิดความหวั่นกลัวหวาดเสียวใจบ้าง ตลอดจนเกิดความดีใจเมื่อนึกถึงความตายของคนที่เราเกลียดชังบ้าง แต่ถ้ามีโยนิโสมนสิการ คือ ทำใจหรือคิดให้ ถูกวิธี ก็เกิดกุศลธรรม คือ เกิดความรู้สึกลึ้นตัว เร้าใจ ไม่ประมาท เร่งชวนขวนขวายปฏิบัติกิจหน้าที่ ทำสิ่งดีงามเป็นประโยชน์ ประพฤติปฏิบัติธรรม ตลอดจนรู้เท่าทันความจริงที่เป็นคตินิยามของสังขาร จึงนับได้ว่าเป็นการคิดถึงความตายที่ถูกวิธี

นอกจากหลักการทั่วไปที่กล่าวข้างต้นแล้ว ควรย้าถึงองค์ประกอบสำคัญที่คอยพยุงความคิดให้อยู่ในโยนิโสมนสิการ อันได้แก่ สติ ซึ่งช่วยยั้งหยุดความคิดที่หลงลอยไปเป็นอโยนิโสมนสิการ และช่วยเหนี่ยวรั้งหรือดึงให้กลับมาตั้งต้นในแนวทางของโยนิโสมนสิการได้ใหม่ จึงเป็นองค์ธรรมที่ผู้มีโยนิโสมนสิการจะต้องใช้อยู่เรื่อยไป

อนึ่ง โยนิโสมนสิการแบบต่าง ๆ ซึ่งสรุปได้เป็น ๒ คือ โยนิโสมนสิการเพื่อความรู้ตามสภาวะและโยนิโสมนสิการเพื่อเสริมสร้างกุศลธรรม มีจุดแยกอยู่ที่ขณะตั้งต้นความคิด และสติอาจมีบทบาทสำคัญ ในการเลือกทางแยกที่จุดตั้งระหว่างโยนิโสมนสิการแบบต่าง ๆ นี้ เช่นเดียวกับที่สติสามารถเลือกระหว่างโยนิโสมนสิการกับอโยนิโสมนสิการ เช่น การรับรู้อารมณ์แล้ว มีสติกำหนดรู้เพื่อจะรู้ตามความเป็นจริง ก็เข้าแนวโยนิโสมนสิการเพื่อความรู้ตามสภาวะ แต่ถ้าสติกำหนดกุศลธรรมอย่างใด อย่างหนึ่งเป็นที่หมายหรือระลึกถึงภาพที่ดีงามบางอย่างไว้ในใจ ก็เดินเข้าสู่โยนิโสมนสิการเพื่อเสริมสร้างกุศลธรรม โยนิโสมนสิการเพื่อความรู้ตามสภาวะนั้นขึ้นอยู่กับความจริงที่เป็นอยู่

ธรรมดา จึงมีลักษณะแน่นอนเป็นอย่างเดียว ส่วนโยนิโสมนสิการเพื่อเสริมสร้างกุศลธรรมยังเป็นเรื่องของการปรุงแต่งในใจตามวิสัยของสังขาร จึงมีลักษณะแผกผันไปได้หลากหลาย

๙. วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน คือวิธีคิดแบบมีปัจจุบันธรรมดาเป็นอารมณ์ความจริง วิธีคิดแบบที่ ๙ นี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของวิธีคิดแบบอื่น ๆ จะว่าแทรกหรือคลุมวิธีคิดแบบก่อน ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ก็ได้ แต่ที่แยกแสดงออกมาเป็นอีกข้อหนึ่งต่างหาก ก็เพราะมีแง่ที่ควรทำความเข้าใจเป็นพิเศษ และมีความสำคัญโดยลำพังตัวของมันเอง ข้อที่จะต้องทำความเข้าใจเป็นพิเศษเกี่ยวกับวิธีคิดแบบนี้ก็คือ การที่มีผู้เข้าใจผิดเกี่ยวกับความหมายของการเป็นอยู่ในปัจจุบัน หรือมีปัจจุบันเป็นธรรมเป็นอารมณ์ โดยเห็นไปว่า พุทธศาสนาสอนให้คิดถึงสิ่งที่อยู่เฉพาะหน้ากำลังเป็นไปในปัจจุบันเท่านั้น ไม่คิดพิจารณา เกี่ยวกับอดีต หรืออนาคต ตลอดจนไม่คิดเตรียมการหรือวางแผนเพื่อกาลภายหน้า เมื่อเข้าใจผิดแล้ว ถ้าเป็นผู้ปฏิบัติธรรม ก็เลยปฏิบัติจากหลักพระพุทธศาสนา ถ้าเป็นบุคคลภายนอกมองเข้ามา ก็เลยเพ่งว่าถึงผลร้ายต่าง ๆ ที่พระพุทธศาสนาจะนำมาให้แก่มนุษย์ ผู้ปฏิบัติ กล่าวโดยสรุป ความหมายที่ควรเข้าใจเกี่ยวกับปัจจุบัน อดีต และอนาคต สำหรับการใช้ความคิดแบบที่ ๙ มีดังนี้

ลักษณะความคิดชนิดที่ไม่เป็นอยู่ในปัจจุบัน คือความคิดที่เกาะติดกับอดีตและเลื่อนลอยไปในอนาคตนั้น พุทได้สั่ง ๆ ว่า ได้แก่ความคิดที่เป็นไปในแนวทางของตัณหา หรือคิดในอำนาจของตัณหา หรือพูดอย่างสมัยใหม่ว่า ตกอยู่ในอำนาจอารมณ์ โดยมีอาการหวนละห้อยโหยหาอาลัยอาวรณ์ถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ทำให้เคืองกว้างเลื่อนลอยฟุ้งซ่านไปในภาพที่ฝันเพื่อปรุงแต่งซึ่งไม่มีฐานแห่งความเป็นจริงในปัจจุบัน เพราะอดีตอดีตไม่พอใจสภาพที่ประสบอยู่ปรารถนาจะหนีจากปัจจุบัน ส่วนความคิดชนิดที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เป็นการคิดที่อยู่ในแนวทางของความรู้ หรือคิดด้วยอำนาจปัญญา ถ้าคิดในแนวทางของความรู้หรือคิดด้วยอำนาจปัญญาแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เป็นไปอยู่ในขณะนี้ หรือที่ล่วงมาแล้ว หรือเป็นเรื่องของกาลภายหน้า ก็จัดเข้าในการเป็นอยู่ในปัจจุบันทั้งนั้น ดังจะเห็นได้ชัดเจนว่า ความรู้ การคิดการพิจารณาด้วยปัญญาเกี่ยวกับเรื่องอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต ก็ตาม เป็นสิ่งที่ถูกต้องและมีความสำคัญตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในทุกระดับ ทั้งในระดับชีวิตประจำวัน เช่น การสั่งสอนเกี่ยวกับบทเรียนจากอดีต ความไม่ประมาทระมัดระวังป้องกันภัยในอนาคต เป็นต้น ในระดับการรู้แจ้งสัจธรรม ตลอดจนการบำเพ็ญพุทธกิจ เช่น ปุพเพนิวาสานุสติญาณ (รู้ระลึกชาติได้) อดีตัง สมุทธาน (รู้อดีต) อนาคตังสมุทธาน (รู้อนาคต) เป็นต้น คำว่าปัจจุบันในทางธรรมมิใช่เพ่งที่เหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในโลกภายนอกแท้ทีเดียว แต่หมายถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องในขณะนั้น ๆ เป็นสำคัญ ดังนั้น สิ่งที่ตามความหมายของคนทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นอดีตหรืออนาคต ก็อาจกลายเป็นปัจจุบัน ตามความหมายของนามธรรมได้ สรุปง่าย ๆ ว่า ความเป็นปัจจุบัน กำหนดเอาที่ความเกี่ยวข้องต้องรู้ ต้องทำเป็นสำคัญ สิ่งที่เป็นปัจจุบันคลุมถึงเรื่องราวทั้งหลายที่เชื่อมโยงต่อกันมา วิธีคิดแบบนี้มุ่งที่จะช่วยแบ่งแยกความคิดถึงอดีตและอนาคตตามแนวทางของตัณหา ที่เพื่อฝันเลื่อนลอย ผลาญเวลาและคุณภาพของจิตใจให้สูญเปล่า การคิดที่ถูกวิธีจะช่วยให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติในทางปัจจุบันให้ถูกต้องได้ผลดียิ่งขึ้น เป็นการสนับสนุนให้มีการเตรียมและวางแผนในกิจการล่วงหน้า ดังตัวอย่างกิจการสำคัญของสงฆ์ เช่น การสังคายนาครั้งที่ ๑ ก็เกิดขึ้นเพราะความคำนึงอนาคตชนิดที่เชื่อมโยงถึงกิจที่จะกระทำในปัจจุบันได้

๑๐. วิธีคิดแบบวิรัชชาวาท คำว่า วิรัชชาวาท แปลว่า การพูดแยกแยะ พูดจำแนก พูดแจกแจง หรือแสดงคำสอนแบบวิเคราะห์ ลักษณะสำคัญของความคิดและการพูดแบบนี้คือการมองและแสดงความจริง โดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละแง่ แต่ละด้านให้ครบทุกด้าน ไม่ใช่จับเอาบางแง่หนึ่งแง่เดียวขึ้นมาวินิจฉัยตีคลุมลงไปอย่างนั้นทั้งหมด หรือประเมินคุณค่าความดีความชั่ว เป็นต้นความจริง วิรัชชาวาทเป็นชื่อเรียกกระบวนการความคิดของพระพุทธศาสนาทั้งหมด มีความหมายครอบคลุมวิธีคิดที่ได้กล่าว มาแล้วข้างต้นหลาย ๆ อย่าง วิธีคิดแบบนี้ทำให้ความคิดและการวินิจฉัยเรื่องราวต่าง ๆ ชัดเจนตรงไปตรงมาตามความเป็นจริง เท่าความจริง พอติดกับความจริง เพื่อให้เข้าใจความหมายของวิรัชชาวาทชัดเจนยิ่งขึ้น อาจจำแนกแนววิธีคิดของวิรัชชาวาทนั้นออกให้เห็น ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

๑๐.๑ จำแนกโดยแง่ด้านของความจริง แบ่งได้ ๒ อย่างเป็น

๑๐.๑.๑ จำแนกตามที่เป็นอยู่จริงของสิ่งนั้น ๆ คือมองหรือแลองความจริงให้ตรงตามที่เป็นอยู่ในแง่นั้นด้านนั้น ไม่ใช่จับเอาความจริงเพียงแง่หนึ่งมาตีคลุมเป็นอย่างนั้นไปหมด

๑๐.๑.๒ จำแนกโดยมองความจริงของสิ่งนั้น ๆ ให้ครบทุกแง่ทุกด้าน คือ ไม่มองแคบ ๆ ไม่ติดอยู่กับส่วนเดียวแง่เดียวของสิ่งนั้น หรือวินิจฉัยสิ่งนั้นด้วยด้านเดียวแง่เดียวของมัน แต่มองให้หลายแง่หลายด้าน เช่น คน ๆ หนึ่งอาจจะดีในแง่นั้น แต่ไม่ดีในแง่นี้ การคิดจำแนกในแง่นี้ เป็นส่วนเสริมกันกับข้อแรกให้ได้ผลสมบูรณ์ และมีผลรวมไปถึงการเข้าใจในภาวะที่องค์ประกอบต่าง ๆ มารวมกันโดยครบถ้วน จึงเกิดขึ้นเป็นสิ่งนั้น ๆ เป็นการเห็นที่กว้างไปถึงลักษณะด้านต่าง ๆ และองค์ประกอบต่าง ๆ ของมัน

๑๐.๒ จำแนกโดยส่วนประกอบ คือ วิเคราะห์แยกแยะออกไปให้รู้เท่าทันภาวะที่สิ่งนั้น ๆ เกิดขึ้นจากองค์ประกอบย่อย ๆ ต่าง ๆ มาประชุมกันเข้า ไม่ติดตันอยู่ภายนอกหรือถูกลวงโดยภาพรวมของสิ่งนั้น ๆ เช่น การแยกแยะสัตว์บุคคลออกเป็นนามและรูป เป็นขั้น ๕ แบ่งซอยแต่ละอย่าง ๆ ออกไป จนเห็นภาวะที่ไม่เป็นอัตตา เป็นทางรู้เท่าทันความจริงของสังขารธรรมทั้งหลาย

๑๐.๓ จำแนกโดยลำดับขณะ คือ แยกแยะวิเคราะห์ปรากฏการณ์ตามลำดับความสืบทอดแห่งเหตุปัจจัย ซอยออกไปเป็นแต่ละขณะ ๆ ให้มองเห็นตัวเหตุปัจจัยที่แท้จริง ไม่ถูกลวงให้จับเหตุปัจจัยสับสน เป็นวิธีที่ใช้มากในฝ่ายอภิรรม ตัวอย่างเช่น เมื่อโจรขึ้นปล้นบ้านและฆ่าเจ้าทรัพย์ตาย หากคิดจำแนกโดยลำดับขณะแล้ว จะเห็นว่า โจรโลภอยากได้ทรัพย์ แต่เจ้าทรัพย์เป็นอุปสรรคต่อการได้ทรัพย์นั้น ความโลภทรัพย์จึงเป็นเหตุให้โจรมีโทษต่อเจ้าทรัพย์ โจรจึงฆ่าเจ้าทรัพย์ ตัวเหตุที่แท้ของการฆ่าคือโทสะ หาใช่โลภะไม่ โลภะเป็นเพียงเหตุให้ลักทรัพย์เท่านั้น แต่เป็นปัจจัยให้โทสะเกิดขึ้นต่อสิ่งอื่นซึ่งขัดขวางหรือไม่เกื้อกูลต่อความมุ่งหมายของมัน อย่างไรก็ตาม ในภาษาสามัญจะพูดว่า โจรฆ่าคนเพราะความโลภก็ได้ แต่ให้รู้เข้าใจเท่าทันความจริงในกระบวนการที่เป็นไปตามลำดับขณะดังที่กล่าวมาแล้ว ว่าความโลภเป็นตัวการเริ่มต้นในเรื่องเท่านั้น การแยกแยะ หรือวิเคราะห์โดยขณะเช่นนี้ทำให้ในสมัยต่อมา มีคำเรียกพระพุทธศาสนาว่าเป็น ขณิกาวาท

๑๐.๔ จำแนกโดยความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย คือ สืบสาวหาเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่สัมพันธ์สืบทอดกันมาของสิ่งหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทำให้มองเห็นความจริงที่สิ่งทั้งหลายไม่ได้ตั้งอยู่ลอย ๆ ไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ ไม่ได้ดำรงอยู่เป็นอิสระจากสิ่งอื่น ๆ และไม่ได้ดำรงอยู่โดยตัวของมันเอง แต่เกิดขึ้นโดยอาศัยเหตุแห่งปัจจัย จะดับไปและสามารถดับได้ด้วย การดับที่เหตุปัจจัย การคิดจำแนกในแง่นี้ตรงกับวิธีคิดแบบที่ ๑ คือ วิธีคิดแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัย

๑๐.๕ จำแนกโดยเงื่อนไข คือ มองหรือแสดงความจริงโดยพิจารณาเงื่อนไข ประกอบด้วย ยกตัวอย่าง เช่น ถ้าถูกถามว่าบุคคลนี้ควรคบหรือไม่ ถิ่นสถานนี้ควรเกี่ยวข้องหรือไม่ ถ้าพระภิกษุเป็นผู้ตอบ ก็อาจกล่าวตามแนวบาลีว่าถ้าคบหรือเข้าเกี่ยวข้องแล้วอกุศลธรรมเจริญ อกุศลธรรมเสื่อม ก็ไม่ควรคบ ไม่ควรเกี่ยวข้อง แต่ถ้าคบหรือเข้าเกี่ยวข้องแล้วอกุศลธรรมเสื่อม อกุศลธรรมเจริญ ก็ควรคบ ควรเกี่ยวข้อง

๑๐.๖ วิภาษวาทในฐานะวิธีตอบปัญหาอย่างหนึ่ง วิภาษวาทปรากฏอยู่บ่อย ๆ ในรูปของการตอบปัญหาและท่านจัดเป็นวิธีตอบปัญหาอย่างหนึ่ง ในบรรดาวิธีตอบปัญหา ๔ อย่าง มีชื่อเฉพาะเรียกว่า วิภาษวาทพยากรณ์ ซึ่งก็คือ การนำเอาวิภาษวาทไปใช้ในการตอบปัญหา หรือ ตอบปัญหาตามแบบวิภาษวาทนั่นเอง เพื่อความเข้าใจชัดเจนในเรื่องนี้ พึงทราบวิธีตอบปัญหา (ปัญหาพยากรณ์) ๔ อย่าง คือ

๑๐.๖.๑ เอกังสพยากรณ์ การตอบแง่เดียว คือการตอบอย่างเดียวเด็ดขาด

๑๐.๖.๒ วิภาษพยากรณ์ การแยกแยะตอบ

๑๐.๖.๓ ปฏิปจฉาพยากรณ์ การตอบโดยย้อนถาม

๑๐.๖.๔ รูปนะ การยั้งหรือหยุด พับปัญหาเสีย ไม่ตอบ

การคิดแบบกระบวนการดังกล่าวล้วนเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดสมาธิจิตหรือความคิดที่ถูกต้อง อันเป็นก้าวสำคัญในการดำรงชีวิตบนทางสายกลางสรุปรวมความแล้ว ก็คือคิดถูกทางถูกวิธีมีเหตุผล และการคิดนั้นก่อให้เกิดการกระทำที่เป็นกุศล เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ดังนั้น กระบวนการในการสร้างปัญญา ตามหลักโยนิโสมนสิการ จึงเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงสติและทำให้ต้องใช้ ปัญญา เมื่อความคิดเป็นระเบียบ มีจุดมุ่งหมาย กิจกรรมมันอยู่กับงานที่กำลังทำอยู่นั้น หรือจะเรียกว่า มีสติในการทำงาน

สรุปได้ว่า วิธีการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการซึ่งประกอบด้วยวิธีคิด ๑๐ วิธี ตามที่ได้กล่าวมานี้ถือว่าเป็นกระบวนการพัฒนาทางปัญญาที่สูงที่สุดสำหรับผู้นับถือพระพุทธศาสนา ด้วยวิธีคิดแบบนี้ ทำให้บุคคลเข้าใจสภาพของชีวิต สภาพของสังคม และสภาพของโลก สามารถจัดระเบียบชีวิตของตนเองจัดระบบของสังคมและสภาพแวดล้อมทั้งหลายได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับกฎธรรมชาติ แม้การใช้อาจจะไม่ครบทุกวิธีทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหาจึงควรพิจารณาเลือกวิธีคิดแต่ละแบบใช้ให้เหมาะสม ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้เลือกวิธีการคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรมมาทดลองจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๒ เพราะเป็นช่วงวัยที่เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย สติปัญญา และด้านอื่น ๆ อย่างรวดเร็ว ตลอดจนการรับรู้ข้อมูลที่หลากหลาย การแก้ไข ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องมีทักษะการคิดที่เป็นระบบ คิดถูกต้อง ถูกวิธี และคิด ในแนวทางที่เป็นกุศล เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม เพื่อให้นักเรียนตัดสินใจหรือแก้ไข ปัญหาในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

เพื่อให้ได้เข้าใจวิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจความหมาย ความสำคัญ ประเภท ของการคิด ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญในชีวิตมนุษย์ เมื่อพบเจอเหตุการณ์ต่าง ๆ ทำให้นักเรียนรู้ข้อมูลที่มามากมายหลากหลายส่งผลให้ความคิดแตกต่างกัน

๒.๑.๑ การคิด (Thinking)

๑. ความหมายของการคิด

การคิดเป็นส่วนประกอบหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไป และการทำงาน การคิด เป็นสิ่งที่สำคัญมาก ๆ เพราะการคิดนี้เองที่ทำให้มนุษย์ต่างออกจากสัตว์ประเภทอื่น ๆ ซึ่งก็คือ มนุษย์สามารถคิดได้มากกว่าสัตว์อื่น ๆ โดยเฉพาะการรู้จักคิดวางแผนก่อนจะลงมือปฏิบัติ ทำให้เกิดความละเอียดรอบคอบในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดความผิดพลาดน้อยและบรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ อีกทั้งการคิดเป็นตัวชี้วัดความสามารถในการดำรงเผ่าพันธุ์ เพราะการคิดเป็นสิ่งสำคัญที่จะไป นำไปสู่การสรรหากรรมวิธีในการเตรียมเองกันตัวเองให้ดำรงและอยู่รอดของเผ่าพันธุ์ และการปรับตัวเข้ากับสภาวะต่าง ๆ ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและเป็นโลกยุคไร้พรมแดน เมื่อเปรียบเทียบกับมนุษย์กับสัตว์ประเภทอื่น ๆ เช่น ไคโนเสาร์ที่สูญพันธุ์ไปแล้วนั้น ส่วนหนึ่งก็มาจากการปรับตัวหรือการคิด เพื่อป้องกันตนเองนั่นเอง ต่างจากมนุษย์เราที่สามารถคิดได้แม้การเดินทางไปดวงดาวดวงอื่น ๆ สามารถขึ้นไป สร้างสถานีนบนชั้นอวกาศได้ซึ่งไม่เคยมีสัตว์ประเภทอื่นที่สามารถทำได้ เหมือนมนุษย์ ตลอดจนสามารถสร้างวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนของชุมชน สังคม และประเทศนั้น ๆ ได้ สิ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นผลมาจากการที่มนุษย์เกิดการคิดทั้งสิ้น ส่วนการคิดนั้น หมายถึงอะไร ได้มี เหล่า นักวิชาการทางการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ ดังต่อไปนี้^{๑๕}

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของการคิดไว้หลากหลายรูปแบบว่า เป็นการกระทำ ทางใจ ตรงกับคำในภาษาบาลีและสันสกฤตว่า จินต หรือ จินตา แปลว่า ทำให้ปรากฏเป็นรูปหรือประกอบให้เป็นรูปหรือเป็นเรื่องขึ้นในใจ หมายถึง จงใจ จำนง จินตนาการ เจตนา ความหวัง คาด คาดว่า คาดคะเน คาดหวัง คาดหมาย คำนวณ คะนิง คำนิง ไคร์ครวญ ใช้สมอง ดำริ ตั้งใจ ตรี ตรอง ตรีตรอง ไตร่ตรอง นึก พิจารณา มนสิการ มโนคติ มุ่ง มุ่งหมาย รำพึง แร้งบันดาลใจ วิตก สอบสวน เห็นว่า เป็นต้น^{๑๖}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่ได้ให้ ความหมายของการคิดว่า การคิดเป็นกลไกของสมองที่เกิดขึ้นตลอดเวลาเป็นไปตามธรรมชาติ ของมนุษย์ที่ใช้ในการสร้างแนวความคิด รวบรวมด้วยการจำแนกความแตกต่าง การจัดกลุ่ม และการกำหนด ซึ่งเรื่องเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ได้รับกระบวนการที่ใช้ในการแปลความหมาย ของข้อมูลรวมถึงการสรุปอ้างอิงด้วยการจำแนก รายละเอียด การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของ ข้อมูลที่ได้รับ ซึ่งข้อมูลที่น่ามาใช้อาจจะเป็นความจริงที่สัมผัสได้หรือเป็นเพียงจินตนาการ ที่ไม่อาจสัมผัสได้ ตลอดจนเป็นการกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับ

^{๑๕} พระวิษณุ รัชตุนภาพ, “การใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้และการคิด อรรถธรรมสัมพันธ์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนบ้านต้นผึ้ง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖).

^{๑๖} พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๕๖), หน้า ๙๒.

การนำกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีเหตุผลและเหมาะสม การคิดเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการที่สมองถูกรบกวน จากสิ่งแวดล้อม สังคมรอบตัวและประสบการณ์ดั้งเดิมของมนุษย์สอดคล้องกับ ^{๑๗}

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้ให้คำนิยามการคิดว่า เป็นการจัดการข้อมูลที่สมองได้รับให้อยู่ในรูปแบบเหมาะสม โดยการแปรข้อมูลข่าวสารที่ได้รับสู่รูปแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม ในขณะที่ใช้ความคิด สมองจะนำเอาข้อมูลความรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่มาคิดร่วมกันโดยใช้เหตุผลผสมผสานคับอารมณ์และความต้องการเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้สอดคล้องกับ^{๑๘}

จำนง วิบูลย์ศรี การคิดเป็นกระบวนการทำงานของจิตใจมนุษย์ในขณะที่พยายามหาคำตอบหรือทางออกเกี่ยวกับเรื่องใด เรื่องหนึ่ง เช่น การคิดเพื่อตอบปัญหาต่าง ๆ การคิดเพื่ออธิบายศัพท์ยาก ๆ หรือ การคิดเพื่อช่วยแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันตามระดับของสถานการณ์นั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ^{๑๙}

ชนาธิป พรสกุล ได้ให้ความหมายของการคิดว่ามีหลายระดับ ความหมายในระดับต้นหมายถึง ความสามารถ สร้างข้อมูลจากความจำ ในระดับต่อมา หมายถึง ความสามารถในการสร้างข้อมูลใหม่โดยใช้ ทักษะการคิดระดับสูง และความหมายสุดท้ายคือ การตัดสินใจนำความรู้และประสบการณ์ เดิมมาหาสร้างภาพให้ปรากฏขึ้นในใจสอดคล้องกับ ^{๒๐}

บุญทิวา สิริชยากุล ว่าการคิด คือ กระบวนการทางสมองในการสร้างสัญลักษณ์หรือภาพให้ปรากฏในจิตใจ ก่อให้เกิดแนวปฏิบัติสำหรับพฤติกรรม ทั้งภายในและภายนอก ในการดำเนินชีวิต ความรู้โน้ตทัศน์หรือข้อสรุปใหม่ ซึ่งตรงกับ ^{๒๑}

วรรณ บัวเกิด ได้กล่าว ไว้ว่า การคิดเป็นการรวมเรื่องราวจนเป็นภาพทางจิต (Mental image) ที่เรียกว่า มโนทัศน์ (Concept) เกิดจากประสบการณ์ประสกับสิ่งแวดล้อมที่ทำให้ผู้รับสารรับรู้จากการกระทบ ที่เป็นข้อมูลทางผัสสะ (Sense data) สามารถแยกลักษณะเข้าสู่เกณฑ์สรุปของลักษณะเฉพาะ ของเรื่องหรือสิ่งนั้นๆ ได้ ตรงกับการให้ความหมายของ ^{๒๒}

มกรพันธ์ จุฑะรสก ให้ความหมายการคิด คือ การแก้ปัญหาที่ต้องจัดระบบและรูปแบบใหม่ของการประสบการณ์ที่ผ่านมาให้เข้ากับสภาพปัจจุบัน โดยอาศัยปฏิบัติการทางสมองเพื่อค้นหา

^{๑๗} สุวิทย์ มูลคำ, **ครบเครื่องเรื่องการคิด**, (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓.

^{๑๘} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, **การคิดเชิงวิพากษ์**, (กรุงเทพฯ : ชัคเชส มีเดีย, ๒๕๔๔), หน้า ๖๓.

^{๑๙} จำนง วิบูลย์ศรี, **อิทธิพลของภาษาต่อการคิดเชิงเหตุผลในเด็กไทย**, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๙.

^{๒๐} ชนาธิป พรกุล, **รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๗๓.

^{๒๑} บุญทิวา สิริชยากุล, **ผลการใช้กระบวนการพัฒนาความคิดของเดอบโนในการสอนวรรณคดีไทยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น , การค้นคว้าแบบอิสระมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่**, ๒๕๔๖, หน้า ๘.

^{๒๒} วรรณ บัวเกิด, **การพัฒนาทักษะทางภาษา**, (นนทบุรี : คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๗), หน้า ๑๓๙.

คำตอบซึ่งเป็นการนำความสามารถทางสติปัญญาออกมาใช้ประโยชน์เพื่อตัดสินใจสรุป และลงความเห็น เพื่อสร้างกระบวนการคิด สอดคล้องกับ ^{๒๓}

ลักษณะ สรีวิวัฒน์ ที่ได้ให้ความหมายการคิดว่า คือ พฤติกรรมภายในสมองที่อยู่ในลักษณะหรือรูปแบบของการปฏิบัติการทางสมอง ที่เป็นกระบวนการแห่งการคิด โดยเริ่มจากสภาพหรือสถานการณ์ที่เป็นปัญหา ทำให้เกิด ความรู้สึกอัดอัด วิตกกังวล อารมณ์ตึงเครียด ไม่สบายใจ จึงต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้คลายความรู้สึกไม่สบายหรือเพื่อแก้ไขปัญหา นั้น ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปและเกิดความสุข สบายใจได้ ^{๒๔} เช่นเดียวกันกับ

สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ ที่ได้ให้ความหมายการคิดว่า เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสมองที่มีการค้นหาหลักการหรือข้อเท็จจริงแล้ววิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป ซึ่งการคิดนั้นอาจจะเกิดจากสิ่งเร้าหรือข้อความจริงที่ได้รับ รวมกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ ผลของการปรับเปลี่ยนการคิดจะช่วยพัฒนา ระดับความคิดให้สูงขึ้น^{๒๕}

ศรีสุรางค์ ทินะกุล ยังได้กล่าวอีกว่า การคิดเป็นกระบวนการ ที่เกิดขึ้นภายในสมองมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก นักจิตวิทยาเชื่อว่า มนุษย์จะมีความคิดเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ใดและอิริยาบถใด ซึ่งอาจจะ ได้รับจากสิ่งเร้าภายนอก ^{๒๖} ทำให้เกิดความรู้จากประสบการณ์สอดคล้องกับ

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ ได้ให้ความหมายของการคิด คือ การคิดเป็นกระบวนการทางสมองที่เป็นไปตามประสบการณ์ของแต่ละคน อันเป็นผลมาจากประสบการณ์เดิม สิ่งเร้า และสภาพแวดล้อมที่เข้ามาส่งผลให้เกิดความคิดในการแก้ไขปัญหา หรือปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นได้ ^{๒๗}

จากการให้ความหมายการคิดของนักการศึกษาต่างกล่าว สรุปได้ว่า การคิดคือกระบวนการที่เกิดขึ้น ภายในสมองและจิตใต้สำนึก เมื่อถูกสิ่งเร้าภายในและภายนอกเข้ามาสัมผัสและกระตุ้นให้เกิดความสงสัยและสนใจ โดยอาศัยประสบการณ์และสภาพแวดล้อมเดิม มาเชื่อมโยงกับข้อมูลความเป็นจริงในประสบการณ์ใหม่ ทำให้เกิดการรับรู้ใหม่เพื่อสร้างมโนทัศน์ผลของการปรับเปลี่ยนความคิดที่เกิดขึ้นนั้น จนนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา หรือเผชิญกับสถานการณ์ใหม่และก่อให้เกิดแนวทางในการปฏิบัติสำหรับพฤติกรรมทั้งภายในและภายนอก ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

๒. ความสำคัญของการคิด

การคิดเป็นพื้นฐานที่มนุษย์ต้องฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ เพราะเมื่อต้องประสบกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีทั้งเรื่องที่ดีและไม่ดี การคิดจะส่งผลต่อการ

^{๒๓} มกราพันธุ์ จุฑะรสก, การคิดอย่างเป็นระบบ: การประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน(ฉบับปรับปรุง), (นนทบุรี: โครงการสวัสดิการวิชาการ สถาบันพระบรมราชชนก, ๒๕๕๖), หน้า ๕.

^{๒๔} ลักษณะ สรีวิวัฒน์, การคิด(Thinking), (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๗.

^{๒๕} สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ และคณะ, พัฒนาศักยภาพการคิดตามแนวปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: เทคนิคพรินติ้ง, ๒๕๕๕), หน้า ๑๘.

^{๒๖} ศรีสุรางค์ ทินะกุล, การคิดและการตัดสินใจ, (กรุงเทพฯ : เจริญเทพ เอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๒), หน้า ๘.

^{๒๗} ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, การพัฒนาการคิด, (กรุงเทพมหานคร: เทคนิคพรินติ้ง, ๒๕๕๖), หน้า ๔.

ตัดสินใจในเรื่องหรือสถานการณ์ นั้นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ความสำคัญของการคิดได้มีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดไว้ ดังนี้

ลักษณะ สรีวิวัฒน์ การคิดที่จะกระทำการใด ๆ ต้องมีแผน มีความพร้อม มีความตั้งใจ เอาใจใส่ มีความรับผิดชอบ มีความอดทนเมื่อพบอุปสรรค หรืออาจเรียกว่าทำด้วยใจเต็มร้อย ย่อมทำให้เกิดผลงานอันเกิดจากความคิดนั้นอย่างสมบูรณ์คือมีคุณค่าและมีประโยชน์ เพราะความคิด เป็นสิ่งสำคัญมากที่สุดในการสร้างความสามารถในการแข่งขันในโลกปัจจุบันที่กำลังก้าวไป จากยุคข้อมูลข่าวสารเป็นยุคความรู้และในยุคแห่งปัญญาในที่สุด ซึ่งทำให้มนุษย์สร้างวัฒนธรรม เป็นของตนเองสอดคล้องกับ ^{๒๘}

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้ให้ความสำคัญของการคิดไว้ว่า ความคิดเป็นลักษณะพิเศษ ของมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญ ที่แยกมนุษย์ออกจากสัตว์อย่างชัดเจน มนุษย์สามารถพัฒนาสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ได้ เนื่องจากมีความสามารถในการคิด หากมนุษย์ ปราศจากการคิดชีวิตมนุษย์จะนิ่งสนิทไร้ซึ่งการ เปลี่ยนแปลง มนุษย์จะกลายเป็นคนที่ดำเนินชีวิตไปตามสัญชาตญาณ ไม่แตกต่างจากสัตว์ที่กินนอน และทำสิ่งต่าง ๆ ตามแรงกระตุ้น ของร่างกายไปเพียงวัน ๆ ความสามารถในการคิดของมนุษย์ทำให้ มนุษย์สามารถแก้ปัญหา ให้ตนเองได้ สามารถคิดสร้างสรรค์เครื่องทุ่นแรงสร้างสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ สามารถสร้าง ความสุขให้แก่ตนเอง และสามารถปกป้องตนเองให้พ้นจากภัยธรรมชาติได้ซึ่งส่งผลให้ ชีวิต มนุษย์สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่ช่วยแก้ปัญหาให้กับตนเอง สามารถดำรงชีวิตสืบพงศ์พันธุ์ ได้อย่างมั่นคงจนกระทั่งทุกวันนี้ ความสามารถทางการคิดมีความสำคัญเนื่องมาจาก

๑. การคิดกำหนดความเป็นตัวเรา ความรู้ที่เราได้จากการคิดนั้นจะเป็นตัวกำหนด ความเป็นตัวเรา (Being) เราคิดอย่างไรเรารู้อะไร เราจะเป็นเช่นนั้น และความเป็นตัวเราจะเป็น ตัวกำหนดวิถีชีวิตของเรา (Living) จะทำให้เราแสดงออก (Manifesting) ทั้งคำพูดและ การกระทำ โดยอาจถ่ายทอดเป็นการเขียน (Writing) การพูด (Speaking) การกระทำ (Doing) และการแสดง อากัปกริยาต่าง ๆ (Behaving)

๒. การคิดเป็นพื้นฐานของสติปัญญาและความเข้าใจคนจะเริ่มคิดและหาคำตอบได้ดี ยิ่งขึ้น หากใช้เวลาคิดทบทวนและไตร่ตรองเกี่ยวกับเรื่องนั้นก่อนตัดสินใจโดย ^{๒๙}

ทิพย์วัลย์ สัจจันทร์และคณะ ให้ความสำคัญ ของการคิดไว้ว่า การคิด ทำให้มนุษย์มีความ เป็นมนุษย์สามารถแก้ปัญหาเองได้ สร้างสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกสบายให้กับชีวิต ตนเองและสังคม การคิด ของมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่นามหัศจรรย์อย่างยิ่ง การที่เรากล่าวว่าการคิดมี ความสำคัญต่อมนุษย์นั้น เนื่องมาจาก

๑. การกำหนดความเป็นตัวเรา เนื่องจากการคิดเป็นตัวกำหนดสิ่งที่เรารู้ และความรู้ ที่ ได้จากการคิดนั้นเป็นสิ่งที่กำหนดความเป็นตัวเรา ซึ่งจะเป็นดัชนีที่บอกเราว่า เรากำลังทำอะไร คิด อย่างไร รู้อะไร ผลจากการรับรู้สิ่งเหล่านี้ทำให้มนุษย์แสดงออกทั้งคำพูดและการกระทำ โดยถ่ายทอด ออกมาในรูปภาษาเขียน ภาษาพูด การกระทำตลอดจนอากัปกริยาต่าง ๆ ดังคำกล่าวที่ว่าความคิดเป็น พื้นฐานของสติปัญญาและความเข้าใจ หากมนุษย์เรารู้จักใช้เวลาคิด ไตร่ตรองเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ

^{๒๘} ลักษณะ สรีวิวัฒน์, การคิด(Thinking), (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๔.

^{๒๙} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การคิดเชิงวิพากษ์, (กรุงเทพฯ: ชัคเชส มีเดีย, ๒๕๔๔), หน้า ๖๗-๗๖.

ก่อนการตัดสินใจ จะทำให้นำไปสู่ผลลัพธ์ที่ยิ่งขึ้น นักแต่งโคลง ชาวเอเธนส์กล่าวว่า “การคิดครั้งที่สอง นับเป็นความฉลาดที่สุด”

๒. การคิดเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจ จากการศึกษาของนักจิตวิทยาพบว่า การคิดของมนุษย์ในแต่ละวันมีความคิดมากกว่า ๑๐,๐๐๐ ความคิด ไหลเข้ามาในสมองของมนุษย์ เนื่องจากในแต่ละวันมีความคิดมากมายมากระทบสมองของเรา เป็นเหตุให้เราต้องมีการตัดสินใจไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับการกิน การอยู่ การนอนหลับ หรือการไปทำงาน จนกระทั่งปัญหาใหญ่ซึ่งเราจำเป็นต้องตัดสินใจให้รอบคอบโดยอาศัยข้อมูลและทางเลือกหลายทาง ได้แก่ ข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ เพื่อเปรียบเทียบทางเลือกที่ดีที่สุดและเหมาะสมที่สุด ก่อนการตัดสินใจ

๓. การคิดนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญต่าง ๆ ของโลก ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากธรรมชาติของมนุษย์มีความต้องการความสำเร็จในชีวิต จึงพยายามที่จะต่อสู้ให้ได้มาในสิ่งที่ตนต้องการ

๔. สร้างความสามารถในการแข่งขันในสังคมแห่งความรู้และสังคมปัจจุบัน เป็นสังคมแห่งความรู้เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่เชื่อมโยงทุกส่วนของโลกเข้าด้วยกัน การที่คนในสังคมมีระดับการศึกษาและความรู้เพิ่มขึ้นเป็นผลให้เพิ่มจำนวนผู้แข่งขันที่เป็นผู้มีความรู้ทั้งในและนอกระบบสอดคล้องกับ ^{๓๐}

มกราพันธุ์ จูฑะรสก ได้อธิบายความสำคัญของการคิดว่า การคิดเป็นศักยภาพทางสมอง การกระตุ้นคิดการคิดตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยรุ่น การคิดเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนรู้และการทำงานของสมอง คนคิดเป็นจะเห็นทางออก พึ่งตนเองได้ ใช้ สุ จิ ปุ ลิ ในการคิดและการเรียนรู้ บุคคลใดใช้สมองสองซีกในการคิดจะคิดได้กว้างไกล ลึก และคิดได้เร็ว ^{๓๑}

ยุดา รักไทย ให้ความสำคัญของการคิดไว้ว่า การคิดเป็นไป เพื่อการดำรงอยู่ของชีวิตที่เพียบพร้อมด้วยภูมิปัญญาไม่ว่าจะเป็นการคิดวางแผน คิดพัฒนา คิดสร้างสรรค์คิดแก้ปัญหาหรือคิดตัดสินใจ แต่การคิดที่วุ่นวายนี้มิใช่การคิดเพื่อผ่านพ้นวันนี้ หรือพรุ่งนี้ไปเท่านั้นแต่เป็นการคิดที่ประกอบด้วย

๑. การมองการณ์ที่กว้างไกล ไตร่ตรองถึงสถานการณ์ปัจจุบันและผลของการกระทำตามความคิดนั้น ที่จะตามมาภายหลังอย่างถาวร

๒. ข้อเท็จจริงองค์ความรู้และความคิดอื่น ๆ รวมถึงทักษะที่มีอยู่จะถูกรวบรวมประมวลผล คัดสรรและดัดแปลง เพื่อให้ได้ความคิดใหม่ๆ และทางแก้ปัญหาที่เป็นประโยชน์ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

๓. ความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม เช่น การธำรงรักษาสิ่งแวดล้อมและ สร้างประโยชน์แก่สาธารณชน

๔. ความคิดสร้างสรรค์โดยปราศจากการติดยึดของกรอบความคิด ^{๓๒}

^{๓๐} ทิพย์วัลย์ สีสันท์ และคณะ, การคิดและการตัดสินใจ Thinking and decisionmaking, (กรุงเทพมหานคร: โครงการศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๖), หน้า ๓.

^{๓๑} มกราพันธุ์ จูฑะรสก, การคิดอย่างเป็นระบบ: การประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน (ฉบับปรับปรุง), (นนทบุรี: โครงการสวัสดิการวิชาการ สถาบันพระบรมราชชนก, ๒๕๕๖), หน้า ๒๘.

^{๓๒} ยุดา รักไทย, เทคนิคการแก้ปัญหาและตัดสินใจ, (กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒.

จากแนวคิดของกลุ่มนักวิชาการ ที่กล่าวถึงความสำคัญของการคิด สรุปใจความสำคัญได้ว่า การคิดมีความสำคัญมากเพราะเป็นส่วนของการรับรู้ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมทั้งเก่าและใหม่ นำมาเชื่อมโยงกันทำให้เกิดการเรียนรู้ ตลอดจนสร้างสรรค์เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และเกิดการคิดที่ถูกต้องดีงาม นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ส่งผลให้การดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

๓. ประเภทของการคิด

การคิดเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคมที่เต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวาย การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อาจจะทำให้เกิดการคิดที่หลากหลายรูปแบบขึ้นได้ การปลูกฝังและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด ทักษะการคิดและวิธีการคิด ที่ถูกต้องตามความเหมาะสมแล้ว จะต้องพิจารณาว่ามีลักษณะหรือประเภทการคิดชนิดใดบ้าง ที่ควรส่งเสริมและไม่ควรส่งเสริมเกี่ยวกับลักษณะ หรือประเภทของการคิดโดยทั่วไป ประเภทของการคิด แบ่งออกได้ตามแนวคิดของนักวิชาการดังนี้

ลักษณะ สรีวิวัฒน์ ได้แบ่งประเภทของการคิดไว้ ดังนี้

๑. แบ่งตามขอบเขตของการคิด จำแนกออกเป็น ๒ ประเภทได้แก่

๑.๑ การคิดในระบบปิด หมายความว่า การคิดที่อยู่ในขอบเขตจำกัดแนวคิดจะไม่เปลี่ยนแปลงมีการคิดอย่างไรก็จะคิดเหมือน ๆ กัน เช่น การคิดทางคณิตศาสตร์ การคิดทางตรรกศาสตร์ เป็นต้น

๑.๒ การคิดในระบบเปิด หมายถึง การคิดที่เป็นไปตามความรู้ความสามารถหรือประสบการณ์ของแต่ละคนในแต่ละสิ่งแวดล้อม

๒. แบ่งตามความแตกต่างของเพศ จำแนกได้เป็น ๒ ประเภท

๒.๑ การคิดแบบวิเคราะห์ (Analytical Thinking) เป็นการคิดโดยอาศัยสิ่งเร้าที่เป็นจริงเป็นเกณฑ์ เป็นการคิดของผู้มีอารมณ์ เป็นการคิดที่ถือว่าเป็นพื้นฐานแบบวิทยาศาสตร์เป็นลักษณะ การคิดเพศชายเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะของการคิดวิเคราะห์คือ มีเหตุผล (Rational) มีการคาดคะเน (Predictable) มีขอบเขต (Convergent) และเป็นแนวตั้ง (Vertical)

๒.๒ คิดแบบโยงความสัมพันธ์ (Relational Style) เป็นการคิดที่สัมพันธ์กับอารมณ์ ซึ่งมักยึดตนเองเป็นใหญ่ เกิดจากการมองหาความสัมพันธ์ของสิ่งเร้าตั้งแต่สองชนิดขึ้นไป เช่น ความสัมพันธ์ด้านหน้าที่ สถานที่หรือกาลเวลา การคิดแบบนี้มักจะเป็นการคิดของเพศหญิง

๓. แบ่งตามความสนใจของนักจิตวิทยา จำแนกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

๓.๑ การคิดรวบยอด (Concept) เป็นการคิดที่ได้จากการรับรู้ โดยมีการเปรียบเทียบทั้งในลักษณะเหมือนและแตกต่างกัน ด้วยการอาศัยประสบการณ์เดิม

๓.๒ การคิดหาเหตุผล (Reasoning) การคิดประเภทนี้เริ่มจากการตั้งสมมติฐานแล้วดำเนินการทดลองสมมติฐานที่ตั้งขึ้น เช่น ขับรถยนต์ไปต่างจังหวัดขณะที่รถกำลังวิ่งอยู่ได้กลิ่นเหม็นมีอะไรไหม้ ต้องมีการคิดหาสาเหตุ ด้วยการตั้งสมมติฐานว่า หมอน้ำแห้ง หรือเกี่ยวกับระบบปรับอากาศ หรือเกี่ยวกับสายไฟ แล้วทำการทดลองดูหมอน้ำว่ามีน้ำหรือไม่ ถ้ายังมีน้ำก็ต้องทดลองดูระบบเครื่องปรับอากาศ และดูระบบสายไฟจนกว่าจะพบสาเหตุและจะได้แก้ไขได้ถูกต้อง

๓.๓ การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เป็นความคิดที่อาศัยการคิดที่แก้ปัญหาใหม่ ๆ และคิดสร้างสิ่งใหม่ ๆ ท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเกี่ยวกับวิวัฒนาการใหม่ ๆ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ และการออกแบบสิ่งใหม่นั้น เป็นเรื่องที่น่าศึกษาถึงวิธีการแก้ปัญหา และได้ความรู้นั้นมาอย่างไร สิ่งที่น่าคิดในการแก้ปัญหาเพื่อจะได้สิ่งประดิษฐ์ใหม่ การค้นพบกฎเกณฑ์ และการแก้ปัญหาแนวใหม่ การออกแบบทางศิลปะ และการดนตรี เหล่านี้ล้วนต้องอาศัยกระบวนการคิดที่เป็นความคิดสร้างสรรค์ทั้งสิ้น

๔. แบ่งตามลักษณะของการคิด จำแนกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

๔.๑ การคิดโดยไม่มีจุดมุ่งหมาย (Undirected Thinking) หรือ เรียกอีก อย่างหนึ่งว่า ความคิดต่อเนื่อง หรือ ความคิดเชื่อมโยง (Associative Thinking) เป็นวิธีคิดจากสิ่งหนึ่งไปยังอีกสิ่งหนึ่งอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงถึงกัน จนกว่าความคิดเชื่อมโยงนี้จะไม่มีจุดมุ่งหมายและควบคุมไม่ได้แต่ก็มีทิศทาง

๔.๒ การคิดอย่างมีจุดมุ่งหมาย (The Goal - directed Thinking) หรือ ความคิดตรง (Directed Thinking) เป็นการคิดที่มักจะมีจุดมุ่งหมายในสิ่งที่คิดว่าจะทำอย่างไร สิ้นสุดที่ตรงไหนและจะทำให้เกิดความสำเร็จได้อย่างไร นอกจากนี้ยังเป็นการสรุปหลังจาก ที่คิดเสร็จสิ้นแล้ว ซึ่งแบ่งออกเป็นประเภทย่อย ๆ อันได้แก่ การคิดตัดสินใจปัญหา หรือการคิด วิพากษ์วิจารณ์ หรือ การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ (Critical Thinking) นับว่าเป็นความคิดที่มี เหตุผล มีกฎเกณฑ์ตามหลักตรรกวิทยา นักตรรกวิทยาได้วางหลักในการใช้เหตุผล ซึ่งมีทั้งวิธีนิรนัย (Deduction) และวิธีอุปนัย (Induction) ซึ่งในการพิสูจน์มีทั้งสองวิธีการที่ต่างกัน คือ วิธีนิรนัยเป็นการพิสูจน์เหตุผลด้วยการยกสิ่งที่ยาก กว่ามาสนับสนุนสิ่งที่ยากขึ้นไปทีละขั้น ส่วนวิธีอุปนัยนั้นได้จากประสบการณ์ที่เขาได้สัมผัสจากที่เราสังเกตหน่วยต่าง ๆ ในประเภทเดียวกันหลาย ๆ หน่วย จนเราปลงใจได้ว่าจะเป็นอย่างนั้นและน่าจะเป็นหน่วยเดียวกัน หรือกรณีที่ตัดสินปัญหาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งสองสิ่งว่าสิ่งไหนดีกว่ากัน หรือมีค่ามากกว่ากัน เราก็จะใช้การคิดอย่างมีจุดมุ่งหมายมาช่วยในการพิจารณา โดยคิดหาเหตุผลจากการพิจารณาถึงสภาพการณ์หรือข้อมูลต่าง ๆ ว่าเท็จจริงเพียงไรหรือไม่สรุปว่าเป็นการคิดแบบตัดสินใจไปตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ ดังที่^{๓๓} กาเย (Gangme) ได้จำแนกประเภทของการคิดหรือลักษณะของความคิดออกเป็น ๒ แบบคือ

๑. การคิดอย่างเลื่อนลอยหรือไม่มีทิศทาง คือ การคิดจากสิ่งที่พบเห็นจาก ประสบการณ์ตรง เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการคิดต่อเนื่อง จำแนกย่อยเป็น ๕ ลักษณะ คือ

๑.๑ การคิดถึงเหตุการณ์ที่ล่วงมาแล้ว เมื่อมีการกระตุ้นจากสิ่งเร้าจากคำพูดหรือเหตุการณ์

๑.๒ การคิดโดยอาศัยคำสั่งเป็นแนว

๑.๓ การคิดที่มีจุดประสงค์เพื่อป้องกันตนเองหรือเพื่อให้เกิดความพอใจ ในตนเองเป็นการคิดฝันในขณะที่ยังตื่นอยู่

^{๓๓} ถักขณา สรวิวัฒน์, การคิด (Thinking), (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๔.

๑.๔ การคิดฝันเนื่องจากความคิดของตนหรือเป็นการคิดฝันเนื่องจาก การรับรู้หรือตอบสนองสิ่งเร้า

๑.๕ การคิดหาเหตุเข้าข้างตนเอง ซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อหรืออารมณ์ของผู้คิดมากกว่าขึ้นอยู่กับลักษณะที่แท้จริงของการคิด

๒. การคิดอย่างมีทิศทาง หรือมีจุดมุ่งหมาย คือ การคิดที่บุคคลเริ่มใช้ความรู้พื้นฐานเพื่อกลั่นกรองการคิดที่เพ้อฝัน การคิดที่เลื่อนลอยไร้ความหมายเป็นการคิดที่มีทิศทาง โดยมุ่งไปสู่จุดหมายหนึ่ง และเป็นการคิดที่มีบทสรุปของการคิดหลักจากที่คิดเสร็จแล้ว ซึ่งจำแนกออกเป็น ๒ ลักษณะดังนี้

๒.๑ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Thinking) คือ การคิดในลักษณะที่คิดได้หลายทิศทาง (Divergent Thinking) ไม่ซ้ำกันหรือเป็นการคิดในลักษณะที่เชื่อมโยงสัมพันธ์ได้ กล่าวคือ เมื่อระลึกสิ่งใดได้ก็จะเป็นสะพานเชื่อมต่อให้ระลึกถึงอีกสิ่งอื่น ๆ ได้ต่อไปโดยสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่

๒.๒ การคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (Critical Thinking) คือ การคิดอย่างมีเหตุผล (Reasoning Thinking) ซึ่งเป็นการคิดที่ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา โดยพิจารณาถึงสถานการณ์ หรือข้อมูลต่าง ๆ ว่ามีข้อเท็จจริงเพียงใดหรือไม่^{๓๔}

จากการกล่าวถึง ประเภทของการคิดของนักวิชาการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปใจความสำคัญได้ว่า ประเภทของการคิด แบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่คือ การคิดโดยไม่มีจุดมุ่งหมาย (Undirected thinking) หรือเรียกว่าความคิดแบบเชื่อมโยง (Associated thinking) เป็นการคิดที่ไม่มีจุดมุ่งหมาย เป็นอิสระจากการถูกกำหนดด้วย เงื่อนไขภายนอกและการคิดอย่างมีจุดมุ่งหมาย (The goal-directed thinking) เป็นการคิดที่เกิดขึ้นเมื่อเราต้องการคำตอบหรือวิถีทางที่สมเหตุสมผลในการแก้ปัญหา การคิดชนิดนี้มีเป้าหมายที่ชัดเจน โดยการคิดในประเภทต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่เกิดจากประสบการณ์เก่าที่ได้รับมาเชื่อมโยงกันกับประสบการณ์ใหม่เกิดเป็นการคิดในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการคิดนั้นเข้าข้างตนเองหรือมีความถูกต้องสมเหตุสมผล ล้วนแล้วแต่เป็นผลมาจากการปรุงแต่งทางจิตของบุคคลนั้น

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ

ทศนา แคมมณี ได้นำวิธีการจัดการเรียนรู้โดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการของศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์มาเขียนไว้ในหนังสือศาสตร์การสอนว่า วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดีต้องเกิดจากการวางรูปแบบการเรียนการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ โดยได้นำแนวคิดจากหนังสือพุทธธรรมของพระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต) มาสร้างเป็นหลักการและวิธีการสอนตามแนวพุทธวิธีขึ้น รูปแบบการเรียนการสอนนี้พัฒนาขึ้นจากหลักการที่ว่า ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถจัดสภาพแวดล้อม แรงจูงใจ และวิธีการสอนให้ศิษย์เกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ การได้ฝึกฝนวิธีการคิดแยกคางและนำไปสู่การปฏิบัติจนประจักษ์จริงโดยครูทำหน้าที่กัลยาณมิตรช่วยให้ศิษย์

^{๓๔} สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ, พัฒนาทักษะการคิด...พิชิตการสอน, (กรุงเทพฯ : เทคนิคพรินต์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๙.

มีโอกาสดู และแสดงออกอย่างถูกต้องวิธี จะสามารถช่วยพัฒนาให้ศิษย์เกิดปัญญาและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม โดยมีวัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อมุ่งพัฒนาความสามารถในการคิด (โยนิโสมนสิการ) การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาเกี่ยวกับเนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่เรียน

กระบวนการเรียนการสอน

๑. ขั้นนำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อครู วิธีการเรียนและบทเรียน

๑.๑ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม ได้แก่ เหมาะสมกับระดับชั้น เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน วิธีการเรียนการสอนและเนื้อหาของบทเรียน

๑.๒ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์ ครูเป็นกัลยาณมิตร หมายถึง ครูทำตนให้เป็นที่เคารพรักของศิษย์ โดยมีบุคลิกภาพดี สะอาด แจ่มใส และสำรวม มีสุภาพจิตดี มีความมั่นใจในตนเอง

๑.๓ การเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ

ก. ใช้สื่อการเรียนการสอน หรือ อุปกรณ์และวิธีการต่าง ๆ เพื่อเร้าความสนใจ เช่น การจัดป้ายนิเทศ นิทรรศการ เสนอเอกสาร ภาพ กรณียปัญหา กรณียตัวอย่างสถานการณ์จำลอง เป็นต้น

ข. จัดกิจกรรมที่สนุก น่าสนใจ

ค. ให้ศิษย์ได้ตรวจสอบความรู้ ความสามารถของตน และได้รับทราบผลทันที

๒. ขั้นสอน

๒.๑ ครูเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียน หรือเสนอหัวข้อเรื่อง ประเด็นสำคัญของบทเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ

๒.๒ ครูแนะนำแหล่งวิทยาการและแหล่งข้อมูล

๒.๓ ครูฝึกการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ หลักการ โดยใช้ทักษะที่เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ เช่น ทักษะทางวิทยาศาสตร์ และทักษะทางสังคม

๒.๔ ครูจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิด ลงมือค้นคว้า คิดวิเคราะห์ และสรุปความคิด

๒.๕ ครูฝึกการสรุปประเด็นของข้อมูลความรู้ และเปรียบเทียบประเมินค่าโดยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลอง ทดสอบ จัดเป็นทางเลือกและทางออกของการแก้ปัญหา

๒.๖ ศิษย์ดำเนินการเลือกและตัดสินใจ

๒.๗ ศิษย์ทำกิจกรรมฝึกปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ผลการเลือก และการตัดสินใจ

๓. ขั้นสรุป

๓.๑ ครูและศิษย์รวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการปฏิบัติทุกขั้นตอน

๓.๒ ครูและศิษย์อภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้

๓.๓ ครูและศิษย์สรุปผลการปฏิบัติ

๓.๔ ครูและศิษย์สรุปบทเรียน

๓.๕ ครูวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการจัดการการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอน โดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ คือ ผู้เรียนจะพัฒนาทักษะทางการคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม ตลอดจนนำความรู้และความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ^{๓๕}

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา

ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ เกิดขึ้นในช่วงที่ ^{๓๖} สังคมไทยมีวิกฤติทางศีลธรรม คนไทยกำลังแสวงหากระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ วิธีคิดใหม่ที่มีประสิทธิภาพยิ่งกว่า เพื่อพลิกฟื้นความเข้มแข็งของระบบจริยธรรม และวัฒนธรรมของสังคมไทยซึ่งคนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาหลักสูตรดังกล่าว มีเจตนารมณ์แน่วแน่ที่จะพัฒนาคนไทยให้ เป็นคนเก่งดีและมีวิจรรณญาณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายพระสงฆ์และคฤหัสถ์ได้มองเห็นว่าการเรียนรู้ตามพุทธวิธีเป็นสิ่งที่ล้ำเลิศ และมีกระบวนการวิธีหรือ (Technical know how) อยู่ในสังคมไทยในหมู่พระสงฆ์และคฤหัสถ์ผู้ทรงคุณความรู้ เมื่อได้มีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนโดยมหาเถรสมาคมนำโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายมหานิกายและธรรมยุติกนิกาย พร้อมผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา ด้านหลักสูตร การเรียนรู้วิทยาพัฒนาการและการพัฒนาสื่อกำหนดแนวทางการจัดหลักสูตรพระพุทธศาสนาให้ถูกต้องเหมาะสมและชัดเจน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดศรัทธาอย่างสูงในพระรัตนตรัยเชื่อมโยงบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยมีเอกภาพอยู่ที่ความมีศรัทธาอย่างแน่วแน่ต่อพระรัตนตรัย มุ่งนำหลักธรรมซึ่งมีอริยสัจ ๔ เป็นกรอบไว้จัดการเรียนรู้ขับเคลื่อนสาระการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามพุทธวิธี นำไปใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิต และนำกระบวนการเรียนรู้ตามพุทธวิธีไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การทำงานและการประกอบอาชีพ ดังนั้น การออกแบบการเรียนรู้เป็นการจัดการเรียนรู้ เชื่อมโยง เป็นอรรถสัมพันธ์บูรณาการให้เกิดความคิดรวบยอดหลักคือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ให้ผู้เรียนลงมือเรียนรู้ด้วยสมาธิและการพิจารณาตนเอง (Self Learning) การเรียนรู้ความคิดรวบยอด (Concept Learning) ในสาระการเรียนรู้ที่กำหนดฝึกปฏิบัติตามขั้นการบริหารจิตและเจริญปัญญาฝึกฝนให้เกิดสติสมาธิอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้สาระหรือวิชาอื่นด้วยการสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้งจะดำเนินไปจนถึงผลสำเร็จ โดยมีคุณลักษณะที่เรียกได้ว่า เป็นลีลาการสอน ๔ อย่างดังนี้ ^{๓๗}

๑. สันทิสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งเหมือนจูงมือไปดูให้เห็นกับตา
๒. สมาทปนา ชักจูงให้เห็นจริง ชวนให้คล้อยตาม ต้องยอมรับ นำไปปฏิบัติ

^{๓๕} ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอน, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๒๗๘-๒๗๙.

^{๓๖} พระเถื่อน อมโร (สิงห์เจริญ), “การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนวัดบางนาออก เขตบางนา”, กรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๓๗} ที่.ส.๙/๑๙๘/๑๖๑; ฎ.๒/๘๙; อ. อ. ๓๐๔, ๔๕๗, ๔๙๐.

๓. สมุตเตชฌา เราใจให้แกลั้วกล้า บังเกิดกำลั้งใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ ไม่หวั่นและย่อท้อต่อความเหนื่อยยาก

๔. สัมปหังสนา ชโลมใจให้เข้มแข็ง ร่าเริงเบิกบานฟังไม่เบื่อและเปี่ยมด้วยความหวังเพราะมองเห็นประโยชน์ที่ตนจะพึงได้รับจากการปฏิบัติ อาจผู้เป็นคำสั้นๆได้ว่าแจ่มแจ้ง จูงใจ กล่าวหาญ ร่าเริงหรือซี้ด เจริญธรรมฝึกคิดเบิกบาน ให้เกิดความศรัทธา เป็นรุ่งอรุณการศึกษาเมื่อจิตอ่อนโยน มีศรัทธาพร้อมที่จะพัฒนาตามลำดับ ๗ ขั้น ดังนี้

๑. มีศรัทธาเข้าไปหาครู

๒. ศึกษาคำสอนของท่าน

๓. จดจำเรื่องที่ศึกษา

๔. พิจารณาความหมายของคำที่จดจำมานั้น

๕. เกิดความเข้าใจเพราะเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นระบบ

๖. เกิดฉันทะ คือ ความพอใจ การศึกษาต้องสร้างฉันทะนี้ให้ได้

๗. อุตสาหะ คือ รับไปปฏิบัติลำดับขั้นทั้ง ๗ นี้ เป็นการศึกษาเพื่อชีวิตอาจลดขั้นลงเหลือสามขั้นใหญ่ดังนี้

ขั้นแรก (ปริยัติ) รับฟังและจดจำข้อมูลที่ได้จากผู้อื่น (ลำดับที่ ๑-๓)

ขั้นที่สอง (ปฏิบัติ) คือ การที่เรามีปฏิกิริยาต่อข้อมูลนั้น (ลำดับที่ ๔-๕) นั่นคือพิจารณาอย่าง ถี่ถ้วน การที่เราคิด คือ เราเป็นฝ่ายกระทำต่อข้อมูลนั้นโดยจับพลิกคว่ำ พลิกหงาย มีปฏิกิริยา (Reaction) คือกระทำต่อข้อมูลที่ได้รับ

ขั้นที่สาม (ปฏิเวธ) คือ เกิดเจตคติต่อเรื่องนั้นว่าดีหรือเลวถ้าเห็นว่าดีก็มีฉันทะ คือ ความพอใจที่จะทำตามและความอุตสาหพยายามจนเกิดทักษะ (ลำดับที่ ๖-๗) กลวิธีและอุปายประกอบการสอนพระพุทธศาสนา มีดังต่อไปนี้

๑. การยกอุทาหรณ์ และการเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย และการเล่านิทานประกอบการสอน ช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจน ช่วยให้จำได้แม่นยำเห็นจริง และเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอนมีอรรถรสยิ่งขึ้น เช่น เมื่อจะอธิบายให้เห็นว่า คนมีความปรารถนาดี อยากช่วยทำประโยชน์ แต่หากขาดปัญญา อาจกลับทำลายประโยชน์เสียก็ได้ ก็เล่านิทานชาดก เรื่องลิงเฝ้าสวน หรือ คนขายเหล้า เป็นต้น

๒. การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยากปรากฏความหมายเด่นชัดออกมา และเข้าใจง่ายขึ้นโดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม เปรียบเทียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือแม้เปรียบเรื่องที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมาแบบรูปธรรม ก็ช่วยให้ความหนักแน่นเข้า การใช้ข้ออุปมานี้จะเป็นกลวิธีประกอบการสอนที่พระพุทธองค์ทรงใช้มากที่สุดมากกว่ากลวิธีอื่นใด

๓. การใช้อุปกรณ์การสอน ย่อมไม่มีอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นไว้เพื่อการสอน โดยเฉพาะเหมือนสมัยปัจจุบัน เพราะยังไม่มีการจัดการศึกษาเป็นระบบขึ้นมาอย่างกว้างขวาง หากจะใช้อุปกรณ์บ้าง ก็คงต้องอาศัยวัตถุสิ่งของที่มีอยู่ในธรรมชาติ หรือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ผู้คนใช้กันอยู่ อีกประการหนึ่ง คำสอนของพระพุทธเจ้าที่มิบันทึกไว้ก็เป็นคำสอนที่ตรัสแก่ผู้ใหญ่และเป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักธรรม ทั้งสอนเคลื่อนที่ไปในดินแดนแคว้นต่าง ๆ อย่างอิสระชนิดที่ผู้สอนไม่มี

ทรัพย์สินสมบัติติดตัว ด้วยเหตุนี้ ความจำเป็นที่จะใช้อุปกรณ์จึงมีน้อยและโอกาสที่จะอาศัยอุปกรณ์ก็เป็นไปได้ยาก การใช้ข้ออุปมาต่าง ๆ ก็จะสะดวกกว่า และให้ความเข้าใจชัดเจน อยู่แล้วแม้เมื่อใช้ของจริงเป็นอุปกรณ์ก็มักใช้ในแง่อุปมาอีกนั่นเอง

๔. การทำเป็นตัวอย่างวิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือการทำเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน เป็นทำนองการสาธิตให้ดู แต่ที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำนั้นเป็นไปในรูปทรงเป็นผู้นำที่ดี การสอนโดยทำเป็นตัวอย่างก็คือ พระจริยาวัตรอันดีงามที่เป็นอยู่โดยปกตินั่นเอง

๕. การเล่นภาษา เล่นคำ และการใช้คำในความหมายใหม่ การเล่นภาษาและเล่นคำเป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมปฏิภาณข้อนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าที่มีความรอบรู้ไปทุกด้าน

๖. อุบายเลือกคนการปฏิบัติรายบุคคล เป็นอุบายสำคัญในการเผยแผ่พระศาสนาในการประกาศธรรมของพระพุทธเจ้าเริ่มแต่ระยะแรกประดิษฐานพระพุทธศาสนาจะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงดำเนินพุทธกิจด้วยพระพุทโธบายอย่างที่ว่าเรียกว่าเป็นการวางแผนที่ได้ผลยิ่ง ทรงพิจารณาว่าเมื่อจะเข้าไปประกาศพระศาสนาในถิ่นใดถิ่นหนึ่งควรไปโปรดใครก่อน

๗. การรู้จักจังหวะและโอกาส ผู้สอนต้องรู้จักใช้จังหวะและโอกาสให้เป็นประโยชน์ เมื่อยังไม่ถึงจังหวะไม่เป็นโอกาส เช่น ผู้เรียนยังไม่พร้อม ยังไม่เกิดปริปากะแห่งญาณหรืออินทรีย์ ก็ต้องมีความอดทนไม่ชิงหักหาญหรือ ดึงดันทำแต่ก็ต้องตื่นตัวอยู่เสมอเมื่อถึงจังหวะหรือเป็นโอกาส

๘. ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอน ๆ อย่างไม่มีอึดตาย ตัดต้นหามานะ ทิณฺณุ เสยให้เหลือน้อยที่สุด ก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญ สุดแต่จะใช้กลวิธีใดให้การสอนได้ผลดีที่สุด ก็จะทำในทางนั้น ไม่กลัวว่าจะเสียเกียรติ ไม่กลัวจะถูกรู้สีกว่าแพ้ บางคราวเมื่อสมควรยอมก็ต้องยอมให้ผู้เรียนรู้สึกตัวว่าเขาเก่ง บางคราวสมควรข่มก็ข่ม บางคราว

๙. การลงโทษ และการให้รางวัลมีค่าสรรเสริญพระพุทธคุณที่ยกมาแสดงข้างต้นแล้วว่า “พระผู้มีพระภาคทรงฝึกอบรมชุมชนได้เพียงเท่านี้ โดยไม่ต้องใช้อำนาจ” ซึ่งแสดงว่าการใช้อำนาจลงโทษไม่ใช่วิธีการฝึกคนของพระพุทธเจ้าแม้ในการแสดงธรรมตามปกติพระองค์ก็ทรงแสดงไปตามเนื้อหาพระธรรม ไม่กระทบกระทั่งใคร

๑๐. กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้งต่างคราวย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าย่อมอาศัยปฏิภาณคือความสามารถ ในการประยุกต์หลักวิธีการและกลวิธีต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะครั้ง เฉพาะคราวไป อย่างไรก็ตาม การได้เห็นตัวอย่างการแก้ปัญหาเช่นนี้ อาจช่วยให้เกิดความเข้าใจในแนวทางที่จะนำไปใช้ปฏิบัติได้บ้าง

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้อริยธรรมตามพุทธวิธีนั้น บทบาทของครูสำคัญมากบทบาทของครูอยู่ที่การแนะนำวิธีการ ถ้าผู้เรียนสามารถทำเองได้ก็ให้ทำเองบทบาทของครูอยู่ที่การแนะนำ ครูที่ดีต้องมีทั้งวิชา และจรณะ (วิชาจรณสมปนโน) วิชาคือ ความรู้ดี จรณะคือ ประพฤติดี บทบาทสำคัญของครูมีสามคำคือ แนะนำให้ทำ ทำให้ดูอยู่ให้เห็น การลงมือปฏิบัติจริง

๒.๗ สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ความหมายของสื่อการเรียนการสอน (Instructional Media) สื่อ (Media) หมายถึง ตัวกลางที่ใช้ถ่ายทอดหรือนำความรู้ในลักษณะต่าง ๆ จากผู้ส่งไปยังผู้รับให้เข้าใจ ความหมายได้ตรงกันในการเรียนการสอน สื่อที่ใช้เป็นตัวกลางนำความรู้ในกระบวนการสื่อความหมายระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเรียกว่าสื่อการเรียนการสอน (Instruction Media) ในทางการศึกษามีคำที่มีความหมายแนวเดียวกันกับสื่อการเรียนการสอน เช่น สื่อการสอน (Instructional Media or Teaching Media) สื่อการศึกษา (Educational media) อุปกรณ์ช่วยสอน (Teaching Aids) เป็นต้น ในปัจจุบันนักศึกษามักจะเรียกการนำสื่อการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ มารวมกันว่าเทคโนโลยีทางการศึกษา (Educational) ซึ่งหมายถึง การนำเอาวัสดุ อุปกรณ์และวิธีการมาใช้ร่วมกันอย่างมีระบบในการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน ^{๓๘}

๕.๑ วัตถุประสงค์ของการใช้สื่อการสอน ^{๓๙}

- ๕.๑.๑. เพื่อให้ประสบการณ์ตรง (Direct Experience) และเป็นจริงแก่นักเรียน
 - ๕.๑.๒. เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้ได้โดยง่าย และสะดวกขึ้น
 - ๕.๑.๓. เพื่อให้นักเรียนให้ความสนใจในบทเรียนอย่างต่อเนื่องตามขั้นตอน และตลอดเวลา
 - ๕.๑.๔. เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน
 - ๕.๑.๕. เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะความสามารถ เนื่องจากได้เรียนรู้ด้วย การลงมือทดลองและฝึกปฏิบัติ (Learning by doing)
 - ๕.๑.๖. เพื่อให้นักเรียนกล้าแสดงออกทางความคิด และการแสดงบทบาทอย่างสมควรและโดยสมเหตุสมผลตามแนวทางที่ดีและเป็นที่ยอมรับของสังคม
 - ๕.๑.๗. เพื่อให้นักเรียนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
 - ๕.๑.๘. เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอน
 - ๕.๑.๙. เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดี (Interaction) ระหว่างนักเรียนครู
 - ๕.๑.๑๐. เพื่อให้ประหยัดเวลา วัสดุ อุปกรณ์ ค่าใช้จ่าย และบุคลากรในขณะเดียวกัน
- ทำให้นักเรียนจำนวน มากเกิดการเรียนรู้อย่างคุ้มค่า ภายใต้สถานการณ์ที่ดีและได้มาตรฐานอย่างเดียวกัน

๕.๒ หลักการเลือกสื่อการสอน

การเลือกสื่อการสอนเพื่อใช้ในการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้มากที่สุด จำเป็นจะต้องมีจุดประสงค์ในการเลือกสื่อการสอนที่เหมาะสม ซึ่งหลักการเลือกสื่อการสอนมีดังนี้

- ๕.๒.๑. สื่อนั้นต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียนและจุดมุ่งหมายที่จะสอน
- ๕.๒.๒. เลือกสื่อที่มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย น่าสนใจ และเป็นสื่อที่จะให้ผลต่อการเรียนการสอนมากที่สุด ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชานั้นได้ดี เป็นลำดับขั้นตอน

^{๓๘} ไพฑูรย์ มะณู, ความหมายของสื่อการสอน, (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต ๑ จ. กำแพงเพชรฯ ๒๕๕๙), หน้า ๒.

^{๓๙} ณรงค์ กาณจนะ, ทักษะและเทคนิคการจัดการเรียนรู้, (ศูนย์พัฒนาทรัพยากรการศึกษา จ. เชียงใหม่ฯ, ๒๕๕๘), หน้า ๕.

- ๕.๒.๓. เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้นความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน
- ๕.๒.๔. สื่อนั้นควรสะดวกในการใช้ มีวิธีใช้ไม่ซับซ้อนยุ่งยากจนเกินไป
- ๕.๒.๕. ต้องเป็นสื่อที่มีคุณภาพเทคนิคการผลิตที่ดีมีความชัดเจน และเป็นจริง
- ๕.๒.๖. มีราคาไม่แพงจนเกินไป หรือถ้าจะผลิตเองควรคุ้มกับเวลา และการลงทุน

๕.๓ หลักการใช้สื่อการสอน

๕.๓.๑. เตรียมตัวผู้สอน เป็นการเตรียมความพร้อมของตัวผู้สอนในการใช้สื่อการสอน โดยการทำสมาธิในเนื้อหาที่มีในสื่อ ขั้นตอน และวิธีการใช้สื่อ เป็นต้น

๕.๓.๒. เตรียมจัดสภาพแวดล้อม เช่น สถานที่ ห้องเรียน ห้อง Lab วัสดุอุปกรณ์ เครื่องไม้เครื่องมือ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

๕.๓.๓. เตรียมตัวผู้เรียน เพื่อให้มีความพร้อมที่จะเรียน อาจมีการทดสอบ มีการอธิบายวิธีการใช้ สื่อ อุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ บอกวัตถุประสงค์แนะนำหรือให้ความคิดรวบยอดของเนื้อหาในสื่อนั้น ๆ เป็นต้น

๕.๓.๔. การใช้สื่อให้เหมาะกับขั้นตอนและวิธีการตามที่ได้เตรียมไว้แล้ว และควบคุมการนำเสนอสื่อ เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่น

๕.๓.๕ การติดตามผล (Follow Up) หลังจากการใช้สื่อการสอนแล้ว ควรมีการติดตามผลเพื่อเป็นการทดสอบว่า ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนและเรียนรู้ จากสื่อที่นำเสนอไปนั้นอย่างถูกต้องหรือไม่ เช่น การให้ผู้เรียนตอบคำถาม อภิปราย ทำรายงาน เป็นต้น เพื่อให้ผู้สอนจะได้ทราบจุดบกพร่องสามารถนำมาแก้ไขปรับปรุงสำหรับการสอนในครั้งต่อไป ^{๔๐}

๕.๔ ขั้นตอนการใช้สื่อการสอน

การใช้สื่อการสอนนั้นอาจจะใช้เฉพาะขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของการสอน หรือ จะใช้ได้ในทุกขั้นตอนก็ได้ ดังนี้

๕.๔.๑. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาที่กำลังจะเรียนนั้น สื่อที่ใช้ในขั้นนี้จึงเป็นสื่อที่แสดงเนื้อหากว้างๆ หรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนในครั้งก่อน ยังมีสื่อที่เน้นเนื้อหาเจาะลึกอย่างแท้จริง และควรเป็นสื่อที่ง่ายต่อการนำเสนอในระยะเวลาอันสั้น เช่น ภาพ บัตรคำ เป็นต้น

๕.๔.๒. ขั้นตอนการสอนหรือประกอบกิจกรรมการเรียนรู้เป็นขั้นที่จะให้ความรู้ เนื้อหาอย่างละเอียดเพื่อสนองวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้สอนควรเลือกสื่อให้ตรงกับเนื้อหา และวิธีการสอน ต้องมีการจัดลำดับขั้นตอนการใช้สื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อในขั้นนี้ จะต้องเป็นสื่อที่เสนอความรู้อย่างละเอียดถูกต้องและชัดเจนแก่ผู้เรียน เช่น สไลด์ แผนภูมิ วิดีทัศน์ เป็นต้น

๑) ขั้นวิเคราะห์และฝึกปฏิบัติ เป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ตรงแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ทดลองนำความรู้ที่เรียนมาแล้วไปใช้แก้ปัญหาในขั้นฝึกหัด โดยการลงมือฝึกปฏิบัติเอง สื่อในขั้นนี้จึงเป็นสื่อที่เป็นประเด็นปัญหาให้ผู้เรียนได้ขบคิด โดยผู้เรียนเป็นผู้ใช้สื่อเองมากที่สุด เช่น ภาพ บัตรปัญหา สมุดแบบฝึกหัด เป็นต้น

^{๔๐} สำนักพัฒนาเทคนิคศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, สื่อการเรียนการสอน, จ. เชียงใหม่, ๒๕๕๘, หน้า ๑๐.

๒) ขั้นสรุปบทเรียน เป็นการย้ำเนื้อหาบทเรียนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจที่ถูกต้อง และตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ขั้นสรุปควรใช้เวลาเพียงสั้น ๆ สื่อที่สรุปจึงควรครอบคลุมเนื้อหาสำคัญทั้งหมด เช่น แผนภูมิ แผนโปรงใส เป็นต้น

๓) ขั้นประเมินผู้เรียน เป็นการทดสอบว่าผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่เรียนไปถูกต้องมากน้อยเพียงใดและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ สื่อในขั้นการประเมินนี้มักจะเป็นคำถามจากเนื้อหาบทเรียนโดยอาจมีภาพประกอบด้วยก็ได้^{๔๑}

๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Related research)

พระพิทักษ์ อริยปุตโต (บุญทอง) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การสอนแบบโยนิโสมนสิการ วิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดแม่เฉย จังหวัดอุดรดิตถ์” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาการสอนแบบโยนิโสมนสิการ วิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดแม่เฉย จังหวัดอุดรดิตถ์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบการสอนแบบโยนิโสมนสิการ วิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดแม่เฉย จังหวัดอุดรดิตถ์ ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยหน่วยการเรียนรู้ เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบทดสอบหน่วยการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ วิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมาน คือ การเปรียบเทียบคะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่าง (Paired Sample t-test) ผลการวิจัยพบว่า ๑) การสอนแบบโยนิโสมนสิการ วิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดแม่เฉย จังหวัดอุดรดิตถ์ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มอย่างมีเหตุผล นำเสนอ ชักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการได้เป็นอย่างดี ๒) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่องวันมาฆบูชา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่องวันวิสาขบูชา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่องวันอาสาฬหบูชา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่องวันเข้าพรรษา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่องวันออกพรรษา มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑^{๔๒}

พระมหาสุรศักดิ์ มุ่งซ้อนกลาง ในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาผลการเรียนรู้และการคิดแบบคุณโทษและทางออก เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ” การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เปรียบเทียบผลการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ๒) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

^{๔๑} กิดานันท์ มลิทอง(รศ.ดร.), เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม, (พิมพ์ที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราขณ อีสาน จ. สุรินทร์ ฯ ๓๒๐๐๐,๒๕๕๙), หน้า ๑๒.

^{๔๒} พระพิทักษ์ อริยปุตโต (บุญทอง), “การสอนแบบโยนิโสมนสิการวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดแม่เฉย จังหวัดอุดรดิตถ์”,วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๗๒.

และ ๓) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑/๑ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๗ โรงเรียนท่าช้างวิทยาคาร อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๕ จำนวน ๒๔ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย (๑) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โดยใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ (๒) แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (๓) แบบวัดความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก และ (๔) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย (x) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t – test dependent) ผลการวิจัยพบว่า ๑. ผลการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๒. ความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓. ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ^{๔๓}

ปริยา สมพีช ^{๔๔} ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน โดยใช้กรณีศึกษาตามแนวโยนิโสมนสิการเพื่อพัฒนาการคิดไตร่ตรองและการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ๑) ศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการในการจัดการเรียนการสอนด้านจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนของสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ๒) สร้างรูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสานด้วยกรณีศึกษาตามแนวโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาการคิดไตร่ตรองและการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน ๓) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดไตร่ตรองและการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน ก่อนและหลังเรียน ๔) ศึกษาพฤติกรรมการเรียนของกลุ่มตัวอย่าง และ ๕) เพื่อนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสานด้วยกรณีศึกษาตามแนวโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาการคิดไตร่ตรองและการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน สำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาความคิดเห็นในขั้นตอนที่ ๑ มีอาจารย์ จำนวน ๑๘๐ คน และนักศึกษาจำนวน ๔๐๒ คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ภาคเรียนที่ ๒

^{๔๓} พระมหาสุรศักดิ์ มุ่งซ้อนกลาง, “การศึกษาผลการเรียนรู้และการคิดแบบคุณโทษและทางออก เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘).

^{๔๔} ปริยา สมพีช, “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้กรณีศึกษาตามแนวโยนิโสมนสิการเพื่อพัฒนาการคิดไตร่ตรองและการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

ปีการศึกษา ๒๕๕๖ จำนวน ๔๔ คน เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย ได้แก่ แบบวัดการคิดไตร่ตรองและการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียน และแบบประเมินความพึงพอใจ ผลการวิจัย พบว่า ๑. องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) ผู้สอน ๒) ผู้เรียน ๓) เนื้อหา ๔) กระบวนการ ๕) วิธีคิดตามแบบโยนิโสมนสิการ ๖) เทคโนโลยีการเรียนการสอน และ ๗) การประเมินผล ๒. ขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ๑) ขั้นเตรียมความพร้อม ๒) ขั้นดำเนินการกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษาตามแนวโยนิโสมนสิการมีขั้นตอนย่อย ดังนี้ ๒.๑) ขั้นทำความเข้าใจและระบุปัญหาเชิงจริยธรรม ๒.๒) ขั้นวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาเชิงจริยธรรม ๒.๓) ขั้นเสนอวิธีการแก้ปัญหาเชิงจริยธรรม ๒.๔) ขั้นตัดสินใจเชิงจริยธรรมในการแก้ปัญหา ๒.๕) ขั้นไตร่ตรองสะท้อนคิด ๒.๖) ขั้นนำเสนอและประเมินผล และ ๓) ขั้นการประเมินผล ๓. ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนการคิดไตร่ตรองและการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐.๕

สังเวียน จรเกษ^{๔๔} ในงานวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับมัธยมศึกษา, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๕) การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้การคิดแบบโยนิโสมนสิการวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔/๓ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับมัธยมศึกษา ๒) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนโดยการคิดแบบโยนิโสมนสิการในพัฒนาการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔/๓ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ ๘๐ ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ ร้อยละ ๘๐ ๓) เพื่อพัฒนาทักษะการคิดแบบวิเคราะห์โดยการคิดแบบโยนิโสมนสิการวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔/๓ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ ๘๐ ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๘๐ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔/๓ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๔ จำนวน ๑ ห้องเรียน จำนวน ๓๑ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ ๑) เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการปฏิบัติการได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยใช้การคิด แบบโยนิโสมนสิการ จำนวน ๑๒ แผน ใช้เวลา ๑๒ ชั่วโมง ๒) เครื่องมือ สะท้อนผลการปฏิบัติการ ได้แก่ แบบบันทึกผลการจัดการเรียนรู้ แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู แบบบันทึกการสัมภาษณ์นักเรียน แบบบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน แบบทดสอบย่อยท้ายวงจร ๓) เครื่องมือที่ใช้ ในการประเมินผลการปฏิบัติการ ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

^{๔๔} สังเวียน จรเกษ, “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับมัธยมศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๕).

แบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการซึ่งมีวงจรการปฏิบัติการวิจัย ๓ วงจร คือวงจรการปฏิบัติที่ ๑ ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ - ๔ วงจร การปฏิบัติที่ ๒ ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ - ๘ วงจรการปฏิบัติที่ ๓ ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๙ - ๑๒ หลังจากทดลองกิจกรรมการเรียนการสอนเสร็จสิ้นลงในแต่ละวงจรปฏิบัติการ ได้ทำการทดสอบย่อยเพื่อประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ผลการวิจัยพบว่า ๑. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการในรายวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔/๓ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) มัธยมศึกษา พบว่า การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการประกอบไปด้วยขั้นตอน ๔ ขั้นตอน คือ ๑) ขั้นกำหนดปัญหาคือการให้ผู้เรียนระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไข โดยใช้วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ คิดพิจารณาให้รู้จักสภาวะที่แท้จริง หรือพิจารณาปัญหาด้วยการ ค้นหาเหตุและปัจจัยที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา ๒) ขั้นระบุปัญหา คือการให้ผู้เรียนวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมติฐานโดยใช้วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ คือ คิดวิเคราะห์ โดยพิจารณาแยกแยะหรือกระจายเนื้อหาให้รู้จักจากสภาวะที่เป็นจริงที่ทำให้เกิดเป็นตัวตน ๓) ขั้นเก็บข้อมูล วิเคราะห์ คือ การให้ผู้เรียนเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสัจ หรือคิดแบบแก้ปัญหา คือ คิดทำความเข้าใจกับปัญหาหรือความทุกข์ที่ประสบกับตนเองแล้วสืบค้นสาเหตุวางแผนปฏิบัติ เพื่อแก้ปัญหาให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ๔) ขั้นสรุปผล คือการนำข้อมูลมาสรุปผลจากกิจกรรมโดยใช้วิธีคิดแบบวิภาษวาท คือ คิดและ แสดงออกเป็นคำพูดที่ผ่านการวิเคราะห์แจกแจงความเป็นจริงครบทุกด้าน ทำให้ไตร่ตรองและเลือกแนวทางแก้ปัญหาได้ตรงตามความเหมาะสม ซึ่งสามารถพัฒนาการเรียนรู้และเพิ่มทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนและสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ๒. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการหน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่ามีจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๖๔ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ นักเรียนร้อยละ ๘๐ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๘๐ และนักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย ๓๒.๖๔ คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๖๐ ๓. การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยการคิดแบบโยนิโสมนสิการ หน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่าจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๘๗ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ นักเรียนร้อยละ ๘๐ มีทักษะการคิดวิเคราะห์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๘๐ และนักเรียน มีคะแนนทักษะการคิดวิเคราะห์ ๒๕.๒๓ คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๖๔

บันทึก ถูดย่อย ในงานวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ เรื่อง แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และปัญหาสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และปัญหาสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ก่อนเรียนและ หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ ๒) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ๓) ศึกษาความคิดเห็น ของนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔/๑ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๘ โรงเรียนวัดบรมมงคล เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๑ จำนวน ๓๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ๑) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง แนวโน้ม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและปัญหาสังคม ๒) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และปัญหาสังคม ๓) แบบทดสอบวัดความสามารถ ในการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ ๔) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test dependent) และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ๑. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง แนวโน้ม การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และปัญหาสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ หลังเรียนด้วย การจัดการเรียนรู้โดยการสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๒. ความสามารถในการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการสูงกว่าก่อนเรียนอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓. ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ^{๔๖}

พระวิฆพล รัชตานุภาพ ในงานวิจัยเรื่อง การใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้และการคิดอรรถธรรมสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนบ้านต้นผึ้ง จังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖) การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีแบบโยนิโสมนสิการ ในสาระพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิด อรรถธรรมสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนบ้านต้นผึ้ง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๖ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีแบบโยนิโสมนสิการ ในเรื่องสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เพื่อสร้างเสริมการคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์จำนวน ๗ แผน รวม ๑๓ ชั่วโมง แบบวัดระดับความสามารถในการคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์จำนวน ๒๕ ข้อ และ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม จำนวน ๔๐ ข้อ ข้อมูลที่ได้จากการทำวิจัยทำการวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ค่าร้อยละและค่าร้อยละความเปลี่ยนแปลง ผลการวิจัยพบว่า ๑. แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีแบบโยนิโสมนสิการในเรื่องสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เพื่อพัฒนาการคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์จำนวน ๗ แผน ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน คือ ขั้นสร้างศรัทธา ขั้นพิจารณาปัญหา ขั้นความคิดอรรถธรรมสัมพันธ์ และขั้นการประยุกต์ใช้

^{๔๖} ธนัท อุตุน้อย, “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ เรื่อง แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และปัญหาสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ”, วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรศึกษาศาสตร์, ๒๕๕๙.

ซึ่งทุกแผนมีความสอดคล้องกับเนื้อหา จุดประสงค์ ของการวิจัยตลอดจนการดำเนินกิจกรรม โดยมีค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน เท่ากับ ๐.๙๒ ๒. ศึกษา การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนบ้านต้นผึ้ง โดยการใช้ เกณฑ์ระดับคุณภาพการประเมินของ O-NET พบว่าคะแนน การทำแบบทดสอบของผู้เรียนครั้งแรก เฉลี่ยร้อยละ ๔๘.๓๓ อยู่ในระดับปานกลางส่วนคะแนน การทำแบบทดสอบของผู้เรียนครั้งหลังเฉลี่ย อยู่ที่ร้อยละ ๗๐.๕๐ อยู่ในระดับดีมาก คะแนนการทำ แบบทดสอบเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๒.๑๗ ของการทำแบบทดสอบในครั้งแรก ซึ่งนักเรียนกลุ่มนี้มีคะแนนการพัฒนาการคิดอรรถธรรมสัมพันธ์ อยู่ระหว่างร้อยละ ๒๙.๕๒ – ๗๖.๙๒ แสดงว่า การใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการสามารถพัฒนาการ คิดอรรถธรรมสัมพันธ์ของผู้เรียนได้ ๓. ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการจัดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนบ้านต้นผึ้ง พบว่า คะแนนการทำแบบทดสอบของผู้เรียน ก่อนเรียน เฉลี่ยร้อยละ ๕๐.๐๐ อยู่ในระดับผ่าน ส่วนคะแนนการทำแบบทดสอบของผู้เรียนครั้งหลัง เฉลี่ยร้อยละ ๗๕.๐๐ อยู่ในระดับดี ซึ่งคะแนนการทำแบบทดสอบเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๕.๐๐ ของการทำแบบทดสอบในครั้งแรก นักเรียนกลุ่มนี้มีคะแนนพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อยู่ระหว่างร้อยละ ๓.๗๙ – ๑๐๗.๑๔ แสดงว่าการใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการสามารถ พัฒนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ ^{๔๗}

ศรีไพร จันทรเกียรติ ในงานวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยพุทธวิธี บูรณาการ” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตด้วยแนวคิดตะวันตกกับพุทธวิธี ๒) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนที่เรียนโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการกับ วิธีสอนแบบปกติ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส ๒๒๑๐๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนวัดช้างเคียน จังหวัดเชียงใหม่ และ ๓) เพื่อศึกษา ความ คิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนหน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อ พัฒนาชีวิต โดยวิธีการสร้างหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเรื่องหลักธรรม เพื่อพัฒนาชีวิต นานหน่วยการเรียนรู้ไปใช้จัดการเรียนรู้นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ๒ กลุ่ม กลุ่มทดลอง ใช้วิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการและกลุ่มควบคุมใช้วิธีสอนแบบปกติ มีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ทั้ง ๒ กลุ่มเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่า ๑) ผลการหาประสิทธิภาพของหน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต ด้วยแนวคิดตะวันตก กับพุทธวิธี มีประสิทธิภาพ E/๑E๒ เท่ากับ ๙๐.๙๑/๘๗.๖๐ ซึ่ง สูงกว่าเกณฑ์ ที่กำหนดไว้ คือ ๘๐/ ๘๐ ๒) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนวัด ช้างเคียน จังหวัดเชียงใหม่ ที่เรียนโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการกับวิธีการสอนปกติ พบว่า นักเรียน กลุ่มทดลองชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๑ ที่เรียนโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๕๐ และหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๖๐ แสดงว่า มีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนคิดเป็นร้อยละ ๔๑.๑๐ เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียน โดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๑ (กลุ่มทดลอง) กับวิธีสอนแบบ

^{๔๗} พระวิพล รัชตานุภาพ, “การใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้และการคิด อรรถธรรมสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนบ้านต้นผึ้ง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ปริญญา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖).

ปกติ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๒ (กลุ่มควบคุม) พบว่า กลุ่มทดลอง มีผลสัมฤทธิ์ทางเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมคิดเป็นร้อยละ ๒๐.๔๐ และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ และ ๓) ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียน กลุ่มทดลองพบว่านักเรียนมีความคิดเห็นที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการในภาพรวม ระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๗ ในเรื่องการใช้หนทางขาดกประกอบการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้พุทธวิธีบูรณาการทำให้เกิดการคิดอย่างมีเหตุผล และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตและสังคมได้ ^{๔๘}

Hala Jamal & Ameera Shanaah ในงานวิจัยเรื่อง *The Role of Learning Management Systems in Educational Environments: An Exploratory Case Study* เป็นการใช้ระบบการจัดการการเรียนรู้ (LMSs) ในสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่ได้อำนวยความสะดวก ในการสื่อสารระหว่างนักเรียนและครูและยกระดับความท้าทายใหม่ ๆ ได้เป็นอย่างดี จุดมุ่งหมายของงานวิจัยนี้คือการตรวจสอบโดยการสร้างบทบาทของระบบ LMS ในการเรียนรู้และการสอนผ่านกระบวนการระหว่างนักเรียนและครู ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า นักเรียนและครูมีเนื้อหาที่มีการใช้งานของกระดานดำ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แม้ว่าครูส่วนใหญ่ไม่ได้ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการโต้ตอบและการอภิปรายเกี่ยวกับการใช้กระดานดำ นักเรียนแสดงต้องการสำหรับกิจกรรมดังกล่าว จึงจะช่วยให้พวกเขาเกิดทักษะการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพได้ ^{๔๙}

Vishalache Balakrishnan ในงานวิจัยเรื่อง *Teaching Moral Education in Secondary Schools Using Real-Life Dilemmas* วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้คือการมีส่วนร่วมในการอภิปรายร่วมสมัยเกี่ยวกับทางเลือกในการเรียนการสอนคุณธรรมการศึกษา (ME) ในประเทศมาเลเซียโดยรวมถึงเสียงสะท้อนของนักเรียนที่มีต่อระบบ ME เพราะเป็นเรื่องที่เข้าใจยาก ในการจัดระบบนี้ การศึกษานี้เป็นการศึกษาทางเลือกในการใช้วิธีการกำหนดวันเวลาที่ค่อนข้างปัจจุบันเพื่อจะได้ค้นพบ สิ่งที่ยุ่นุ่นสาวได้อธิบายประเด็นขัดแย้งทางศีลธรรมเป็นวิธีที่พวกเขาต้องพบเจอในชีวิตการเป็นนักเรียน พวกเขาพบว่าประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาทางศีลธรรมเหล่านี้ ผลการวิจัยแสดงให้เห็น ว่านักเรียน มีความกังวลเกี่ยวกับปัญหาทางศีลธรรมและค่านิยมที่ไม่ครอบคลุมในหลักสูตร ME ปัจจุบัน วิถีทางศีลธรรมที่พวกเขาระบุว่ามีความสัมพันธ์และบริบทขึ้นหลายปัจจัยที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ปัจจัยเหล่านี้รวมถึงกฎหมายแห่งชาติวัฒนธรรมมาเลเซีย เชื้อชาติและศาสนาเช่นเดียวกับผลกระทบของประวัติศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยึดครองของญี่ปุ่น นักเรียนเชื่อในเอกราชตนเอง และเคารพซึ่งกันและกันไว้วางใจเสรีภาพ และความอดทนเป็นรูปแบบที่ขัดแย้งหลักในชีวิตจริงของพวกเขา คุณธรรมประเด็นขัดแย้ง พวกเขาพบว่าเพื่อนของพวกเขามีส่วนร่วมอย่างยิ่งในการให้การสนับสนุนและคำแนะนำแนวทางที่ดี นอกจากนี้ นักศึกษายังพบว่า กระบวนการทดลองในการวิจัยที่น่าสนใจ เพราะการโต้ตอบ / การทำงานร่วมกันมีความหมายและส่งผลให้เกิดการวิเคราะห์ และยังแสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามทางเลือกทางศีลธรรมได้รับอิทธิพลจากพ่อ

^{๔๘} ศรีไพร จันทรเขียว, “การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยพุทธวิธีบูรณาการ”, *วิทยานิพนธ์ (พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.*

^{๔๙} Hala Jamal & Ameera Shanaah, *The Role of Learning Management Systems in Educational Environments: An Exploratory Case Study*, Linnaeus University, 2010.

แม่, วัฒนธรรม, ศาสนา, การพึงพิงวัฒนธรรม การทำงานร่วมกันและมิตรภาพ สร้างความแข็งแกร่ง
อย่างไรก็ตาม พหุนิยมทางศีลธรรมก็ยังเห็นได้ชัด ในการค้นพบ ในกรณีที่ผู้เข้าร่วมการตัดสินใจขึ้นอยู่กับ
การดูแลและความยุติธรรมสลับกัน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่านักเรียนที่เรียนรู้ร่วมกันในระบบ
การเรียนรู้ดังกล่าว ต้องอาศัยความอดทน อดกลั้น เอื้ออาทรต่อกันยอมรับความแตกต่างระหว่าง
วัฒนธรรมและความเข้าใจซึ่งกันและกัน^{๕๐}

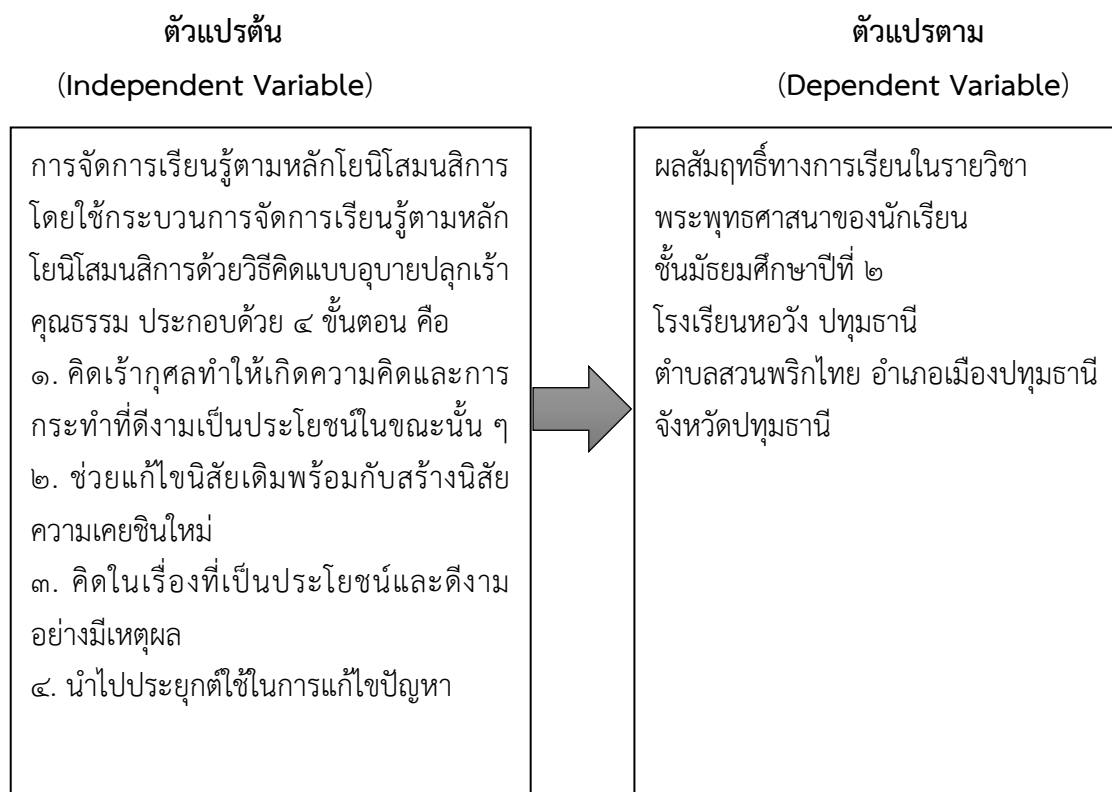
Zdenko Bracic ในการวิจัยเรื่อง “Teaching and Learning Methods and Practices
in Science and Social Studies Lessons” บทความนี้กล่าวถึงความถี่ของการประยุกต์ใช้
วิธีการและแนวทางปฏิบัติในการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ พิจารณาข้อเท็จจริงที่ว่า
เรื่องนี้ประกอบด้วยเนื้อหาที่แตกต่างกันที่สามารถดึงความรู้ในหลาย ๆ ทางธรรมชาติและทางสังคม
วิทยาศาสตร์ก็เป็นไปได้ที่จะใช้หลายชั่วโมงในวิธีการและการปฏิบัติของการเรียนการสอนและ
การเรียนรู้ในระหว่างขั้นตอนการเรียนการสอน การวิจัยเชิงประจักษ์ที่ได้รับการดำเนินการได้แสดง
ให้เห็นว่าวิธีการสอนที่โดดเด่นมีบทสนทนาเกี่ยวกับการบรรยายในตำราของครู และการสาธิตภาพและวัตถุ
ในขณะที่การเรียนรู้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิธีการ โครงการและการทำงานกับมีสื่ออาชีพที่มีเอกสาร
ใช้น้อยมาก แม้จะมีลักษณะและศักยภาพของเรื่องวิธีการ / แนวทางปฏิบัติที่ส่งเสริมให้เกิดการวิจัย
และการเรียนรู้จากประสบการณ์มีบทบาทในห้องเรียน ความแตกต่างบางคนยังได้รับการตรวจพบ
ในการประยุกต์ใช้วิธีการบางอย่าง และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับว่า พวกเขาจะใช้
ในการเรียนการสอนเนื้อหาเรื่องวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ภูมิศาสตร์หรือประวัติ และขึ้นอยู่กับ
ความชำนาญของครูผู้สอนด้วย^{๕๑}

^{๕๐} Vishalache Balakrishnan, *Teaching Moral Education in Secondary Schools Using Real-Life Dilemmas*, Victoria University of Wellington, 2009.

^{๕๑} Zdenko Bracic, *Teaching and Learning Methods and Practices in Science and Social Studies Lessons*, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, 2015.

๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วย ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี” ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย โดยเรียงตามลำดับได้ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ
- ๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วย ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี” ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยใช้วิจัยแบบหนึ่งกลุ่มทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน (One Group Pre-Test, Post-Test Design) โดยมีรูปแบบการทดลองดังนี้

ตารางที่ ๓.๑ แบบแผนการวิจัยหนึ่งกลุ่มทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน (One Group Pre-Test, Post-Test Design)

กลุ่มทดลอง	การทดสอบก่อนการเรียน	ตัวแปรทดลอง	การทดสอบหลังการเรียน
E	T ₁	X	T ₂
E	แทน	กลุ่มทดลอง	
T ₁	แทน	การทดสอบก่อนเรียน	
X	แทน	การทดลองจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการในรายวิชาพระพุทธศาสนา	

ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วย
ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี
จังหวัดปทุมธานี”

T₂ แทน การทดสอบหลังเรียน^๑

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงทดลอง (Experimental Research) ได้กำหนดขอบเขต ดังนี้

๓.๒.๑ กลุ่มประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ จำนวน ๘ ห้องเรียน จำนวนนักเรียนทั้งหมด ๓๒๐ คน ของโรงเรียนห้วยปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ห้อง ๒/๘ โรงเรียนห้วยปทุมธานีห้อง จำนวนทั้งหมด ๓๖ คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Research Instrument)

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

๑. การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วยปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี” โดยมีเนื้อหาในการจัดการเรียนรู้ ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๑) ขั้นนำ หมายถึง ขั้นตอนของการเตรียมความพร้อมแก่นักเรียน อันได้แก่ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับระดับชั้น เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนวิธีการเรียนการสอน และเนื้อหาของบทเรียน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์ ครูเป็นกัลยาณมิตร หมายถึง ครูทำตนให้เป็นที่เคารพรักของศิษย์ โดยมีบุคลิกภาพดี สะอาด แจ่มใส และ สำรวมกิริยามีสุภาพจิตดีมีความมั่นใจในตนเอง และการเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ เช่น ใช้สื่อการเรียนการสอนหรือ อุปกรณ์และวิธีการต่าง ๆ เพื่อเร้าความสนใจ เช่น การจัดป้ายนิเทศ นิทรรศการ เสนอเอกสาร ภาพกรณีปัญหา กรณีตัวอย่างสถานการณ์จำลอง จัดกิจกรรมที่สนุก น่าสนใจ ให้ศิษย์ได้ตรวจสอบความรู้ ความสามารถของตน และได้รับทราบผลทันที

๒) ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ขั้นตอนที่นักเรียนจะได้ใช้ความสามารถทางปัญญา ฝึกทักษะต่าง ๆ และพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยใช้กิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการด้วยวิธีคิดแบบอุปมาอุปไมยปลุกเร้าคุณธรรม ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน คือ ๑. คิดเร้ากุศลทำให้เกิดความคิดและการกระทำที่ดีงามเป็นประโยชน์ในขณะนั้น ๆ ๒. ช่วยแก้ไขนิสัยเดิมพร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ ๓. คิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดีงามอย่างมีเหตุผล ๔. นำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา เมื่อครูจัดการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนจนครบแล้ว

^๑ วาโร เพ็งสวัสดิ์, วิธีวิทยาการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๑), หน้า ๙๖.

จะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ คิดถูกวิธี คิดในแนวทางที่เป็นกุศลเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และส่วนรวม และนำวิธีการคิดที่ถูกต้องไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

๓) ขั้นสรุป หมายถึง ขั้นตอนที่ครูและนักเรียนจะได้รวบรวมข้อมูลจาก การสังเกต การปฏิบัติทุกขั้นตอน นำมาอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้ แล้วสรุปผลการปฏิบัติสรุปบทเรียน ครูวัดและประเมินผลการจัดเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะทางการคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม ตลอดจนนำความรู้และความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

๒. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชา พระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี”เป็นแบบทดสอบอิงเกณฑ์ชนิดเลือกตอบ ๔ ตัวเลือก จำนวน ๕๐ ข้อ

๓.๔ การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

๓.๔.๑ สร้างวิธีการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ

๑. ศึกษาเอกสาร หนังสือ ที่เกี่ยวกับหลักการ วิธีการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดเป็นของตนเอง โดยการสร้างการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ

๒. วิเคราะห์หลักการ วิธีการ ศึกษารายละเอียดของการสร้างการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ

๓. ดำเนินการสร้างขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ๓ ขั้นตอน โดยจัดทำเป็นคู่มือครูดังต่อไปนี้ คือ

๑) ขั้นนำ หมายถึง ขั้นตอนของการเตรียมความพร้อมแก่นักเรียน อันได้แก่ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับระดับชั้น เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนวิธีการเรียนการสอน และเนื้อหาของบทเรียน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์ ครูเป็นกัลยาณมิตร หมายถึง ครูทำตนให้เป็นที่เคารพรักของศิษย์ โดยมีบุคลิกภาพดี สะอาด แจ่มใส และ สำนวณ มีสุขภาพจิตดี มีความมั่นใจในตนเอง และการเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ เช่น ใช้สื่อการเรียนการสอน หรืออุปกรณ์ และวิธีการต่าง ๆ เพื่อเร้าความสนใจ เช่น การจัดป้ายนิเทศ นิทรรศการ เสนอเอกสาร ภาพกรณีปัญหา กรณีตัวอย่างสถานการณ์จำลอง จัดกิจกรรมที่สนุก น่าสนใจ ให้ศิษย์ได้ตรวจสอบความรู้ความสามารถของตน และได้รับทราบผลทันที

๒) ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ขั้นตอนที่นักเรียนจะได้ใช้ความสามารถทางปัญญา ฝึกทักษะต่าง ๆ และพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยใช้กิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการด้วยวิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน คือ ๑. คิดเร้ากุศลทำให้เกิดความคิดและการกระทำที่ดีงามเป็นประโยชน์ในขณะนั้น ๆ ๒. ช่วยแก้ไข

นิสัยเดิมพร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ ๓. คิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดีงามอย่างมีเหตุผล ๔. นำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา เมื่อครูจัดการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนจนครบแล้ว จะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ คิดถูกวิธี คิดในแนวทางที่เป็นกุศลเป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม และนำวิธีการคิดที่ถูกต้องไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

๓) ขั้นสรุป หมายถึง ขั้นตอนที่ครูและนักเรียนจะได้รวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การปฏิบัติทุกขั้นตอน นำมาอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้ แล้วสรุปผลการปฏิบัติ สรุปบทเรียน ครูวัดและประเมินผลการจัดเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะทางการคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม ตลอดจนนำความรู้และความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

๔. นำขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ๓ ขั้นตอน ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยจัดทำเป็นคู่มือครู เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย เพื่อพิจารณาความถูกต้อง ความเหมาะสมของเนื้อหาและภาษาที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ก่อนที่จะนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ

๕. นำขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ๓ ขั้นตอน ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยจัดทำเป็นคู่มือครูแก้ไขแล้วจากอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย แล้วนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง ๕ ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง

๖. ปรับปรุงและแก้ไขขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ๓ ขั้นตอน ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยจัดทำเป็นคู่มือครูตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงตามคำแนะนำอีกครั้ง ก่อนที่จะดำเนินการทดลองนำไปใช้

๗. จัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

๓.๔.๒ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี” ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนของการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาวิธีการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์และระเบียบกฎเกณฑ์ การวัดผล ประเมินผลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. ศึกษาการหาค่าอำนาจจำแนก และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

๓. ศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาของวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง “พุทธประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง”

๔. สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ครอบคลุมเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แบบทดสอบเลือกตอบ(Objective Test) เป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน ซึ่งมีจำนวน ๕๐ ข้อ จำแนกออก เป็น ๕ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เรื่อง พุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” จำนวน ๑๐ ข้อ

ตอนที่ ๒ เรื่อง พุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้”	จำนวน ๑๐ ข้อ
ตอนที่ ๓ เรื่อง พุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน”	จำนวน ๑๐ ข้อ
ตอนที่ ๔ เรื่อง พุทธสาวก พุทธสาวิกา	จำนวน ๑๐ ข้อ
ตอนที่ ๕ เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง	จำนวน ๑๐ ข้อ

๕. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนที่สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย เพื่อพิจารณาความถูกต้อง ความเหมาะสมของเนื้อหา และภาษาที่ใช้แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

๖. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน มาแก้ไขแล้ว จากอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย แล้วนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของค่า IOC ในด้านความครอบคลุมเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้โดยมีเกณฑ์การพิจารณาดังนี้

- +๑ ถ้าแน่ใจว่าแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
- ๐ ถ้าไม่แน่ใจว่าแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
- ๑ ถ้าแน่ใจว่าแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ยังไม่มี ความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

๗. นำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่านที่ได้หาค่าเฉลี่ยทางสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรม Excel ซึ่งมีเกณฑ์กำหนดคือ ถ้าหากว่าได้ค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ ๐.๕ สามารถนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์นั้นไปใช้ได้ แต่ถ้าหากว่าได้ค่า IOC น้อยกว่า ๐.๕ ต้องนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ไปปรับปรุงแก้ไข ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จนกว่าจะสามารถนำไปใช้ได้

๘. นำข้อสอบที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาจัดพิมพ์เป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน แล้วนำไปทดสอบกับนักเรียนกลุ่มนอกตัวอย่าง (Try Out) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ๑ ห้องเรียน จำนวน ๔๐ คน

๙. นำผลสอบมาวิเคราะห์หาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ โดยนำแบบทดสอบที่ตรวจแล้วมาให้คะแนน โดยข้อที่ถูกให้ ๑ คะแนน ข้อที่ผิดให้ ๐ คะแนน โดยมีเกณฑ์ความยากง่ายที่ยอมรับได้มีค่าอยู่ระหว่าง ๐.๒๐ – ๐.๘๐ ถ้าค่า p มีค่านอกเกณฑ์ที่กำหนด จะต้องปรับปรุงแบบทดสอบนั้นหรือตัดทิ้งไป

๑๐. นำแบบทดสอบมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกต่อจากค่าความยากง่าย โดยมีเกณฑ์ของค่าอำนาจจำแนกที่ยอมรับได้จะมีค่าอยู่ระหว่าง ๐.๒๐ – ๑.๐๐ ถ้าค่าอำนาจจำแนกต่ำกว่า ๐.๒๐ จะต้องปรับปรุงแบบทดสอบข้อนั้น หรือตัดทิ้งไป

๑๑. นำแบบทดสอบมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นต่อจากค่าอำนาจจำแนก โดยมีเกณฑ์ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้ระหว่าง ๐.๒๑ – ๐.๔๐ ความเชื่อมั่นต่ำ ๐.๔๑ – ๐.๗๐ ความเชื่อมั่นปานกลาง และ ๐.๗๑ – ๑.๐๐ ความเชื่อมั่นสูง หากค่าความเชื่อมั่นต่ำกว่า ๐.๒๑ จะต้องปรับปรุงแบบทดสอบข้อนั้น หรือตัดทิ้งไป

๑๒. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ผ่านการหาคุณภาพเรียบร้อยแล้ว นำไปลองใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างจริง ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๘ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี

ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๓๖ คน แล้วนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์
ในงานวิจัยเป็นลำดับต่อไป

๓.๔.๓ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ
วิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” ของนักเรียน
ที่กำลังศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอ
เมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ภาคการเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาเอกสาร หนังสือ เกี่ยวกับหลักการ วิธีการ รูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้โดย
ใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการสร้างแบบ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี

๒. ศึกษาหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐานในรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง “พุทธประวัติ
พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด โครงสร้างรายวิชา
คำอธิบายรายวิชา ตลอดจนเอกสารคู่มือที่ใช้จัดการเรียนการสอน

๓. วิเคราะห์หลักสูตร การศึกษารายละเอียดของหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา
จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด โครงสร้าง เวลาเรียนการจัดกิจกรรม
การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

๔. ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง”
เพื่อนำข้อมูลมากำหนดเนื้อหาโดยยึดเอาหลักตัวชี้วัดพร้อมทั้งศึกษาทฤษฎี หลักการสร้าง
แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ

๕. ดำเนินการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลัก
โยนิโสมนสิการ วิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง”
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โดยกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด สาระสำคัญ
จุดประสงค์การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล
จำนวน ๕ แผน เวลา ๕ ชั่วโมง ในภาคการเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑ ตามตารางดังนี้

ตารางที่ ๓.๒ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ

แผนการเรียนรู้ที่	เรื่อง	ชั่วโมง
๑	พุทธประวัติตอน “การผจญมาร”	๑
๒	พุทธประวัติตอน “การตรัสรู้”	๑
๓	พุทธประวัติตอน “การสั่งสอน”	๑
๔	พุทธสาวก พุทธสาวิกา	๑
๕	พุทธศาสนิกชนตัวอย่าง	๑
รวมทั้งสิ้น		๕

๖. ดำเนินการออกแบบใบความรู้ ใบงาน แผ่นละ ๑ รวม ๕ ชิ้น

๗. นำแผนการจัดการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย เพื่อพิจารณาความถูกต้อง ความเหมาะสม ของเนื้อหาและภาษาที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ก่อนที่จะนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ

๘. นำแผนการจัดการเรียนรู้เสนอผู้เชี่ยวชาญพร้อมแบบประเมินค่าดัชนี ความสอดคล้อง ของแผนการจัดการเรียนรู้ ครอบคลุมการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในวิชา พระพุทธศาสนา เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” ตัวชี้วัด สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้/เนื้อหา การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ ภาระงาน/ชิ้นงาน สื่อ/แหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

๙. นำแผนการจัดการเรียนรู้ มาแก้ไขจากอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย แล้วนำเสนอต่อ ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ของค่า IOC ในด้านความครอบคลุมเนื้อหาและ จุดประสงค์การเรียนรู้โดยมีเกณฑ์การพิจารณาดังนี้

- +๑ ถ้าแน่ใจว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
- ๐ ถ้าไม่แน่ใจว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
- ๑ ถ้าแน่ใจว่าแผนการจัดการเรียนรู้ยังไม่มี ความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

๑๐. นำผลการพิจารณาของท่านผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่านที่ได้หาค่าเฉลี่ยทางสถิติด้วย เครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรม Excel ซึ่งมีเกณฑ์กำหนดคือ ถ้าหากว่าได้ค่า IOC มากกว่าหรือ เท่ากับ ๐.๕ สามารถนำแผนการจัดการเรียนรู้นั้นไปใช้ได้ แต่ถ้าหากว่าได้ค่า IOC น้อยกว่า ๐.๕ ต้อง นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปปรับปรุง แก้ไข ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยจนกว่าจะ สามารถนำไปใช้ได้

๑๑. ผู้วิจัยนำแผนมาปรับปรุงแก้ไขจากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้มีความเหมาะสมกับ จุดประสงค์การเรียนรู้และการจัดการเรียนให้ดีขึ้นกว่าเดิม

๑๒. ผู้วิจัยจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วย ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. ติดต่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยทำหนังสือออกจากผู้อำนวยการ หลักสูตรพุทธศาสนาธรรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนห้วย ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี เพื่อขอความร่วมมือในการทดลองสอนและเก็บรวบรวมข้อมูล

๒. ผู้วิจัยเตรียมดำเนินการทำตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลัก โยนิโสมนสิการ ในวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชน ตัวอย่าง”

๓. ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียนจำนวน ๕๐ ข้อ เพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจ เดิมเกี่ยวกับ เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง”

๔. ผู้วิจัยได้ทำการสอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ซึ่งมี ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๑) ขั้นนำ หมายถึง ขั้นตอนของการเตรียมความพร้อมแก่นักเรียน อันได้แก่ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับระดับชั้น เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนวิธีการเรียนการสอนและเนื้อหาของบทเรียน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์ครูเป็นกัลยาณมิตร หมายถึงครูทำตนให้เป็นທີ່เคารพรักของศิษย์ โดยมีบุคลิกภาพดี สะอาด แจ่มใส และ ส่ารวม มีสุขภาพจิตดี มีความมั่นใจในตนเอง และการเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ เช่น ใช้สื่อการเรียนการสอน หรืออุปกรณ์และวิธีการต่าง ๆ เพื่อเร้าความสนใจ เช่น การจัดป้ายนิเทศ นิทรรศการ เสนอเอกสาร ภาพ กรณียปัญหา กรณียตัวอย่างสถานการณ์จำลอง จัดกิจกรรมที่สนุก น่าสนใจ ให้ศิษย์ได้ตรวจสอบความรู้ความสามารถของตน และได้รับทราบผลทันที

๒) ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ขั้นตอนที่นักเรียนจะได้ใช้ความสามารถ ทางปัญญา ผึกทักษะต่าง ๆ และพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยใช้กิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการด้วยวิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน คือ

๑. คิดเร้ากุศลทำให้เกิดความคิดและการกระทำที่ดีงามเป็นประโยชน์ในขณะนั้น ๆ ๒. ช่วยแก้ไขนิสัยเดิมพร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ ๓. คิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดีงามอย่างมีเหตุผล ๔. นำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา เมื่อครูจัดการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนจนครบแล้ว จะเป็น การส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้ เกิดการพัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ คิดถูกวิธี คิดในแนวทางที่เป็นกุศลเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และส่วนรวม และนำวิธีการคิดที่ถูกต้องไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

๓) ขั้นสรุป หมายถึง ขั้นตอนที่ครูและนักเรียนจะได้รวบรวมข้อมูล จากการสังเกตการปฏิบัติทุกขั้นตอน นำมาอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้ แล้วสรุปผล การปฏิบัติสรุปบทเรียน ครูวัดและประเมินผลการจัดเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะทางการคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม ตลอดจนนำความรู้และความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

๕. ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหลังเรียน โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้ศึกษาค้นคว้าสร้างขึ้นซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน จำนวน ๕๐ ข้อ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ต่อไป

ตารางที่ ๓.๓ ระยะเวลาในการทดลองวิจัย

เริ่มดำเนินการวิจัยในภาคการเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑ ระหว่างวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๑ ถึงวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

วัน/เดือน/ปี	ดำเนินการทดลอง	เวลา/ชั่วโมง
๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๑	ทดสอบก่อนเรียน	๑ ชั่วโมง
๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑	ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑	๑ ชั่วโมง
๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑	ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒	๑ ชั่วโมง
๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑	ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓	๑ ชั่วโมง
๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑	ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔	๑ ชั่วโมง

๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑	ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕	๑ ชั่วโมง
๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑	ทดสอบหลังเรียน	๑ ชั่วโมง

ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยพบว่า การใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่ม และระหว่างกลุ่มอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ คิดในแนวทางที่เป็นกุศล เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม และนำวิธีการคิดที่ถูกต้องไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยยังพบอีกว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนอยู่ที่ ๑๔.๒๒ และค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียนอยู่ที่ ๔๔.๘๓

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น ๒ ตอน คือ

๑. วิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือ (IOC) โดยใช้โปรแกรม (Excel) ซึ่งมีการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้, หาค่าความยากง่ายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้, หาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้, และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้

๒. วิเคราะห์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้อ่อนเรียนกับหลังเรียน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (SPSS) ซึ่งมีการหาค่าเฉลี่ย, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน, และค่า T-Test

๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้เลือกใช้สถิติดังต่อไปนี้

๑. การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Validity) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ โดยใช้สูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์

$\sum R$ แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด^๒

^๒ สมถวิล วิจิตรวรรณ และคณะ, การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : เจริญดี มั่นคงการพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า ๕-๙.

๑.๑ การหาค่า IOC ของแผนการจัดการเรียนรู้

๑.๒ การหาค่า IOC ของใบงาน

๑.๓ การหาค่า IOC ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้

โดยการหาค่า IOC ของแผนการจัดการเรียนรู้ ใบงาน และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ อยู่ในเกณฑ์ค่าความเที่ยงตรงที่ใช้ได้ คือ ระหว่าง ๐.๕๐ – ๑.๐๐ ส่วนค่าความเที่ยงตรง IOC ต่ำกว่า ๐.๕๐ ต้องปรับปรุง และยังใช้ไม่ได้

จากการนำเครื่องมือไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ ใบงาน และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ มีค่า IOC ระหว่าง ๐.๘๐ – ๑.๐๐ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ได้

๒. การหาค่าความยากง่ายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ โดยใช้สูตรดังนี้

$$P = \frac{R}{N}$$

P คือ ดัชนีความยากของข้อสอบ

R คือ จำนวนนักเรียนที่ตอบข้อสอบนั้นได้ถูกต้อง

N คือ จำนวนนักเรียนที่ตอบข้อสอบทั้งหมด

เกณฑ์ความยากง่ายที่ยอมรับได้มีค่าอยู่ระหว่าง ๐.๔๐ – ๐.๘๐ สามารถนำไปใช้ได้ถ้าค่าความยากง่ายอยู่ในระดับต่ำกว่า ๐.๒๐ หรือมากกว่า ๐.๘๐ ไม่สามารถนำไปใช้ได้ จะต้องปรับปรุงข้อสอบนั้นหรือตัดทิ้งไป

ผลจากการวิเคราะห์หาค่าความยากง่ายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ จากการทดสอบ (Try Out) พบว่า แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ทุกข้อ มีค่าความยากง่าย (P) อยู่ระหว่าง ๐.๓๘ – ๐.๘๐ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ได้

๓. การหาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ โดยใช้สูตร ดังนี้

$$r = \frac{R_u - R_L}{N}$$

R คือ ค่าอำนาจจำแนก

R_u คือ จำนวนนักเรียนในกลุ่มสูงที่ตอบถูก

R_L คือ จำนวนนักเรียนในกลุ่มต่ำที่ตอบถูก

N คือ จำนวนนักเรียนในกลุ่มสูงหรือกลุ่มต่ำ

เกณฑ์อำนาจจำแนกที่ยอมรับได้จะมีค่าอยู่ระหว่าง ๐.๒๐ – ๑.๐๐ ถ้าค่าอำนาจจำแนกต่ำกว่า ๐.๒๐ จะต้องปรับปรุงแบบทดสอบข้อนั้น หรือตัดทิ้งไป

ผลจากการวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้จากการทดสอบ (Try Out) พบว่า แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ทุกข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ในระหว่าง ๐.๒๐ – ๐.๖๐ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ได้

๔. การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้โดยใช้สูตร KR-20 (Kuder – Richardson : KR) ดังนี้

$$r_t = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum pq}{S_t^2} \right\}$$

$$S_t^2 = \frac{N \sum x^2 - (\sum x)^2}{N^2}$$

r_t คือ สัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ

n คือ จำนวนข้อของแบบทดสอบ

p คือ สัดส่วนของผู้เรียนที่ทำข้อสอบข้อนั้นถูกกับผู้เรียนทั้งหมด

q คือ สัดส่วนของผู้เรียนที่ทำข้อสอบข้อนั้นผิดกับผู้เรียนทั้งหมด

S_t^2 คือ ความแปรปรวนของคะแนนสอบทั้งฉบับ

N คือ จำนวนผู้เรียน

เกณฑ์ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้ระหว่าง ๐.๒๑ – ๐.๔๐ ความเชื่อมั่นต่ำ ๐.๔๑ – ๐.๗๐ ความเชื่อมั่นปานกลาง และ ๐.๗๑ – ๑.๐๐ ความเชื่อมั่นสูง

ผลจากการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Kr20) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้จากการทดสอบ (Try Out) พบว่า อยู่ในระดับ ๐.๘๔ ซึ่งมีความเชื่อมั่นสูง ที่สามารถนำไปใช้ได้

๕. การหาค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ใช้สูตรดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{N}$$

$\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum x$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนนักเรียนทั้งหมด^๓

ผลจากการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รายวิชา พระพุทธศาสนา เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” ก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่า ผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่ที่ ๑๔.๒๒ และผลสัมฤทธิ์หลังเรียนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)

^๓ บุญชม ศรีสะอาด อ่างใน สมถวิล วิจิตรวรรณ และคณะ, การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : เจริญดีมั่นคงการพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า ๕-๑๑.

อยู่ที่ ๔๔.๘๓ ดังนั้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

๖. วิเคราะห์ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้สูตร ดังนี้

$$S.D. = \frac{\sqrt{N \sum x^2 - (\sum x)^2}}{N(N-1)}$$

S.D.	=	
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
x^2	แทน	คะแนนแต่ละคน
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
N	แทน	จำนวนนักเรียนทั้งหมด
$\sum$	แทน	ผลรวม ^๔

ผลจากการหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ระดับ ๔.๕๒๕

๗. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนคำนวณหาค่า T - Test (Dependent - Samples) โดยใช้สูตรดังนี้

$$T = \frac{\sum D}{\sqrt{n \sum D^2 - (\sum D)^2}} \cdot \frac{1}{(n-1)}$$

T	แทน	ค่าสถิติที่ใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤตเพื่อทราบความมีนัยสำคัญ
$\sum D^2$	แทน	ค่าผลต่างระหว่างคู่คะแนน
n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่างหรือจำนวนคู่คะแนน
$(\sum D)^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนยกกำลังสอง ^๕

ผลจากการหาค่าความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า มีค่า T - Test อยู่ที่ -๔๐.๕๙๒ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕-๑๒.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕-๑๕.

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงทดลอง (Experimental Research) เรื่องการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วย ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ของกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วย ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

๔.๒ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” ก่อนเรียนกับหลังเรียน โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วย ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

๔.๓ องค์ความรู้จากการวิจัย

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N	แทน	จำนวนคนทั้งหมด
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
$\sum x$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
X^2	แทน	คะแนนแต่ละคนยกกำลังสอง
$\sum$	แทน	ผลรวม
T	แทน	ค่าสถิติที่ใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤตเพื่อทราบความมีนัยสำคัญ
$\sum_D 1$	แทน	ค่าผลต่างระหว่างคู่คะแนน
$(\sum_D 2)$	แทน	ผลรวมของคะแนนยกกำลังสอง
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ของกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วย ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการทดลองสอน จึงทำให้ทราบว่า

ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ คิดถูกวิธี คิดในแนวทางที่เป็นกุศลเป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม และนำวิธีการคิดที่ถูกต้องไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบอีกว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการนั้นมีรูปแบบ ๓ ขั้นตอน คือ

๑. ขั้นนำ หมายถึง ขั้นตอนของการเตรียมความพร้อมแก่นักเรียน อันได้แก่ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับระดับชั้น เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนวิธีการเรียนการสอน และเนื้อหาของบทเรียน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์ ครูเป็นกัลยาณมิตร หมายถึง ครูทำตนให้เป็นທີ່เคารพรักของศิษย์ โดยมีบุคลิกภาพดี สะอาด แจ่มใส และสำรวม มีสุขภาพจิตดี มีความมั่นใจในตนเอง และการเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ เช่น ใช้สื่อการเรียนการสอน หรืออุปกรณ์ และวิธีการต่าง ๆ เพื่อเร้าความสนใจ เช่น การจัดป้ายนิเทศ นิทรรศการ เสนอเอกสาร ภาพ กรณี ปัญหา กรณีตัวอย่างสถานการณ์จำลอง จัดกิจกรรมที่สนุก น่าสนใจ ให้ศิษย์ได้ตรวจสอบความรู้ความสามารถของตน และได้รับทราบผลทันที

๒. ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ขั้นตอนที่นักเรียนจะได้ใช้ความสามารถทางปัญญา ฝึกทักษะต่าง ๆ และพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยใช้กิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการด้วยวิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน คือ ๑. คิดเร้ากุศลทำให้เกิดความคิดและการกระทำที่ดีงามเป็นประโยชน์ในขณะนั้น ๆ ๒. ช่วยแก้ไขนิสัยเดิมพร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ ๓. คิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดีงามอย่างมีเหตุผล ๔. นำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา เมื่อครูจัดการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนจนครบแล้ว จะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ คิดถูกวิธี คิดในแนวทางที่เป็นกุศลเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และส่วนรวม และนำวิธีการคิดที่ถูกต้องไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

๓. ขั้นสรุป หมายถึง ขั้นตอนที่ครูและนักเรียนจะได้รวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การปฏิบัติทุกขั้นตอนนำมาอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้ แล้วสรุปผลการปฏิบัติสรุปบทเรียน ครูวัดและประเมินผลการจัดเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะทางการคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม ตลอดจนนำความรู้และความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข เพื่อให้ผู้เรียนได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ในการวิจัย เรื่องการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วย ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี เพื่อให้ง่ายต่อครูหรือผู้ที่สนใจ ที่จะนำกระบวนการนี้ไปจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือสำหรับการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการด้วยวิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม ไว้ดังนี้

คู่มือกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ

กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ โดยการนำทฤษฎีของ ศาสตราจารย์ สุมณ อมรวิวัฒน์ ซึ่งได้ประยุกต์มาจากหลักพุทธธรรมและพุทธวิธี เพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมแก่กาลเวลา ลักษณะเนื้อหาสาระและวัยของผู้เรียน โดยมีขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๑. ขั้นนำ

๑.๑ ก่อนเริ่มบทเรียนแต่ละครั้ง ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเรียนและเข้าใจให้นักเรียนเห็นความสำคัญของบทเรียนให้มีลักษณะดังนี้

๑.๑.๑ ต้องมีความสงบเรียบร้อยของผู้เรียนและชั้นเรียน

๑.๑.๒ จัดให้นักเรียนได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติมีการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชนให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง

๑.๑.๓ จัดสภาพในชั้นเรียนให้มีความแปลกใหม่ไม่จำเจ เช่น จัดการเรียนรู้เป็นกลุ่มบ้าง มีการเปลี่ยนกลุ่มบ้าง เปลี่ยนที่นั่งบ้าง

๑.๑.๔ จัดบริเวณห้องเรียนและโรงเรียนให้สะอาดมีระเบียบและเรียบง่ายอยู่เสมอ

๑.๑.๕ สร้างบรรยากาศสร้างความสนใจตั้งใจเรียนเป็นพื้นฐาน ให้นักเรียนเป็นบรรยากาศที่ชวนให้สบายใจ ไม่มีการข่มขู่บังคับ ห้ามพูด ห้ามแสดงความคิดเห็น ห้ามลุกจากที่นั่ง แต่เน้นการสำรวจกายวาจาใจ ผึกแผ่เมตตา ผึกนั่งสมาธิอย่างง่าย ผึกให้นักเรียนมีสติอยู่เสมอให้รู้ตัวว่ากำลังทำอะไร พูดอะไร คิดอะไร

๑.๒ สร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูกับศิษย์ ครูต้องปฏิบัติตัวเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ คือ ต้องมีบุคลิกภาพสำรavnนำเชื่อถือ สร้างศรัทธา สง่า สะอาด แจ่มใส และมีความเชื่อมั่นในตัวเอง ต้องมีความรู้ มีคุณธรรม มีความเมตตา เอื้ออาทรทำให้ศิษย์มีความรู้สึกสบายใจที่จะเข้ามาหาและปรึกษา ครูสั่งสอนศิษย์ด้วยความรักและเป็นพี่พี่ของศิษย์ได้อย่างแท้จริง ความเป็นกัลยาณมิตรของครู จะเป็นสิ่งกระตุ้นให้ศิษย์เกิดฉันทะและวิริยะในการฝึกหัดอบรมตนเอง

๒. ขั้นสอน

๒.๑ ครูเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียน หรือเสนอหัวข้อเรื่อง ประเด็นสำคัญของบทเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ

๒.๒ ครูแนะนำแหล่งวิทยาการและแหล่งข้อมูล

๒.๓ ครูฝึกการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ หลักการ โดยใช้ทักษะที่เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ เช่น ทักษะทางวิทยาศาสตร์ และทักษะทางสังคม

๒.๔ ครูจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิด ลงมือค้นคว้า คิดวิเคราะห์ และสรุปความคิด

๒.๕ ครูฝึกการสรุปประเด็นของข้อมูล ความรู้ และเปรียบเทียบประเมินค่าโดยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลอง ทดสอบ จัดเป็นทางเลือกและทางออกของการแก้ปัญหา

๒.๖ ศิษย์ดำเนินการเลือกและตัดสินใจ

๒.๗ ศิษย์ทำกิจกรรมฝึกปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ผลการเลือก และการตัดสินใจ

๓. ขั้นสรุป

- ๓.๑ ครูและศิษย์รวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการปฏิบัติทุกขั้นตอน
- ๓.๒ ครูและศิษย์อภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้
- ๓.๓ ครูและศิษย์สรุปผลการปฏิบัติ
- ๓.๔ ครูและศิษย์สรุปบทเรียน
- ๓.๕ ครูวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการจัดการการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนโดยสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ คือ ผู้เรียนจะพัฒนาทักษะทางการคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม ตลอดจนนำความรู้และความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่าง มีความสุข

ส่วนประกอบของกระบวนการจัดการเรียนรู้

กระบวนการจัดการการเรียนรู้เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ กระบวนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. คู่มือการใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้

คู่มือกระบวนการจัดการเรียนรู้ชุดนี้ เป็นเอกสารที่กล่าวถึงรายละเอียดกับคำชี้แจง ส่วนประกอบการเรียนรู้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ สิ่งที่ต้องเตรียม บทบาทของครู บทบาทของนักเรียน การจัดการชั้นเรียนและการประเมินผลนักเรียน

๒. แผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้มีลักษณะเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ด้วยวิธีคิดแบบอุปมาอุปไมยคุณธรรม โดยกล่าวถึงรายละเอียดตามลำดับดังต่อไปนี้

- ๒.๑ ชื่อเรื่อง จำนวนเวลาเรียน ช่วงชั้น ภาควิชา และสาระการเรียนรู้
- ๒.๒ มาตรฐานการเรียนรู้
- ๒.๓ ผลการเรียนรู้
- ๒.๔ สาระสำคัญ
- ๒.๕ จุดประสงค์การเรียนรู้
- ๒.๖ สาระการเรียนรู้ / เนื้อหา
- ๒.๗ กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการด้วยวิธีคิดแบบอุปมาอุปไมยคุณธรรม ดังต่อไปนี้

๑. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (๑๐ นาที)

(นักเรียนสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยและทำสมาธิก่อนเรียนทุกชั่วโมง)

ทดสอบก่อนเรียน (๕ นาที)

๑) ครูนำข่าว หรือเหตุการณ์ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่แสดงว่า มีการกระทำสิ่งที่ดีงามเป็นประโยชน์ในขณะนั้น มาให้นักเรียนดู (ขั้นที่ ๑ คิดเร้ากุศลทำให้เกิดความคิดและการกระทำที่ดีงามเป็นประโยชน์ ในขณะนั้นๆ) เช่น

- การช่วยเหลือนักฟุตบอลและโค้ชทีมหมูป่า อคาเดมี ๑๓ ชีวิต ออกจากถ้ำหลวง ในวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน

- การปลูกป่า
- การออกค่ายจิตอาสาพัฒนาชุมชน

ฯลฯ

๒) ครูให้นักเรียนวิเคราะห์ข่าวหรือเหตุการณ์ในข้อ ๑ แล้วตอบคำถาม ดังนี้

- บุคคลหรือกลุ่มบุคคลตัวอย่าง คือใคร
- การกระทำของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลดังกล่าว เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องใด
- การกระทำของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้น มีเป้าหมายสำคัญในเรื่องใด

๓) ครูอธิบายให้นักเรียนเข้าใจว่า การกระทำของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลตัวอย่างในข้อ ๑ นั้น แสดงว่า พวกเขารู้จักใช้วิธีคิดแบบอุปมาอุปไมยปลูกเร้าคุณธรรม ซึ่งเป็นการคิดที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์

๒. ขั้นสอน (๓๐ นาที)

ครูตั้งคำถามกระตุ้นความคิดว่า

- นักเรียนคิดว่าการที่ทางโรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมประกาศยกย่องคนทำความดีทุกเช้า ในบริเวณหน้าเสาธงชาตินั้นเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนใช้วิธีคิดแบบใด และผลที่คาดว่าจะได้รับคืออะไร

(วิธีคิดแบบอุปมาอุปไมยปลูกเร้าคุณธรรม ผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ เป็นการปลูกฝังให้นักเรียนคิดในสิ่งที่ดีงาม และได้แบบอย่างที่ดีไปเป็นแนวทางการปฏิบัติ)

กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบอุปมาอุปไมยปลูกเร้าคุณธรรม มีลำดับขั้นตอนดังนี้

๑. คิดเร้ากุศลทำให้เกิดความคิดและการกระทำที่ดีงามเป็นประโยชน์ ในขณะนั้น ๆ
๒. ช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่
๓. คิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดีงามอย่างมีเหตุผล
๔. นำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา

๑. รวบรวมข่าวสาร ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ

๑) นักเรียนแบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม กลุ่มละเท่าๆ กัน แล้วให้ แต่ละกลุ่มร่วมกันศึกษาความรู้เรื่อง “วิธีคิดแบบอุปมาอุปไมยปลูกเร้าคุณธรรม” จากหนังสือเรียน ใบความรู้ เรื่อง คิดเป็นตามแนวพุทธธรรม (วิธีคิดแบบอุปมาอุปไมยปลูกเร้าคุณธรรม) หนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม ห้องสมุด และแหล่งข้อมูลสารสนเทศ แล้วบันทึกความรู้ที่ได้จากการศึกษาลงในแบบบันทึกการอ่าน

๒) สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ในหัวข้อเรื่องที่ได้อ่าน

๓) นักเรียนตอบคำถามกระตุ้นความคิด ข้อ ๑

๒. ประเมินคุณค่าและประโยชน์

๑. นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาจับสลากเพื่อทำ ใบงานที่เน้นการใช้วิธีคิดแบบอุปมาอุปไมยปลูกเร้า กลุ่มละ ๑ ใบงาน ดังนี้

- กลุ่มที่ ๑ ทำใบงานที่ ๑ เรื่อง รางวัลชีวิต
- กลุ่มที่ ๒ ทำใบงานที่ ๒ เรื่อง ความเมตตา
- กลุ่มที่ ๓ ทำใบงานที่ ๓ เรื่อง สู่ความสำเร็จ
- กลุ่มที่ ๔ ทำใบงานที่ ๔ เรื่อง งานกับชีวิต
- กลุ่มที่ ๕ ทำใบงานที่ ๕ เรื่อง กิจกรรมนักเรียนเก่ง ก่อนวันเปิดเทอม

๒. นักเรียนแต่ละกลุ่มสนทนากันอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อคิดเห็นตามหัวข้อในใบงานที่กลุ่มของตนรับผิดชอบ

๓. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอผลงานการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าของการนำวิถีคิดแบบอุบายปลุกเร้าคุณธรรม

๔. ครูตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม เพื่อช่วยแก้ไขนิสัยเดิมพร้อมสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ในทางที่ดีงามเป็นประโยชน์ (๒. ช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่)

๓. เลือกและตัดสินใจ

๑. สมาชิกในแต่ละกลุ่มวางแผนร่วมกันในการนำวิถีคิดแบบอุบายปลุกเร้าคุณธรรม ไปใช้ในการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

๒. สมาชิกแต่ละคนเลือกและตัดสินใจนำวิถีคิดไปปฏิบัติจริง

๓. นักเรียนตอบคำถามกระตุ้นความคิด ข้อ ๒

๔. ครูและนักเรียนร่วมกันคิดคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดีงามอย่าง มีเหตุผล (๓. คิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดีงามอย่างมีเหตุผล)

๔. ปฏิบัติ

นักเรียนแต่ละคนนำแนวทางการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตไปปฏิบัติจริงแล้วบันทึกผลลงในแบบบันทึกการปฏิบัติตนและสมุดเรียนโดยใช้วิถีคิดแบบอุบายปลุกเร้าคุณธรรม

๓. ขั้นสรุป (๑๐ นาที)

๓.๑ ครูและนักเรียนรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการปฏิบัติทุกขั้นตอน

๓.๒ ครูและนักเรียนอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้

๓.๓ ครูและนักเรียนสรุปผลการปฏิบัติ

๓.๔ ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียนและ ประสพการณ์ที่ได้รับจากการนำวิถีคิดแบบอุบายปลุกเร้าคุณธรรม ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต (๔. นำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญห)

๓.๕ ครูวัดและประเมินผลการเรียนการสอน เช่น การวัดด้วยการประเมินความคิดรวบยอดของนักเรียนเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน แบบทดสอบปรนัยและอัตนัย การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน

ทดสอบหลังเรียน (๕ นาที)

ตารางที่ ๑ : แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการด้วยวิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” สำหรับนักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑

แผนการเรียนรู้	เรื่อง	ชั่วโมง
๑	การผจญมาร	๑
๒	การตรัสรู้	๑
๓	การสั่งสอน	๑
๔	พุทธสาวก พุทธสาวิกา	๑
๕	ศาสนิกชนตัวอย่าง	๑
รวมทั้งสิ้น		๕

๒.๘ การวัดและประเมินผล

กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการด้วยวิธีคิดอุปายปลูกเร้าคุณธรรม ประกอบด้วยแบบทดสอบดังต่อไปนี้

๒.๘.๑ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกันที่มีลักษณะเป็นปรนัยแบบเลือกตอบ ๔ ตัวเลือก จำนวน ๑๐ ข้อ ใช้ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ทุกแผนการจัดการเรียนรู้

๒.๘.๒ แบบทดสอบย่อยประจำกิจกรรม หรือใบงาน ซึ่งเป็นแบบทดสอบรายบุคคลที่ใช้ทดสอบตนเองก่อนเรียนและหลังจากที่นักเรียนเรียนจบเนื้อหาในแต่ละเรื่อง โดยครูจะต้องดำเนินการสอบตามเวลาที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละเรื่อง ถ้าหากว่านักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์ในแต่ละเรื่อง คือร้อยละ ๘๐ ให้ครูดำเนินการสอนซ่อมสำหรับนักเรียนที่ไม่ผ่านเพื่อเพิ่มคะแนนให้กับนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์

ดังนั้น เพื่ออธิบายให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนถูกต้อง สำหรับท่านที่จะนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ผู้วิจัยจึงได้นำตัวอย่างการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการด้วยวิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม เรื่อง “พุทธประวัติ ตอน ผจญมาร” และใบงานที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามขั้นตอนวิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม สำหรับนักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง พุทธประวัติ

เวลา ๓ ชั่วโมง

หน่วยย่อยที่ ๑ การผจญมาร

เวลา ๑ ชั่วโมง

รหัสวิชา ส๒๒๑๐๖ รายวิชาพระพุทธศาสนา ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๑ - ๒/๘ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑

๑. มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด ม.๒/๕ วิเคราะห์พุทธประวัติหรือประวัติศาสดาของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

ม.๒/๖ วิเคราะห์และประพจน์ติดตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ขาดเรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้ (จากตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้)

- ๑) วิเคราะห์ข้อคิดจากพุทธประวัติ ตอนผจญมารได้
- ๒) อธิบายแนวทางการนำข้อคิดจากพุทธประวัติไปประยุกต์ปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้

๓. สาระสำคัญ

การวิเคราะห์พุทธประวัติ โดยใช้การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลนั้น ย่อมทำให้ได้ข้อคิดสำคัญซึ่งสามารถนำมาเตือนสติ และเป็นหลักในการประพจน์อย่างเหมาะสม

๔. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

๔.๑ ความสามารถในการสื่อสาร

๔.๒ ความสามารถในการคิด

- ๑) ทักษะการวิเคราะห์
- ๒) ทักษะการจัดโครงสร้าง
- ๓) ทักษะการสร้างความรู้

๔.๓ ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

๕. สารการเรียนรู้

๕.๑ ความรู้ (Knowledge : K)

ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม

สรุปและวิเคราะห์พุทธประวัติ

- ตอนผจญมาร

๕.๒ ด้านทักษะ/กระบวนการ (Process : P)

๑. ทักษะการตีความ

๒. ทักษะการแปลความ

๓. ทักษะการคิดวิเคราะห์

๔. ทักษะการคิดแบบอุปมาอุปไมยปลุกเร้าคุณธรรม

๕. ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้

๕. ความสามารถในการสื่อสาร

๕.๓ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attitude : A)

๑. ซื่อสัตย์ สุจริต

๒. มีวินัย

๓. ใฝ่เรียนรู้

๔. มุ่งมั่นในการทำงาน

๖. จุดเน้นสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

๖.๑ ทักษะของคนในศตวรรษที่ ๒๑ คือการเรียนรู้ ๓R X ๘C

☐ Reading (อ่านออก)

☐ (W) Riting (เขียนได้)

☐ (A) Rithematics (คิดเลขเป็น)

☐ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ไขปัญหา
(Critical Thinking and Problem Solving)

☐ ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (Creativity and Innovation)

☐ ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross-cultural Understanding)

☐ ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ
(Collaboration, Teamwork and Leadership)

☐ ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ
(Communications, Information, and Media Literacy)

☐ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
(Computing and ICT Literacy)

- ☐ ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning)
- ☐ ทักษะการเปลี่ยนแปลง (Change)

๖.๒ ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ของคนในศตวรรษที่ ๒๑

- ☐ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว
- ☐ การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง
- ☐ ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม
- ☐ การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต (Productivity) และความรับผิดชอบเชื่อถือได้ (Accountability)
- ☐ ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Responsibility)

๖.๓ คุณลักษณะของคนในศตวรรษที่ ๒๑

- ☐ คุณลักษณะด้านการทำงาน ได้แก่ การปรับตัว ความเป็นผู้นำ
- ☐ คุณลักษณะด้านการเรียนรู้ ได้แก่ การชี้นำตนเอง การตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเอง
- ☐ คุณลักษณะด้านศีลธรรม ได้แก่ ความเคารพผู้อื่น ความซื่อสัตย์ ความสำนึกพลเมือง

๗. การบูรณาการ (เลือกเฉพาะข้อที่สามารถบูรณาการในแผนการจัดการเรียนรู้)

- ☐ โครงการสถานศึกษาพอเพียง
- ☐ โครงการโรงเรียนคุณธรรม
- ☐ อาเซียนศึกษา
- ☐ คุณธรรม ค่านิยม ๑๒ ประการ
- ☐ โครงการโรงเรียนสุจริต

๘. ชิ้นงานหรือภาระงาน

แผ่นพับสรุปความรู้เรื่อง การผจญมาร

๙. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

(ใช้วิธีสอนตามหลักโยนิโสมนสิการด้วยวิธีคิดแบบอุปมาอุปไมย)

๑. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน (๑๐ นาที)

(นักเรียนสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยและทำสมาธิก่อนเรียนทุกชั่วโมง)

ทดสอบก่อนเรียน (๕ นาที)

๑) ครูให้นักเรียนผลัดกันเล่าความรู้เดิมที่นักเรียนเคยเรียน เรื่อง พุทธประวัติ และให้นักเรียนช่วยกันเสนอข้อคิดที่ได้จากการศึกษาพุทธประวัติ

๒) ครูเล่าพุทธประวัติ ตอน ผจญมาร ให้นักเรียนฟัง พร้อมให้ดูภาพพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” และให้นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์ความหมายของคำว่า “มาร” ซึ่งนักเรียนอาจตอบได้หลากหลาย ครูเชื่อมโยงการวิเคราะห์ให้นักเรียนเข้าใจว่า “มาร” ตามภาษาธรรม อาจ

หมายความว่า กิเลส ได้แก่ โลภะ โทสะ และโมหะ ที่รบกวนพระทัยพระพุทธองค์ใน ขณะนั่งสมาธิ นั้นเอง เสนามาร ก็คือ กิเลสเล็กๆ น้อยๆ ที่เป็นบริวารของโลภะ โทสะ โมหะส่วนพระแม่ธรณี ก็คือ บารมีทั้ง ๑๐ ข้อ ที่พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญมาเป็นคุณความดี เป็นกำลังใจให้ต่อสู้อำนาจของกิเลส ทั้งปวงและตรัสรู้ในที่สุด

๒. ขั้นตอนการเรียนรู้ (๓๐ นาที)

ครูตั้งคำถามกระตุ้นความคิดว่า

- พระแม่ธรณีปีบมายผมมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าอย่างไร

(เพราะพระแม่ธรณี หมายถึง บารมีทั้ง ๑๐ ที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญความดีมา)

๑. รวบรวมข่าวสาร ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ

๑) นักเรียนแบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม กลุ่มละเท่าๆ กัน แล้วให้ แต่ละกลุ่มร่วมกัน ศึกษาความรู้เรื่อง พุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” จากหนังสือเรียน ใบความรู้ ด้วยวิธีคิดแบบอุปาย พลุกเร้าคุณธรรม แล้วบันทึกความรู้ที่ได้จากการศึกษาลงในแบบบันทึกการอ่าน

๒) สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ในหัวข้อเรื่องที่ได้ศึกษา

๓) นักเรียนตอบคำถามกระตุ้นความคิด ข้อ ๑

๒. ประเมินคุณค่าและประโยชน์

๑. นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาจับสลากเพื่อทำ ใบงานที่เน้นการใช้วิธี คิดแบบอุปายพลุกเร้า กลุ่มละ ๑ หัวข้อ ดังนี้

- กลุ่มที่ ๑ เรื่อง ความคิดและการกระทำที่ดั่งใจเป็นประโยชน์ ในเรื่อง พุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร”

- กลุ่มที่ ๒ เรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” ช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับ สร้างนิสัยความเคยชินใหม่อย่างไร

- กลุ่มที่ ๓ เรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” คิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์ และดั่งใจอย่างมีเหตุผล

- กลุ่มที่ ๔ เรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างไร

๒. นักเรียนแต่ละกลุ่มสนทนากันอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อคิดเห็นตามหัวข้อ ในใบงานที่กลุ่มของตนรับผิดชอบ

๓. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอผลงานการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าของการนำวิธีคิด แบบอุปายพลุกเร้าคุณธรรม

๔. ครูตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม เพื่อช่วยแก้ไขนิสัยเดิมพร้อมสร้างนิสัย ความเคยชินใหม่ในทางที่ดั่งใจเป็นประโยชน์

๓. เลือกและตัดสินใจ

๑. สมาชิกในแต่ละกลุ่มวางแผนร่วมกันในการนำวิธีคิดแบบอุปายพลุกเร้า คุณธรรม ไปใช้ในการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

๒. สมาชิกแต่ละคนเลือกและตัดสินใจนำวิธีคิดไปปฏิบัติจริง

๓. ครูและนักเรียนร่วมกันคิดคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดีงามอย่าง มีเหตุผล

๔. ปฏิบัติ

นักเรียนแต่ละคนนำแนวทางการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตไปปฏิบัติจริง แล้วบันทึกผลลงในแบบบันทึกการปฏิบัติตน และสมุดเรียนโดยใช้วิธีคิดแบบอุปมาอุปไมยปลุกเร้าคุณธรรม

๓. ขั้นสรุป (๑๐ นาที)

๓.๑ ครูและนักเรียนรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการปฏิบัติทุกขั้นตอน

๓.๒ ครูและนักเรียนอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้

๓.๓ ครูและนักเรียนสรุปผลการปฏิบัติ

๓.๔ ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปทบทวนและ ประสพการณ์ที่ได้รับจากการนำวิธีคิดแบบอุปมาอุปไมยปลุกเร้าคุณธรรม ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

๓.๕ ครูวัดและประเมินผลการเรียนการสอน เช่น การวัดด้วยการประเมินความคิดรวบยอดของนักเรียนเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน แบบทดสอบปรนัยและอัตนัย การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน

ทดสอบหลังเรียน (๕ นาที)

๑๐. สื่อการสอน

๑) หนังสือเรียน พระพุทธศาสนา ม.๒

๒) หนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม

(๑) พุทธศาสนิกชน. ๒๕๓๕. พุทธประวัติประกอบภาพสำหรับเยาวชนกรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์.

(๒) มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๖. พุทธประวัติ เล่ม ๑-๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย.

(๓) เทพ วิสุทธิญาณ, พระ (อุบล นนทโก ป.ธ.๙). ๒๕๕๒. ศาสนพิธีสังเขป. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

๓) ใบงานที่ ๒.๑ เรื่อง พุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร”

๔) วิดีโอ, powerpoint

๑๑. แหล่งเรียนรู้ในหรือนอกสถานที่

๑) ห้องสมุด

๒) ห้องจริยธรรม หรือห้องพุทธศาสน์

๓) แหล่งข้อมูลสารสนเทศ

- <http://www.aksorn.com/LC/REI/M๒/๐๔>

- <http://www.dharma-gateway.com/buddha/chadok-๐๕/chadok-๐๕๐๒๐๙.htm>

- <http://www.dharma-gateway.com/buddha/chadok-๐๒-๐๑/chadok->

๐๒๐๑๐๑.htm

๑๒. การวัดและประเมินผล

๑๒.๑ เครื่องมือวัดและประเมินผล

๑. แบบทดสอบก่อนเรียนหลังเรียน
๒. ใบงาน
๓. แบบทดสอบ
๔. แบบสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล

๑๒.๒ วิธีวัดผล

๑. ตรวจแบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน
๒. ตรวจแบบใบงาน
๓. ตรวจแบบทดสอบ
๔. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล

๑๒.๓ เกณฑ์การวัดและประเมินผล

๑. คะแนนแบบทดสอบหลังเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ และสูงกว่าก่อนเรียน
๒. คะแนนใบงานต้องผ่านเกณฑ์การประเมินไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ในด้านความรู้

ความเข้าใจ ทักษะและจิตพิสัย

๓. คะแนนแบบทดสอบต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ของคะแนนเต็ม
๔. คะแนนการประเมินพฤติกรรมรายบุคคลต้องได้ระดับ “ดี” ขึ้นไป

ใบงานที่ ๑

เรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร”

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านเนื้อหาในใบงานแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. ให้นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิดความคิดและการกระทำที่ต้งามเป็นประโยชน์ ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร”

.....ถ้าท่านมีความรู้ว่าการที่จะจับตัวนางพระยาคุณเจ้าไปให้ตัวสัตว์ แต่ตัวนางพระยา
.....ก็แนะนำไปนอนในบ่อตอไม้ได้ แลสัตว์นั้นอยู่คนเดียว ถ้าวัน จ้าทำในบ่อตอไม้
.....ต่างไปจากนกคางคก เอ้าหนะ ความดีจึงของพระอริยโศกได้

๒. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” นักเรียนนำความรู้มาช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร

การมีสติอยู่ตลอดเวลา ทำให้จิตใจไม่มัวไปหาสิ่งอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง
เช่น ทำความดีอยู่ตลอดเวลา จะทำให้สามารถเอาชนะ กับ โศกนาฏกรรม
การทำความดีโดยไม่หวังผลตอบแทน

๓. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “พญามาร” ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์ และติงามอย่างมีเหตุผล

ในเรื่องจากข่าวว่าตัดอาบน ผงผงมาธ พะพาทเจ้า สามารถเอาขนะมา
ได้โดยให้สติ ความไม่พอใจ 12 ความดี... มาจะกว่าหมยตัว 12 12 12 12
ก็เลย 12 พะพาทเจ้าสามารถเอาขนะมาได้ 12 ความดีหากทำบ่อยครั้งได้
ประจักษ์ในสติ ตักที่แม่ของได้ในวันทั้งนี้ในปาก ล้วนเป็นแผ่นดิน จักเป็นพสก
ชาติต่อไป

๔. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน "ผจญมาร" นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหได้อย่างไร
หากเมื่อประสบคดีใดๆที่ถาโถมเข้ามา ก็ควรใช้สติ ความเฉลียวฉลาด ความดี หรือความกล้าหาญ
มีสติอยู่เสมอเสมอๆ ทำให้ง่ายและเป็นคุณประโยชน์ ปัญหาใดที่มารจะทำได้ยากก็ให้
อดทนถ้อย และหากทำความดี อยู่เสมอ จะทำให้เป็นคนดี ความร้าย ลี้วไล
ที่ไม่ดีไม่สามารถฉกฉวยได้

ใบงานที่ ๑
เรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร”

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านเนื้อหาในใบงานแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. ให้นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิดความคิดและการกระทำที่ต้งามเป็นประโยชน์ ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร”

การเกิดสติ คือ การควบคุมให้จิตสงบไม่หลงไป และ ตระหนักถึงสิ่งที่กำลังคิด
คิดนั้นมารก็ผจญไม่ได้สำเร็จ และ การกระทำที่ต้งามจะส่งผลให้ มีสมาธิ ที่เข้มแข็ง
เหนือผู้อื่น

๒. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” นักเรียนนำความรู้มาช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัย
ความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร

เมื่ออยู่ในภวังค และฝันว่า ได้เห็นสิ่งผิดๆ เมื่อรู้สติ ในภวังคนี้แล้ว ถ้าสติไม่เกิด
เมื่อรู้สติทางสายกลางให้มาร ผิดๆ

๓. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์
และต้งามอย่างมีเหตุผล

พระมหาเจ้าสาธุการท่านหนึ่งได้สติที่แน่นอน คงที่ตลอดเวลา คือ ไม่สวาท
หรือโกรธ นอนหลับแล้ว ก็ไม่ลืมสติได้ตลอดเวลา แต่พระมหาเจ้าสาธุการท่าน
นั้นได้สติโดยอัตโนมัติ

๔. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้ ได้อย่างไร

หากมีอาการโกรธ เมื่อรู้สติ อย่างแน่นอนและสติ ไม่ให้สติหลุดไป และ
เมื่อสติหลุดไปก็เกิด หากทำสติอยู่เสมอจะทำให้สติไม่หลุดไป คิดว่า
ถึงสติไม่หลุดไปสักวันหนึ่งก็ได้

4/10

ใบงานที่ ๑
เรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้”

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านเนื้อหาในใบงานแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. ให้นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิดความคิดและการกระทำที่ต้งามเป็นประโยชน์ ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้”

..... ๑..... การพิจารณาเพียร ตรัสรู้
..... พระพุทธเจ้ามีพระทัยแน่วแน่กับภาระพ้นทุกข์และตรัสรู้
..... ๑..... เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
..... เมื่อพระพุทธเจ้าจะทำอะไรก็จะทำอย่างเต็มที่

๒. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้” นักเรียนนำความรู้มาช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร

..... ๑..... การตรัสรู้ ทนเพียร
..... เช่น จากโสดาบันเป็นพระอรหันต์
..... ๑..... การมีใจความสงบ
..... เช่น สันติสุขใจไม่โกรธแค้น

๓. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้” ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และต้งามอย่างมีเหตุผล

..... หากจะทำอะไรก็อย่ามองแต่ตัวเองแต่ต้องคิดถึงผู้อื่นด้วย
..... เช่น การตรัสรู้เพียร เพียรอย่างเต็มที่ ผลที่จะตามมาคือ
..... โสดาบัน ๑. พละ ๑. ปัญญา ๑. ประจักษ์ใจ

๔. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้” นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

..... จากโสดาบันเป็นพระอรหันต์
..... เช่น การตรัสรู้เพียร เพียรอย่างเต็มที่ ผลที่จะตามมาคือ
..... โสดาบัน ๑. พละ ๑. ปัญญา ๑. ประจักษ์ใจ

ใบงานที่ ๑
เรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้”

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านเนื้อหาในใบงานแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. ให้นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิดความคิดและการกระทำที่ดั่งามเป็นประโยชน์ ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้”

พุทธเจ้า ทรงเห็นทุกข์และเห็นโทษของชาติโลกิย์ทุกข์

๒. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้” นักเรียนนำความรู้มาช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร

๑. การนั่งสมาธิ

๒. การไม่สนใจเรื่องภายนอก เช่น ชาติ ยศ ชื่อเสียง

๓. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้” ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดั่งามอย่างมีเหตุผล

๑. พุทธเจ้า มีความพยายามเรียนรู้และรู้เพื่อตรัสรู้

๒. พุทธเจ้า ทรงได้ให้ข้อคิดแก่ผู้ฟัง

๓. พุทธเจ้าได้สอนบทสวดมนต์ เป็นบทสวด ๓ บท

๔. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้” นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญา ได้อย่างไร

.....ฉันจะตั้งใจฟังและทำตามคำแนะนำของครูและพ่อแม่

.....ฉันจะไม่เล่นของอันตรายและไม่เล่นของสกปรก

.....ฉันจะตั้งใจฟังและทำตามคำแนะนำของครูและพ่อแม่

ใบงานที่ ๑
เรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน”

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านเนื้อหาในใบงานแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. ให้นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิดความคิดและการกระทำที่ต้งามเป็นประโยชน์ ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน”

การสอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน, สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน
 1. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน ไปสู่เครื่องเทศ 1. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน ไปสู่เครื่องเทศ
 2. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน 2. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน 2. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน
 3. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน 3. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน 3. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน
 4. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน 4. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน 4. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน
 5. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน 5. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน 5. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน

๒. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน” นักเรียนนำความรู้มาช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัย

ความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร

1. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน 1. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน 1. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน

๓. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน” ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และ

ดั่งมาอย่างมีเหตุผล

1. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน 1. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน 1. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน

2. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน 2. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน 2. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน

๔. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน” นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

1. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน 1. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน 1. สอนโดยองค์พระรัตนตรัยสอน

ใบงานที่ ๔.๑
เรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา”

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านเนื้อหาในใบงานแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิดความคิดและการกระทำที่ต้งามเป็นประโยชน์ ในเรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา”

๑. เงินผู้ศรัทธาขอมอบ

๒. เงินผู้ศรัทธาได้นำไปช่วยเหลือผู้ยากไร้

๒. ในเรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา” นักเรียนนำความรู้มาช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร

๑. เงินผู้ศรัทธาได้นำไปช่วยเหลือผู้ยากไร้

๒. เงินผู้ศรัทธาได้นำไปช่วยเหลือผู้ยากไร้

๓. เงินผู้ศรัทธาได้นำไปช่วยเหลือผู้ยากไร้

๔. เงินผู้ศรัทธาได้นำไปช่วยเหลือผู้ยากไร้

๓. ในเรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา” ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และต้งามอย่างมีเหตุผล

๑. เป็นผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา

๒. เป็นผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา

๔. ให้นักเรียนช่วยกันยกตัวอย่างแนวทางการปฏิบัติตนตามคุณธรรม อันเป็นแบบอย่างของพุทธสาวก พุทธสาวิกา

๑. มีความเห็นชอบด้วยตนเอง แม้ว่าจะยากลำบาก แต่ก็ไม่ย่อท้อ

๒. เป็นผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ถึงแม้ว่าจะยากลำบาก แต่ก็ไม่ย่อท้อ

๓. มีความเห็นชอบด้วยตนเอง แม้ว่าจะยากลำบาก แต่ก็ไม่ย่อท้อ

๔. เป็นผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ถึงแม้ว่าจะยากลำบาก แต่ก็ไม่ย่อท้อ

4/7

ศิริรัตน์ คู่บวช ๒/๕ เลขที่ ๖๕

ใบงานที่ ๔.๑
เรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา”

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านเนื้อหาในใบงานแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิดความคิดและการกระทำที่ต้งามเป็นประโยชน์ ในเรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา”
 พระสาวก เป็นผู้ที่ทวามอ่อนน้อมถ่อมตนมาก ถึงแม้จะได้ร่วมการปกครองอาณาจักรพุทธเจ้า
 ว่าจะ ปะปนมาแต่คนธรรมดา ท่านก็ไม่เคยลืมตนจากข้อ โธณ ต่อทุกคนด้วยทุกสิ่งที่ดี
 ดังกล่าวกาลังเป็นคำไวของเมื่อสาวกด้วยกันเป็นสาวกมาก
๒. ในเรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา” นักเรียนนำความรู้มาช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัย
 ความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร
 แก้ไขนิสัยเดิมโดยการทำทัฬหะทุกสิ่งทุกอย่างที่ดีในใจ ผิดชอบและถูกต้องมาก ๓๕๖
 แบบอย่างที่ดีกระทำสิ่งที่ดี
๓. ในเรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา” ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และต้งาม
 อย่างมีเหตุผล
 1. เป็นผู้มีสติปัญญาเลิศ
 2. เป็นผู้มีใจน้อมน้อม
 3. เป็นผู้มีกตัญญูทุกสิ่ง
 4. เป็นผู้มีกตัญญูต่อตนเองและผู้อื่น
๔. ให้นักเรียนช่วยกันยกตัวอย่างแนวทางการปฏิบัติตนตามคุณธรรม อันเป็นแบบอย่างของพุทธสาวก
 พุทธสาวิกา
 1. มีความประพฤติดีของตนเอง แล้ววางตนลงในการ
 2. เป็นผู้มีใจน้อมน้อม
 3. เป็นผู้มีกตัญญูทุกสิ่ง

๕/๕

หน้า ๑๖๖ ๒๖/๑๒/๖๕ ๒๕๖๕

กรณีศึกษา เรื่อง "จำแชน-วีรบุรุษถ้ำหลวง"

ที่มา: <https://www.sanook.com/news/7174894/>, (วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๑)

"จ.อ.สมาน กุนัน" หรือ "ร.ท.สมาน กุนัน" หรือ "จำแชน" อายุ ๓๘ ปี นักทำลายใต้น้ำจู่โจม นอกราชการ เป็นนักเรียนจำทหารเรือรุ่นที่ ๔๒ นักเรียนจำนาวิกโยธินรุ่นที่ ๔๔ นักทำลายใต้น้ำจู่โจม รุ่นที่ ๓๐ ก่อนลาออกจากราชการมาทำงานในตำแหน่งเจ้าหน้าที่ตระเวนระงับเหตุ การทำอากาศยาน สุวรรณภูมิ ตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ ถึงแม้ จำแชน จะออกจากราชการไปแล้ว แต่ก็ยังกลับมาช่วยเหลือผู้ประสบภัยกับ ปฏิบัติภารกิจสำคัญเพื่อช่วยเหลือทีมฟุตบอลหมูป่าอะคาเดมีทั้ง ๑๓ ชีวิตที่ติดอยู่ในถ้ำหลวง ขุนน้ำนางนอน อ.แม่สาย จ.เชียงราย จนกระทั่งสุดท้ายของตัวเอง ณ เวลา ๐๑.๐๐ น.ของวันที่ ๖ ก.ค.๖๑

โดยวันเสาร์ที่ ๑๔ ก.ค.๖๑ จะเป็นวันสุดท้ายที่ร่างของ "จำแชน-วีรบุรุษถ้ำหลวง" จะกลายเป็น เถ้าถ่าน ณ เมรุในพิธีพระราชทานเพลิงศพจำลอง วัดบ้านหนองคู ต.เมืองหงษ์ อ.จตุรพักตรพิมาน จ.ร้อยเอ็ด

“ หลับให้สบายนะ "จำแชน-วีรบุรุษถ้ำหลวง"

ไม่ต้องห่วงเด็ก ๆ ๑๓ หมูป่าอะคาเดมี แม่สาย

เพราะตอนนี้ทุกคนปลอดภัยดีแล้ว”

ที่มา: <https://www.naewna.com/likesara/351531>, (วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๑)

ใบงานที่ ๕.๑
เรื่อง "จำแชน-วีรบุรุษถ้ำหลวง"

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านเนื้อหาในใบงานแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. ให้นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิดความคิดและการกระทำที่ดั่งใจเป็นประโยชน์ ในเรื่อง "จำแชน-วีรบุรุษถ้ำหลวง"

บทสนทนาที่ฉันได้บันทึกไว้ว่า วีรบุรุษถ้ำหลวงได้ช่วยชีวิตฉันไว้
ฉันกับเพื่อน ๆ เหนื่อย เหนื่อย ไม่รู้จะได้อะไร

๒. ในเรื่อง "จำแชนวีรบุรุษถ้ำหลวง" นักเรียนนำความรู้มาช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัย
ความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร

แจ้งผู้ปกครองเรื่องว่าไปไหน เพื่อป้องกันตัวจากอันตราย หรือ ผู้ใหญ่

๓. ในเรื่อง "จำแชนวีรบุรุษถ้ำหลวง" ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดั่งใจ
อย่างมีเหตุผล

ฉันรู้สึกดีใจที่กล้าเสี่ยงชีวิตอยู่ โดยไม่คิดถอยเลย เงินอย่างไร ก็ต้องให้พี่ ๆ ได้

๔. ในเรื่อง "จำแชนวีรบุรุษถ้ำหลวง" นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา ได้อย่างไร

พบ พี่ ๆ คนอื่น ๆ แล้ว ได้รู้สาเหตุว่าทำไมถึงเกิดปัญหา

4/4

๓.๖๖ วารุณี คีรีรัมย์ ๘.๒/๘ ๕

ใบงานที่ ๕.๑
เรื่อง "จำแخم-วีรบุรุษถ้ำหลวง"

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านเนื้อหาในใบงานแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. ให้นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิดความคิดและการกระทำที่ต้งามเป็นประโยชน์ ในเรื่อง "จำแخم-วีรบุรุษถ้ำหลวง"

การช่วยเหลือคนอื่น พยายามช่วยเหลือคนที่อยู่ในอันตราย ทั้ง ๑๓ คน ช่วย
เหลือคนที่อยู่ในอันตราย การปฏิบัติภารกิจสำคัญ รักษาผู้ประสบอันตราย

๒. ในเรื่อง "จำแخمวีรบุรุษถ้ำหลวง" นักเรียนนำความรู้มาช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัย
ความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร

เปลี่ยนใจไปตลอดทุกครั้งที่คนอื่นจะออกไปไหน

๓. ในเรื่อง "จำแخمวีรบุรุษถ้ำหลวง" ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และต้งาม
อย่างมีเหตุผล

ยอมสละเวลาเพื่อไปช่วยเหลือคนอื่น

๔. ในเรื่อง "จำแخمวีรบุรุษถ้ำหลวง" นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา ได้อย่างไร

ช่วยเหลือคนอื่น เปลี่ยนนิสัยที่ไม่ดี

ตอนที่ ๒ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” ก่อนเรียนกับหลังเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโส มนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วยวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จากการเก็บข้อมูลจริงผู้วิจัยได้หาค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่า T-Test โดยใช้โปรแกรม SPSS ดังปรากฏต่อไปนี้

Paired Samples Statistics

	Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1 Pretest	14.22	36	3.743	.624
Posttest	44.83	36	3.402	.567

ตารางที่ ๔.๑ เป็นตารางสรุปค่าเฉลี่ยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและจำนวน Case จำแนกตามตัวแปรคะแนนก่อนเรียนและคะแนนหลังเรียน

Paired Samples Correlations

	N	Correlation	Sig.
Pair 1 PreTest & PostTest	36	.200	.241

ตารางที่ ๔.๒ เป็นตารางแสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ได้ค่าที่ ๐.๒๐๐ แสดงว่าคะแนน ก่อนเรียนและคะแนนหลังเรียนมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูงและไปในทิศทางเดียวกัน

ตารางที่ ๔.๓ เป็นตารางค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนก่อนเรียนกับหลังเรียน (Mean) อยู่ที่ระดับ -๓๐.๖๑๑ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลต่างของตัวแปรคะแนนก่อนเรียนกับคะแนนหลังเรียน (Std. Deviation) อยู่ที่ระดับ ๔.๕๒๕ ค่าสถิติทดสอบ (t) อยู่ที่ระดับ -๔๐.๕๙๒ และค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติแบบสองทาง (Sig) อยู่ในระดับที่ .๐๐๐ ซึ่งนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

Paired Samples Test

		Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
Pair 1	Pretest - Posttest	-30.611	4.525	.754	-32.142	-29.080	-40.592	35	.000

ตารางที่ ๔.๔ สรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้ก่อนเรียนกับหลังเรียน โดยจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วย ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน

การทดสอบ	จำนวน นักเรียน (N)	ค่าเฉลี่ย คะแนน เต็ม ๕๐ ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ค่าความ ต่างเฉลี่ย	ค่าสถิติ ทดสอบ (T-Test)	ค่าระดับ นัยสำคัญ ทางสถิติ *
ก่อนเรียน	๓๖	๑๔.๒๒	๓.๗๔๓	-๑๑.๐๔๒	-๔๐.๕๙๒	.๐๐๐
หลังเรียน	๓๖	๔๔.๘๓	๓.๔๐๒			

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชา พระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี โดยการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๑๔.๒๒ และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = ๔๔.๘๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ก่อนเรียน = ๓.๗๔๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) หลังเรียน = ๓.๔๐๒ และผลการทดสอบ T-Test ก่อนเรียนและหลังเรียนมีค่าทางสถิติที่ -๔๐.๕๙๒ แสดงว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔.๓ องค์ความรู้จากการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ดังนี้

๑. การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้น ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ คิดถูกวิธี คิดในแนวทางที่เป็นกุศลเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และส่วนรวม และนำวิธีการคิดที่ถูกต้องไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

๒. ลำดับขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

๔. จากการดำเนินการเก็บข้อมูลในการวิจัย โดยการนำการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ไปใช้ทำให้ทราบว่า ผู้เรียนเกิดความสนใจต่อสิ่งที่จะเรียนรู้มากขึ้น เพราะเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่ผู้เรียนได้รับจากการเรียนนั้น กำลังเป็นที่สนใจหรือเกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน

๕. ครูผู้สอนได้มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับครูยุคใหม่ ในการจัดการเรียนรู้สู่การศึกษา ๔.๐ ที่เน้นฝึกกระบวนการคิดที่ถูกต้อง และสร้างสรรค์สำหรับผู้เรียน

๖. สถานศึกษาได้มีรูปแบบแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ คิดถูกวิธี คิดในแนวทางที่เป็นกุศล เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม และนำวิธีการคิดที่ถูกต้องไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วย ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยแบบเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยใช้แบบแผนการวิจัย หนึ่งกลุ่มทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน (One Group Pre-Test, Post-Test Design) โดยสรุปเป็น ขั้นตอนดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการสอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๘ จำนวน ๓๖ คน สามารถสรุปได้ดังนี้

๑. การใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วย ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการทดลองสอน จึงทำให้ทราบว่า ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกัน ภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์ ได้อย่างเป็นระบบ คิดถูกวิธี คิดในแนวทางที่เป็นกุศล เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม และนำวิธีการคิดที่ถูกต้องไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบอีกว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ นั้นมีรูปแบบ ๓ ขั้นตอน คือ

๑) ขั้นนำ หมายถึง ขั้นตอนของการเตรียมความพร้อมแก่นักเรียน อันได้แก่ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับระดับชั้น เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนวิธีการเรียนการสอนและ เนื้อหาของบทเรียน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์ ครูเป็นกัลยาณมิตร หมายถึง ครูทำหน้าที่เป็นที่เคารพรักของศิษย์ โดยมีบุคลิกภาพดี สะอาด แจ่มใส และสำรวม มีสุขภาพจิตดี มีความมั่นใจในตนเอง และการเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ เช่น ใช้สื่อการเรียนการสอน หรืออุปกรณ์ และวิธีการต่าง ๆ เพื่อเร้าความสนใจ เช่น การจัดป้ายนิเทศ นิทรรศการ เสนอเอกสาร ภาพ กรณียปัญหา กรณียตัวอย่างสถานการณ์จำลอง จัดกิจกรรมที่สนุก น่าสนใจ ให้ศิษย์ได้ตรวจสอบความรู้ ความสามารถของตน และได้รับทราบผลทันที

๒) ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ขั้นตอนที่นักเรียนจะได้ใช้ความสามารถ ทางปัญญา ผึกทักษะต่าง ๆ และพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยใช้กิจกรรมในการจัดการเรียนรู้

ตามหลักโยนิโสมนสิการด้วยวิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน คือ ๑. คิดเร้ากุศลทำให้เกิดความคิดและการกระทำที่ตรงตามเป็นประโยชน์ในขณะนั้น ๆ ๒. ช่วยแก้ไขนิสัยเดิมพร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ ๓. คิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และตรงตามอย่างมีเหตุผล ๔. นำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา เมื่อครูจัดการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนจนครบแล้ว จะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ คิดถูกวิธี คิดในแนวทางที่เป็นกุศล เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และส่วนรวม และนำวิธีการคิดที่ถูกต้องไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

๓) ขั้นสรุป หมายถึง ขั้นตอนที่ครูและนักเรียนจะได้รวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การปฏิบัติทุกขั้นตอนนำมาอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้ แล้วสรุปผลการปฏิบัติสรุปบทเรียน ครูวัดและประเมินผลการจัดเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะทางการคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม ตลอดจนนำความรู้และความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

๒. นักเรียนที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากผลของการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ วิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๒ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๑. การจัดการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ทำให้ทราบว่า ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ คิดถูกวิธี คิดในแนวทางที่เป็นกุศล เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม และนำวิธีการคิดที่ถูกต้องไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบาย ไว้ในหนังสือพุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความว่า การคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ กระบวนการพัฒนาทางปัญญาที่สูงสุดสำหรับผู้นับถือพระพุทธศาสนา ด้วยวิธีคิดแบบนี้ทำให้บุคคลเข้าใจสภาพของชีวิต สภาพของสังคม และสภาพของโลก สามารถจัดระเบียบชีวิตของตนเองจัดระบบของสังคมและสภาพแวดล้อมทั้งหลายได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับกฎธรรมชาติแม้การใช้ อาจจะไม่ครบทุกวิธี ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหาจึงควรพิจารณาเลือกวิธีคิด แต่ละแบบใช้ให้เหมาะสมก็จะทำให้มนุษย์มีชีวิตร่วมกับสรรพสิ่งทั้งหลายได้อย่างถูกต้องและสร้างสรรค์^๑ สอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี ได้นำวิธีการจัดการเรียนรู้โดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ของศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์มาเขียนไว้ในหนังสือศาสตร์การสอนว่า วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดี

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒), หน้า ๖๗๕-๗๑๕.

ต้องเกิดจากการวางรูปแบบการเรียนการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ส่งผลให้ผู้เรียนจะได้รับจากการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ คือ ผู้เรียนจะพัฒนาทักษะทางการคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม ตลอดจน นำความรู้และความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ^๒ สอดคล้องกับ **พระวิษพล รัชตานุภาพ** ในงานวิจัยเรื่อง การใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้และการคิดอรรถธรรมสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนบ้านต้นผึ้ง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ๑. แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีแบบโยนิโสมนสิการในเรื่องสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เพื่อพัฒนาการคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์จำนวน ๗ แผน ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน คือ ขั้นสร้างศรัทธา ขั้นพิจารณาปัญหา ขั้นความคิดอรรถธรรมสัมพันธ์ และขั้นการประยุกต์ใช้ซึ่งทุกแผนมีความสอดคล้องกับเนื้อหา จุดประสงค์ของการวิจัย ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมโดยมีค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน เท่ากับ ๐.๙๒ ๒. ศึกษาการคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนบ้านต้นผึ้ง โดยการใช้เกณฑ์ระดับคุณภาพการประเมินของ O-NET พบว่าคะแนน การทำแบบทดสอบของผู้เรียนครั้งแรกเฉลี่ยร้อยละ ๔๘.๓๓ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนคะแนนการทำแบบทดสอบของผู้เรียนครั้งหลังเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ ๗๐.๕๐ อยู่ในระดับดีมาก คะแนน การทำแบบทดสอบเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๒.๑๗ ของการทำแบบทดสอบในครั้งแรก ซึ่งนักเรียนกลุ่มนี้คะแนนการพัฒนาการคิดอรรถธรรมสัมพันธ์อยู่ระหว่างร้อยละ ๒๙.๕๒ – ๗๖.๙๒ แสดงว่า การใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการสามารถพัฒนาการคิดอรรถธรรมสัมพันธ์ของผู้เรียนได้ ๓. ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการจัดการเรียนรู้แบบวิธีโยนิโสมนสิการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนบ้านต้นผึ้ง พบว่า คะแนนการทำแบบทดสอบของผู้เรียนก่อนเรียนเฉลี่ยร้อยละ ๕๐.๐๐ อยู่ในระดับผ่าน ส่วนคะแนนการทำแบบทดสอบของผู้เรียนครั้งหลังเฉลี่ยร้อยละ ๗๕.๐๐ อยู่ในระดับดี ซึ่งคะแนนการทำแบบทดสอบเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๕.๐๐ ของการทำแบบทดสอบในครั้งแรก นักเรียนกลุ่มนี้ มีคะแนนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อยู่ระหว่างร้อยละ ๓.๗๙ – ๑๐๗.๑๔ แสดงว่า การใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ ^๓

๒. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วยวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอมะนังปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ คิดถูกวิธี คิดในแนวทางที่เป็นกุศล เป็น

^๒ ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอน, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๒๗๘-๒๗๙.

^๓ พระวิษพล รัชตานุภาพ, “การใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้และการคิดอรรถธรรมสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนบ้านต้นผึ้ง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖).

ประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม และนำวิธีการคิดที่ถูกต้อไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับ **พระวิษพล รัชตานุภาพ** ในงานวิจัยเรื่อง การใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้และการคิดอรรถธรรมสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนบ้านต้นผึ้ง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ๑. แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีแบบโยนิโสมนสิการในเรื่องสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เพื่อพัฒนาการคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์จำนวน ๗ แผน ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน คือ ขั้นสร้างศรัทธา ขั้นพิจารณาปัญหา ขั้นความคิดอรรถธรรมสัมพันธ์ และ ขั้นการประยุกต์ใช้ ซึ่งทุกแผนมีความสอดคล้องกับเนื้อหา จุดประสงค์ของการวิจัยตลอดจน การดำเนินกิจกรรม ๒. ศึกษาการคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนบ้านต้นผึ้ง โดยการใช้เกณฑ์ระดับคุณภาพการประเมินของ O-NET พบว่าคะแนน การทำแบบทดสอบของผู้เรียนครั้งแรก เฉลี่ยร้อยละ ๔๘.๓๓ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนคะแนน การทำแบบทดสอบของผู้เรียนครั้งหลังเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ ๗๐.๕๐ อยู่ในระดับดีมาก คะแนน การทำแบบทดสอบเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๒๒.๑๗ ของการทำแบบทดสอบในครั้งแรก ซึ่งนักเรียนกลุ่มนี้ คะแนนการพัฒนาการคิดอรรถธรรมสัมพันธ์ อยู่ระหว่างร้อยละ ๒๙.๕๒ – ๗๖.๙๒ แสดงว่า การใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการสามารถพัฒนาการคิดอรรถธรรมสัมพันธ์ของผู้เรียนได้ ๓. ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการจัดการเรียนรู้ แบบโยนิโสมนสิการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนบ้านต้นผึ้ง พบว่าคะแนนการทำแบบทดสอบของผู้เรียนก่อนเรียน เฉลี่ยร้อยละ ๕๐.๐๐ อยู่ในระดับผ่าน ส่วนคะแนนการทำแบบทดสอบของผู้เรียนครั้งหลัง เฉลี่ยร้อยละ ๗๕.๐๐ อยู่ในระดับดี ซึ่งคะแนนการทำแบบทดสอบเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๕.๐๐ ของการทำแบบทดสอบในครั้งแรก นักเรียนกลุ่มนี้มีคะแนนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อยู่ระหว่างร้อยละ ๓.๗๙ – ๑๐๗.๑๔ แสดงว่า การใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ ^๔ สอดคล้องกับ **พระมหาสุรศักดิ์ มุ่งซ้อนกลาง** ในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาผลการเรียนรู้และการคิดแบบคุณโทษและทางออกเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ผลการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๒. ความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓. ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่มีต่อ การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ^๕ สอดคล้องกับ **พระพิทักษ์ อริยบุตโต (บุญทอง)** ทำวิจัย

^๔ พระวิษพล รัชตานุภาพ, “การใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้และการคิดอรรถธรรมสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนบ้านต้นผึ้ง จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖).

^๕ พระมหาสุรศักดิ์ มุ่งซ้อนกลาง, “การศึกษาผลการเรียนรู้และการคิดแบบคุณโทษและทางออกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘).

เรื่อง “การสอนแบบโยนิโสมนสิการ วิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดแม่เฉย จังหวัดอุดรดิตถ์” ผลการวิจัยพบว่า ๑) การสอน แบบโยนิโสมนสิการ วิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดแม่เฉย จังหวัดอุดรดิตถ์ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มอย่างมีเหตุผล นำเสนอ ชักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการได้เป็นอย่างดี ๒) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง วันมาฆบูชา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง วันวิสาขบูชา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง วันอาสาฬหบูชา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง วันเข้าพรรษา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง วันออกพรรษา มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑^๖

สรุปว่า ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี หลังจากที่ได้ผ่านขั้นตอนของการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการแล้ว มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๕

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ โรงเรียนควรมีการจัดและเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสม เพื่อให้ตอบสนองต่อพัฒนาการของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ได้

๑.๒ โรงเรียนควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมทางศาสนาในศาสนสถาน โดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสในการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม ตามศาสนพิธี พิธีกรรมทางศาสนา เช่น ในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการเรียนรู้ในสถานที่จริง

๒. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

๑.๑ จากการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ สามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านความคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ

^๖ พระพิทักษ์ อริยบุตโต (บุญทอง), “การสอนแบบโยนิโสมนสิการวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดแม่เฉย จังหวัดอุดรดิตถ์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๗๒.

คิดถูกวิธี คิดในแนวทางที่เป็นกุศล เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม และนำวิธีการคิดที่ถูกต้องไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

๑.๒ ครูได้มีรูปแบบในการใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ โดยครูควรศึกษาข้อมูลและหลักการของกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ให้เกิดความชำนาญในการที่จะนำไปใช้กับนักเรียนก่อน เพื่อไม่ให้เกิดการข้ามขั้นตอน ของกระบวนการและเพื่อให้ได้ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นไป

๑.๓ สถานศึกษาได้มีการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาต่อไป

๓. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เมื่อมีการทำวิจัยเกี่ยวกับ “การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วยวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ในครั้งต่อไป ผู้ทำการวิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

๒.๑ ควรมีการนำไปทดลองใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ

๒.๒ ควรมีการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น แบบเติมคำ, แบบจับคู่, แบบถูก-ผิด จากเหตุการณ์ที่น่าสนใจในปัจจุบัน เพื่อสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน เป็นต้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๑). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๑.

กระทรวงศึกษาธิการ. **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๑.

กิดานันท์ มลิทอง(รศ.ดร.). เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม. พิมพ์ที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดอนเมือง จ. สุรินทร์ ฯ ๓๒๐๐๐. ๒๕๕๙.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. การคิดเชิงวิพากษ์. กรุงเทพฯ : ชัคเชส มีเดีย, ๒๕๕๔.

กระทรวงศึกษาธิการ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตราที่ ๒๔ ในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการกรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๔๔.**

จำนง วิบูลย์ศรี. **อิทธิพลของภาษาต่อการคิดเชิงเหตุผลในเด็กไทย**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ชนาธิป พรกุล. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **ทักษะและเทคนิคการจัดการเรียนรู้**. ศูนย์พัฒนาทรัพยากรการศึกษา จ.เชียงใหม่ฯ ๒๕๕๘.

ทิพย์วัลย์ สี่จันทร์ และคณะ. **การคิดและการตัดสินใจ Thinking and decisionmaking**. กรุงเทพมหานคร: โครงการศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๖.

ทิตนา แหมมณี. **รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ ๔, ๒๕๕๐.

ทิตนา แหมมณี. **ศาสตร์การสอน**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม พิมพ์ครั้งที่ ๗, ๒๕๕๕.

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. **การพัฒนาการคิด**. กรุงเทพมหานคร: เทคนิคพรินต์ติ้ง, ๒๕๕๖.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร: นามะบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (Dictionary of Buddhism)**. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๕๔.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พุทธธรรม: ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๙.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- ไพฑูรย์ มะณู. **ความหมายของสื่อการสอน**. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต ๑ จ. กำแพงเพชรฯ, ๒๕๕๙.
- มกราพันธุ์ จุฑารส. **การคิดอย่างเป็นระบบ: การประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน(ฉบับปรับปรุง)**. นนทบุรี: โครงการสวัสดิการวิชาการ สถาบันพระบรมราชชนก, ๒๕๕๖.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. **คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้**. พระนครศรีอยุธยา: เทียนวัฒนา พรินต์ติ้ง, ๒๕๕๓.
- ยุดา รักไทย. **เทคนิคการแก้ปัญหาและตัดสินใจ**. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท, ๒๕๔๕.
- โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี. **“หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนหอวัง ปทุมธานี พุทธศักราช ๒๕๕๓”**, พ.ศ.๒๕๕๓.
- ลักขณา สรวิวัฒน์. **การคิด(Thinking)**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙.
- วรรณ บัวเกิด. **การพัฒนาทักษะทางภาษา**. นนทบุรี : คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๗.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. **วิธีวิทยาการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๑.
- ศรีสุรางค์ ทินะกุล. **การคิดและการตัดสินใจ**. กรุงเทพฯ : เจริญเทพ เอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๒.
- สมถวิล วิจิตรวรรณ และคณะ. **การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร : เจริญดี มั่นคงการพิมพ์, ๒๕๕๖.
- สำนักพัฒนาเทคนิคศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. **สื่อการเรียนการสอน**. จ. เชียงใหม่ฯ, ๒๕๕๘.
- สิปปนนท์ เกตุทัต. **การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์**. ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๙.
- สุคนธ์ สีนธพานนท์ และคณะ. **พัฒนาทักษะการคิดตามแนวปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: เทคนิคพรินต์ติ้ง, ๒๕๕๕.
- สุนน อมรวิวัฒน์. **การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ**. กรุงเทพมหานคร:โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๐.
- สุวิทย์ มูลคำ. **ครบเครื่องเรื่องการคิด**. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๕๑.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

ธนัท อ้วนน้อย. “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ เรื่องแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และปัญหาสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ”. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาการศึกษา

ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอน สังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๙.

บุญทิวา สิริชยากุล. “ผลการใช้กระบวนการพัฒนาความคิดของเดอโบโนในการสอนวรรณคดีไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”. **การค้นคว้าแบบอิสระมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖.**

ปรียา สมพีช. “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้กรณีศึกษาตามแนวโยนิโสมนสิการเพื่อพัฒนาการคิดไตร่ตรองและการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนสำหรับ นักศึกษาปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ”. **วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.**

พระพิทักษ์ อริยปุโต (บุญทอง). “การสอนแบบโยนิโสมนสิการ วิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดแม่เฉย จังหวัดอุดรธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.**

พระมหาสุรศักดิ์ มุ่งซ้อนกลาง. “การศึกษาผลการเรียนรู้และการคิดแบบคุณโทษและทางออก เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘.**

พระเลื่อน อมโร (สิงห์เจริญ). “การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนวัดบางนาออก เขตบางนา กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.**

พระวิษพล รัตนภาพ. “การใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้และการคิดอรรถธรรมสัมพันธ์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนบ้านต้นผึ้ง จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖.**

ศรีไพร จันทรเขียว. “การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยพุทธวิธีบูรณาการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.**

สังเวียน จรเกษ. “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับมัธยมศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๕.**

(๓) ข้อมูลออนไลน์ :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.geocities.ws/tmchote/tpd-mcu/> [วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๑].

๒. ภาษาอังกฤษ**SECONNARY SOURCES :**

- Hala Jamal & Ameera Shanaah. **The Role of Learning Management Systems in Educational Environments: An Exploratory Case Study.** Linnaeus University. Sweden, 2011.
- Vishalache Balakrishnan. **TEACHING MORAL EDUCATION IN SECONDARY SCHOOLS USING REALLIFE-DILEMMAS.** Victoria University of Wellington, 2009.
- Zdenko Bracic. **Teaching and Learning Methods and Practices in Science and Social Studies Lessons.** Faculty of Teacher Education. University of Zagreb, 2015.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ	ประวัติการศึกษา
๑. พระมหาสมบุรณ์ สุธมโม รศ.ดร.	Ph.D. (Buddhist Studies) พธ.ม. (พระพุทธศาสนา) พธ.บ. (การสอนภาษาไทย) น.ธ. เอก, ป.ธ. ๗ ตำแหน่งทางวิชาการ : รองศาสตราจารย์ สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. นายพงศ์ภาณุ พัฒนพิมพ์พงศ์	รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต) รป.บ. (รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต) ป.บัณฑิต (การบริหารการศึกษา) กศ.บ. (สังคมศึกษา) ตำแหน่ง: ผู้อำนวยการโรงเรียนโรงเรียนวัดโบสถ์ (บรรณารักษ์วิทยา) จังหวัดปทุมธานี วิทยฐานะ: ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ
๓. นางสาวภรณ์ ตั้งธนศิริกุล	ศศ.ม. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต) บธ.ม. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต) กศ.บ. (การศึกษาศาสตรบัณฑิต) ตำแหน่งครู คศ. ๔ วิทยฐานะ: ครูเชี่ยวชาญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๔
๔. นางนภาพร เกษทอง	ศษ.ม. (การศึกษามหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน) ค.บ. (สังคมศึกษา) ตำแหน่งครู คศ.๓ วิทยฐานะ: ครูชำนาญการพิเศษ สังกัด โรงเรียนปทุมวิไล จังหวัดปทุมธานี
๕. นางวันวิสา ดีจริง	ค.ม. (การบริหารการศึกษา) ค.บ. (สังคมศึกษา) ตำแหน่งครู คศ.๓ วิทยฐานะ: ครูชำนาญการพิเศษ สังกัดโรงเรียนห้วยวัง ปทุมธานี

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ โทร. ๐๘๒-๔๕๐-๘๗๓๒

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๔/๒๒๒ วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมหาสมบุญ สุธมโม, รศ.ดร.

ด้วย นายคมสันธุ์ ต้นสินนท์ รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๒๒๓ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วยวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา พิจารณาเห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

ผู้ประสานงาน

อาจารย์ กิตติศักดิ์ ณ สงขลา ๐๙๔-๓๕๐-๖๔๖๔

พระศักดิ์ดา อุดมปัญญา ๐๘๑-๑๘๖-๔๑๖๔

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๔/๔๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔

www.mcu.ac.th

โรงเรียนวัดโบสถ์ (บรรณารักษ์)	
เลขที่รับ	๑๒/๖๑
วันที่	๑๒ ต.ค. ๖๑
เวลา	๐๙.๐๐ น.

๖ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน นายพงศ์ภาณุ พัฒนพิมพ์พงศ์
ที่ส่งมาด้วย ๑. เล่มวิทยานิพนธ์ ๓ บท จำนวน ๑ เล่ม
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายคมสันธุ์ ต้นสินธุ์ รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๒๒๓ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วยวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์ดำเนินการต่อไป.

ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดโบสถ์(บรรณารักษ์วิทยา)

๑. เพื่อโปรดทราบ

๒. เพื่อบันทึกพิจารณาขอ.....

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์.ดร สมชัย ศรีนอก)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

☒ ทราบ
☒ อนุญาต ☐ อนุมัติ
☐ เห็นชอบตามเสนอ
☒ นอบ.....

(นายพงศ์ภาณุ พัฒนพิมพ์พงศ์)

ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดโบสถ์(บรรณารักษ์วิทยา)

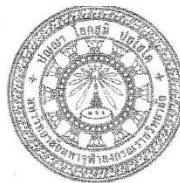
๑๒/๑๐/๖๑

ติดต่อประสานงาน

อาจารย์กิตติศักดิ์ ณ สงขลา ๐๙๔-๓๕๐-๖๔๖๔

พระศักดิ์ดา อคฺคปัญโญ ๐๘๑-๑๘๖-๔๑๖๔

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๔/๕๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน นางสาวณัฏฐ์ ตั้งธนศิริกุล
ที่ส่งมาด้วย ๑. เล่มวิทยานิพนธ์ ๓ บท จำนวน ๑ เล่ม
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายคมสันธุ์ ต้นสินธุ์ รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๒๒๓ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วยวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา พิจารณาเห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์ดำเนินการต่อไป.

ขอแสดงความนับถือ

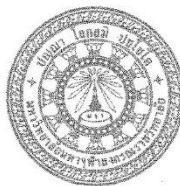
(รองศาสตราจารย์.ดร สมชัย ศรีนอก)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

ติดต่อประสานงาน

อาจารย์กิตติศักดิ์ ณ สงขลา ๐๙๔-๓๕๐-๖๔๖๔
พระศักดิ์ดา อคฺคปัญโญ ๐๘๑-๑๘๖-๔๑๖๔

ทวน
14 ม.ค. ๒๕๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๔/๕๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๘๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๒ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เรียน นางนภาพร เกษทอง
 ที่ส่งมาด้วย ๑. เล่มวิทยานิพนธ์ ๓ บท จำนวน ๑ เล่ม
 ๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายคมสันธุ์ ต้นสินธุ์ รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๒๒๓ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วยวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา พิจารณาเห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์ดำเนินการต่อไป.

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์.ดร สมชัย ศรีนอก)
 ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

พิมพ์

๒

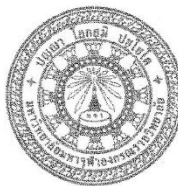
ติดต่อประสานงาน

อาจารย์กิตติศักดิ์ ณ สงขลา ๐๙๔-๓๕๐-๖๕๖๔
 พระศักดิ์ดา อคฺคปณฺโญ ๐๘๑-๑๘๖-๔๑๖๔

14 ๓๑.๖1

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๔/

๕๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔

www.mcu.ac.th

๖ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เรียน นางวันวิสา ดิจริง
 ที่ส่งมาด้วย ๑. เล่มวิทยานิพนธ์ ๓ บท จำนวน ๑ เล่ม
 ๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายคมสันธุ์ ดันสินนท์ รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๒๒๓ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วยวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา พิจารณาเห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์ดำเนินการต่อไป.

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์.ดร สมชัย ศรีนอก)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

ติดต่อประสานงาน

อาจารย์กิตติศักดิ์ ณ สงขลา ๐๙๔-๓๕๐-๖๔๖๔

พระศักดิ์ดา อคฺคปัญโญ ๐๘๑-๑๘๖-๔๑๖๔

รับทราบ

(Chanvathida Ditsiri)

1A/ต.ค./๖1

ภาคผนวก ค

ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของเครื่องมือ (IOC)

ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ประกอบหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
เรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ วิชาพระพุทธศาสนา
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

ความคิดเห็นต่อข้อความถามของแบบสอบถามว่าเหมาะสมกับการสอบถามความคิดเห็น
ของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแบบทดสอบ วิชาพระพุทธศาสนา หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒-๓

- +๑ หมายถึง แบบสอบถามวัดได้ตรงกับถ้าแน่ใจว่าแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ มี
ความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
- ๐ ถ้าไม่แน่ใจว่าแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
- ๑ ถ้าแน่ใจว่าแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ยังไม่มี ความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

ผลการวิเคราะห์แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ
ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี
ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความ คิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๑.มาตรฐานการเรียนรู้								
๑.๑ มาตรฐานการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๒.ตัวชี้วัด								
๒.๑ ผลการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๓.สาระสำคัญ								
๓.๑ สาระการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๔.จุดประสงค์การเรียนรู้								
๔.๑ จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับตัวชี้วัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

๔.๒ จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจนสามารถวัดผลสัมฤทธิ์ได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๔.๓ เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ถูกต้องตามหลักการเขียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๕.สาระการเรียนรู้/เนื้อหา								
๕.๑ เนื้อหาสาระสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๕.๒ เนื้อหาสาระสอดคล้องกับตัวชี้วัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๕.๓ การจัดลำดับเนื้อหาสาระมีความเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๕.๔ เนื้อหาสาระมีความเหมาะสมกับเวลา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๖.การจัดการเรียนรู้								
๖.๑ การจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๖.๒ การจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับเนื้อหา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๖.๓ การจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับเวลา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๖.๔ การจัดการเรียนรู้ครบถ้วนตามกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘	นำไปใช้ได้
๖.๕ การจัดการเรียนรู้มีลำดับขั้นตอนเป็นระบบ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๗.สื่อการเรียนรู้								
๗.๑ สื่อการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๘.ภาระงาน/ชิ้นงาน								
๘.๑ ภาระงาน/ชิ้นงานสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

๙.การวัดและประเมินผล								
๙.๑ การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๙.๒ การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๙.๓ เครื่องมือที่ใช้วัดผลมีความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๐.สื่อ/แหล่งการเรียนรู้								
๑๐.๑ สื่อ/แหล่งการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๐.๒ สื่อ/แหล่งการเรียนรู้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๐.๓ สื่อ/แหล่งการเรียนรู้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

จากการนำเครื่องมือไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบพบว่า ผลการวิเคราะห์แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี มีค่า (IOC) ระหว่าง ๐.๘๐ – ๑.๐๐ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ได้

ผลการวิเคราะห์แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)
ของใบงานโดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ
ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี
ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความ คิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๑. ให้นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิด ความคิดและการกระทำที่ดั่งาม เป็นประโยชน์ ในเรื่องพุทธประวัติ ตอบ นักเรียนต้องมีความอดทน เพียรพยายามไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย ที่ตั้งใจไว้เหมือน ดังเช่นพระพุทเจ้า	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๒. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” นักเรียนนำความรู้มาช่วย แก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัย ความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร ตอบ ความขยันหมั่นเพียร มี จิตใจที่ยึดมั่นในการทำความดี โดยเฉพาะการใช้ความเพียรวิริยะ อุตสาหะความอดทน การสั่งสมความ ดี และการใช้ความรอบคอบมีเหตุผล ที่จะต่อสู้กับ พญามาร คือ กิเลส ซึ่ง ได้แก่ ความสุขสบาย ความโลภ ความโกรธ ความหลงและความ ริษยาต่าง ๆ เป็นต้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๓. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่อง ที่เป็นประโยชน์และ ดั่งามอย่าง มีเหตุผล	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	นำไปใช้ได้

ตอบ ก่อนที่คนเราจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้นั้น จะต้องพบเจอกับอุปสรรคมากมาย เราต้องอาศัยความเพียรพยายามอดทน และแสวงหาความรู้แนวทางปฏิบัติที่จะนำไปสู่การก้าวผ่านพ้นอุปสรรคนั้นไปได้								
รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๔. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างไร ตอบ การรู้จักสังเกต ตั้งคำถามกับสิ่งรอบตัวเพื่อที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ด้วยการค้นคว้าด้วยตัวเอง และมีความเพียรพยายาม อดทนฝึกฝนในทักษะใดทักษะหนึ่ง เพื่อให้เกิดความชำนาญ เป็นต้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๕. ให้นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิดความคิดและการกระทำที่ตึงามเป็นประโยชน์ ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้” ตอบ ได้คิดข้อคิดที่ดีในการนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพราะการจะเรียนรู้เรื่องใดก็ตามต้องเรียนรู้ให้สัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน จนเกิดปัญญา ทำให้แสดงออกทางความคิดและการกระทำไปในที่ดีและเป็นประโยชน์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๖. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้” นักเรียนนำความรู้มาช่วยแก้ไขนิสัยเดิมพร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร ตอบ ช่วยแก้ไขนิสัยห่มเททำงาน	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	นำไปใช้ได้

มากหรือน้อยเกินไป ทำให้ส่งผลต่อร่างกายและทำให้ผลสำเร็จของงานออกมาไม่ดี นักเรียนต้องสร้างนิสัยใหม่ โดยปฏิบัติตามทางสายกลาง ไม่หักโหมทำการงานมากเกินไป ควรมีเวลาพักผ่อนบ้าง หรือไม่ปล่อยตัวตามสบายเกินไป ควรทำแต่พอดี และมีการวางแผนแบ่งเวลาให้เหมาะสม								
รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๗. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้” ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดั่งามอย่างมีเหตุผล ตอบ ๑. นำหลักอริยสัจ ๔ ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต เพื่อคิดหาความเชื่อมโยงระหว่างกันเป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน เพื่อนำไปแก้ไขปัญหได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ๒. การดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียงเหมาะสม ทำให้คนในสังคมช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๘. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้” ให้นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหได้อย่างไร ตอบ ๑. การได้เรียนรู้เรื่องใดหรือทำงานใด ๆ ก็ตาม ต้องตั้งใจ มีสมาธิมั่นคง ดำเนินการด้วยมัชฌิมาปฏิปทา จึงจะเข้าใจทำงานและ ประสบผลสำเร็จได้ด้วยดี ๑. อริยสัจ ๔ มีหลักสำคัญอยู่ว่า การจะเรียนรู้เรื่องใดก็ตามต้องเรียนรู้ให้สัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นเหตุ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

เป็นผลของกันและกัน เพราะทุกสิ่ง สัมพันธ์กันเป็นปัจจัยของกันและกัน หากเรียนรู้แบบแยกส่วน โดดเดี่ยว ไม่สัมพันธ์กับเรื่องอื่น ก็ไม่สามารถใช้ ความรู้ันให้เกิดประโยชน์ได้								
รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความ คิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๙. นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิด ความคิดและการกระทำที่ตึงาม เป็นประโยชน์ ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน” ตอบ เกิดความตระหนักถึงคุณค่า ของความกตัญญู กตเวทีต่อผู้มีพระคุณ อันได้แก่ บิดามารดา และผู้มีอุปการคุณ ดังเช่น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็น แบบอย่างเรื่องความกตัญญูทรเทศน์ โปรดพุทธบิดาและพุทธมารดา ปัจจุคคีย์ จนได้เป็นพระอรหันต์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๐. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน” นักเรียนนำความรู้มา ช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัย ความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร ตอบ ตั้งใจเรียนมากขึ้น เพราะ เข้าใจถึงความยากลำบากของบิดา มารดา ที่อบรมเลี้ยงดูเรามาเป็น อย่างดี ส่งเสริมให้เรียนหนังสือ เพื่อจะได้มีความรู้สามารถพึ่งพา ตนเองได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๑. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน” ให้นักเรียนวิเคราะห์ ความคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และ ตึงามอย่างมีเหตุผล ตอบ ๑. ความกตัญญูเป็น เครื่องหมายของคนดี สังคมที่กตัญญู รู้คุณต่อคนที่มิบุญคุณ เป็นสังคม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

ที่เจริญ ๒. ผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ต้องอ่อน น้อมถ่อมตน จะมีผู้เมตตาถ่ายทอด วิชาความรู้ให้ ส่งผลให้ประสบ ความสำเร็จในชีวิตได้								
รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความ คิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๑๒. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน” นักเรียนนำความรู้ไป ประยุกต์ใช้ในการแก้ไข้ปัญหาได้อย่างไร ตอบ ๑. นักเรียนควรมีความกตัญญู กตเวที ต่อบิดามารดา และผู้มี พระคุณ ส่งผลให้ได้รับการดูแล และ ช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ๒. ความเข้าใจความแตกต่าง ระหว่างบุคคล ทำให้ปฏิบัติตน ต่อเพื่อนและบุคคลทั่วไปได้อย่าง เหมาะสม ส่งผลให้เกิดความสำเร็จ ในกิจกรรมหรืองานต่าง ๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๓. นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิด ความคิดและการกระทำที่ดีงาม เป็นประโยชน์ ในเรื่อง“พุทธสาวก พุทธสาวิกา” ตอบ ความกตัญญูกตเวที คือ การสำนึกถึงบุญคุณและตอบแทน พระคุณของบิดามารดา ส่งผลให้เกิด ความสุข ครอบครัวเกิดความอบอุ่น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๔. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “พุทธ สาวก พุทธสาวิกา” นักเรียนนำ ความรู้มาช่วยแก้ไข้นิสัยเดิมพร้อมกับ สร้างนิสัยความเคยชินใหม่ ได้ อย่างไร ตอบ ๑. ฝึกให้ตนเองเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เพราะจะช่วยให้เกิดปัญญา มากขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

๒. เป็นผู้มีความรักและ ซื่อตรงต่อเพื่อน ๓. ความซื่อสัตย์ สุจริต ๔. ความกตัญญูกตเวทิตี คือการสำนึกถึงบุญคุณและตอบแทน พระคุณของบิดามารดา								
รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความ คิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๑๕. ในเรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา” ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่อง ที่เป็นประโยชน์และดั่งาม อย่างมี เหตุผล ตอบ ได้รับการยกย่องชมเชยและ ความไว้วางใจจากผู้อื่น ทำให้มี ความสุขในการทำมาหากิน ถ้าทุกคน ทำความดีสังคมก็จะมีความสุข	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๖. ในเรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา” นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างไร ตอบ ๑. นำแนวคิดไปแก้ปัญหา ด้วยการคิดตามที่พระพุทธเจ้า สอนว่า ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมมีสาเหตุ ของการเกิด มีเหตุและผลมีความ เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ๒. มีความอ่อนน้อมถ่อม ตนยิ่ง การปฏิบัติตนตามคุณธรรมข้อนี้ คือเป็นที่รักใคร่เอ็นดูของผู้ใหญ่ ๓. การมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน และอดทน เพียรพยายามมุ่งมั่นฝ่า ฟันอุปสรรคในการกระทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จได้ ๔. การเป็นผู้ฝึกฝนและ อบรมตนเองให้ละเว้นสิ่งที่ไม่ดีและ ตั้งอยู่ในสิ่งที่ดีรวมถึงการเอาใจใส่ต่อ หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	นำไปใช้ได้

รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความคิด เห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๑๗. ให้นักเรียนยกตัวอย่าง ความคิด และการกระทำที่ต้งามเป็นประโยชน์ ในเรื่อง "จำแخمวีรบุรุษถ้ำหลวง" ตอบ จำแخمเป็นผู้ที่มีจิตใจดี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เสียสละ อุทิศตน เพื่อสิ่งที่เป็นสาธารณะประโยชน์ เห็นแก่ ประโยชน์ส่วนรวม ชอบช่วยเหลือ ผู้ประสบภัยโดยไม่กังวลต่อความ ยากลำบาก มีจุดมุ่งหมายให้ผู้อื่นพ้น จากอันตราย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๘. ในเรื่อง "จำแخمวีรบุรุษถ้ำหลวง" นักเรียนนำความรู้มาช่วยแก้ไขนิสัย เดิม พร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชิน ใหม่ได้อย่างไร ตอบ นำความรู้ที่ได้จากเรื่อง “จำแخمวีรบุรุษถ้ำหลวง” มาแก้ไข นิสัยเห็นแก่ตัวให้น้อยลงแล้ว สร้างนิสัย ทำเพื่อส่วนรวมให้มากขึ้น เช่น การ ทำกิจกรรมจิตอาสา การช่วยเหลือ เกื้อกูลกันการมีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกัน ก็ส่งผลให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่าง มีความสุข	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๙. ในเรื่อง "จำแخمวีรบุรุษถ้ำหลวง" ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่อง ที่เป็นประโยชน์และต้งาม อย่างมี เหตุผล ตอบ "จำแخمวีรบุรุษถ้ำหลวง" เป็นผู้ที่อุทิศกายและใจ ช่วยเหลือทีม ฟุตบอลหมูป่าอาคาเดมี่ ทั้ง ๑๓ ชีวิตที่ติดอยู่ภายในถ้ำหลวง ขุนน้ำ นางนอน อ.แม่สาย จ.เชียงราย จน นานที่สุดท้ายของตัวเอง เป็นกรณี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

ตัวอย่างในการคิดดี ทำดี ที่เด่นชัด ส่งผลให้คนในสังคมไทยและสังคม โลกตื่นตัวในการมีจิตสาธารณะ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดความสามัคคีกัน ทำให้ชุมชน สังคม และประเทศชาติเกิดความ เจริญรุ่งเรืองและ อยู่ร่วมกันอย่างมี ความสุขตลอดไป								
รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความ คิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๒๐. ในเรื่อง "จำเริญวิบุรุษข้าหลวง" นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการ แก้ไขปัญหาได้อย่างไร ตอบ ๑. การเตรียมตัวที่ดี เพราะ เมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่คาดคิด เราจะ ได้รับมือหรือแก้ไขปัญหาได้ ๒. การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่ คณะต้องมีความรัก ความสามัคคี ความอดทน ความเสียสละ ความ มีน้ำใจ ความสามารถ การเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี ๓. การมีสติสัมปชัญญะ ในทุกสถานการณ์ จะทำให้ทำงาน หรือทำกิจกรรมใด ๆ ได้อย่าง มี ประสิทธิภาพ ประสพความสำเร็จ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

จากการนำเครื่องมือไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบพบว่า ผลการวิเคราะห์แบบประเมิน
ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของใบงาน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ
วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย
อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี มีค่า (IOC) ระหว่าง ๐.๘๐ – ๑.๐๐ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถ
นำไปใช้ได้

ผลการวิเคราะห์แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)
 ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ
 ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี
 ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความ คิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๑. นักเรียนคิดว่าอะไรเป็นสาเหตุ สำคัญให้เจ้าชายสิทธัตถะทรงสามารถ เอาชนะพญามารได้ในวันก่อนตรัสรู้ ก. บำเพ็ญเพียรมานาน ข. เทวดามาเผ้าคอยช่วยเหลือ ค. ได้รับการสนับสนุนจากปัญจ- วัคคีย์ ง. พระทัยที่มั่นคง แน่วแน่ ประกอบกับความดีที่ทรงบำเพ็ญมา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๒. “การผจญมาร” มีความหมายตรงกับ ข้อใดมากที่สุด ก. การต่อสู้กับศัตรู ข. การต่อสู้กับความชั่ว ค. การปล่อยวางจากความหลงผิด ง. การต่อสู้กับอำนาจกิเลสภายในใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๓. พระพุทธรูปปางมารวิชัยมาจาก เหตุการณ์พุทธประวัติ ในตอนใด ก. ตอนที่พระพุทธเจ้าทรง บำเพ็ญตบะ ข. ตอนที่พระพุทธเจ้าทรงฝึก ปฏิบัติโยคะ ค. ตอนที่พระพุทธเจ้าเสด็จ แสดงธรรมแก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ง. ตอนที่พระพุทธเจ้าทรงสมาธิ แล้วปราบพญามารที่รังควาญ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๔. การศึกษาพุทธประวัติให้ประโยชน์ ต่อผู้เรียนอย่างไร ก. เป็นการเผยแพร่พุทธประวัติ ข. เป็นแบบอย่างการทำความดี ค. เป็นการเผยแพร่หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา ง. เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวทาง พระพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๕. จากพุทธประวัติตอน ผจญมาร พระแม่ธรณีในทางภาษาธรรมเปรียบ ได้กับสิ่งใด ก. อิทธิบาท ๔ ข. บารมีทั้ง ๑๐ ค. กุศลกรรมบถ ง. สาราณียธรรม	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	นำไปใช้ได้
๖. เหตุการณ์ในพุทธประวัติตอนผจญ มาร “พระแม่ธรณีบีบมวยผมบันดาล ให้มีกระแสน้ำหลากหม่อมกองทัพอญมาร” นั้นตามภาษาธรรม คำว่า “มาร” หมายถึงอะไร ก. ศัตรู ข. ตัณหา ค. ความเชื่อ ง. กิเลสทั้งปวง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๗. ข้อใดอธิบายเรื่องมารใน พระพุทธศาสนาได้ถูกต้อง ก. เทวบุตรมาร คือ ความคิด ปรุงแต่ง ดี-ชั่ว ข. อภิสังขารมาร คือ การยึดมั่น ในเบญจขันธ์ ค. กิเลสมาร คือ ความอยากได้ อยากมีของมนุษย์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

ง. ชั้นธมาร คือ ความอยาก ทำความดีโดยไม่มีสิ้นสุด								
รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความ คิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๘. พระพุทธองค์ตรัสว่า “ขอให้ วสุนธรา (พระแม่ธรณี) จงเป็นพยาน” สามารถวิเคราะห์ได้ว่าอย่างไร ก. ความจริงเป็นสิ่งที่ไม่ตาย ข. การอ้างถึงคุณความดีที่ได้ ทรงบำเพ็ญมา ค. พระแม่ธรณีเท่านั้นที่รู้ความ จริง เชื่อ ง. ขอให้พระแม่ธรณีหลั่งน้ำ ออกมาจากมวยผม	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	นำไปใช้ได้
รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความ คิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๙. พระแม่ธรณีจึงผุดขึ้นมาเป็นพยาน ในความดีที่พระองค์ได้หลังทักษิณทก ลงบนแผ่นดินในกาลก่อนทุก ๆ ชาติ ที่รวมไว้ในมวยผมของพระแม่ธรณี คำว่า “ทักษิณทก” หมายความว่า อย่างไร ก. น้ำที่สะอาดบริสุทธิ์ ข. การถวายผ้าอาบน้ำฝน ค. น้ำที่นำมาจากแม่น้ำคงค ง. น้ำที่หลั่งเวลาทำทานเพื่ออุทิศ ผลให้แก่ผู้ตาย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๐. “การชนะมาร” ถือว่าเป็นชัยชนะ อันยิ่งใหญ่ ทั้งนี้เพราะเหตุใด ก. เพราะมารมีการยั่วยุ ให้ลุ่ม หลงมัวเมา ข. เพราะมารมีการปฏิบัติการทั้ง ล่อลวง และจองจำ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

ค. เพราะสามารถเอาชนะกิเลสที่เกิดขึ้นในใจของตนเอง ง. เพราะมามีอิทธิฤทธิ์มาก การเอาชนะจึงเป็นเรื่องยาก								
รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๑๑. ข้อใดเรียงลำดับการแสวงหาทางพ้นทุกข์ของพระพุทธเจ้าได้ถูกต้อง ก. บำเพ็ญตบะ ผีกลโยคะ บำเพ็ญทุกรกิริยา บำเพ็ญเพียรทางจิต ข. ผีกลโยคะ บำเพ็ญตบะ บำเพ็ญทุกรกิริยา บำเพ็ญเพียรทางจิต ค. บำเพ็ญตบะ บำเพ็ญทุกรกิริยา ผีกลโยคะ บำเพ็ญเพียรทางจิต ง. ผีกลโยคะ บำเพ็ญทุกรกิริยา บำเพ็ญตบะ บำเพ็ญเพียรทางจิต	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๒. สมเกียรติเชื่อในการปฏิบัติที่ไม่ข้องแวะกับทางสุดโต่งทั้ง ๒ ด้าน คือ ไม่หย่อนหรือตึงจนเกินไปความเชื่อของสมเกียรติตรงกับข้อใด ก. มัชฌิมนิกาย ข. มัชฌิมาปฏิปทา ค. อุตตกสิณญาณโยค ง. กามสุขัลลิกานุโยค	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๓. เหตุการณ์ก่อนพระพุทธเจ้าตรัสรู้ข้อใดถูกต้อง ก. ทรงรับหย้ากุสะจากนางสุชาดา ข. ทรงรับข้าวมธุปายาสจากนายโสถเถียะ ค. พระองค์เสด็จข้ามแม่น้ำเนรัญชราไปทางฝั่งตะวันออก ง. ประทับนั่งขัดสมาธิ ณ โคนต้นโพธิ์ ผินพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๑๔. ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับ “สัจธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบเมื่อตรัสรู้” ก. เป็นความจริงที่พระองค์ทรงค้นพบโดยบังเอิญ ข. เป็นความจริงที่พระองค์ทรงค้นพบจากการทรมานพระองค์เอง ค. เป็นความจริงที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ พระพุทธเจ้าเป็นเพียงผู้ค้นพบ ง. เป็นความจริงที่พระองค์ทรงค้นพบด้วยพระองค์เอง ไม่มีอยู่ในธรรมชาติ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๕. นักเรียนคนใด ปฏิบัติตามสายพินที่ตึงพอดี ไม่หย่อนหรือตึงเกินไป ก. ภูวดลชอบแกล้งเพื่อนเจี๊ยะๆ ข. ฉัตรมงคลมาโรงเรียนสายทุกวัน ค. กัลญลักษณชอบแต่งหน้าเข้มทุกวัน ง. สุตสาครชอบแบ่งเวลาในการทำงาน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๖. ในการบรรลุของเจ้าชายสิทธัตถะนั้นในปฐมยามทรงบรรลุพุพเพนิวาสนาสติปัญญา คืออะไร ก. มีหุทิพย์ ข. มีตาทิพย์ ค. ระลึกชาติได้ ง. ทายใจคนได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๗. เจ้าชายสิทธัตถะทรงบรรลุในขั้นปัจจุสมุพบาทคือธรรมที่อาศัยกันและกันเกิดขึ้นเป็นเหตุและเป็นผลเนื่องกันเหมือนลูกโซ่จนตรัสรู้ธรรมใด ก. มรรค ๘	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

ข. อริยสัจ ค. อิทธิบาท ง. พรหมวิหาร								
รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความ คิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๑๘. พระพุทธเจ้าบรรลุสัพพัญญู หมายถึงอะไร ก. ความดับทุกข์ ข. ความรู้ที่แท้จริง ค. ความเพียรพยายาม ง. ความรู้เป็นเหตุสิ้นอาสวกิเลส	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๙. พระพุทธเจ้าตรัสรู้เมื่อ พระชนมายุได้เท่าไร ก. ๒๙ พรรษา ข. ๓๕ พรรษา ค. ๔๐ พรรษา ง. ๔๕ พรรษา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๒๐. คำว่า “สัมมาสัมพุทธ” หมายความว่าอย่างไร ก. เป็นผู้รู้แจ้ง ข. ฝึกด้วยตนเอง ค. เป็นผู้ประเสริฐ ง. ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๒๑. เพราะเหตุใด พระพุทธเจ้าทรงตั้ง พระทัยมั่นคงจะต้องสอนปัญจวัคคีย์ หลังจากตรัสรู้แล้ว ก. ปัญจวัคคีย์สามารถบรรลุพระ อรหันต์ได้เร็ว ข. ช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาไป ยังดินแดนต่างๆ ค. ปัญจวัคคีย์เคยรับใช้เมื่อครั้งที่ พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญเพียร ง. ต้องการให้ปัญจวัคคีย์เป็น สักขีพยานแห่งการตรัสรู้ของพระองค์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๒๒. ข้อใดมีความสัมพันธ์กับปฐม เทศนา ก. โอวาทปาฏิโมกข์ ข. อนันตตลักขณสูตร ค. กำเนิดอุบาสกในพระพุทธศาสนา ง. เกิดพระสงฆ์องค์แรกใน พระพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๒๓. “หลักธรรม” ที่พระพุทธเจ้าทรง แสดงครั้งแรกเรียกว่าอะไร ก. กุศลกรรม ข. อิทธิบาท ๔ ค. พรหมวิหาร ๔ ง. ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๒๔. ข้อใด คือความสำคัญของธรรมที่ พระพุทธเจ้าทรงแสดงเป็นครั้งแรก ก. ศีล ข. ทาน ค. ภาวนา ง. ทางสายกลาง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๒๕. ในการแสดงธรรมครั้งแรกได้ บังเกิด “พระสงฆ์” ขึ้นเป็นครั้งแรก ในโลก คือใคร ก. อัสสชิ ข. พระอานนท์ ค. พระมหานามะ ง. พระโกณฑัญญะ	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘	นำไปใช้ได้

รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๒๖. วันที่มีพระรัตนตรัยครบองค์ ๓ ต่อมาเรียกว่าวันอะไร ก. มาฆบูชา ข. วิสาขบูชา ค. เข้าพรรษา ง. อาสาฬหบูชา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๒๗. หัวใจของพระพุทธศาสนาที่ พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเรียกว่าอะไร ก. อริยสัจ ข. อิทธิบาท ๔ ค. โอวาทปาติโมกข์ ง. ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๒๘. รูปแบบคำสอนของพระพุทธเจ้า แบบธรรมาธิฐานเป็นอย่างไร ก. คำสอนทางอ้อม ข. คำสอนที่มีตัวละครนำเรื่อง ค. คำสอนที่เป็นเนื้อหธรรมล้วน ง. คำสอนผ่านเรื่องเล่าหรือนิทาน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๒๙. การสั่งสอนโดยเปรียบเทียบเป็น ดอกบัว ๔ เหล่า เป็นตัวอย่างขอหลัก การสอนแบบใด ของพระพุทธเจ้า ก. การสอนโดยการแยกแยะ ข. การสอนโดยคำนึงถึงผู้สอน ค. การสอนโดยคำนึงถึงผู้เรียน ง. การสอนโดยคำนึงถึงเนื้อหาที่สอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๓๐. “การสอนบุคคลโดยยกตัวอย่าง ประกอบให้ชัดเจน ถึงจะเข้าใจ” พระพุทธองค์ทรงเปรียบ เหมือน ดอกบัวในลักษณะใด ก. ดอกบัวใต้น้ำ ข. ดอกบัวพินน้ำ ค. ดอกบัวเสมอน้ำ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

ง. ดอกบัวใต้โคลนตม								
รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความ คิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๓๑. ใครเป็นผู้ที่อุปติสสะมีความศรัทธา จนกระทั่งเข้าไปอุปสมบทใน พระพุทธศาสนา ก. พระวิปปะ ข. พระอัสสชิ ค. พระมหานามะ ง. พระโกณฑัญญะ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๓๒. อุปสรรคสำคัญในการบำเพ็ญ เพียรทางจิตของพระโมคคัลลานะ คืออะไร ก. เป็นผู้มีฤทธิ์ ข. เกิดความง่วง ค. มีความท้อถอย ง. มีความเบื่อหน่าย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๓๓. ข้อใดจัดเป็นคุณธรรมอันเป็น แบบอย่างของพระสารีบุตร ก. เป็นผู้นำที่ดี และมีความอ่อน น้อมถ่อมตน ข. เป็นผู้มีความรู้รอบอย่างยิ่ง และ เป็นผู้ฝึกฝนตนเองเสมอ ค. เป็นผู้มีปัญญาหลักแหลม และมีความกตัญญูเป็นเลิศ ง. เป็นผู้มี ความอดทนเป็นอย่าง ยิ่ง และมีความอ่อนน้อมถ่อมตน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๓๔. ข้อใดจัดเป็นคุณธรรมอันเป็น แบบอย่างของพระโมคคัลลานะ ก. เป็นผู้นำที่ดี และมีความกตัญญู ข. มีความอดทนยิ่ง และเป็นผู้ ถ่อมตน ค. มีความกตัญญู และมีปัญญา เป็นเลิศ ง. เป็นผู้มีปัญญาเป็นเลิศ และ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

เป็นผู้นำที่ดี								
รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความ คิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๓๕. ข้อใดจัดเป็นคุณธรรมอันเป็น แบบอย่างของนางขุขชุตตรา ก. มีความซื่อสัตย์ และมีความ กตัญญู ข. มีความกตัญญู และมีความเสียสละ ค. เป็นผู้ฝึกตนเองอยู่เสมอ และ เอาใจใส่ในหน้าที่ ง. มีความเสียสละ และเอาใจใส่ ในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๓๖. นางขุขชุตตรา ได้รับการยกย่อง จากพระพุทธเจ้าว่า เป็นเลิศกว่า อุบาสิกาทั้งหลายในด้านใด ก. ความใฝ่รู้ ข. ความซื่อสัตย์ ค. เป็นธรรมกถึก ง. เป็นแบบอย่าง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๓๗. พระสารีบุตรเป็นอัครสาวกเบื้องขวา ของพระพุทธเจ้า เป็นเอตทัคคะใน ด้านใด ก. ปัญญา ข. ฤทธิ์มาก ค. แสดงธรรม ง. การจำพระวินัย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๓๘. ถ้านักเรียนอ่านหนังสือแล้วว่าง นอน นักเรียนจะคิดถึงแนวทางการ ปฏิบัติของผู้ใด ก. พระสารีบุตร ข. นางขุขชุตตรา ค. พระโมคคัลลานะ ง. พระเจ้าพิมพิสาร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๓๙. คุณธรรมอันเป็นแบบอย่างของ พระเจ้าพิมพิสาร คือข้อใด ก. มีความกตัญญูทวาที มีฤทธิ์มาก ข. มีความกล้าหาญ มีความเสียสละ ค. มีความใฝ่รู้อย่างยิ่ง เป็นผู้นำที่ดี ง. เป็นผู้นำที่ดี มั่นคงในพระรัตนตรัย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๔๐. วัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา ที่พระเจ้าพิมพิสารได้ถวายให้เป็น ที่ประทับของพระพุทธเจ้าและพระ สาวกชื่อว่าอะไร ก. วัดเวฬุวัน ข. วัดเชตุวัน ค. วัดมหาวัน ง. วัดบุพพาราม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๔๑. พระราชกรณียกิจของพระมหา ธรรมราชาลิไทยข้อใด ที่แสดงว่ามี ส่วนสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก. โปรดให้สร้างปราสาทราช มณเฑียร ข. ทรงสร้างวัดป่ามะม่วง และ วัดเวฬุวัน ค. ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง ไตรภูมิพระร่วง ง. โปรดให้ยกถนนทั้งน้ำตั้งแต่ สุโขทัยถึงพิษณุโลก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๔๒. คุณธรรมอันเป็นแบบอย่างของ พระมหาธรรมราชาลิไทย คือข้อใด ก. มีความกตัญญูอย่างยิ่ง ข. มีความเสียสละ กล้าหาญ ค. เป็นผู้มีความอดทนอย่างยิ่ง ง. เป็นผู้ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ มี ปัญญาเป็นเลิศ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๔๓. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงมีคุณธรรมอันเป็นแบบอย่างหลายประการ ยกเว้นข้อใด ก. ทรงมีความใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา ข. ทรงมีหิริโอตตปละเป็นเลิศ ค. ทรงมีความเป็นผู้นำเป็นเลิศ ง. ทรงมีความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นเลิศ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๔๔. บุคคลใดต่อไปนี้ มีสถานภาพแตกต่างจากบุคคลอื่น ก. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ข. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ค. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ง. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๔๕. ข้อใดกล่าวถึงความสัมพันธ์ของสมเด็จพระสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสกับวัดบวรนิเวศวิหารได้ถูกต้อง ก. พระองค์ทรงศึกษาที่วัดบวรนิเวศวิหารเมื่อครั้งทรงพระเยาว์ ข. พระองค์ทรงพระราชทานนามสถานที่แห่งนี้ว่า “วัดบวรนิเวศวิหาร” ค. พระองค์ทรงได้รับการสถาปนาเป็นอธิบดีสงฆ์ของวัดบวรนิเวศวิหาร ง. พระองค์ทรงพระราชทานที่ดินส่วนพระองค์ เพื่อโปรดให้สร้างวัดบวรนิเวศวิหาร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความ คิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๔๖. ข้อใดเป็นงานนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ก. นวโกวาท ข. โองการแข่งน้ำ ค. ไตรภูมิพระร่วง ง. มหาชาติคำหลวง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๔๗. บุคคลใดต่อไปนี้ปฏิบัติตามแบบอย่างของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ก. จงกลไม้ซื้อกระเป๋ใหม่เพราะของเก่ายังใช้ได้อยู่ ข. ประทุมดูแลมารดาที่เจ็บป่วยอย่างตึงจนท่านหายเป็นปกติ ค. อุบลยกมือไหว้คุณป้าแม่บ้านที่บริษัททุกเช้าและตอนเย็น ง. บงกชเห็นลูกแมวถูกนำมาทิ้งไว้ที่หน้าบ้านจึงนำมาเลี้ยงดู	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๔๘. พระมหาธรรมราชาลิไทยทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องใด ก. นวโกวาท ข. ธรรมวิภาค ค. ธรรมวิจารณ์ ง. ไตรภูมิพระร่วง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความ คิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๔๙. พระมหาธรรมราชาลิไทย(พระยา ลิไทย) ทรงเป็นพระราชโอรสในพระ ยาเลอไทย พระมหากษัตริย์องค์ที่ ๕ ในสมัยใดเป็นราชธานี ก. สมัยธนบุรี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

ข. สมัยอยุธยา ค. สมัยสุโขทัย ง. สมัยรัตนโกสินทร์								
๕๐. พระมหากษัตริย์ราชสีห์ไทยทรง พระราชนิพนธ์วรรณกรรมเรื่อง ไตรภูมิพระร่วงหรือ “เตภูมิกถา” มี ความสำคัญอย่างไร ก. ทำให้คนในสังคมมีความ อดทนอย่างยิ่ง ข. ทำให้คนในสังคมมีความ เสียสละ กล้าหาญ ค. ทำให้คนในสังคมไม่หาความ รุ้อยู่เสมอ มีปัญญาเป็นเลิศ ง. ทำให้คนในสังคมไม่เบียดเบียน ซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมสงบสุข	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

จากการนำเครื่องมือไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบพบว่า ผลการวิเคราะห์แบบประเมินค่า
 ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลัก
 โยนิโสมนสิการ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วยวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอบึง
 เมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี มีค่า (IOC) ระหว่าง ๐.๘๐ – ๑.๐๐ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไป
 ใช้ได้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง พุทธประวัติ

เวลา ๓ ชั่วโมง

หน่วยย่อยที่ ๑ การผจญมาร

เวลา ๑ ชั่วโมง

รหัสวิชา ส๒๒๑๐๖ รายวิชาพระพุทธศาสนา ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๑ - ๒/๘ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑

๑. มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด ม.๒/๕ วิเคราะห์พุทธประวัติหรือประวัติศาสดาของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

ม.๒/๖ วิเคราะห์และประพจน์ติดตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ขาดเรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้ (จากตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้)

- ๑) วิเคราะห์ข้อคิดจากพุทธประวัติ ตอนผจญมารได้
- ๒) อธิบายแนวทางการนำข้อคิดจากพุทธประวัติไปประยุกต์ปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้

๓. สาระสำคัญ

การวิเคราะห์พุทธประวัติ โดยใช้การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลนั้น ย่อมทำให้ได้ข้อคิดสำคัญซึ่งสามารถนำมาเตือนสติ และเป็นหลักในการประพจน์อย่างเหมาะสม

๔. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

๔.๑ ความสามารถในการสื่อสาร

๔.๒ ความสามารถในการคิด

- ๑) ทักษะการวิเคราะห์
- ๒) ทักษะการจัดโครงสร้าง
- ๓) ทักษะการสร้างความรู้

๔.๓ ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

๕. สารการเรียนรู้

๕.๑ ความรู้ (Knowledge : K)

ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม

สรุปและวิเคราะห์พุทธประวัติ

- ตอนผจญมาร

๕.๒ ด้านทักษะ/กระบวนการ (Process : P)

๑. ทักษะการตีความ
๒. ทักษะการแปลความ
๓. ทักษะการคิดวิเคราะห์
๔. ทักษะการคิดแบบอุปมาอุปไมย
๕. ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้
๖. ความสามารถในการสื่อสาร

๕.๓ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attitude : A)

๑. ซื่อสัตย์ สุจริต
๒. มีวินัย
๓. ใฝ่เรียนรู้
๔. มุ่งมั่นในการทำงาน

๖. จุดเน้นสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (เลือกเฉพาะจุดเน้นข้อที่มีในแผนการจัดการเรียนรู้)

๖.๑ ทักษะของคนในศตวรรษที่ ๒๑ คือการเรียนรู้ ๓R X ๘C

- ☐ Reading (อ่านออก)
- ☐ (W) Riting (เขียนได้)
- ☐ (A) Rithmetics (คิดเลขเป็น)
- ☐ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ไขปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving)
- ☐ ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (Creativity and Innovation)
- ☐ ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross-cultural Understanding)
- ☐ ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork and Leadership)
- ☐ ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information, and Media Literacy)
- ☐ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing and ICT Literacy)
- ☐ ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning)
- ☐ ทักษะการเปลี่ยนแปลง (Change)

๖.๒ ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ของคนในศตวรรษที่ ๒๑

- ☐ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว
- ☐ การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง
- ☐ ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม
- ☐ การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต (Productivity) และความรับผิดชอบเชื่อถือได้ (Accountability)
- ☐ ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Responsibility)

๖.๓ คุณลักษณะของคนในศตวรรษที่ ๒๑

- ☐ คุณลักษณะด้านการทำงาน ได้แก่ การปรับตัว ความเป็นผู้นำ
- ☐ คุณลักษณะด้านการเรียนรู้ ได้แก่ การขึ้นนำตนเอง การตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเอง
- ☐ คุณลักษณะด้านศีลธรรม ได้แก่ ความเคารพผู้อื่น ความซื่อสัตย์ ความสำนึกพลเมือง

๗. การบูรณาการ (เลือกเฉพาะข้อที่สามารถบูรณาการในแผนการจัดการเรียนรู้)

- ☐ โครงการสถานศึกษาพอเพียง
- ☐ โครงการโรงเรียนคุณธรรม
- ☐ อาเซียนศึกษา
- ☐ คุณธรรม ค่านิยม ๑๒ ประการ
- ☐ โครงการโรงเรียนสุจริต

๘. ชิ้นงานหรือภาระงาน (หลักฐาน/ร่องรอยแสดงความรู้)

แผ่นพับสรุปความรู้เรื่อง การผจญมาร

๙. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

(ใช้วิธีสอนตามหลักโยนิโสมนสิการด้วยวิธีคิดแบบอุบายปลูกเร้าคุณธรรม)

๑. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (๑๐ นาที)

(นักเรียนสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยและทำสมาธิก่อนเรียนทุกชั่วโมง)

ทดสอบก่อนเรียน (๕ นาที)

๑) ครูให้นักเรียนผลัดกันเล่าความรู้เดิมที่นักเรียนเคยเรียน เรื่อง พุทธประวัติ และให้นักเรียนช่วยกันเสนอข้อคิดที่ได้จากการศึกษาพุทธประวัติ

๒) ครูเล่าพุทธประวัติ ตอน ผจญมาร ให้นักเรียนฟัง พร้อมให้ดูภาพพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” และให้นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์ความหมายของคำว่า “มาร” ซึ่งนักเรียนอาจ ตอบได้หลากหลาย ครูเชื่อมโยงการวิเคราะห์ให้นักเรียนเข้าใจว่า “มาร” ตามภาษาธรรม อาจหมายความว่ากิเลส ได้แก่ โลภะ โทสะ และโมหะ ที่รบกวนพระทัยพระองค์ใน ขณะนั่งสมาธินั่นเอง เสนามารก็คือ กิเลสเล็กๆ น้อยๆ ที่เป็นบริวารของโลภะ โทสะ โมหะส่วนพระแม่ธรณี ก็คือ บารมีทั้ง ๑๐ ข้อ ที่พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญมาเป็นคุณความดี เป็นกำลังใจให้ต่อสู้อำนาจของกิเลสทั้งปวงและตรัสรู้ในที่สุด

๒. ชั้นจัดการเรียนรู้ (๓๐ นาที)

ครูตั้งคำถามกระตุ้นความคิดว่า

- พระแม่ธรณีบีบมวยผมมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าอย่างไร

(เพราะพระแม่ธรณี หมายถึง บารมีทั้ง ๑๐ ที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญความดีมา)

๑. รวบรวมข่าวสาร ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ

- ๑) นักเรียนแบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม กลุ่มละเท่าๆ กัน แล้วให้ แต่ละกลุ่มร่วมกัน ศึกษาความรู้เรื่อง พุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” จากหนังสือเรียน ใบความรู้ ด้วยวิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม แล้วบันทึกความรู้ที่ได้จากการศึกษาลงในแบบบันทึกการอ่าน
- ๒) สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ในหัวข้อเรื่องที่ได้อภิปราย
- ๓) นักเรียนตอบคำถามกระตุ้นความคิด ข้อ ๑

๒. ประเมินคุณค่าและประโยชน์

๑. นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาจับสลากเพื่อทำ ใบงานที่เน้นการใช้วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้า กลุ่มละ ๑ หัวข้อ ดังนี้
 - กลุ่มที่ ๑ เรื่อง ความคิดและการกระทำที่ดั่งใจเป็นประโยชน์ ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร”
 - กลุ่มที่ ๒ เรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” ช่วยแก้ไขนิสัยเดิมพร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่อย่างไร
 - กลุ่มที่ ๓ เรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” คิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดั่งใจอย่างมีเหตุผล
 - กลุ่มที่ ๔ เรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างไร
๒. นักเรียนแต่ละกลุ่มสนทนาอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อคิดเห็นตามหัวข้อในใบงานที่กลุ่มของตนรับผิดชอบ
๓. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอผลงานการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าของการนำวิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม
๔. ครูตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม เพื่อช่วยแก้ไขนิสัยเดิมพร้อมสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ในทางที่ดีงามเป็นประโยชน์

๓. เลือกและตัดสินใจ

๑. สมาชิกในแต่ละกลุ่มวางแผนร่วมกันในการนำวิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม ไปใช้ในการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน
๒. สมาชิกแต่ละคนเลือกและตัดสินใจนำวิธีคิดไปปฏิบัติจริง
๓. ครูและนักเรียนร่วมกันคิดคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดั่งใจอย่างมีเหตุผล

๔. ปฏิบัติ

นักเรียนแต่ละคนนำแนวทางการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตไปปฏิบัติจริง แล้วบันทึกผลลงในแบบบันทึกการปฏิบัติตน และสมุดเรียนโดยใช้วิธีคิดแบบอุบายปลุกเร้าคุณธรรม

๓. ขั้นสรุป (๑๐ นาที)

- ๓.๑ ครูและนักเรียนรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการปฏิบัติทุกขั้นตอน
- ๓.๒ ครูและนักเรียนอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้
- ๓.๓ ครูและนักเรียนสรุปผลการปฏิบัติ
- ๓.๔ ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียนและ ประสพการณ์ที่ได้รับจากการนำวิธีคิดแบบอุบายปลุกเร้าคุณธรรม ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

๓.๕ ครูวัดและประเมินผลการเรียนการสอน เช่น การวัดด้วยการประเมินความคิดรวบยอดของนักเรียนเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน แบบทดสอบปรนัยและอัตนัย การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน

ทดสอบหลังเรียน (๕ นาที)

๑๐. สื่อการสอน

- ๑) หนังสือเรียน พระพุทธศาสนา ม.๒
- ๒) หนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม
 - (๑) พุทธศาสนิกฯ. ๒๕๓๕. พุทธประวัติประกอบภาพสำหรับเยาวชนกรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์.
 - (๒) มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๖. พุทธประวัติ เล่ม ๑-๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย.
 - (๓) เทพ วิสุทธิญาณ, พระ (อุบล นนทโก ป.ธ.๙). ๒๕๕๒. ศาสนพิธีสังเขป. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ๓) ใบงานที่ ๒.๑ เรื่อง พุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร”
- ๔) วีดิโอ,powerpiont

๑๑. แหล่งเรียนรู้ในหรือนอกสถานที่

- ๑) ห้องสมุด
- ๒) ห้องจริยธรรม หรือห้องพุทธศาสน์
- ๓) แหล่งข้อมูลสารสนเทศ
 - <http://www.aksorn.com/LC/REI/M๒/๐๔>
 - <http://www.dharma-gateway.com/buddha/chadok-๐๕/chadok-๐๕๐๒๐๙.htm>
 - <http://www.dharma-gateway.com/buddha/chadok-๐๒-๐๑/chadok-๐๒๐๑๐๑.htm>

๑๒. การวัดและประเมินผล

๑๒.๑ เครื่องมือวัดและประเมินผล

๑. แบบทดสอบก่อนเรียนหลังเรียน
๒. ใบงาน
๓. แบบทดสอบ
๔. แบบสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล

๑๒.๒ วิธีวัดผล

๑. ตรวจแบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน
๒. ตรวจแบบใบงาน
๓. ตรวจแบบทดสอบ
๔. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล

๑๒.๓ เกณฑ์การวัดและประเมินผล

๑. คะแนนแบบทดสอบหลังเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ และสูงกว่าก่อนเรียน
๒. คะแนนใบงานต้องผ่านเกณฑ์การประเมินไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและจิตพิสัย
๓. คะแนนแบบทดสอบต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ของคะแนนเต็ม
๔. คะแนนการประเมินพฤติกรรมรายบุคคลต้องได้ระดับ “ดี” ขึ้นไป

ใบความรู้ เรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร”

ผจญมาร

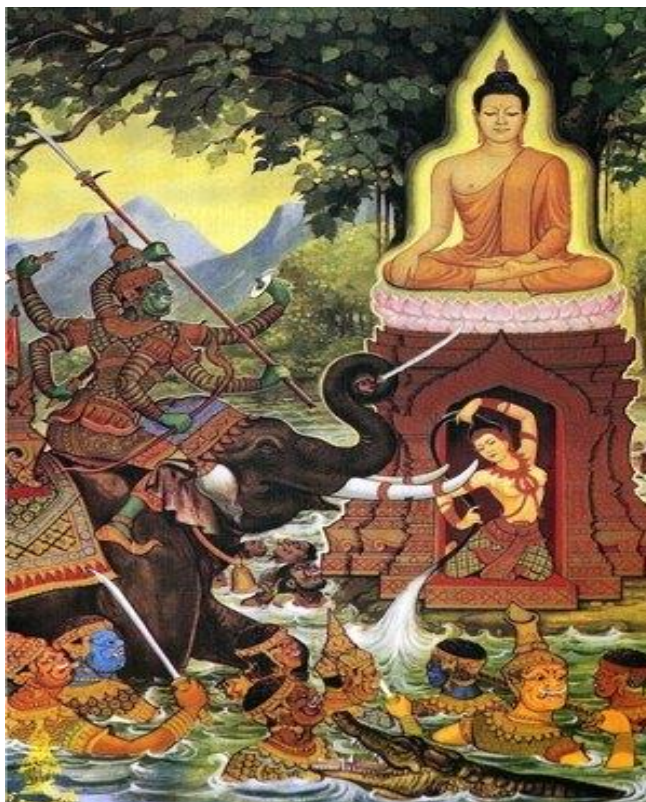
ณ วันเพ็ญเดือน ๖ วันเดียวกับที่ได้ทรงเสวยข้าวมธุปายาสแล้วนั้น พระสิทธัตถ มหาบุรุษทรงบำเพ็ญเพียรลุ่มลึกเป็นครั้งสุดท้าย พระอาทิตย์ลับขอบฟ้าไปแล้ว พระองค์กำลังจะรู้แจ้งที่จะตรัสรู้ นั้น ก็มีสวัตติมารยกพลมารมาขัดขวางการบรรลุธรรมขั้นสูงสุดนี้ โดยมาร มาทั้งทางบก ทางอากาศ พยายามจะพาดฟันให้ย่อยยับ ณ ที่นั้นไม่มีใครเหลืออยู่เลย แม้เทวดาทั้งหลายก็กลัวพญามาร จึงเหลือแต่พระองค์ผู้เดียว พระองค์ทรงตรัสสู้ด้วยพระทัยไม่หวั่นไหว พระแม่ธรณีจึงผุดขึ้นมาเป็นพยานในความดีที่พระองค์ได้หลังทักษิโณทก ลงบนแผ่นดินในกาลก่อนทุก ๆ ชาติ ที่รวมไว้ในมวยผมของพระแม่ธรณี โดยการบิดน้ำออกมาจากเกศา ทำให้น้ำท่วมพสุธาขึ้น หม่อมมารทั้งหลายหนีไปสิ้นและทรงชนะมารในที่สุด

คติธรรมจากภาพ

๑. สติ คือ ความรู้ตัวทั่วพร้อม ควบคุมให้จิตมั่นคงไม่หวั่นไหว จะหยุดยั้งสิ่งเลวร้ายที่เกิดขึ้น ได้ดังที่พระพุทธองค์ทรงใช้สติสู้กับมารที่มาผจญได้สำเร็จ
๒. การทำความดีที่มากยิ่งขึ้น และยาวนาน (เป็นกัมมัสก-กัมมโยนิ) ความดีที่สั่งสมไว้นี้จะเป็นเกราะกันกำบังเหตุร้าย
๓. พยาน เป็นหลักฐานแสดงร่องรอยในการกระทำเป็นสิ่งจำเป็นทุกยุคสมัย ดังเช่น พระแม่ธรณี เป็นพยานสำคัญว่า มหาบุรุษผู้นี้ได้ทำความดีมาหลายกัลป์ โดยหลั่งน้ำไว้บนแผ่นดินที่พระแม่ธรณีเก็บไว้ในมวยผม ซึ่งเมื่อบิดออกมาทำให้น้ำท่วมพสุธาอย่างพญามารให้หนีไปสิ้น
๔. มาร คือ อุปสรรคหรือกิเลส บางทีเรียกว่า กิเลสมาร ได้แก่ ตัณหา ความอยาก ความต้องการ ราคะ ความรัก ความหลงในกาม โมหะ ความอิจจาริยา เกลียดชัง จะขจัดออกจากตนได้โดยการละ การวาง อย่างมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยว เข้มแข็งต่อสิ่งชั่วร้าย ดังพุทธองค์ที่ชนะมารได้
๕. ผู้ที่คิดดี ทำดี ย่อมชนะผู้คิดร้ายทำร้าย ดังคำกล่าวที่ว่า ธรรมย่อมชนะอธรรม

ที่มา : จิตรลดา ศิริรัตน์ และแมนเดือน สุขบำรุง. ๒๕๔๒. พระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้อย่างไร.
กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง.

ใบงานที่ ๑
เรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร”

ที่มา: วันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๕ พุทธประวัติ ตอน ผจญมาร

เวลา ๑๓.๕๐ น. <https://teerapong๐๘๑.wordpress.com/category>

ในวันก่อนที่พระสิทธัตถะจะตรัสรู้ พระองค์ได้ประทับบนบัลลังก์หย้าคา พร้อมได้ตั้งปณิธานแน่วแน่ว่า

“แม้เลือดและเนื้อในสรีระนี้จะเหือดแห้งไป เหลืออยู่แต่หนัง เอ็น กระดูกก็ตามที่เกิด
ตราบไธที่ยังไม่บรรลุนุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เราจะไม่ยอมลุกจากบัลลังก์นี้เป็นอันขาด”

เมื่อพญามารทราบปณิธานอันแน่วแน่ ก็ระดมพลเสนามารมาขัดขวางการบำเพ็ญเพียรของพระองค์ แต่พระองค์ไม่หวั่นหว่นประการใด เมื่อพญามารอ้างว่าบัลลังก์ที่พระองค์ประทับเป็นของตน โดยมีเหล่าเสนามารเป็นพยาน และท้าทายว่ามีใครที่เป็นพยานให้แก่พระองค์ได้บ้างว่าบัลลังก์นี้เป็นของพระองค์ พระสิทธัตถะจึงเหยียดนิ้วชี้ลงแผ่นดิน เพราะในการให้ทานในแต่ละครั้งพระองค์ทรง

หลังทักษิณทก ทันใดนั้นพระแม่ธรณีจึงมาเป็นพยาน และปีบมวยผมซึ่งชุ่มด้วยน้ำแล้วหลังไหล
ออกมาเป็นทะเลท่วมเหล่านารจนพ่ายหมดสิ้น

ใบงานที่ ๑
เรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร”

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านเนื้อหาในใบงานแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. ให้นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิดความคิดและการกระทำที่ต้งามเป็นประโยชน์ ในเรื่องพุทธประวัติ
ตอน “ผจญมาร”

.....

.....

.....

.....

๒. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” นักเรียนนำความรู้มาช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัย
ความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

๓. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์ และต้งาม
อย่างมีเหตุผล

.....

.....

.....

.....

๔. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญา ได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

เฉลยใบงานที่ ๑

เรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร”

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านเนื้อหาในใบงานแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. ให้นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิดความคิดและการกระทำที่ดั่งใจเป็นประโยชน์ ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร”

นักเรียนต้องมีความอดทน เพียรพยายาม ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคเพื่อให้เกิดความสำเร็จ ตามเป้าหมายที่ตั้งใจไว้เหมือน ดังเช่น พระพุทธเจ้า.....

๒. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” นักเรียนนำความรู้มาช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร

ความขยันหมั่นเพียร มีจิตใจที่มุ่งมั่นในการทำความดี โดยเฉพาะการใช้ความเพียรวิริยะ อดทน อดทน ความอดทน การสั่งสมความดี และการใช้ความรอบคอบมีเหตุผล ที่จะต่อสู้กับ พญามาร คือ กิเลส ซึ่งได้แก่ ความสุขสบาย ความโลภ ความโกรธ ความหลงและความริษยาต่าง ๆ เป็นต้น.....

๓. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์ และดั่งใจอย่างมีเหตุผล

ก่อนที่คนเราจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้นั้น จะต้องพบกับอุปสรรคมากมาย เราต้องอาศัยความเพียรพยายาม อดทน และแสวงหาความรู้แนวทางปฏิบัติที่จะนำไปสู่การก้าวผ่านพ้นอุปสรรคนั้นไปได้.....

๔. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร” นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา ได้อย่างไร

การรู้จักสังเกต ตั้งคำถามกับสิ่งรอบตัวเพื่อที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ด้วยการค้นคว้าด้วยตัวเอง และมีความเพียรพยายาม อดทนฝึกฝนในทุกๆด้านทุกขณะหนึ่ง เพื่อให้เกิดความชำนาญ เป็นต้น.....

แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง พุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร”
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง : ให้นักเรียนเขียนเครื่องหมายวงกลม ☐ ล้อมรอบคำตอบที่ถูกต้อง

๑. นักเรียนคิดว่าอะไรเป็นสาเหตุสำคัญ ให้เจ้าชายสิทธัตถะทรงสามารถเอาชนะพญามารได้ในวันก่อนตรัสรู้

- ก. บำเพ็ญเพียรมานาน
- ข. เทวดามาเฝ้าคอยช่วยเหลือ
- ค. ได้รับการสนับสนุนจากปัญจวัคคีย์
- ง. พระทัยที่มั่นคง แน่วแน่ประกอบกับความดีที่ทรงบำเพ็ญมา

๒. “การผจญมาร” มีความหมายตรงกับข้อใดมากที่สุด

- ก. การต่อสู้กับศัตรู
- ข. การต่อสู้กับความชั่ว
- ค. การปล่อยวางจากความหลงผิด
- ง. การต่อสู้กับอำนาจกิเลสภายในใจ

๓. พระพุทธรูปปางมารวิชัยมาจากเหตุการณ์พุทธประวัติ ในตอนใด

- ก. ตอนที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญตบะ
- ข. ตอนที่พระพุทธเจ้าทรงฝึกปฏิบัติโยคะ
- ค. ตอนที่พระพุทธเจ้าเสด็จแสดงธรรมแก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕
- ง. ตอนที่พระพุทธเจ้าทรงสมาธิแล้วปราบพญามารที่รังควาน

๔. การศึกษาพุทธประวัติให้ประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างไร

- ก. เป็นการเผยแผ่พุทธประวัติ
- ข. เป็นแบบอย่างการทำความดี
- ค. เป็นการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
- ง. เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา

๕. จากพุทธประวัติตอน ผจญมาร พระแม่ธรณีในทางภาษาธรรมเปรียบได้กับสิ่งใด

- ก. อิทธิบาท ๔
- ข. บารมีทั้ง ๑๐
- ค. กุศลกรรมบถ

ง. สาราณียธรรม

๖. เหตุการณ์ในพุทธประวัติตอนผจญมาร “พระแม่ธรณีบีบมวยผมบันดาลให้มีกระแสน้ำหลากท่วม กองทัพพญามาร” นั้นตามภาษาธรรม คำว่า “มาร” หมายถึงอะไร
- ศัตรู
 - ตัณหา
 - ความเชื่อ
 - กิเลสทั้งปวง
๗. ข้อใดอธิบายเรื่องมารในพระพุทธศาสนาได้ถูกต้อง
- เทวบุตรมาร คือ ความคิดปรุงแต่ง ตี-ชั่ว
 - อภิสังขารมาร คือ การยึดมั่นในเบญจขันธ์
 - กิเลสมาร คือ ความอยากได้อย่างมีของมนุษย์
 - ขันธมาร คือ ความอยากทำความดีโดยไม่มีสิ้นสุด
๘. พระพุทธองค์ตรัสว่า “ขอให้สุณธรา (พระแม่ธรณี) จงเป็นพยาน” สามารถวิเคราะห์ได้ว่าอย่างไร
- ความจริงเป็นสิ่งไม่ตาย
 - การอ้างถึงคุณความดีที่ได้ทรงบำเพ็ญมา
 - พระแม่ธรณีเท่านั้นที่รู้ความจริงความเชื่อ
 - ขอให้พระแม่ธรณีหลั่งน้ำออกมาจากมวยผม
๙. พระแม่ธรณีจึงผุดขึ้นมาเป็นพยานในความดีที่พระองค์ได้หลังทักษิโณทก ลงบนแผ่นดินในกาลก่อน ทุก ๆ ชาติ ที่รวมไว้ในมวยผมของพระแม่ธรณี คำว่า “ทักษิโณทก” หมายความว่าอย่างไร
- น้ำที่สะอาดบริสุทธิ์
 - การถวายผ้าอาบน้ำฝน
 - น้ำที่นำมาจากแม่น้ำคงค
 - น้ำที่หลังเวลาทำทานเพื่ออุทิศผลให้แก่ผู้ตาย
๑๐. “การชนะมาร” ถือว่าเป็นชัยชนะอันยิ่งใหญ่ ทั้งนี้เพราะเหตุใด
- เพราะมารมีการยั่วยุ ให้ลุ่มหลงมัวเมา
 - เพราะมารมีการปฏิบัติที่ทั้งล่อลวง และจงจำ
 - เพราะสามารถเอาชนะกิเลสที่เกิดขึ้นในใจของตนเอง
 - เพราะมารมีอิทธิฤทธิ์มาก การเอาชนะจึงเป็นเรื่องยาก

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง พุทธประวัติ ตอน “ผจญมาร”
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ข้อ	ก	ข	ค	ง	ข้อ	ก	ข	ค	ง
๑.				×	๖.				×
๒.				×	๗.			×	
๓.				×	๘.		×		
๔.		×			๙.				×
๕.		×			๑๐.			×	

๑๓. กิจกรรมเสนอแนะ

.....

.....

๑๔. บันทึกผลหลังการสอน

๑๔.๑ ผลการจัดการเรียนการสอน

๑. นักเรียนจำนวนคน

ผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ คน คิดเป็นร้อยละ

ไม่ผ่านจุดประสงค์คน คิดเป็นร้อยละ

ได้แก่

๑.

๒.

๒. นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ

.....

.....

๓. นักเรียนมีความรู้เกิดทักษะ

.....

.....

๔. นักเรียนเกิดเจตคติ สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

.....

.....

๑๔.๒ ปัญหา/อุปสรรค/แนวทางแก้ไข

.....

.....

๑๔.๓ เสนอแนะ

.....

.....

ลงชื่อ.....

(นายคมสันธุ์ ตันสินนท์)

ตำแหน่งครู.....

ความเห็นของหัวหน้าหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้

ได้ทำการตรวจแผนการจัดการเรียนรู้ของแล้วมีความ
คิดเห็นดังนี้

๑. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

- ☐ ครบถ้วนและถูกต้อง
☐ ยังไม่ครบถ้วนหรือไม่ถูกต้อง ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๒. ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้กับหลักสูตรสถานศึกษา

- ☐ สอดคล้อง
☐ ยังไม่สอดคล้อง ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๓. รูปแบบของการจัดการเรียนรู้

- ☐ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
☐ ยังเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๔. สื่อการเรียนรู้

- ☐ เหมาะสมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้
☐ ยังไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๕. การประเมินผลการเรียนรู้

- ☐ ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้
☐ ยังไม่ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้ ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๖. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

ลงชื่อ

(.....)

ตำแหน่ง หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้.....

ความเห็นของกลุ่มบริหารวิชาการ

- ☐ เหมาะสมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้และให้ใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้
☐ ยังไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไปคือ.....

ลงชื่อ

(นายวัชรวิทย์ ครุรัฐปิยสกุล)

ตำแหน่ง ครูชำนาญการ

ปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง พุทธประวัติ

เวลา ๓ ชั่วโมง

หน่วยย่อยที่ ๑ การตรัสรู้

เวลา ๑ ชั่วโมง

รหัสวิชา ส๒๒๑๐๖ รายวิชาพระพุทธศาสนา ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๑ - ๒/๘ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑

๑. มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด ม.๒/๕ วิเคราะห์พุทธประวัติหรือประวัติศาสดาของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

ม.๒/๖ วิเคราะห์และประพาดิตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ขาดเครื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้ (จากตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้)

๑) วิเคราะห์ข้อคิดจากพุทธประวัติตอนตรัสรู้ได้

๒) อธิบายแนวทางการนำข้อคิดจากพุทธประวัติไปประยุกต์ปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้

๓. สารสำคัญ

การวิเคราะห์พุทธประวัติ โดยใช้การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลนั้น ย่อมทำให้ได้ข้อคิดสำคัญซึ่งสามารถนำมาเตือนสติ และเป็นหลักในการประพาดิตนอย่างเหมาะสม

๔. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

๔.๑ ความสามารถในการสื่อสาร

๔.๒ ความสามารถในการคิด

๑) ทักษะการวิเคราะห์

๒) ทักษะการจัดโครงสร้าง

๓) ทักษะการสร้างความรู้

๔) ทักษะการคิดแบบอุปมาอุปไมยปลูกเร้าคุณธรรม

๕) ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้

๔.๓ ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

๕. การเรียนรู้

๕.๑ ความรู้ (Knowledge : K)

ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม

สรุปและวิเคราะห์พุทธประวัติ

- ตอนตรัสรู้

๕.๒ ด้านทักษะ/กระบวนการ (Process : P)

๑. ทักษะการตีความ

๒. ทักษะการแปลความ

๓. ทักษะการคิดวิเคราะห์

๔. ทักษะการคิดแบบอุปมาอุปไมยปลูกเร้าคุณธรรม

๕. ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้

๖. ความสามารถในการสื่อสาร

๕.๓ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attitude : A)

๑. ซื่อสัตย์ สุจริต

๒. มีวินัย

๓. ใฝ่เรียนรู้

๔. มุ่งมั่นในการทำงาน

๖. จุดเน้นสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (เลือกเฉพาะจุดเน้นข้อที่มีในแผนการจัดการเรียนรู้)

๖.๑ ทักษะของคนในศตวรรษที่ ๒๑ คือการเรียนรู้ ๓R X ๘C

☐ Reading (อ่านออก)

☐ (W) Riting (เขียนได้)

☐ (A) Rithmetics (คิดเลขเป็น)

☐ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ไขปัญหา

(Critical Thinking and Problem Solving)

☐ ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (Creativity and Innovation)

☐ ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross-cultural Understanding)

☐ ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ

(Collaboration, Teamwork and Leadership)

☐ ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ

(Communications, Information, and Media Literacy)

☐ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

(Computing and ICT Literacy)

- ☐ ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning)
- ☐ ทักษะการเปลี่ยนแปลง (Change)

๖.๒ ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ของคนในศตวรรษที่ ๒๑

- ☐ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว
- ☐ การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง
- ☐ ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม
- ☐ การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต (Productivity) และความรับผิดชอบเชื่อถือได้ (Accountability)
- ☐ ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Responsibility)

๖.๓ คุณลักษณะของคนในศตวรรษที่ ๒๑

- ☐ คุณลักษณะด้านการทำงาน ได้แก่ การปรับตัว ความเป็นผู้นำ
- ☐ คุณลักษณะด้านการเรียนรู้ ได้แก่ การชี้นำตนเอง การตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเอง
- ☐ คุณลักษณะด้านศีลธรรม ได้แก่ ความเคารพผู้อื่น ความซื่อสัตย์ ความสำนึกพลเมือง

๗. การบูรณาการ (เลือกเฉพาะข้อที่สามารถบูรณาการในแผนการจัดการเรียนรู้)

- ☐ โครงการสถานศึกษาพอเพียง
- ☐ โครงการโรงเรียนคุณธรรม
- ☐ อาเซียนศึกษา
- ☐ คุณธรรม ค่านิยม ๑๒ ประการ
- ☐ โครงการโรงเรียนสุจริต

๘. ชิ้นงานหรือภาระงาน (หลักฐาน/ร่องรอยแสดงความรู้)

แผ่นพับสรุปความรู้เรื่อง การตรัสรู้

๙. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

(ใช้วิธีสอนตามหลักโยนิโสมนสิการด้วยวิธีคิดแบบอุปมาอุปไมยปลูกเร้าคุณธรรม)

๑. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (๑๐ นาที)

(นักเรียนสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยและทำสมาธิก่อนเรียนทุกชั่วโมง)

ทดสอบก่อนเรียน (๕ นาที)

๑) ครูตั้งคำถามกระตุ้นความคิดว่า

- เพราะเหตุผลใด พระพุทธเจ้าจึงต้องตรัสรู้หลักธรรม

(พระพุทธเจ้าต้องการให้ชาวโลกพ้นจากความทุกข์)

๒) ครูเล่าเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้” ให้นักเรียนฟัง พร้อมให้ดูภาพแล้วช่วยกันวิเคราะห์ความหมายของคำว่า “ตรัสรู้” ซึ่งนักเรียนอาจ ตอบได้หลากหลาย ครูเชื่อมโยงการวิเคราะห์ให้นักเรียนเข้าใจว่า “ตรัสรู้” หมายถึง การรู้แจ้งของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นการรู้สภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงในหลักอริยสัจ ๔ อันได้แก่ ๑. ทุกข์ คือ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ๒. สมุทัย คือ สาเหตุของทุกข์คือตัณหาหรือความอยาก ๓. นิโรธ คือ ภาวะที่ปราศจากทุกข์หรือนิพพาน ๔. มรรค คือ วิธีดับทุกข์หรือวิธีแก้ปัญหา

๒. ชั้นจัดการเรียนรู้ (๓๐ นาที)

ครูตั้งคำถามกระตุ้นความคิดว่า

- ทางสายกลาง มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าอย่างไร

(เพราะทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา หมายถึงข้อปฏิบัติที่เพ่งถึงวิธีการ หรือทางดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับกฎธรรมชาติที่พอดีที่จะเกิดผลตามกระบวนการดับทุกข์ของธรรมชาติ (ความพอดีที่จะให้ถึงจุดหมาย และที่จะให้ตรงกับความจริง ไม่ให้ไปสุดโต่ง เียงสุด ซึ่งจะพลาดจากตัวความจริงไปนั้น)

๑. รวบรวมข่าวสาร ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ

- ๑) นักเรียนแบ่งออกเป็น ๔- ๕ กลุ่ม กลุ่มละเท่าๆ กัน แล้วให้ แต่ละกลุ่ม ร่วมกันศึกษาความรู้เรื่อง พุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้” จากหนังสือเรียน ใบความรู้ ด้วยวิธีคิดแบบ อูบายปลุกเร้าคุณธรรม แล้วบันทึกความรู้ที่ได้จากการศึกษาลงในแบบบันทึกการอ่าน
- ๒) สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ในหัวข้อเรื่องที่ได้อ่าน
- ๓) นักเรียนตอบคำถามกระตุ้นความคิด ข้อ ๑

๒. ประเมินคุณค่าและประโยชน์

๑. นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาจับสลากเพื่อทำ ใบงานที่เน้นการใช้วิธีคิดแบบอูบายปลุกเร้า กลุ่มละ ๑ หัวข้อ ดังนี้
 - กลุ่มที่ ๑ เรื่อง ความคิดและการกระทำที่ดั่งามเป็นประโยชน์ ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้”
 - กลุ่มที่ ๒ เรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้” ช่วยแก้ไขนิสัยเดิมพร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่อย่างไร
 - กลุ่มที่ ๓ เรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้” คิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์ และดั่งามอย่างมีเหตุผล
 - กลุ่มที่ ๔ เรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้” นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างไร
๒. นักเรียนแต่ละกลุ่มสนทนาอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อคิดเห็นตามหัวข้อในใบงานที่กลุ่มของตนรับผิดชอบ
๓. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอผลงานการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าของการนำวิธีคิดแบบอูบายปลุกเร้าคุณธรรม
๔. ครูตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม เพื่อช่วยแก้ไขนิสัยเดิมพร้อมสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ในทางที่ดีงามเป็นประโยชน์

๓. เลือกและตัดสินใจ

๑. สมาชิกในแต่ละกลุ่มวางแผนร่วมกันในการนำวิธีคิดแบบอูบายปลุกเร้าคุณธรรม ไปใช้ในการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

๒. สมาชิกแต่ละคนเลือกและตัดสินใจนำวิธีคิดไปปฏิบัติจริง

๓. ครูและนักเรียนร่วมกันคิดคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดีงามอย่างมีเหตุผล

๔. ปฏิบัติ

นักเรียนแต่ละคนนำแนวทางการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตไปปฏิบัติจริง แล้วบันทึกผลลงในแบบบันทึกการปฏิบัติตน และสมุดเรียนโดยใช้วิธีคิดแบบอุบายปลุกเร้าคุณธรรม

๓. ขั้นสรุป (๑๐ นาที)

๓.๑ ครูและนักเรียนรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการปฏิบัติทุกขั้นตอน

๓.๒ ครูและนักเรียนอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้

๓.๓ ครูและนักเรียนสรุปผลการปฏิบัติ

๓.๔ ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียนและ ประสบการณ์ที่ได้รับจากการนำวิธีคิดแบบอุบายปลุกเร้าคุณธรรม ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

๓.๕ ครูวัดและประเมินผลการเรียนการสอน เช่น การวัดด้วยการประเมินความคิดรวบยอดของนักเรียนเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน แบบทดสอบปรนัยและอัตนัย การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน

ทดสอบหลังเรียน (๕ นาที)

๑๐. สื่อการสอน

๑) หนังสือเรียน พระพุทธศาสนา ม.๒

๒) หนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม

(๑) พุทธศาสนิกฯ. ๒๕๓๕. พุทธประวัติประกอบภาพสำหรับเยาวชนกรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์.

(๒) มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๖. พุทธประวัติ เล่ม ๑-๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย.

๓) ใบความรู้

๔) ใบงานที่ ๒.๑ เรื่อง พุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้”

๑๑. แหล่งเรียนรู้ในหรือนอกสถานที่

๑) ห้องสมุด

๒) ห้องจริยธรรม หรือห้องพุทธศาสน์

๓) แหล่งข้อมูลสารสนเทศ

- <http://www.aksorn.com/LC/REI/M๒/๐๔>

- <http://www.dharma-gateway.com/buddha/chadok-๐๕/chadok-๐๕๐๒๐๙.htm>

- <http://www.dharma-gateway.com/buddha/chadok-๐๒-๐๑/chadok-๐๒๐๑๐๑.htm>

๑๒. การวัดและประเมินผล (ใส่ตามความเหมาะสม)**๑๒.๑ เครื่องมือวัดและประเมินผล**

๑. แบบทดสอบก่อนเรียนหลังเรียน
๒. ใบงาน
๓. แบบทดสอบ
๔. แบบสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล

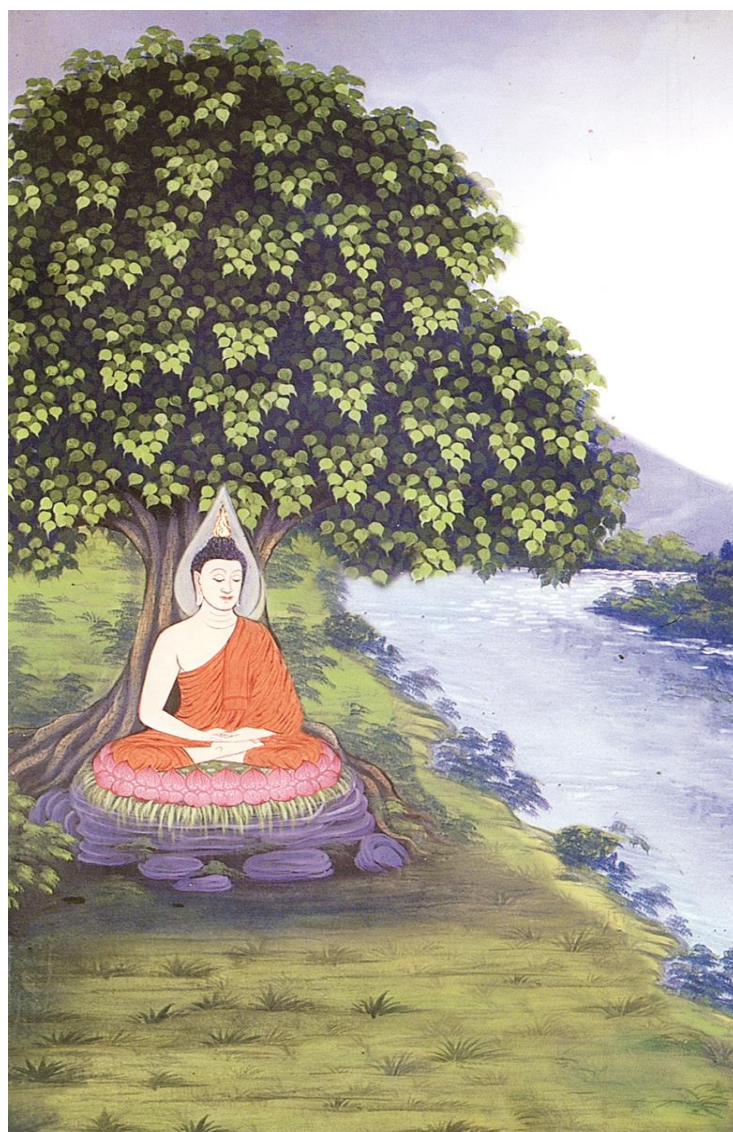
๑๒.๒ วิธีวัดผล

๑. ตรวจแบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน
๒. ตรวจแบบใบงาน
๓. ตรวจแบบทดสอบ
๔. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล

๑๒.๓ เกณฑ์การวัดและประเมินผล

๑. คะแนนแบบทดสอบหลังเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ และสูงกว่าก่อนเรียน
๒. คะแนนใบงานต้องผ่านเกณฑ์การประเมินไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและจิตพิสัย
๓. คะแนนแบบทดสอบต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ของคะแนนเต็ม
๔. คะแนนการประเมินพฤติกรรมรายบุคคลต้องได้ระดับ “ดี” ขึ้นไป

ใบความรู้
เรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้”

ที่มา : จิตรลดา ศิริรัตน์ และแมนเดือน สุขบำรุง. ๒๕๔๒. พระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้อย่างไร.
กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง.

ใบความรู้ เรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้”

ในวันเพ็ญเดือนวิสาขะ (วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖) หลังจากที่พระสิทธัตถมหาบุรุษฉันข้าว มธุปายาสของนางสุชาดา แล้วทรงรับหย้าคา จากโสณทัฬหพรหมณ์ ๘ กำ ปูลาดเป็นอาสนะ ที่ใต้ต้น โพธิ์ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ประทับนั่งบนอาสนะแล้วอธิษฐานว่า “หากไม่ได้ตรัสรู้ก็จะไม่ลุกจากที่นี่ แม้เลือดและเนื้อจะเหือดแห้งไปเหลือแต่เอ็นและกระดูกก็ตาม” ได้มีพญามารมาขัดขวางแต่ พระองค์ก็สามารถชนะพญามารได้ ภายหลังจากพญามารพ่ายแพ้ไปแล้ว พระสิทธัตถ์ก็ทรงบำเพ็ญ เพียรต่อไป เมื่อสมาธิมั่นคงลุ่มลึก จนบรรลุนิยามทั้ง ๓ ตามลำดับดังนี้ ๑) **ปฐมนิยาม** (ยามต้นของ ราตรีนั่น) ทรงบรรลุพุทฺเพนิวาसानุสตีญาณ (พระองค์ได้หยั่งรู้อดีตชาติอันยาวไกลทรงระลึกชาติได้) ๒) **มัชฌิมนิยาม** ทรงบรรลุจุตูปปาตญาณ ในยามที่สอง ได้หยั่งรู้ การเกิดและอุปบัติ(การจุติ) ของสรรพ สัตว์ด้วยอำนาจของกรรม คือ มีตาทิพย์ หูทิพย์ และ ๓) **ปัจฉิมนิยาม** ในยามสุดท้ายแห่งราตรี ทรง บรรลุอาสวักขยญาณ พระองค์ได้หยั่งรู้หนทางอันเป็นข้อปฏิบัติที่จะทำให้ดับทุกข์ทั้งปวงได้ กล่าวคือ พระองค์รู้แจ้งอริยสัจ ๔ ความจริงอันประเสริฐ ๔ ประการ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค โดยมี ลำดับความคิดดังนี้ รู้แจ้ง ทุกข์ สาเหตุของทุกข์ ความดับทุกข์ และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ (มรรคหรือวิธีการนั้น ให้ยึดมั่นในทางสายกลางหรือที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา พระองค์จึงได้นามว่า พระสัมมา สัมพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้โดยชอบด้วยความสามารถของพระองค์เอง ขณะมีพระชนมายุ ได้ ๓๕ พรรษา

คติธรรมจากภาพ

๑. การได้เรียนรู้เรื่องใดหรือทำงานใดๆ ก็ตาม ต้องตั้งใจ มีสมาธิมั่นคง จึงจะเข้าใจทำงาน นั้นๆ ได้ดี ดังที่พระสิทธัตถมหาบุรุษได้บำเพ็ญสมาธิอันเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ตรัสรู้เป็น พระพุทธเจ้า

๒. อริสัจ ๔ มีหลักสำคัญอยู่ว่า การจะเรียนรู้เรื่องใดก็ตามต้องเรียนรู้ให้สัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน เพราะทุกสิ่งสัมพันธ์กันเป็นปัจจัยของกันและกัน หากเรียนรู้แบบแยก ส่วน โดดเดี่ยวไม่สัมพันธ์กับเรื่องอื่น ก็ไม่สามารถใช้ความรู้นั้นให้เกิดประโยชน์ได้ และหากเรียน จริยธรรมเป็นส่วนๆ ก็ไม่สามารถก่อให้เกิดสำนึกทางจริยธรรมแก่ผู้เรียนได้

ที่มา : จิตรลดา ศิริรัตน์ และแม่นเดือน สุขบำรุง. ๒๕๔๒. พระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้อย่างไร.
กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง.

ใบงานที่ ๑
เรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้”

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านเนื้อหาในใบงานแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. ให้นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิดความคิดและการกระทำที่ดั่งมเป็นประโยชน์ ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้”

.....

.....

.....

.....

๒. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้” นักเรียนนำความรู้มาช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

๓. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้” ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดั่งมอย่างมีเหตุผล

.....

.....

.....

.....

๔. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้” นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา ได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

เฉลยใบงานที่ ๑

เรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้”

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านเนื้อหาในใบงานแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. ให้นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิดความคิดและการกระทำที่ดั่งามเป็นประโยชน์ ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้”

ได้คิดข้อคิดที่ดีในการนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพราะการจะเรียนรู้เรื่องใดก็ตาม ต้องเรียนรู้ให้สัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน จนเกิดปัญญาทำให้แสดงออกทางความคิดและการกระทำไปในที่ดีและเป็นประโยชน์

๒. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้” นักเรียนนำความรู้มาช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร

ช่วยแก้ไขนิสัยที่มั่วทำงานมากหรือน้อยเกินไป ทำให้ส่งผลต่อร่างกายและทำให้ผลสำเร็จของงานออกมาไม่ดี นักเรียนต้องสร้างนิสัยใหม่ โดยปฏิบัติตามทางสายกลาง ไม่หักโหมทำงานมากเกินไป ควรใช้เวลาพักผ่อนบ้าง หรือไม่ปล่อยตัวตามสบายเกินไป ควรทำแต่พอดี และมีการวางแผนแบ่งเวลาให้เหมาะสม

๓. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้” ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดั่งามอย่างมีเหตุผล

๑. นำหลักอริยสัจ ๔ ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต เพื่อคิดหาความเชื่อมโยงระหว่างกันเป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน เพื่อนำไปแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

๒. การดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียงเหมาะสม ทำให้คนในสังคมช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๔. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “ตรัสรู้” นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา ได้อย่างไร

๑. การได้เรียนรู้เรื่องใดหรือทำงานใด ๆ ก็ตาม ต้องตั้งใจ มีสมาธิมั่นคง ดำเนินการด้วยสมาธิปฏิบัติ จึงจะเข้าใจทำงานและ ประสพผลสำเร็จได้ด้วยดี

๒. อริยสัจ ๔ มีหลักสำคัญอยู่ว่า การจะเรียนรู้เรื่องใดก็ตามต้องเรียนรู้ให้สัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน เพราะทุกสิ่งสัมพันธ์กันเป็นปัจจัยของกันและกัน หากเรียนรู้แบบแยกส่วน โดดเดี่ยวไม่สัมพันธ์กับเรื่องอื่น ก็ไม่สามารถใช้ความรู้นั้นให้เกิดประโยชน์ได้

แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง พุทธประวัติ ตอน “การตรัสรู้”
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง

ข้อสอบเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบมี ๔ ตัวเลือก จำนวน ๑๐ ข้อ ๆ ละ ๑ คะแนน
ให้นักเรียนอ่านแล้วตอบคำถามลงในกระดาษคำตอบ โดยทำเครื่องหมายกากบาท (X) คำตอบข้อที่ถูก
ที่สุดเพียงข้อเดียว

๑. ข้อใดเรียงลำดับการแสวงหาทางพ้นทุกข์ของพระพุทธเจ้าได้ถูกต้อง
 - ก. บำเพ็ญตบะ ฝึกโยคะ บำเพ็ญทุกรกิริยา บำเพ็ญเพียรทางจิต
 - ข. ฝึกโยคะ บำเพ็ญตบะ บำเพ็ญทุกรกิริยา บำเพ็ญเพียรทางจิต
 - ค. บำเพ็ญตบะ บำเพ็ญทุกรกิริยา ฝึกโยคะ บำเพ็ญเพียรทางจิต
 - ง. ฝึกโยคะ บำเพ็ญทุกรกิริยา บำเพ็ญตบะ บำเพ็ญเพียรทางจิต
๒. สมเกียรติเชื่อในการปฏิบัติที่ไม่ข้องแวะกับทางสุดโต่งทั้ง ๒ ด้าน คือ ไม่หย่อนหรือตึงจนเกินไป
ความเชื่อของสมเกียรติตรงกับข้อใด
 - ก. มัชฌิมภูมิ
 - ข. มัชฌิมาปฏิปทา
 - ค. อัตตกิลมถานุโยค
 - ง. กามสุขัลลิกานุโยค
๓. เหตุการณ์ก่อนพระพุทธเจ้าตรัสรู้ ข้อใดถูกต้อง
 - ก. ทรงรับหญ้าkusสะจากนางสุชาดา
 - ข. ทรงรับข้าวมธุปายาสจากนายโสตถิยะ
 - ค. พระองค์เสด็จข้ามแม่น้ำเนรัญชราไปทางฝั่งตะวันออก
 - ง. ประทับนั่งขัดสมาธิ ณ โคนต้นโพธิ์ ผินพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก
๔. ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับ “สังฆธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบเมื่อตรัสรู้”
 - ก. เป็นความจริงที่พระองค์ทรงค้นพบโดยบังเอิญ
 - ข. เป็นความจริงที่พระองค์ทรงค้นพบจากการทรมานพระองค์เอง
 - ค. เป็นความจริงที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ พระพุทธเจ้าเป็นเพียงผู้ค้นพบ
 - ง. เป็นความจริงที่พระองค์ทรงค้นพบด้วยพระองค์เอง ไม่มีอยู่ในธรรมชาติ

๕. นักเรียนคนใด ปฏิบัติตามสายพินที่ตึงพอดี ไม่หย่อนหรือตึงเกินไป
- ก. ผูกดลชอบแก้งเพื่อนเจ็บๆ
 - ข. ฉัตรมงคลมาโรงเรียนสายทุกวัน
 - ค. กัลณลักษณ์ชอบแต่งหน้าเข้มทุกวัน
 - ง. สุธาสครชอบแบ่งเวลาในการทำงาน
๖. ในการบรรลุนของเจ้าชายสิทธัตถะนั้นในปฐมยามทรงบรรลุปุพเพนิวาสานุสสติญาณ คืออะไร
- ก. มีหูทิพย์
 - ข. มีตาทิพย์
 - ค. ระลึกชาติได้
 - ง. ทายใจคนได้
๗. เจ้าชายสิทธัตถะทรงบรรลุนในชั้นปัจจุสมุปบาทคือธรรมที่อาศัยกันและกันเกิดขึ้นเป็นเหตุและเป็นผลเนื่องกันเหมือนลูกโซ่จนตรัสรู้ธรรมใด
- ก. มรรค ๘
 - ข. อริยสัจ
 - ค. อิทธิบาท
 - ง. พรหมวิหาร
๘. พระพุทธเจ้าบรรลุนาสวัคชญาณ หมายถึงอะไร
- ก. ความดับทุกข์
 - ข. ความรู้ที่แท้จริง
 - ค. ความเพียรพยายาม
 - ง. ความรู้เป็นเหตุสิ้นอาสวกิเลส
๙. พระพุทธเจ้าตรัสรู้เมื่อพระชนมายุได้เท่าไร
- ก. ๒๙ พรรษา
 - ข. ๓๕ พรรษา
 - ค. ๔๐ พรรษา
 - ง. ๔๕ พรรษา
๑๐. คำว่า “สัมมาสัมพุทธโธ” หมายความว่าอย่างไร
- ก. เป็นผู้รู้แจ้ง
 - ข. ฝึกด้วยตนเอง
 - ค. เป็นผู้ประเสริฐ
 - ง. ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง พุทธประวัติ ตอน “การตรัสรู้”
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ข้อ	ก	ข	ค	ง	ข้อ	ก	ข	ค	ง
๑.		×			๖.			×	
๒.		×			๗.		×		
๓.				×	๘.				×
๔.			×		๙.		×		
๕.				×	๑๐.				×

๑๓. กิจกรรมเสนอแนะ

.....

.....

๑๔. บันทึกผลหลังการสอน

๑๔.๑ ผลการจัดการเรียนการสอน

๑. นักเรียนจำนวนคน

ผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ คน คิดเป็นร้อยละ

ไม่ผ่านจุดประสงค์คน คิดเป็นร้อยละ

ได้แก่

๑.

๒.

๒. นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ

.....

.....

๓. นักเรียนมีความรู้เกิดทักษะ

.....

.....

๔. นักเรียนเกิดเจตคติ สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

.....

.....

๑๔.๒ ปัญหา/อุปสรรค/แนวทางแก้ไข

.....

.....

๑๔.๓ เสนอแนะ

.....

.....

ลงชื่อ.....

(นายคมสินธุ์ ตันสินนท์)

ตำแหน่งครู.....

ความเห็นของหัวหน้าหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้

ได้ทำการตรวจแผนการจัดการเรียนรู้ของแล้วมีความ
คิดเห็นดังนี้

๑. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

- ☐ ครบถ้วนและถูกต้อง
☐ ยังไม่ครบถ้วนหรือไม่ถูกต้อง ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๒. ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้กับหลักสูตรสถานศึกษา

- ☐ สอดคล้อง
☐ ยังไม่สอดคล้อง ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๓. รูปแบบของการจัดการเรียนรู้

- ☐ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
☐ ยังเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๔. สื่อการเรียนรู้

- ☐ เหมาะสมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้
☐ ยังไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๕. การประเมินผลการเรียนรู้

- ☐ ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้
☐ ยังไม่ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้ ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๖. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

ลงชื่อ

(.....)

ตำแหน่ง หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้.....

ความเห็นของกลุ่มบริหารวิชาการ

- ☐ เหมาะสมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้และให้ใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้
☐ ยังไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไปคือ.....

ลงชื่อ

(นายวัชรวิทย์ ทรัพย์พิสัยกุล)

ตำแหน่ง ครูชำนาญการ

ปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง พุทธประวัติ

เวลา ๓ ชั่วโมง

หน่วยย่อยที่ ๑ การสั่งสอน

เวลา ๑ ชั่วโมง

รหัสวิชา ส๒๒๑๐๖ รายวิชาพระพุทธศาสนา ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๑ - ๒/๘ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑

๑. มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด ม.๒/๕ วิเคราะห์พุทธประวัติหรือประวัติศาสดาของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

ม.๒/๖ วิเคราะห์และประพจน์ติดตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดกเรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้ (จากตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้)

๑) วิเคราะห์ข้อคิดจากพุทธประวัติ ตอนสั่งสอนได้

๒) อธิบายแนวทางการนำข้อคิดจากพุทธประวัติไปประยุกต์ปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้

๓. สาระสำคัญ

การวิเคราะห์พุทธประวัติ โดยใช้การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลนั้น ย่อมทำให้ได้ข้อคิดสำคัญซึ่งสามารถนำมาเตือนสติ และเป็นหลักในการประพจน์อย่างเหมาะสม

๔. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

๔.๑ ความสามารถในการสื่อสาร

๔.๒ ความสามารถในการคิด

๑) ทักษะการวิเคราะห์

๒) ทักษะการจัดโครงสร้าง

๓) ทักษะการสร้างความรู้

๔.๓ ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

๕. สารการเรียนรู้

๕.๑ ความรู้ (Knowledge : K)

ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม

สรุปและวิเคราะห์พุทธประวัติ

- ตอนผจญมาร

๕.๒ ด้านทักษะ/กระบวนการ (Process : P)

๑. ทักษะการตีความ

๒. ทักษะการแปลความ

๓. ทักษะการคิดวิเคราะห์

๔. ทักษะการคิดแบบอุปมาอุปไมย

๕. ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้

๖. ความสามารถในการสื่อสาร

๕.๓ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์(Attitude : A)

๑. ซื่อสัตย์ สุจริต

๒. มีวินัย

๓. ใฝ่เรียนรู้

๔. มุ่งมั่นในการทำงาน

๖. จุดเน้นสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (เลือกเฉพาะจุดเน้นข้อที่มีในแผนการจัดการเรียนรู้)

๖.๑ ทักษะของคนในศตวรรษที่ ๒๑ คือการเรียนรู้ ๓R X ๘C

☐ Reading (อ่านออก)

☐ (W) Riting (เขียนได้)

☐ (A) Rithmetics (คิดเลขเป็น)

☐ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ไขปัญหา

(Critical Thinking and Problem Solving)

☐ ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (Creativity and Innovation)

☐ ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross-cultural Understanding)

☐ ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ

(Collaboration, Teamwork and Leadership)

☐ ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ

(Communications, Information, and Media Literacy)

☐ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

(Computing and ICT Literacy)

☐ ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning)

☐ ทักษะการเปลี่ยนแปลง (Change)

๖.๒ ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ของคนในศตวรรษที่ ๒๑

- ☐ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว
- ☐ การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง
- ☐ ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม
- ☐ การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต (Productivity) และความรับผิดชอบเชื่อถือได้ (Accountability)
- ☐ ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Responsibility)

๖.๓ คุณลักษณะของคนในศตวรรษที่ ๒๑

- ☐ คุณลักษณะด้านการทำงาน ได้แก่ การปรับตัว ความเป็นผู้นำ
- ☐ คุณลักษณะด้านการเรียนรู้ ได้แก่ การชี้นำตนเอง การตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเอง
- ☐ คุณลักษณะด้านศีลธรรม ได้แก่ ความเคารพผู้อื่น ความซื่อสัตย์ ความสำนึกพลเมือง

๗. การบูรณาการ (เลือกเฉพาะข้อที่สามารถบูรณาการในแผนการจัดการเรียนรู้)

- ☐ โครงการสถานศึกษาพอเพียง
- ☐ โครงการโรงเรียนคุณธรรม
- ☐ อาเซียนศึกษา
- ☐ คุณธรรม ค่านิยม ๑๒ ประการ
- ☐ โครงการโรงเรียนสุจริต

๘. ชิ้นงานหรือภาระงาน (หลักฐาน/ร่องรอยแสดงความรู้)

แผ่นพับสรุปความรู้เรื่อง การตรัสรู้

๙. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

(ใช้วิธีสอนตามหลักโยนิโสมนสิการด้วยวิธีคิดแบบอุปมาอุปไมยปลูกเร้าคุณธรรม)

๑. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน (๑๐ นาที)

(นักเรียนสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยและทำสมาธิก่อนเรียนทุกชั่วโมง)

ทดสอบก่อนเรียน (๕ นาที)

๑) ครูให้นักเรียนผลัดกันเล่าความรู้เดิมที่นักเรียนเคยเรียน เรื่อง พุทธประวัติ และให้นักเรียนช่วยกันเสนอข้อคิดที่ได้จากการศึกษาพุทธประวัติ

๒) ครูเล่าเรื่องพุทธประวัติ ตอน “สั่งสอน” ให้นักเรียนฟัง พร้อมให้ดูภาพแล้วช่วยกันวิเคราะห์ความหมายของคำว่า “ปฐมเทศนา” ซึ่งนักเรียนอาจตอบได้หลากหลาย ครูเชื่อมโยงการวิเคราะห์ให้นักเรียนเข้าใจว่า “ปฐมเทศนา” หมายถึง เทศนาครั้งแรกในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่ปัญจวัคคีย์ หลักธรรมนั้นมีชื่อว่า “อัมมจักกัปปวัตตนสูตร”

๒. ขั้นการจัดการเรียนรู้ (๓๐ นาที)

ครูตั้งคำถามกระตุ้นความคิดว่า

● เพราะเหตุใด พระพุทธเจ้าจึงตั้งพระทัยที่จะสอนปัญจวัคคีย์ก่อนผู้อื่น

(เพราะต้องการแก้ความเข้าใจผิดของปัญจวัคคีย์ ที่มีต่อพระพุทธองค์และต้องการให้ปัญจวัคคีย์ เป็นสักขีพยานแห่งการตรัสรู้ของพระพุทธองค์)

๑. รวบรวมข่าวสาร ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ

๑) นักเรียนแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม กลุ่มละเท่าๆ กัน แล้วให้ แต่ละกลุ่มร่วมกัน ศึกษาความรู้เรื่อง พุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน” จากหนังสือเรียน ใบความรู้ ด้วยวิธีคิดแบบอุปาย ปลูกเร้าคุณธรรม แล้วบันทึกความรู้ที่ได้จากการศึกษาลงในแบบบันทึกการอ่าน

๒) สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ในหัวข้อเรื่องที่ได้ศึกษามา

๓) นักเรียนตอบคำถามกระตุ้นความคิด ข้อ ๑

๒. ประเมินคุณค่าและประโยชน์

๑. นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาจับสลากเพื่อทำ ใบงานที่เน้นการใช้วิธี คิดแบบอุปายปลูกเร้า กลุ่มละ ๑ หัวข้อ ดังนี้

- กลุ่มที่ ๑ เรื่อง ความคิดและการกระทำที่ดั่งามเป็นประโยชน์ ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน”

- กลุ่มที่ ๒ เรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน” ช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมสร้างนิสัยความเคยชินใหม่อย่างไร

- กลุ่มที่ ๓ เรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน” คิดในเรื่องที่เป็น ประโยชน์และดั่งามอย่างมีเหตุผล

- กลุ่มที่ ๔ เรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน” นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ ใช้ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างไร

๒. นักเรียนแต่ละกลุ่มสนทนาอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อคิดเห็นตามหัวข้อในใบ งานที่กลุ่มของตนรับผิดชอบ

๓. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอผลงานการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าของการนำวิธีคิดแบบ อุปายปลูกเร้าคุณธรรม

๔. ครูตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม เพื่อช่วยแก้ไขนิสัยเดิมพร้อมสร้างนิสัยความ เคยชินใหม่ในทางที่ดั่งามเป็นประโยชน์

๓. เลือกและตัดสินใจ

๑. สมาชิกในแต่ละกลุ่มวางแผนร่วมกันในการนำวิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้า คุณธรรม ไปใช้ในการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

๒. สมาชิกแต่ละคนเลือกและตัดสินใจนำวิธีคิดไปปฏิบัติจริง

๓. ครูและนักเรียนร่วมกันคิดคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดั่งามอย่างมีเหตุผล

๔. ปฏิบัติ

นักเรียนแต่ละคนนำแนวทางการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตไปปฏิบัติจริง แล้ว บันทึกผลลงในแบบบันทึกการปฏิบัติตน และสมุดเรียนโดยใช้วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม

๓. ขั้นสรุป (๑๐ นาที)

- ๓.๑ ครูและนักเรียนรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการปฏิบัติทุกขั้นตอน
- ๓.๒ ครูและนักเรียนอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้
- ๓.๓ ครูและนักเรียนสรุปผลการปฏิบัติ
- ๓.๔ ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียนและ ประสพการณ์ที่ได้รับจากการนำวิธีคิดแบบอุบายปลูกเร้าคุณธรรม ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต
- ๓.๕ ครูวัดและประเมินผลการเรียนการสอน เช่น การวัดด้วยการประเมินความคิดรวบยอดของนักเรียนเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน แบบทดสอบปรนัยและอัตนัย การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน

ทดสอบหลังเรียน (๕ นาที)

๑๐. สื่อการสอน

- ๑) หนังสือเรียน พระพุทธศาสนา ม.๒
- ๒) หนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม
 - (๑) พุทธศาสนิกฯ. ๒๕๓๕. พุทธประวัติประกอบภาพสำหรับเยาวชนกรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์.
 - (๒) มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๖. พุทธประวัติ เล่ม ๑-๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย.
- ๓) ใบความรู้
- ๔) ใบงานที่ ๒.๑ เรื่อง พุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน”

๑๑. แหล่งเรียนรู้ในหรือนอกสถานที่

- ๑) ห้องสมุด
- ๒) ห้องจริยธรรม หรือห้องพุทธศาสน์
- ๓) แหล่งข้อมูลสารสนเทศ
 - <http://www.aksorn.com/LC/REI/M๒/๐๔>
 - <http://www.dharma-gateway.com/buddha/chadok-๐๕/chadok-๐๕๐๒๐๙.htm>
 - <http://www.dharma-gateway.com/buddha/chadok-๐๒-๐๑/chadok-๐๒๐๑๐๑.htm>

๑๒. การวัดและประเมินผล (ใส่ตามความเหมาะสม)

๑๒.๑ เครื่องมือวัดและประเมินผล

๑. แบบทดสอบก่อนเรียนหลังเรียน
๒. ใบงาน
๓. แบบทดสอบ
๔. แบบสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล

๑๒.๒ วิธีวัดผล

๑. ตรวจแบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน
๒. ตรวจแบบใบงาน

๓. ตรวจแบบทดสอบ

๔. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล

๑๒.๓ เกณฑ์การวัดและประเมินผล

๑. คะแนนแบบทดสอบหลังเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ และสูงกว่าก่อนเรียน
๒. คะแนนใบงานต้องผ่านเกณฑ์การประเมินไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและจิตพิสัย
๓. คะแนนแบบทดสอบต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ของคะแนนเต็ม
๔. คะแนนการประเมินพฤติกรรมรายบุคคลต้องได้ระดับ “ดี” ขึ้นไป

ใบความรู้เรื่องพุทธประวัติ ตอน “สั่งสอน”

พุทธประวัติ ตอน ปฐมเทศนา

พระพุทธเจ้า ตอน ปฐมเทศนา

ที่มา : จิตรลดา ศิริรัตน์ และแมนเดือน สุขบำรุง. ๒๕๔๒. พระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้อย่างไร.
กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง.

ใบความรู้เรื่องพุทธประวัติ ตอน “สั่งสอน”

หลังจากตรัสรู้แล้ว พระพุทธเจ้าทรงพักผ่อนเป็นเวลา ๗ สัปดาห์ (๔๙ วัน) เมื่อตัดสินใจที่จะนำความจริงทรงสั่งสอนผู้อื่นให้พ้นทุกข์ พระพุทธเจ้าจึงทรงเดินทางออกจากสถานที่ตรัสรู้ ทรงคิดถึงอาจารย์ทั้งสอง คือ อาฬารดาบส และอุทกดาบส แต่ท่านทั้งสองได้สิ้นชีพไปแล้ว จึงเสด็จไปโปรดปัญจวัคคีย์(นักบวช ทั้ง ๕ รูป) ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี และได้ทรงแสดงธรรมปฐมเทศนาที่ เรียกว่า “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร” ว่าด้วย อริยสัจ ๔ ความจริงอันประเสริฐ ๔ ประการ ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ โดยชี้แจงใจความสำคัญคือ ทรงปฏิเสธวิธีการทรมานกายให้ลำบาก และการปล่อยตนไปตามความใคร่ ทั้งสองนี้ไม่เป็นไปเพื่อการตรัสรู้ ให้ปฏิบัติตามทางสายกลาง คือ ปฏิบัติตามอริยสัจ ๔ และมรรค ๘ ที่กล่าวโดยย่อ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และเพื่อให้ปัญจวัคคีย์เป็นสักขีพยานใน การตรัสรู้ของพระองค์ เมื่อแสดงธรรมจบลง โกณฑัญญะ บรรลุโสดาบัน ทรงปิติยินดีมาก เปล่งคำอุทานว่า “อัญญาสิ วต โภ โกณฑัญโญ” แปลว่า “โกณฑัญญะ ได้รู้แล้วหนอ” ทันทีที่ฟังพระธรรมเทศนาจบ โกณฑัญญะได้ทูลขอบวช พระองค์ประทานอุปสมบทให้ด้วย วิธีอุปสมบทที่เรียกว่า “เอหิภิกขุ” (แปลว่า เธอจงเป็นภิกษุเถิด) นับเป็นพระสงฆ์สาวกรูปแรกของพระพุทธองค์ ทำให้พระรัตนตรัยครบองค์สามสมบูรณ์ จากนั้นก็ทรงแสดงธรรมให้อีก ๔ ท่านจนได้ดวงตาเห็นธรรม และทูลขอบวชเป็นภิกษุตามลำดับแล้วทรงแสดง “อนัตตลักขณสูตร” (ว่าด้วย “ไตรลักษณ์” คือ อนิจจตา ทุกขตา อนัตตา) ปัญจวัคคีย์ได้บรรลุอรหัตผล พระพุทธเจ้าทรงใช้หลักการสอน ดังนี้

๑. ทรงคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล คือ มีวิธีการสอนบุคคลแตกต่างกันไปตามระดับของสติปัญญาโดยเปรียบเทียบบุคคลกับดอกบัว ๔ เหล่าดังนี้

๑) **อุคฆฏิตัญญู** คือ พวกที่มีสติปัญญาฉลาดเฉลียว เป็นสัมมาทิฐิเมื่อได้ ฟังธรรม ก็สามารถรู้และเข้าใจในเวลาอันรวดเร็วเปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่พ้นน้ำเมื่อต้องแสงอาทิตย์ก็เบ่งบานทันที

๒) **วิปจิตัญญู** คือ พวกที่มีสติปัญญปานกลาง เป็นสัมมาทิฐิ เมื่อได้ฟังธรรมแล้วพิจารณาตามและได้รับการอบรมฝึกฝนเพิ่มเติมจะสามารถรู้และเข้าใจได้ในเวลาอันไม่ช้าเปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ปริ่มน้ำซึ่งจะบานในวันถัดไป

๓) **เนยยะ** คือ พวกที่มีสติปัญญาน้อย แต่เป็นสัมมาทิฐิเมื่อได้ฟังธรรมแล้วพิจารณาตามและได้รับการอบรมฝึกฝนเพิ่มอยู่เสมอ มีความขยันหมั่นเพียรไม่ย่อท้อ มีสติมั่นประกอบด้วยศรัทธาปสาทะ ในที่สุดก็สามารถรู้และเข้าใจได้ในวันหนึ่งข้างหน้า เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำซึ่งจะค่อย ๆ โผล่ขึ้นเบ่งบานได้ในวันหนึ่ง

๔) **ปทปรมะ** คือ พวกที่ไร้สติปัญญา และยังเป็นมิจฉาทิฐิแม้ได้ฟังธรรมก็ไม่อาจเข้าใจความหมายหรือรู้ตามได้ ทั้งยังขาดศรัทธาปสาทะ ไร้ซึ่งความเพียร เปรียบเสมือนดอกบัวที่จมอยู่กับโคลนตม แม้จะแตกเป็นอาหารของเต่าปลา ไม่มีโอกาสโผล่ขึ้นพ้นน้ำเพื่อเบ่งบาน

๒. การสอนโดยคำนึงถึงเนื้อหาการสอน

๑) สอนจากเนื้อหาที่ง่ายไปสู่เนื้อหาที่ยาก โดยเรียงลำดับเนื้อหาให้เข้าใจอย่างชัดเจนตามลำดับ เช่น การสอนอริยสัจ ๔ คือ ๑. ทุก ๒. เหตุแห่งทุกข์ ๓. ความดับทุกข์ ๔. หนทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

๒) สอนด้วยการปฏิบัติ เช่น สอนวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน สอนข้อปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์

๓) สอนให้มีเหตุผล ไม่เชื่อง่าย เช่น หลักการสอนในกาลามสูตร ๑๐ ประการ หรือสอนให้เข้าใจถึงกฎธรรมชาติที่เป็นไปตามเหตุและปัจจัย

๔) สอนให้รู้และเข้าใจองค์ประกอบของสิ่งมีชีวิต ในลักษณะองค์รวม เช่น หลักของชั้น ๕ คือ มนุษย์ประกอบด้วย นาม รูป

๕) สอนให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในทางสายกลาง ไม่สุดโต่งด้านใดด้านหนึ่ง เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา”

๓. สอนโดยคำนึงถึงลักษณะการสอน

๑) สอนโดยการยกตัวอย่างประกอบ เพื่อความเข้าใจง่ายขึ้น

๒) สอนโดยการสร้างบรรยากาศให้เพลิดเพลิน จากเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย

๓) สอนได้ทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่ ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์นั้น ๆ

๔) สอนแบบรู้แจ้ง จนผู้ที่ได้ฟังสามารถบรรลุพระอรหันต์ได้

๕) สอนโดยใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม เช่น สอนคนไม่ดีด้วยความดี สอนคนโกรธด้วยความไม่โกรธ

คติธรรมจากภาพ

๑. โลกเริ่มสว่างไสวแล้ว คือ การสอนให้คนรู้ความจริงทำสิ่งถูกต้องได้จากคนหนึ่งไปสู่คนหนึ่ง เป็นเหมือนจุดเทียน ปัญญาให้เกิดขึ้นในโลก ดังที่พระองค์ตัดสินใจสอนธรรมที่ยากเหลือเกินแล้ว

๒. ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี สังคมที่กตัญญูรู้คุณต่อคนที่มีคุณ เป็นสังคมที่เจริญ ดังที่พระองค์ทรงเลือกที่จะสอนปัญจวัคคีย์ก่อนผู้อื่นด้วย กตัญญูที่ปัญจวัคคีย์เคยมาดูแลขณะบำเพ็ญทุกรกิริยา

๓. การเลือกสอนหรือสร้างผู้นำต้องเลือกผู้ที่มีศีล สมาธิ ปัญญาอยู่แล้วจะง่ายต่อการเข้าใจ บรรลุธรรมได้ง่าย จะทำให้เกิดกำลังใจขยายงานต่อไป ดังที่พระองค์ทรงเลือกปัญจวัคคีย์ที่มีศีล สมาธิ ปัญญาแก่กล้าอยู่แล้ว

๔. การสอนหรือชี้แนะให้ผู้ประพฤติตาม ต้องพยายามยึดหลักการให้ชัดเจน เช่น ทรงสอนปัญจวัคคีย์ให้เดินสายกลาง (มรรค ๘) เป็นทางสู่ความสำเร็จ ให้เลิกปฏิบัติทางสุดโต่งไปทางกามคุณ และทรมานตนเอง

๕. ผู้ไม่รู้ ใฝ่เรียน ต้องอ่อนน้อมถ่อมตน จะมีผู้เมตตาถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ ดังที่ปัญจวัคคีย์ต้องลดละทิฐิมานะ จึงได้โอกาสฟังธรรมและบรรลุธรรมตามได้

ที่มา : จิตรลดา ศิริรัตน์ และแมนเดือน สุขบำรุง. ๒๕๔๒. พระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้อย่างไร.

กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง.

ใบงานที่ ๑
เรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน”

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านเนื้อหาในใบงานแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. ให้นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิดความคิดและการกระทำที่ดั่งามเป็นประโยชน์ ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน”

.....

.....

.....

.....

๒. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน” นักเรียนนำความรู้มาช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

๓. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน” ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดั่งามอย่างมีเหตุผล

.....

.....

.....

.....

๔. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน” นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

.....

.....

.....

.....

เฉลยใบงานที่ ๑

เรื่องพุทธประวัติ ตอน “สั่งสอน”

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านเนื้อหาในใบงานแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิดความคิดและการกระทำที่ต้งามเป็นประโยชน์ ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน”

เกิดความตระหนักถึงคุณค่าของความกตัญญู กตเวทิต์ ต่อผู้มีพระคุณ อันได้แก่ บิดามารดา และผู้มีอุปการคุณ ดังเช่น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นแบบอย่างเรื่องความกตัญญูทรงเทศน์โปรดพุทธบิดาและ พุทธมารดา ปัจจุบันคือ จันได้เป็นพระอรหันต์

๒. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน” นักเรียนนำความรู้มาช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร

ตั้งใจเรียนมากขึ้น เพราะเข้าใจถึงความยากลำบากของบิดามารดา ที่อบรมเลี้ยงดูเรามา เป็นอย่างดี ส่งเสริมให้เรียนหนังสือ เพื่อจะได้มีความรู้สามารถพึ่งพาตนเองได้

๓. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน” ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และต้งามอย่างมีเหตุผล

๑. ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี. สังคมที่กตัญญูรู้คุณต่อคนที่มีบุญคุณเป็นสังคมที่เจริญ

๒. ผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ต้องอ่อนน้อมถ่อมตน จะมีผู้เมตตาถ่ายทอดวิชาความรู้ให้. ส่งผลให้ประสบความสำเร็จในชีวิตได้

๔. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน” นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

๑. นักเรียนควรมีความกตัญญู กตเวทิต์ ต่อบิดามารดา และผู้มีพระคุณส่งผลให้ได้รับการดูแล การดูแลและช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ

๒. ความเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้ปฏิบัติตนต่อเพื่อนและบุคคลทั่วไปได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้เกิดความสำเร็จในกิจกรรมหรืองานต่าง ๆ

แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง พุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน”
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง

ข้อสอบเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบมี ๔ ตัวเลือก จำนวน ๑๐ ข้อ ๆ ละ ๑ คะแนน
ให้นักเรียนอ่านแล้วตอบคำถามลงในกระดาษคำตอบ โดยทำเครื่องหมายกากบาท (X) คำตอบข้อที่ถูก
ที่สุดเพียงข้อเดียว

๑. เพราะเหตุใด พระพุทธเจ้าทรงตั้งพระทัยนั้นคงจะต้องสอนปัญจวัคคีย์ หลังจากตรัสรู้แล้ว
 - ก. ปัญจวัคคีย์สามารถบรรลุพระอรหันต์ได้เร็ว
 - ข. ช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังดินแดนต่างๆ
 - ค. ปัญจวัคคีย์เคยรับใช้เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญเพียร
 - ง. ต้องการให้ปัญจวัคคีย์เป็นสัทธิวิหารานแห่งการตรัสรู้ของพระองค์
๒. ข้อใดมีความสัมพันธ์กับปฐมเทศนา
 - ก. โอวาทปาฏิโมกข์
 - ข. อนันตตลักขณสูตร
 - ค. กำเนิดอุบาสกในพระพุทธศาสนา
 - ง. เกิดพระสงฆ์องค์แรกในพระพุทธศาสนา
๓. “หลักธรรม” ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงครั้งแรกเรียกว่าอะไร
 - ก. กุศลกรรม
 - ข. อิทธิบาท ๔
 - ค. พรหมวิหาร ๔
 - ง. ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร
๔. ข้อใด คือความสำคัญของธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเป็นครั้งแรก
 - ก. ศีล
 - ข. ทาน
 - ค. ภาวนา
 - ง. ทางสายกลาง

๕. ในการแสดงธรรมครั้งแรกได้บังเกิด “พระสงฆ์” ขึ้นเป็นครั้งแรกในโลก คือใคร
- อัสสชิ
 - พระอานนท์
 - พระมหานามะ
 - พระโกณฑัญญะ
๖. วันที่มีพระรัตนตรัยครบองค์ ๓ ต่อมาเรียกว่าวันอะไร
- มาฆบูชา
 - วิสาขบูชา
 - เข้าพรรษา
 - อาสาฬหบูชา
๗. หัวใจของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเรียกว่าอะไร
- อริยสัจ
 - อิทธิบาท ๔
 - โอวาทปาติโมกข์
 - ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร
๘. รูปแบบคำสอนของพระพุทธเจ้าแบบธรรมมาธิฐานเป็นอย่างไร
- คำสอนทางอ้อม
 - คำสอนที่มีตัวละครนำเรื่อง
 - คำสอนที่เป็นเนื้อหาธรรมล้วน
 - คำสอนผ่านเรื่องเล่าหรือนิทาน
๙. การสั่งสอนโดยเปรียบเทียบเป็นดอกบัว ๔ เหล่า เป็นตัวอย่างของหลักการสอนแบบใด ของพระพุทธเจ้า
- การสอนโดยการแยกแยะ
 - การสอนโดยคำนึงถึงผู้สอน
 - การสอนโดยคำนึงถึงผู้เรียน
 - การสอนโดยคำนึงถึงเนื้อหาที่สอน
๑๐. “การสอนบุคคลโดยยกตัวอย่างประกอบให้ชัดเจน ถึงจะเข้าใจ” พระพุทธองค์ทรงเปรียบเหมือนดอกบัวในลักษณะใด
- ดอกบัวใต้น้ำ
 - ดอกบัวพ้นน้ำ
 - ดอกบัวเสมอน้ำ
 - ดอกบัวใต้โคลนตม

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง พุทธประวัติ ตอน “การสั่งสอน”
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ข้อ	ก	ข	ค	ง	ข้อ	ก	ข	ค	ง
๑.				×	๖.				×
๒.				×	๗.			×	
๓.				×	๘.			×	
๔.				×	๙.			×	
๕.				×	๑๐.	×			

๑๓. กิจกรรมเสนอแนะ

.....

.....

๑๔. บันทึกผลหลังการสอน

๑๔.๑ ผลการจัดการเรียนการสอน

๑. นักเรียนจำนวนคน

ผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ คน คิดเป็นร้อยละ

ไม่ผ่านจุดประสงค์คน คิดเป็นร้อยละ
ได้แก่

๑.

๒.

๒. นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ

.....

.....

๓. นักเรียนมีความรู้เกิดทักษะ

.....

.....

๔. นักเรียนเกิดเจตคติ สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

.....

.....

๑๔.๒ ปัญหา/อุปสรรค/แนวทางแก้ไข

.....

.....

๑๔.๓ เสนอแนะ

.....

.....

ลงชื่อ.....

(นายคมสินธุ์ ตันสินนท์)

ตำแหน่งครู.....

ความเห็นของหัวหน้าหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้

ได้ทำการตรวจแผนการจัดการเรียนรู้ของแล้วมีความ
คิดเห็นดังนี้

๑. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

- ☐ ครบถ้วนและถูกต้อง
☐ ยังไม่ครบถ้วนหรือไม่ถูกต้อง ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๒. ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้กับหลักสูตรสถานศึกษา

- ☐ สอดคล้อง
☐ ยังไม่สอดคล้อง ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๓. รูปแบบของการจัดการเรียนรู้

- ☐ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
☐ ยังเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๔. สื่อการเรียนรู้

- ☐ เหมาะสมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้
☐ ยังไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๕. การประเมินผลการเรียนรู้

- ☐ ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้
☐ ยังไม่ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้ ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๖. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

ลงชื่อ

(.....)

ตำแหน่ง หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้.....

ความเห็นของกลุ่มบริหารวิชาการ

- ☐ เหมาะสมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้และให้ใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้
☐ ยังไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไปคือ.....

ลงชื่อ

(นายวัชรวิทย์ ครุรัฐปิยสกุล)

ตำแหน่ง ครูชำนาญการ

ปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง พุทธสาวก พุทธสาวิกา

เวลา ๑ ชั่วโมง

หน่วยย่อยที่ ๑ พุทธสาวก พุทธสาวิกา

เวลา ๑ ชั่วโมง

รหัสวิชา ส๒๒๑๐๖ รายวิชาพระพุทธศาสนา ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๑ - ๒/๘ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑

๑. มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของ
 พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตาม
 หลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด

ม.๒/๖ วิเคราะห์และประพจน์ตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและ
 ข้อคิดจากประวัติสาวก ขาดเรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้ (จากตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้)

๑) วิเคราะห์ข้อคิดจากการศึกษาประวัติพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ นางขุชชุตตรา
 และพระเจ้าพิมพิสารได้

๒) นำหลักคุณธรรมอันเป็นแบบอย่างของพุทธสาวก พุทธสาวิกาไปประยุกต์ปฏิบัติใน
 การดำเนินได้

๓. สาระสำคัญ

การศึกษาประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา ย่อมให้ได้ข้อคิดและคุณธรรมอัน เป็นแบบอย่าง
 ในการนำไปประยุกต์ปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง

๔. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

๔.๑ ความสามารถในการสื่อสาร

๔.๒ ความสามารถในการคิด

๑) ทักษะการวิเคราะห์

๒) ทักษะการจัดโครงสร้าง

๓) ทักษะการสร้างความรู้

๔.๓ ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

๕. สาระการเรียนรู้

๕.๑ ความรู้ (Knowledge : K)

ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม

สรุปและวิเคราะห์ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา

- พระสารีบุตร
- พระโมคคัลลานะ
- นางชุชุตตรา
- พระเจ้าพิมพิสาร

๕.๒ ด้านทักษะ/กระบวนการ (Process : P)

๑. ทักษะการตีความ
๒. ทักษะการแปลความ
๓. ทักษะการคิดวิเคราะห์
๔. ทักษะการคิดแบบอุปมาอุปไมย
๕. ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้
๖. ความสามารถในการสื่อสาร

๕.๓ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attitude : A)

๑. ซื่อสัตย์ สุจริต
๒. มีวินัย
๓. ใฝ่เรียนรู้
๔. มุ่งมั่นในการทำงาน

๖. จุดเน้นสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (เลือกเฉพาะจุดเน้นข้อที่มีในแผนการจัดการเรียนรู้)

๖.๑ ทักษะของคนในศตวรรษที่ ๒๑ คือการเรียนรู้ ๓R X ๘C

- ☐ Reading (อ่านออก)
- ☐ (W) Riting (เขียนได้)
- ☐ (A) Rithmetics (คิดเลขเป็น)
- ☐ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ไขปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving)
- ☐ ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (Creativity and Innovation)
- ☐ ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross-cultural Understanding)
- ☐ ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork and Leadership)
- ☐ ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information, and Media Literacy)

- ☐ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing and ICT Literacy)
- ☐ ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning)
- ☐ ทักษะการเปลี่ยนแปลง (Change)

๖.๒ ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ของคนในศตวรรษที่ ๒๑

- ☐ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว
- ☐ การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง
- ☐ ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม
- ☐ การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต (Productivity) และความรับผิดชอบเชื่อถือได้ (Accountability)
- ☐ ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Responsibility)

๖.๓ คุณลักษณะของคนในศตวรรษที่ ๒๑

- ☐ คุณลักษณะด้านการทำงาน ได้แก่ การปรับตัว ความเป็นผู้นำ
- ☐ คุณลักษณะด้านการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้ตนเอง การตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเอง
- ☐ คุณลักษณะด้านศีลธรรม ได้แก่ ความเคารพผู้อื่น ความซื่อสัตย์ ความสำนึกพลเมือง

๗. การบูรณาการ (เลือกเฉพาะข้อที่สามารถบูรณาการในแผนการจัดการเรียนรู้)

- ☐ โครงการสถานศึกษาพอเพียง
- ☐ โครงการโรงเรียนคุณธรรม
- ☐ อาเซียนศึกษา
- ☐ คุณธรรม ค่านิยม ๑๒ ประการ
- ☐ โครงการโรงเรียนสุจริต

๘. ชิ้นงานหรือภาระงาน (หลักฐาน/ร่องรอยแสดงความรู้)

แผ่นพับสรุปความรู้เรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา”

๙. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

(ใช้วิธีสอนตามหลักโยนิโสมนสิการด้วยวิธีคิดแบบอุปมาอุปไมย)

๑. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (๑๐ นาที)

(นักเรียนสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยและทำสมาธิก่อนเรียนทุกชั่วโมง)

ทดสอบก่อนเรียน (๕ นาที)

๑) ครูให้นักเรียนผลัดกันยกตัวอย่างพุทธสาวก พุทธสาวิกา ที่นักเรียนแต่ละคนประทับใจ และให้อภิปรายร่วมกันในประเด็นต่อไปนี้

- เพราะเหตุใด นักเรียนจึงประทับใจพุทธสาวก พุทธสาวิกา ท่านดังกล่าว
- คุณธรรมที่เป็นแบบอย่างของท่าน คืออะไรบ้าง

๒) ครูอธิบายให้นักเรียนเข้าใจว่า พุทธสาวก พุทธสาวิกา เป็นผู้มีบทบาทสำคัญใน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่ละท่านล้วนมีคุณธรรมอันเป็นแบบอย่างที่พุทธศาสนิกชนทุกคนได้นำไปเป็นแบบอย่าง และประยุกต์ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม ซึ่งนักเรียนควรศึกษาประวัติของพุทธสาวก พุทธสาวิกายู่เสมอ

๒. ขั้นการจัดการเรียนรู้ (๓๐ นาที)

ครูตั้งคำถามกระตุ้นความคิดว่า

- คุณธรรมอันเป็นแบบอย่างของพระสาวก บุตร เรื่องใดที่นักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้

(เป็นผู้มีปัญญา และมีความกตัญญูทเวที)

๑. รวบรวมข่าวสาร ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ

- ๑) นักเรียนแบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม กลุ่มละเท่าๆ กัน แล้วให้ แต่ละกลุ่มร่วมกันศึกษาความรู้เรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา” จากหนังสือเรียน ใบความรู้ ด้วยวิธีคิดแบบอุปมาอุปไมย
- ๒) สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ในหัวข้อเรื่องที่ได้อ่าน
- ๓) นักเรียนตอบคำถามกระตุ้นความคิด ข้อ ๑

๒. ประเมินคุณค่าและประโยชน์

๑. นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาจับสลากเพื่อทำ ใบงานที่เน้นการใช้วิธีคิดแบบอุปมาอุปไมย กลุ่มละ ๑ หัวข้อ ดังนี้
 - กลุ่มที่ ๑ เรื่อง ความคิดและการกระทำที่ต้งามเป็นประโยชน์ ในเรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา”
 - กลุ่มที่ ๒ เรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา” ช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่อย่างไร
 - กลุ่มที่ ๓ เรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา” คิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์ และต้งามอย่างมีเหตุผล
 - กลุ่มที่ ๔ เรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา” นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างไร
๒. นักเรียนแต่ละกลุ่มสนทนาอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อคิดเห็นตามหัวข้อในใบงานที่กลุ่มของตนรับผิดชอบ
๓. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอผลงานการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าของการนำวิธีคิดแบบอุปมาอุปไมยคุณธรรม
๔. ครูตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม เพื่อช่วยแก้ไขนิสัยเดิมพร้อมสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ในทางที่ต้งามเป็นประโยชน์

๓. เลือกและตัดสินใจ

๑. สมาชิกในแต่ละกลุ่มวางแผนร่วมกันในการนำวิธีคิดแบบอุปมาอุปไมยคุณธรรม ไปใช้ในการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

๒. สมาชิกแต่ละคนเลือกและตัดสินใจนำวิธีคิดไปปฏิบัติจริง

๓. ครูและนักเรียนร่วมกันคิดคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดีงามอย่างมีเหตุผล

๔. ปฏิบัติ

นักเรียนแต่ละคนนำแนวทางการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตไปปฏิบัติจริง แล้วบันทึกผลลงในแบบบันทึกการปฏิบัติตน และสมุดเรียนโดยใช้วิธีคิดแบบอุบายปลุกเร้าคุณธรรม

๓. ขั้นสรุป (๑๐ นาที)

๓.๑ ครูและนักเรียนรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการปฏิบัติทุกขั้นตอน

๓.๒ ครูและนักเรียนอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้

๓.๓ ครูและนักเรียนสรุปผลการปฏิบัติ

๓.๔ ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียนและ ประสพการณ์ที่ได้รับจากการนำวิธีคิดแบบอุบายปลุกเร้าคุณธรรม ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

๓.๕ ครูวัดและประเมินผลการเรียนการสอน เช่น การวัดด้วยการประเมินความคิดรวบยอดของนักเรียนเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน แบบทดสอบปรนัยและอัตนัย การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน

ทดสอบหลังเรียน (๕ นาที)

๑๐. สื่อการสอน

๑) หนังสือเรียน พระพุทธศาสนา ม.๒

๒) หนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม

(๑) พุทธศาสนิกฯ. ๒๕๓๕. พุทธประวัติประกอบภาพสำหรับเยาวชนกรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์.

(๒) มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๖. พุทธประวัติ เล่ม ๑-๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย.

๓) ใบความรู้

๔) ใบงานที่ ๔.๑ เรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา”

๑๑. แหล่งเรียนรู้ในหรือนอกสถานที่

๑) ห้องสมุด

๒) ห้องจริยธรรม หรือห้องพุทธศาสน์

๓) แหล่งข้อมูลสารสนเทศ

- <http://www.aksorn.com/LC/REI/M๒/๐๕>

- <http://www.aksorn.com/LC/REI/M๒/๐๖>

๑๒. การวัดและประเมินผล (ใส่ตามความเหมาะสม)

๑๒.๑ เครื่องมือวัดและประเมินผล

๑. แบบทดสอบก่อนเรียนหลังเรียน

๒. ใบงาน

๓. แบบทดสอบ

๔. แบบสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล

๑๒.๒ **วิธีวัดผล**

๑. ตรวจสอบแบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน

๒. ตรวจสอบใบงาน

๓. ตรวจสอบแบบทดสอบ

๔. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล

๑๒.๓ **เกณฑ์การวัดและประเมินผล**

๑. คะแนนแบบทดสอบหลังเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ และสูงกว่าก่อนเรียน

๒. คะแนนใบงานต้องผ่านเกณฑ์การประเมินไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและจิตพิสัย

๓. คะแนนแบบทดสอบต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ของคะแนนเต็ม

๔. คะแนนการประเมินพฤติกรรมรายบุคคลต้องได้ระดับ “ดี” ขึ้นไป

ใบความรู้ เรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา”

๑. ประวัติพระสารีบุตร

พระสารีบุตร เดิมชื่อ อุปติสสะ เป็นบุตรของวังคนตพราหมณ์ มารดาชื่อสารี บิดาเป็นนายบ้าน อุปติสสคาม ใกล้เมืองราชคฤห์ บิดามารดามีฐานะร่ำรวย เหตุที่ท่านได้ชื่อว่า สารีบุตร เนื่องจากเมื่อท่านบวชแล้วเพื่อนพระภิกษุด้วยกันมักเรียกท่านว่า สารีบุตร แปลว่า บุตรนางสารีตามชื่อมารดาของท่านอุปติสสะมีสหายคนหนึ่งชื่อว่า โกลิตะ เป็นบุตรของนายบ้านโกลิตคามซึ่งอยู่ไม่ไกลกันนัก ทั้งสองเป็นเพื่อนสนิทกัน เทียวด้วยกันและศึกษาศิลปวิทยาร่วมกัน วันหนึ่งทั้งสองได้ไปเที่ยวชมมหรสพในเมืองเห็นความไร้สาระของมหารสพเกิดความเบื่อหน่ายในการเสพสุขสำราญจึงปรึกษากันแล้วชวนกันพร้อมกับบริวารบวชเป็นปริพาชกอยู่ในสำนักสัณขั เวลัฏฐบุตร เพื่อศึกษาธรรมแต่ยังมิได้บรรลุธรรมพิเศษเป็นที่สุดที่พอใจ จึงนัดหมายกันว่าผู้ใดได้บรรลุธรรมพิเศษก่อน ผู้นั้นจงบอกแก่ผู้อื่น

ขณะนั้นเมื่อพระพุทเจ้าประทับอยู่ที่พระเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ พระอัสสชิซึ่งเป็นองค์หนึ่งในจำนวนปัญจวัคคีย์ได้เดินทางมาเพื่อเข้าเฝ้าพระพุทเจ้าและกำลังบิณฑบาตอยู่ อุปติสสะได้พบท่านเกิดความเลื่อมใสศรัทธา จึงติดตามไปเมื่อพระอัสสชิฉันอาหารเสร็จแล้ว จึงได้เข้าไปถามถึงข้อปฏิบัติ พระอัสสชิได้แสดงธรรมให้ฟังสั้น ๆ ว่า “สิ่งทั้งหลายย่อมเกิดจากเหตุ จะดับไปก็เพราะเหตุดับ” อุปติสสะได้ฟังเกิดดวงตาเห็นธรรม คือ เข้าใจแจ่มแจ้งสิ้นความสงสัยบรรลุโสดาบัน เมื่อทราบว่พระพุทเจ้าประทับอยู่พระเวฬุวันจึงนำธรรมที่ตนได้ฟังไปเล่าถ่ายทอดให้โกลิตะผู้เป็นสหายฟัง โกลิตะเมื่อฟังแล้วก็ได้ดวงตาเห็นธรรมเช่นเดียวกัน จึงไปลาอาจารย์สัณขั พร้อมทั้งบริวารพากันไปเฝ้าพระพุทเจ้า และได้ขอบวชเป็นพระสาวกพร้อมทั้งบริวาร พระพุทเจ้าประทานบวชให้ทั้งหมด เมื่อบวชแล้ว พระพุทเจ้าตรัสเทศนาอบรม บริวารทั้งหมดได้สำเร็จจรหันต์ก่อน ส่วนอุปติสสะ ได้บำเพ็ญธรรมต่อมาอีก ๑๕ วันจึงได้สำเร็จจรหันต์พระสารีบุตรได้รับยกย่องจากพระพุทเจ้าว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุอื่นในทางปัญญา เป็นผู้มีความดีเด่นด้านปัญญา เป็นอัครสาวกเบื้องขวาของพระพุทเจ้า เป็นกำลังสำคัญในการประกาศพระศาสนาพระสารีบุตรนิพพานวันเพ็ญกลางเดือน ๑๒ นิพพานก่อนพระโมคคัลลานะ ๑๕ วัน และก่อนพระพุทเจ้าประมาณ ๗ เดือน ก่อนนิพพานท่านได้เทศนาถ่อมเกล่าจิตใจของบิดามารดาของท่านให้กลับใจมานับถือพระพุทศาสนาจนเป็นผลสำเร็จ

คุณธรรมที่เป็นแบบอย่าง

๑. เป็นผู้มีความปัญญาลึก สามารถเข้าใจพระธรรมคำสอนของพรพุทเจ้าได้อย่างลึกซึ้ง และอธิบายให้คนอื่นฟังได้อย่างดีเยี่ยม แม้เรื่องยากเพียงไรก็ตาม ก็สามารถอธิบายให้เข้าใจได้ง่าย เมื่อมีพระสงฆ์สาวกจะทูลลาไปต่างเมือง พระพุทเจ้ามักตรัสให้ไปลาและรับฟังโอวาทจากพระสารีบุตรด้วย

๒. เป็นผู้ที่มีขันติเป็นเลิศ มีความสงบเสงี่ยมไม่คิดร้ายใคร ไม่โกรธหรือคิดตอบโต้ใคร ๆ เช่น ท่านถูกพราหมณ์คนหนึ่งซึ่งทราบว่าคุณไม่โกรธและมีความอดทน ย่องไปทุบข้างหลังจนท่านเซไปข้างหน้า ท่านก็ไม่เหลียวมอง ทำให้พราหมณ์เกิดความสำนึกผิดและขอขมาท่าน

๓. เป็นผู้ที่มีความกตัญญูทวดเวทเป็นเลิศ พระสารีบุตรเป็นผู้ที่มีความกตัญญูทวดเวท ท่านนับถือพระอัสสชิเป็นพระอาจารย์องค์แรกของท่าน เมื่อรู้ว่าพระอัสสชิอยู่ในทิศใด เวลาจะนอนท่านจะหันศีรษะไปทางทิศนั้น นอกจากนี้ ท่านยังเป็นผู้ยอดกตัญญูรู้คุณแม่เพียงเพราะพราหมณ์แก่ชื่อว่า ราชะซึ่งเคยตักข้าวใส่บาตรท่านทัพพีท่านก็จำได้และเมื่อราชพราหมณ์ประสงค์จะบวชแต่ไม่มีใครรับรอง ให้บวช ท่านก็กราบทูลพระพุทธเจ้าขอรับหน้าที่บวชให้

๔. เป็นผู้มีความอ่อนน้อมถ่อมตน พระสารีบุตร เป็นผู้มีความอ่อนน้อมถ่อมตนมาก ถึงแม้จะได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่ามีปัญญาเทียบเท่าพระองค์ ท่านก็ไม่เคยลืมตนท่านอ่อนโยนต่อทุกคน ด้วยคุณสมบัติดังกล่าวท่านจึงเป็นที่รักของเพื่อนพระสาวกด้วยกันเป็นอย่างมาก

๒. ประวัติพระโมคคัลลานะ

พระโมคคัลลานะ เดิมชื่อ โกลิตะ เป็นบุตรของนายโกลิตะคาม ชื่อโกลิตะเช่นเดียวกับท่าน มารดาชื่อนางโมคคัลลเมื่อบวชแล้วพระสงฆ์เรียกท่านในนามมารดาว่า โมคคัลลานะ ท่านเป็นสหายที่สนิทกันกับอุปติสสะ (พระสารีบุตร) ได้บวชพร้อมกับพระสารีบุตร บวชแล้วได้สำเร็จอรหัตตก่อนพระสารีบุตร ๗ วันพระโมคคัลลานะ นับแต่อุปสมบทได้ ๗ วัน ไปทำความเพียรที่หมู่บ้านกัลลวาลมุตคาม แคว้นมคธ เกิดความโง่งมงายเข้าครอบงำพระพุทธเจ้าเสด็จไปที่นั่นและทรงแสดงวิธีแก้ความงมงายพร้อมกับประทานโอวาทว่าด้วยความไม่ยึดมั่นถือมั่นให้ใช้ปัญญาพิจารณาเวทนาทั้งหลายว่า เป็นอนิจจังไม่เที่ยงแท้แน่นอนท่านได้ปฏิบัติตามโอวาทที่ทรงสั่งสอนก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในวันนั้นนั่นเองพระโมคคัลลานะ ได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุอื่นในทางมฤตยิ เป็นอัครสาวกเบื้องซ้ายของพระพุทธเจ้า คู่กับพระสารีบุตร ซึ่งเป็นอัครสาวกเบื้องขวา ท่านเป็นที่เกรงขามของคนอื่น พุทธะไรคนมักเชื่อฟัง เป็นกำลังสำคัญในการประกาศพระศาสนา ทำหน้าที่ในการปกครองดูแลพระภิกษุที่ประพฤติมิชอบ นอกจากนี้ท่านยังมีความสามารถในงานก่อสร้าง เช่น คราวหนึ่งพระพุทธเจ้าได้มอบหมายให้ท่านควบคุมงานก่อสร้างโลหะปราสาทที่นางวิสาขาสร้างถวายจนเสร็จสมบูรณ์พระโมคคัลลานะ นิพพานที่ตำบลกาฬศิลา เหตุที่นิพพาน เนื่องจากถูกลัทธิตรงข้ามกับพระพุทธศาสนา เกิดความอิจฉาริษยาเกรงว่าเมื่อท่านยังอยู่จะทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น จึงจ้างพวกโจรทุบตีท่าน แต่ก็ไม่สามารถทำอันตรายท่านได้ เพราะท่านรู้ตัวและหลบหนีไปก่อนถึงสองครั้ง พอครั้งที่สามท่านพิจารณาเห็นว่าคงกรรมเก่า จึงไม่ได้หลบหนีไปไหน พวกโจรก็ทุบตีท่านจนกระดูกแตกละเอียดและเข้าใจว่าท่านตายแล้ว จึงนำไปทิ้งไว้ที่พุ่มไม้แล้วพากันหลบหนีไป ท่านได้พยายามรักษาร่างกายและไปเฝ้าพระพุทธเจ้ากราบทูลลานิพพานแล้วกลับมานิพพาน ณ จุดเดิม พระโมคคัลลานะนิพพานเมื่อวันสิ้นเดือน ๑๒ ภายหลังพระสารีบุตรนิพพานได้ ๑๕ วัน

คุณธรรมที่เป็นแบบอย่าง

๑. เป็นผู้มีความดีมีคุณธรรม หมายถึงสามารถแสดงฤทธิ์ต่าง ๆ ได้ เพราะพระโมคคัลลานะได้ผ่านการบำเพ็ญสมาธิอย่างเชี่ยวชาญ ทำให้สามารถใช้ฤทธิ์ปราบปรามคนชั่ว คนดुरาย สามารถชักจูงให้เขาเหล่านั้นละการประพฤติชั่วหันกลับมาถือศีลปฏิบัติธรรมกันมากขึ้น

๒. เป็นผู้มีความดีมีคุณธรรมในการสอนคน เนื่องจากพระโมคคัลลานะมีความดีมีคุณธรรม แต่ก็ไม่ได้ใช้ฤทธิ์พร่ำเพรื่อ ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นต้องใช้ท่านถึงจะใช้ฤทธิ์นั้นเป็นเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการสอนคนและปราบคนชั่วให้เป็นผู้หันมานับถือพระพุทธศาสนา นอกจากนั้นท่านยังมีความสามารถพิเศษเหนือสาวกอื่น ๆ ในด้านการชี้แจงให้พุทธบริษัทเห็นบาปบุญคุณโทษได้อย่างลึกซึ้งอีกด้วย

๓. พระเจ้าพิมพิสาร

พระเจ้าพิมพิสาร เป็นพระราชแห่งแคว้นมคธ มีเมืองหลวงชื่อกรุงราชคฤห์ มีพระมเหสีทรงพระนามว่า เวเทหิ มีพระโอรส ๑ พระองค์ทรงพระนามว่า อชาตศัตรูเมื่อเจ้าชายสิทธัตถะ ได้เสด็จออกบรรพชา ได้เสด็จมาพักที่เชิงเขาปัทมวะ แคว้นมคธ ขณะนั้นพระเจ้าพิมพิสารทรงทราบข่าว ได้เสด็จไปพบ ทรงพ้อพระทัยในบุคลิกลักษณะของพระสิทธัตถะเป็นอย่างมาก และได้ทูลเชิญให้ครองราชสมบัติครั้งหนึ่งแห่งแคว้นมคธ ซึ่งพระสิทธัตถะ ได้ตอบปฏิเสธและชี้แจงถึงจุดมุ่งหมายในการออกบวช พระเจ้าพิมพิสารจึงได้ทรงขอร้องว่า เมื่อทรงสำเร็จธรรมที่ปรารถนาแล้วขอให้เสด็จกลับมายังกรุงราชคฤห์เพื่อโปรดพระองค์บ้าง เมื่อพระสิทธัตถะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าและได้ทรงเสด็จไปเผยแผ่ประกาศพระศาสนาแล้ว ได้เสด็จไปยังแคว้นมคธ ได้ประทับอยู่ที่ลัฏฐิวัน ขานเมืองราชคฤห์ พระเจ้าพิมพิสารทรงทราบข่าว ได้เสด็จไปเฝ้าพร้อมกับข้าราชการและชาวเมืองเป็นจำนวนมาก พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเทศนาโปรดพระเจ้าพิมพิสารพร้อมทั้งข้าราชการพร้อมชาวเมือง หลังจบพระธรรมเทศนาพระเจ้าพิมพิสารได้สำเร็จมรรคผลชั้นโสดาบันทรงประกาศพระองค์เป็นอุบาสก นับถือพระพุทธเจ้าพระเจ้าพิมพิสารได้กราบทูลถึงความปรารถนาของพระองค์ ๕ ประการ แก่พระพุทธเจ้าและความปรารถนาทั้ง ๕ ประการนั้น ได้สำเร็จบริบูรณ์แล้วในวันนี้ความปรารถนาของพระเจ้าพิมพิสาร ๕ ประการ

๑. ขอให้ได้ทรงเป็นกษัตริย์แห่งแคว้นมคธ
๒. ขอให้พระอรหันต์ได้มาสู่แคว้นของพระองค์
๓. ขอให้พระองค์ได้เข้าไปนั่งใกล้พระอรหันต์
๔. ขอให้พระอรหันต์ได้แสดงธรรมแก่พระองค์
๕. ขอให้พระองค์ได้รู้ธรรมของพระอรหันต์

พระเจ้าพิมพิสารได้กราบทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าพร้อมพระภิกษุสงฆ์เสด็จไปรับภัตตาหารที่พระราชนิเวศน์ในวันรุ่งขึ้น ซึ่งพระพุทธเจ้าก็ทรงรับอาราธนาในวันรุ่งขึ้น พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์พุทธสาวก ได้เสด็จไปทรงรับภัตตาหารที่พระราชนิเวศน์ของพระเจ้าพิมพิสาร หลังจากเสร็จจากภัตตกิจแล้วพระเจ้าพิมพิสารได้กราบทูลถวายอุทยานเวฬุวัน ซึ่งเป็นสวนหลวงแต่พระพุทธเจ้าสำหรับใช้เป็นสถานที่ประทับ พระพุทธเจ้าทรงรับไว้ เพราะฉะนั้น เวฬุวัน หรือสวนไม้ไผ่ จึงเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนาพระเจ้าพิมพิสารทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงเป็นกำลังสำคัญในการประกาศพระพุทธศาสนา พระองค์ทรงนับถือพระพุทธศาสนาจนตลอดพระชนม์ชีพ

คุณธรรมที่ควรถือเป็นแบบอย่าง

๑. ทรงมีน้ำพระทัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จะเห็นได้จากเมื่อพระองค์เสด็จไปพบพระสิทธัตถะ พระองค์ได้ทูลเชิญให้พระสิทธัตถะอยู่ครองราชสมบัติครั้งหนึ่งแห่งแคว้นมคธ โดยมีทรงห่วงหาอาทรหรือตระหนี่แต่ประการใด

๒. ทรงมีพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง เห็นได้จากเมื่อพระองค์สดับพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าแสดงแล้ว ทรงมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ประกาศตนเป็นอุบาสก นับได้ว่าพระเจ้าพิมพิสารเป็นพระมหากษัตริย์องค์แรกที่ประกาศตนเป็นอุบาสกผู้นับถือพระพุทธศาสนาเป็นพระองค์แรก

๓. ทรงเอาพระทัยใส่ในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา พระเจ้าพิมพิสารทรงดำริว่าสถานที่ประทับของพระพุทธเจ้าพร้อมพระภิกษุสงฆ์ที่อุทยานลัฏฐิวันนั้น คับแคบไม่เพียงพอเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์หมู่มาก พระองค์จึงได้ถวายพระอุทยานเวฬุวันเป็นสถานที่ประทับแห่งใหม่และพระเวฬุวันจึงได้ชื่อว่าเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนาด้วย

๔. ประวัตินางขุชชุตตรา

นางขุชชุตตรา เป็นสตรีรูปค่อม เป็นธิดาของแม่นมของโฆชกเศรษฐีผู้เป็นบิดาเลี้ยงของพระนางสามาวดีซึ่งต่อมาได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าอุเทน กษัตริย์กรุงโกสัมภีนางขุชชุตตราได้รับมอบหมายจากเศรษฐีให้เป็นหญิงรับใช้ประจำตัวของพระนางสามาวดีตั้งแต่ยังสาว ต่อมาเมื่อพระนางได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าอุเทนและเข้าไปอยู่ในราชสำนักแล้วนางขุชชุตตราก็ได้ติดตามไปรับใช้ด้วยพระเจ้าอุเทนพระราชทานเงินค่าดอกไม้แก่พระนางสามาวดีวันละ ๘ กหาปณะ ซึ่งพระนางได้มอบหมายให้นางขุชชุตตราเป็นผู้จัดซื้อดอกไม้ และนางขุชชุตตราก็ได้ยกยอกเงินค่าดอกไม้วันละ ๔ กหาปณะ ซื้อมาเพียง ๔ กหาปณะเท่านั้นเป็นประจำทุกวันวันหนึ่ง คนขายดอกไม้ทำบุญถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน เมื่อนางขุชชุตตราได้ช่วยจัดเตรียมภัตตาหารถวาย และได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าก็ได้บรรลุโสดาปัตติผล วันนั้นนางได้ซื้อดอกไม้ทั้ง ๘ กหาปณะมาถวายพระนางสามาวดี ทำให้พระนางสามาวดีเกิดความสงสัยจึงซักถาม นางขุชชุตตราก็ได้รับสารภาพ และเล่าเรื่องที่ตนได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าจนเข้าใจแจ่มแจ้งและบรรลุโสดาปัตติผลแล้วพระนางสามาวดีมีความสนพระทัยใคร่อยากฟังธรรมที่นางขุชชุตตราได้ฟังแล้ว จึงให้นางขุชชุตตราอาบน้ำแต่งตัวอย่างดี ปูอาสนะให้นั่งแสดงธรรมแก่พระนางและหญิงบริวารดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง เมื่อจบการแสดงธรรม หญิงเหล่านั้นทั้งหมดบรรลุโสดาปัตติผล พระนางจึงแสดงคารวะและตรัสให้นางขุชชุตตราไม่ต้องทำงานอีกต่อไป ให้นางอยู่ในฐานะเป็นผู้นำธรรมะของพระพุทธเจ้ามาแสดงทุกวันซึ่งนางก็ได้ปฏิบัติเป็นประจำ ทำให้นางเป็นผู้มีความแตกฉานในธรรมมีความเชี่ยวชาญในธรรมเป็นอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทรงยกย่องนางขุชชุตตราว่า”เป็นเลิศกว่าอุบาสิกาทั้งหลาย ผู้เป็นธรรมกถึก คือ " ผู้แสดงธรรม "

คุณธรรมที่ควรถือเป็นแบบอย่าง

๑. มีความเพียรช่วยเหลือตนเอง แม้ร่างกายจะพิการ คือ หลังค่อม แต่ก็ไม่ยอมแพ้ต่อชีวิต ประกอบการทำงานหาเลี้ยงชีพด้วยตนเอง

๒. เป็นฝึกฝนตนเอง ถึงแม้ว่านางชูชุตตราจะยกยอกค่าดอกไม้เป็นประจำทุกวันก็ตาม แต่เมื่อได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าแล้ว กลับมีความสำนึกผิด ละเว้นในสิ่งไม่ดีที่ได้กระทำและตั้งมั่นอยู่ในความดีได้ที่สุดในที่สุด

๓. เป็นผู้มีปัญญามาก เอาใจใส่จดจำพระธรรมคำสอนและนำมาถ่ายทอดได้อย่างเชี่ยวชาญ จนได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเอตทัคคะในการเทศน์สอนคนอื่น

ใบงานที่ ๔.๑
เรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา”

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านเนื้อหาในใบงานแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิดความคิดและการกระทำที่ดั่งามเป็นประโยชน์ ในเรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา”

.....

.....

.....

.....

๒. ในเรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา” นักเรียนนำความรู้มาช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

๓. ในเรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา” ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดั่งามอย่างมีเหตุผล

.....

.....

.....

.....

๔. ให้นักเรียนช่วยกันยกตัวอย่างแนวทางการปฏิบัติตนตามคุณธรรม อันเป็นแบบอย่างของพุทธสาวก พุทธสาวิกา

.....

.....

.....

.....

เฉลยใบงานที่ ๔.๑
เรื่อง“พุทธสาวก พุทธสาวิกา”

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านเนื้อหาในใบงานแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิดความคิดและการกระทำที่ดั่งามเป็นประโยชน์ ในเรื่อง“พุทธสาวก พุทธสาวิกา”

ความกตัญญูตเวที คือการสำนึกถึงบุญคุณและตอบแทนพระคุณของบิดามารดา ส่งผลให้เกิดความสุข ครองครัวเกิดความอบอุ่น.....

๒. ในเรื่องพุทธประวัติ ตอน “พุทธสาวก พุทธสาวิกา” นักเรียนนำความรู้มาช่วยแก้ไขนิสัยเดิมพร้อมทั้งสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร

.....๑. ฝึกให้ตนเองเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน เพราะจะช่วยให้เกิดปัญญามากขึ้น.....

.....๒. เป็นผู้มีความรักและซื่อตรงต่อเพื่อน.....

.....๓. ความซื่อสัตย์ สุจริต.....

.....๔. ความกตัญญูตเวที คือการสำนึกถึงบุญคุณและตอบแทนพระคุณของบิดามารดา.....

๓. ในเรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา” ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดั่งามอย่างมีเหตุผล

ได้รับการยกย่องชมเชยและความไว้วางใจจากผู้อื่น ทำให้มีความสุขในการทำควมดี ถ้าทุกคนทำความดีสังคมก็จะมีความสุข.....

๔. ในเรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา” นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างไร

๑. นำแนวคิดไปแก้ปัญหา ด้วยการคิดตามที่พระพุทธเจ้าสอนว่า ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมมีสาเหตุของการเกิด มีเหตุและผลมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน.....

๒. มีความอ่อนน้อมถ่อมตนยิ่ง การปฏิบัติตนตามคุณธรรมข้อนี้คือเป็นที่รักใคร่เอ็นดูของผู้ใหญ่

๓. การมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนและอดทน เพียรพยายามมุ่งมั่นฝ่าฟันอุปสรรคในการกระทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จได้.....

๔. การเป็นผู้ฝึกฝนและอบรมตนเองให้ละเว้นสิ่งที่ไม่ดีและตั้งอยู่ในสิ่งที่ดีรวมถึงการเอาใจใส่ต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย.....

แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา”
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง

ข้อสอบเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบมี ๔ ตัวเลือก จำนวน ๑๐ ข้อ ๆ ละ ๑ คะแนน
ให้นักเรียนอ่านแล้วตอบคำถามลงในกระดาษคำตอบ โดยทำเครื่องหมายกากบาท (X) คำตอบข้อที่ถูก
ที่สุดเพียงข้อเดียว

๑. ใครเป็นผู้ที่อุปติสสะมีความศรัทธาจนกระทั่งเข้าไปอุปสมบทในพระพุทธศาสนา

- ก. พระวิปปะ
- ข. พระอัสสชิ
- ค. พระมหานามะ
- ง. พระโกณฑัญญะ

๒. อุปสรรคสำคัญในการบำเพ็ญเพียรทางจิตของพระโมคคัลลานะ คืออะไร

- ก. เป็นผู้มีฤทธิ์
- ข. เกิดความง่วง
- ค. มีความท้อถอย
- ง. มีความเบื่อหน่าย

๓. ข้อใดจัดเป็นคุณธรรมอันเป็นแบบอย่างของพระสารีบุตร

- ก. เป็นผู้นำที่ดี และมีความอ่อนน้อมถ่อมตน
- ข. เป็นผู้มีความรู้อย่างยิ่ง และเป็นผู้ฝึกฝนตนเองเสมอ
- ค. เป็นผู้มีปัญญาหลักแหลม และมีความกตัญญูเป็นเลิศ
- ง. เป็นผู้มีอารมณ์เป็นอย่ง และมีความอ่อนน้อมถ่อมตน

๔. ข้อใดจัดเป็นคุณธรรมอันเป็นแบบอย่างของพระโมคคัลลานะ

- ก. เป็นผู้นำที่ดี และมีความกตัญญู
- ข. มีความอดทนยิ่ง และเป็นผู้ถ่อมตน
- ค. มีความกตัญญู และมีปัญญาเป็นเลิศ
- ง. เป็นผู้มีปัญญาเป็นเลิศ และเป็นผู้นำที่ดี

๕. ข้อใดจัดเป็นคุณธรรมอันเป็นแบบอย่างของนางชูชุตตตรา
- มีความซื่อสัตย์ และมีความกตัญญู
 - มีความกตัญญู และมีความเสียสละ
 - เป็นผู้ฝึกตนเองอยู่เสมอ และเอาใจใส่ในหน้าที่
 - มีความเสียสละ และเอาใจใส่ในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา
๖. นางชูชุตตตรา ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า เป็นเลิศกว่าอุบาสิกทั้งหลายในด้านใด
- ความใฝ่รู้
 - ความซื่อสัตย์
 - เป็นธรรมกถึก
 - เป็นแบบอย่าง
๗. พระสารีบุตรเป็นอัครสาวกเบื้องขวาของพระพุทธเจ้า เป็นเอตทัคคะในด้านใด
- ปัญญา
 - ฤทธิ์มาก
 - แสดงธรรม
 - การจำพระวินัย
๘. ถ้านักเรียนอ่านหนังสือแล้วว่างนอน นักเรียนจะคิดถึงแนวทางการปฏิบัติของผู้ใด
- พระสารีบุตร
 - นางชูชุตตตรา
 - พระโมคคัลลานะ
 - พระเจ้าพิมพิสาร
๙. คุณธรรมอันเป็นแบบอย่างของพระเจ้าพิมพิสาร คือข้อใด
- มีความกตัญญูกตเวที มีฤทธิ์มาก
 - มีความกล้าหาญ มีความเสียสละ
 - มีความใฝ่รู้อย่างยิ่ง เป็นผู้นำที่ดี
 - เป็นผู้นำที่ดี มั่นคงในพระรัตนตรัย
๑๐. วัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนาที่พระเจ้าพิมพิสารได้ถวายให้เป็นที่พักของพระพุทธเจ้าและพระสาวกชื่อว่าอะไร
- วัดเวฬุวัน
 - วัดเชตุวัน
 - วัดมหาวัน
 - วัดบุพพาราม

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง “พุทธสาวก พุทธสาวิกา”
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ข้อ	ก	ข	ค	ง	ข้อ	ก	ข	ค	ง
๑.		×			๖.			×	
๒.		×			๗.	×			
๓.			×		๘.			×	
๔.		×			๙.				×
๕.			×		๑๐.	×			

๑๓. กิจกรรมเสนอแนะ

.....

.....

๑๔. บันทึกผลหลังการสอน

๑๔.๑ ผลการจัดการเรียนการสอน

๑. นักเรียนจำนวนคน

ผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ คน คิดเป็นร้อยละ

ไม่ผ่านจุดประสงค์คน คิดเป็นร้อยละ
ได้แก่

๑.

๒.

๒. นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ

.....

.....

๓. นักเรียนมีความรู้เกิดทักษะ

.....

.....

๔. นักเรียนเกิดเจตคติ สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

.....

.....

๑๔.๒ ปัญหา/อุปสรรค/แนวทางแก้ไข

.....

.....

๑๔.๓ เสนอแนะ

.....

.....

ลงชื่อ.....

(นายคมสินธุ์ ตันสินนท์)

ตำแหน่งครู.....

ความเห็นของหัวหน้าหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้

ได้ทำการตรวจแผนการจัดการเรียนรู้ของแล้วมีความ
คิดเห็นดังนี้

๑. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

- ☐ ครบถ้วนและถูกต้อง
☐ ยังไม่ครบถ้วนหรือไม่ถูกต้อง ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๒. ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้กับหลักสูตรสถานศึกษา

- ☐ สอดคล้อง
☐ ยังไม่สอดคล้อง ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๓. รูปแบบของการจัดการเรียนรู้

- ☐ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
☐ ยังเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๔. สื่อการเรียนรู้

- ☐ เหมาะสมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้
☐ ยังไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๕. การประเมินผลการเรียนรู้

- ☐ ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้
☐ ยังไม่ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้ ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๖. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

ลงชื่อ

(.....)

ตำแหน่ง หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้.....

ความเห็นของกลุ่มบริหารวิชาการ

- ☐ เหมาะสมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้และให้ใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้
☐ ยังไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไปคือ.....

ลงชื่อ

(นายวัชรวิทย์ ครูรัฐปิยสกุล)

ตำแหน่ง ครูชำนาญการ

ปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง ศาสนิกชนตัวอย่าง

เวลา ๑ ชั่วโมง

หน่วยย่อยที่ ๑ ศาสนิกชนตัวอย่าง

เวลา ๑ ชั่วโมง

รหัสวิชา ส๒๒๑๐๖ รายวิชาพระพุทธศาสนา ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒/๑ - ๒/๘ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑

๑. มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด ม.๒/๖ วิเคราะห์และประพจน์ตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดกเรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้ (จากตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้)

๑) วิเคราะห์ข้อคิดที่ได้จากประวัติของพระมหาธรรมราชาลิไทย และสมเด็จพระสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสได้

๒) นำหลักคุณธรรมอันเป็นแบบอย่างจากการศึกษาศาสนิกชนตัวอย่างไปประยุกต์ปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้

๓. สาระสำคัญ

การศึกษาประวัติของศาสนิกชนตัวอย่าง ย่อมทำให้ได้ข้อคิดและคุณธรรมอันเป็นแบบอย่างในการนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง

๔. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

๔.๑ ความสามารถในการสื่อสาร

๔.๒ ความสามารถในการคิด

๑) ทักษะการวิเคราะห์

๒) ทักษะการจัดโครงสร้าง

๓) ทักษะการสร้างความรู้

๔.๓ ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

๕. สารการเรียนรู้

๕.๑ ความรู้ (Knowledge : K)

สรุปและวิเคราะห์ศาสนิกชนตัวอย่าง

- พระมหากษัตริย์ราชินีไทย
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

๕.๒ ด้านทักษะ/กระบวนการ (Process : P)

๑. ทักษะการตีความ
๒. ทักษะการแปลความ
๓. ทักษะการคิดวิเคราะห์
๔. ทักษะการคิดแบบอุปมาอุปไมย
๕. ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้
๖. ความสามารถในการสื่อสาร

๕.๓ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attitude : A)

๑. ซื่อสัตย์ สุจริต
๒. มีวินัย
๓. ใฝ่เรียนรู้
๔. มุ่งมั่นในการทำงาน
๕. มีความกตัญญู
๖. มีความอ่อนน้อมถ่อมตน

๖. จุดเน้นสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (เลือกเฉพาะจุดเน้นข้อที่มีในแผนการจัดการเรียนรู้)

๖.๑ ทักษะของคนในศตวรรษที่ ๒๑ คือการเรียนรู้ ๓R X ๘C

- ☐ Reading (อ่านออก)
- ☐ (W) Riting (เขียนได้)
- ☐ (A) Rithmetics (คิดเลขเป็น)
- ☐ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ไขปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving)
- ☐ ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (Creativity and Innovation)
- ☐ ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross-cultural Understanding)
- ☐ ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork and Leadership)
- ☐ ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information, and Media Literacy)
- ☐ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing and ICT Literacy)
- ☐ ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning)
- ☐ ทักษะการเปลี่ยนแปลง (Change)

๖.๒ ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ของคนในศตวรรษที่ ๒๑

- ☐ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว
- ☐ การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง
- ☐ ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม
- ☐ การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต (Productivity) และความรับผิดชอบเชื่อถือได้ (Accountability)
- ☐ ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Responsibility)

๖.๓ คุณลักษณะของคนในศตวรรษที่ ๒๑

- ☐ คุณลักษณะด้านการทำงาน ได้แก่ การปรับตัว ความเป็นผู้นำ
- ☐ คุณลักษณะด้านการเรียนรู้ ได้แก่ การชี้นำตนเอง การตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเอง
- ☐ คุณลักษณะด้านศีลธรรม ได้แก่ ความเคารพผู้อื่น ความซื่อสัตย์ ความสำนึกพลเมือง

๗. การบูรณาการ (เลือกเฉพาะข้อที่สามารถบูรณาการในแผนการจัดการเรียนรู้)

- ☐ โครงการสถานศึกษาพอเพียง
- ☐ โครงการโรงเรียนคุณธรรม
- ☐ อาเซียนศึกษา
- ☐ คุณธรรม ค่านิยม ๑๒ ประการ
- ☐ โครงการโรงเรียนสุจริต

๘. ชิ้นงานหรือภาระงาน (หลักฐาน/ร่องรอยแสดงความรู้)

แผ่นพับสรุปความรู้เรื่อง “ศาสนิกชนตัวอย่าง”

๙. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

(ใช้วิธีสอนตามหลักโยนิโสมนสิการด้วยวิธีคิดแบบอุปมาอุปไมย)

๑. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (๑๐ นาที)

(นักเรียนสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยและทำสมาธิก่อนเรียนทุกชั่วโมง)

ทดสอบก่อนเรียน (๕ นาที)

๑) ครูให้นักเรียนผลัดกันยกตัวอย่างศาสนิกชนตัวอย่าง ที่นักเรียนแต่ละคนประทับใจ และให้อภิปรายร่วมกันในประเด็นต่อไปนี้

- เพราะเหตุใด นักเรียนจึงประทับใจศาสนิกชนตัวอย่าง ท่านดังกล่าว
- คุณธรรมที่เป็นแบบอย่างของท่าน คืออะไรบ้าง

๒) ครูอธิบายให้นักเรียนเข้าใจว่า ศาสนิกชนตัวอย่าง เป็นผู้ที่มิมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่ละท่านล้วนมีคุณธรรมอันเป็นแบบอย่างที่พุทธศาสนิกชนทุกคนได้นำไปเป็นแบบอย่าง และประยุกต์ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม ซึ่งนักเรียนควรศึกษาประวัติของศาสนิกชนตัวอย่างอยู่เสมอ

๒. ชั้นจัดการเรียนรู้ (๓๐ นาที)

ครูตั้งคำถามกระตุ้นความคิดว่า

- คุณธรรมอันเป็นแบบอย่างของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระสารีบุตร เรื่องใดที่นักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้

(ทรงมีความใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา พยายามเอาแบบอย่างที่ดีจากผู้ที่ประทับใจ อ่อนน้อม ถ่อมตน ทำความเคารพครูอาจารย์ และทรงมีhiriโอดตบะ ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำบาป

๑. รวบรวมข่าวสาร ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ

- ๑) นักเรียนแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม กลุ่มละเท่าๆ กัน แล้วให้ แต่ละกลุ่มร่วมกัน ศึกษาความรู้เรื่อง “ศาสนิกชนตัวอย่าง” จากหนังสือเรียน ใบความรู้ ด้วยวิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้า คุณธรรม แล้วบันทึกความรู้ที่ได้จากการศึกษาลงในแบบบันทึกการอ่าน
- ๒) สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ในหัวข้อเรื่องที่ได้อ่าน
- ๓) นักเรียนตอบคำถามกระตุ้นความคิด ข้อ ๑

๒. ประเมินคุณค่าและประโยชน์

๑. นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาจับสลากเพื่อทำ ใบงานที่เน้นการใช้วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้า กลุ่มละ ๑ หัวข้อ ดังนี้
 - กลุ่มที่ ๑ เรื่อง ความคิดและการกระทำที่ดั่งามเป็นประโยชน์ ในเรื่อง “ศาสนิกชนตัวอย่าง”
 - กลุ่มที่ ๒ เรื่อง “ศาสนิกชนตัวอย่าง” ช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่อย่างไร
 - กลุ่มที่ ๓ เรื่อง “ศาสนิกชนตัวอย่าง” คิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดั่งามอย่างมีเหตุผล
 - กลุ่มที่ ๔ เรื่อง “ศาสนิกชนตัวอย่าง” นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างไร

๒. นักเรียนแต่ละกลุ่มสนทนาอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อคิดเห็นตามหัวข้อในใบงานที่กลุ่มของตนรับผิดชอบ

๓. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอผลงานการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าของการนำวิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม

๔. ครูตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม เพื่อช่วยแก้ไขนิสัยเดิมพร้อมสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ในทางที่ดีงามเป็นประโยชน์

๓. เลือกและตัดสินใจ

๑. สมาชิกในแต่ละกลุ่มวางแผนร่วมกันในการนำวิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม ไปใช้ในการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน
๒. สมาชิกแต่ละคนเลือกและตัดสินใจนำวิธีคิดไปปฏิบัติจริง
๓. ครูและนักเรียนร่วมกันคิดคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดั่งามอย่าง มีเหตุผล

๔. ปฏิบัติ

นักเรียนแต่ละคนนำแนวทางการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตไปปฏิบัติจริง แล้วบันทึกผลลงในแบบบันทึกการปฏิบัติตน และสมุดเรียนโดยใช้วิธีคิดแบบอุบายปลูกเร้าคุณธรรม

๓. ขั้นสรุป (๑๐ นาที)

- ๓.๑ ครูและนักเรียนรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการปฏิบัติทุกขั้นตอน
- ๓.๒ ครูและนักเรียนอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้
- ๓.๓ ครูและนักเรียนสรุปผลการปฏิบัติ
- ๓.๔ ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียนและ ประสพการณ์ที่ได้รับจากการนำวิธีคิดแบบอุบายปลูกเร้าคุณธรรม ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

๓.๕ ครูวัดและประเมินผลการเรียนการสอน เช่น การวัดด้วยการประเมินความคิดรวบยอดของนักเรียนเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน แบบทดสอบปรนัยและอัตนัย การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน

ทดสอบหลังเรียน (๕ นาที)

๑๐. สื่อการสอน

- ๑) หนังสือเรียน พระพุทธศาสนา ม.๒
- ๒) หนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม
 - ดนัย ไชยโยธา. ๒๕๕๑. พุทธธรรม พุทธสาวก พุทธสาวิกา และชาวพุทธตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- ๓) ใบความรู้เรื่อง “ศาสนิกชนตัวอย่าง”
- ๔) ใบงานที่ ๕.๑ เรื่อง “ศาสนิกชนตัวอย่าง”

๑๑. แหล่งเรียนรู้ในหรือนอกสถานที่

- ๑) ห้องสมุด
- ๒) ห้องจริยธรรม หรือห้องพุทธศาสน์
- ๓) แหล่งข้อมูลสารสนเทศ
 - <http://www.aksom.com/LC/REI/M๒/๐๗>

๑๒. การวัดและประเมินผล (ใส่ตามความเหมาะสม)

๑๒.๑ เครื่องมือวัดและประเมินผล

๑. แบบทดสอบก่อนเรียนหลังเรียน
๒. ใบงาน
๓. แบบทดสอบ
๔. แบบสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล

๑๒.๒ วิธีวัดผล

๑. ตรวจแบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน

- ๒. ตรวจสอบใบงาน
- ๓. ตรวจสอบทดสอบ
- ๔. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล

๑๒.๓ **เกณฑ์การวัดและประเมินผล**

- ๑. คะแนนแบบทดสอบหลังเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ และสูงกว่าก่อนเรียน
- ๒. คะแนนใบงานต้องผ่านเกณฑ์การประเมินไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและจิตพิสัย
- ๓. คะแนนแบบทดสอบต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ของคะแนนเต็ม
- ๔. คะแนนการประเมินพฤติกรรมรายบุคคลต้องได้ระดับ “ดี” ขึ้นไป

ใบความรู้ เรื่อง “ศาสนิกชนตัวอย่าง”

๑. พระมหาธรรมราชาลิไทย

๑.๑ พระประวัติ พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พระยาลิไทย) ทรงเป็นพระราชโอรสในพระยาเลอไทย พระมหากษัตริย์องค์ที่ ๕ แห่งกรุงสุโขทัย

๑.๒ คุณธรรมที่ควรถือเป็นแบบอย่าง

๑) ทรงมีความกตัญญูอย่างยิ่ง พระมหาธรรมราชาลิไทย ทรงมีความรักและกตัญญูต่อพระราชมารดาของพระองค์เป็นอย่างยิ่ง

๒) ทรงมีความสามารถในการถ่ายทอดนามธรรมให้เป็นรูปธรรม เนื้อหาของไตรภูมิพระร่วง กล่าวถึงเรื่องศีลธรรม จริยธรรม เรื่องนรก สวรรค์ เป็นเรื่องละเอียดอ่อน ยากที่จะอธิบายให้เข้าใจได้

๓) ทรงมีความคิดริเริ่มเป็นยอด วิเคราะห์ได้จากการที่ทรงบรรยายธรรมในไตรภูมิพระร่วง จะเห็นว่าพระมหาธรรมราชาลิไทยมีเพียงแต่ “คัดลอก” ความคิดจากคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถาฎีกา เท่านั้น

๒. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

๒.๑ พระประวัติสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส มีนามเดิมว่า “พระองค์เจ้ามนุษยนาคมานพ” ประสูติเมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๒ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าจอมมารดาแพ

๒.๒ คุณธรรมที่ควรถือเป็นแบบอย่าง คุณธรรมที่ควรถือเป็นแบบอย่างของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส มีดังนี้

๒.๓ ทรงมีความใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา ดังจะเห็นว่าสมัยยังทรงพระเยาว์ พยายามเอาแบบอย่างที่ดีจากที่พระองค์ประทับใจ เช่น พระยาปริยัติธรรมธาดา

๒.๒ ทรงมีความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นเลิศ พระองค์ทรงเป็น “เจ้านาย” มาผนวชเป็นถึงพระอนุชาธิราชในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๒.๓ ทรงมีหิริโอตตปละเป็นเลิศ สมัยยังเป็นหนุ่ม เบื้องแรกทรงมีค่านิยมแบบฝรั่งใช้ของแพง ยี่ห้อ ทรงใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ไม่รู้จักประหยัด

๒.๔ ทรงมีความคิดริเริ่ม ทรงเห็นบทสวดมนต์นมัสการพระรัตนตรัยแบบเก่า (สัมพุทธ) มีคติไปทางมหายานมากจึงทรงนิพนธ์ นมการสิทธิคาถา (โย จักขุมา) แทนเป็นความคิดริเริ่มที่เป็นแบบอย่างในการสืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง

๒.๕ ทรงมีวิสัยทัศน์กว้างไกล เนื่องจากทรงเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่ศึกษาพระองค์จึงทรงมีวิธีคิดที่ยากคาย (โยนิโสมนสิการ) อย่างครบวงจรคือ คิดถูกวิธี คิดมีระเบียบ คิดเป็นเหตุเป็นผล คือ สร้างสรรค์

กรณีศึกษา เรื่อง "จำแชน-วีรบุรุษถ้ำหลวง"

ที่มา: <https://www.sanook.com/news/สวัสดีวีรบุรุษ/>, (วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๑)

"จ.อ.สมาน กุนัน" หรือ "ร.ท.สมาน กุนัน" หรือ "จำแชน" อายุ ๓๘ ปี นักทำลายใต้น้ำจู่โจมนอก ราชการ เป็นนักเรียนจ่าทหารเรือรุ่นที่ ๔๒ นักเรียนจ่านาวิกโยธินรุ่นที่ ๔๔ นักทำลายใต้น้ำจู่โจมรุ่นที่ ๓๐ ก่อนลาออกจากราชการมาทำงานในตำแหน่งเจ้าหน้าที่ตระเวนระงับเหตุ การทำอากาศยาน สุวรรณภูมิ ตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ ถึงแม้ จำแชน จะออกจากราชการไปแล้ว แต่ก็ยังกลับมาช่วยเพื่อนมนุษย์กับ ปฏิบัติภารกิจสำคัญเพื่อช่วยเหลือทีมฟุตบอลหมูป่าอะคาเดมีทั้ง ๑๓ ชีวิตที่ติดอยู่ในถ้ำหลวง ขุนน้ำนางนอน อ.แม่สาย จ.เชียงราย จนนาทีสุดท้ายของตัวเอง ณ เวลา ๐๑.๐๐ น.ของวันที่ ๖ ก.ค.๖๑ โดยวันเสาร์ที่ ๑๔ ก.ค.๖๑ จะเป็นวันสุดท้ายที่ร่างของ "จำแชน-วีรบุรุษถ้ำหลวง" จะกลายเป็น เถ้าถ่าน ณ เมรุในพิธีพระราชทานเพลิงศพจำลอง วัดบ้านหนองคู ต.เมืองหงษ์ อ.จตุรพักตรพิมาน จ.ร้อยเอ็ด

“ กลับให้สบายนะ "จำแชน-วีรบุรุษถ้ำหลวง"

ไม่ต้องห่วงเด็ก ๆ ๑๓ หมูป่าอะคาเดมี แม่สาย

เพราะตอนนี้ทุกคนปลอดภัยดีแล้ว ”

ที่มา: <https://www.naewna.com/likesara/๓๕๑๕๓๑>, (วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๑)

ใบงานที่ ๕.๑
เรื่อง "จำแชน-วีรบุรุษถ้ำหลวง"

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านเนื้อหาในใบงานแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. ให้นักเรียนยกตัวอย่าง การเกิดความคิดและการกระทำที่ต้งามเป็นประโยชน์ ในเรื่อง "จำแชน-วีรบุรุษถ้ำหลวง"

.....

.....

.....

.....

๒. ในเรื่อง "จำแชนวีรบุรุษถ้ำหลวง" นักเรียนนำความรู้มาช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

๓. ในเรื่อง "จำแชนวีรบุรุษถ้ำหลวง" ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และต้งามอย่างมีเหตุผล

.....

.....

.....

.....

๔. ในเรื่อง "จำแชนวีรบุรุษถ้ำหลวง" นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญห ได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

เฉลยใบงานที่ ๕.๑

เรื่อง "จำแชน-วีรบุรุษถ้ำหลวง"

คำชี้แจง: ให้นักเรียนอ่านเนื้อหาในใบงานแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. ให้นักเรียนยกตัวอย่าง ความคิดและการกระทำที่ดั่งามเป็นประโยชน์ ในเรื่อง "จำแชนวีรบุรุษถ้ำหลวง"

จำแชนเป็นผู้ที่มีจิตใจดี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เสียสละ อุทิศตนเพื่อสิ่งที่เป็นสาธารณะประโยชน์.....
เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ชอบช่วยเหลือผู้ประสบภัยโดยไม่กังวลต่อความยากลำบาก มีจุดมุ่งหมาย
ให้ผู้อื่นพ้นจากอันตราย.....

๒. ในเรื่อง "จำแชนวีรบุรุษถ้ำหลวง" นักเรียนนำความรู้มาช่วยแก้ไขนิสัยเดิม พร้อมกับสร้างนิสัย
ความเคยชินใหม่ ได้อย่างไร

นำความรู้ที่ได้จากเรื่อง "จำแชนวีรบุรุษถ้ำหลวง" มาแก้ไขนิสัยเห็นแก่ตัวให้น้อยลงแล้ว
สร้างนิสัยทำเพื่อส่วนรวมให้มากขึ้น เช่น การทำกิจกรรมจิตอาสา การช่วยเหลือเกื้อกูลกันการมี
น้ำใจเอื้ออาทรต่อกัน ก็ส่งผลให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข.....

๓. ในเรื่อง "จำแชนวีรบุรุษถ้ำหลวง" ให้นักเรียนวิเคราะห์ความคิดในเรื่องที่เป็นประโยชน์และดั่งาม
อย่างมีเหตุผล

"จำแชนวีรบุรุษถ้ำหลวง" เป็นผู้ที่อุทิศกายและใจ ช่วยเหลือทีมฟุตบอลหมูป่าอคาเดมี
ทั้ง ๑๓ ชีวิตที่ติดอยู่ภายในถ้ำหลวง ขุนน้ำนางนอน อ.แม่สาย จ.เชียงราย จนนาทีสุดท้ายของ
ตัวเอง เป็นกรณีตัวอย่างในการคิดดี ทำดี ที่เด่นชัด ส่งผลให้คนในสังคมไทยและสังคมโลกตื่นตัวใน
การมีจิตสาธารณะ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดความสามัคคีกัน ทำให้ชุมชน สังคม และ
ประเทศชาติเกิดความเจริญรุ่งเรืองและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตลอดไป

๔. ในเรื่อง "จำแชนวีรบุรุษถ้ำหลวง" นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา ได้อย่างไร

.....๑. การเตรียมตัวที่ดี เพราะเมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่คาดคิด เราจะได้รับมือหรือแก้ไขปัญหา
นั้นได้.....

.....๒. การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะต้องมีความรัก ความสามัคคี ความอดทน ความเสียสละ
ความมีน้ำใจ ความสามารถ การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี.....

.....๓. การมีสติสัมปชัญญะในทุกสถานการณ์ จะทำให้ทำงานหรือทำกิจกรรมใด ๆ ได้อย่าง
มีประสิทธิภาพ ประสพความสำเร็จ

แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง “ศาสนิกชนตัวอย่าง”
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง

ข้อสอบเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบมี ๔ ตัวเลือก จำนวน ๑๐ ข้อ ๆ ละ ๑ คะแนน
 ให้นักเรียนอ่านแล้วตอบคำถามลงในกระดาษคำตอบ โดยทำเครื่องหมายกากบาท (X) คำตอบข้อที่ถูก
 ที่สุดเพียงข้อเดียว

๑. พระราชกรณียกิจของพระมหาธรรมราชาลิไทยข้อใด ที่แสดงว่ามีส่วนสำคัญในการเผยแผ่
 พระพุทธศาสนา

- ก. โปรดให้สร้างปราสาทราชมนเฑียร
- ข. ทรงสร้างวัดป่ามะม่วง และวัดเวฬุวัน
- ค. ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง ไตรภูมิพระร่วง
- ง. โปรดให้ยกผนังกันน้ำตั้งแต่สุโขทัยถึงพิษณุโลก

๒. คุณธรรมอันเป็นแบบอย่างของพระมหาธรรมราชาลิไทย คือข้อใด

- ก. มีความกตัญญูอย่างยิ่ง
- ข. มีความเสียสละ กล้าหาญ
- ค. เป็นผู้มีความอดทนอย่างยิ่ง
- ง. เป็นผู้ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ มีปัญญาเป็นเลิศ

๓. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงมีคุณธรรมอันเป็นแบบอย่างหลายประการ
 ยกเว้น ข้อใด

- ก. ทรงมีความใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา
- ข. ทรงมีหิริโอตตัมปะเป็นเลิศ
- ค. ทรงมีความเป็นผู้นำเป็นเลิศ
- ง. ทรงมีความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นเลิศ

๔. บุคคลใดต่อไปนี้ มีสถานภาพแตกต่างจากบุคคลอื่น

- ก. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท
- ข. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
- ค. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
- ง. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

๕. ข้อใดกล่าวถึงความสัมพันธ์ของสมเด็จพระสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสกับวัดบวรนิเวศวิหารได้ถูกต้อง

- ก. พระองค์ทรงศึกษาที่วัดบวรนิเวศวิหารเมื่อครั้งทรงพระเยาว์
- ข. พระองค์ทรงพระราชทานนามสถานที่แห่งนี้ว่า “วัดบวรนิเวศวิหาร”
- ค. พระองค์ทรงได้รับการสถาปนาเป็นอธิบดีสงฆ์ของวัดบวรนิเวศวิหาร
- ง. พระองค์ทรงพระราชทานที่ดินส่วนพระองค์ เพื่อโปรดให้สร้างวัดบวรนิเวศวิหาร

๖. ข้อใดเป็นงานนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

- ก. นวโกวาท
- ข. โองการแข่งน้ำ
- ค. ไตรภูมิพระร่วง
- ง. มหาชาติคำหลวง

๗. บุคคลใดต่อไปนี้ปฏิบัติตามแบบอย่างของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

- ก. จงกลไม้ซื้อกระเป๋ใหม่เพราะของเก่ายังใช้ได้อยู่
- ข. ประทุมดูแลมารดาที่เจ็บป่วยอย่างดีจนหายเป็นปกติ
- ค. อุบลยกมือไหว้คุณป้าแม่บ้านที่บริษัททุกเช้าและตอนเย็น
- ง. บงกชเห็นลูกแมวถูกนำมาทิ้งไว้ที่หน้าบ้านจึงนำมาเลี้ยงดู

๘. พระมหาธรรมราชาลิไทยทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องใด

- ก. นวโกวาท
- ข. ธรรมวิภาค
- ค. ธรรมวิจารณ์
- ง. ไตรภูมิพระร่วง

๙. พระมหาธรรมราชาลิไทย(พระยาลิไทย) ทรงเป็นพระราชโอรสในพระยาเลอไทยพระมหากษัตริย์องค์ที่ ๕ ในสมัยใดเป็นราชธานี

- ก. สมัยธนบุรี
- ข. สมัยอยุธยา
- ค. สมัยสุโขทัย
- ง. สมัยรัตนโกสินทร์

๑๐. พระมหาธรรมราชาลิไทยทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมเรื่อง ไตรภูมิพระร่วงหรือ “ไตรภูมิอภินิหาร” มีความสำคัญอย่างไร

- ก. ทำให้คนในสังคมมีความอดทนอย่างยิ่ง
- ข. ทำให้คนในสังคมมีความเสียสละ กล้าหาญ
- ค. ทำให้คนในสังคมใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ มีปัญญาเป็นเลิศ
- ง. ทำให้คนในสังคมไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมสงบสุข

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง “ศาสนิกชนตัวอย่าง”
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ข้อ	ก	ข	ค	ง	ข้อ	ก	ข	ค	ง
๑.			×		๖.	×			
๒.	×				๗.			×	
๓.			×		๘.				×
๔.			×		๙.			×	
๕.			×		๑๐.				×

๑๓. กิจกรรมเสนอแนะ

.....

.....

๑๔. บันทึกผลหลังการสอน

๑๔.๑ ผลการจัดการเรียนการสอน

๑. นักเรียนจำนวนคน

ผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ คน คิดเป็นร้อยละ

ไม่ผ่านจุดประสงค์คน คิดเป็นร้อยละ

ได้แก่

๑.

๒.

๒. นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ

.....

.....

๓. นักเรียนมีความรู้เกิดทักษะ

.....

.....

๔. นักเรียนเกิดเจตคติ สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

.....

.....

๑๔.๒ ปัญหา/อุปสรรค/แนวทางแก้ไข

.....

.....

๑๔.๓ เสนอแนะ

.....

.....

ลงชื่อ.....

(นายคมสินธุ์ ตันสินนท์)

ตำแหน่งครู.....

ความเห็นของหัวหน้าหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้

ได้ทำการตรวจแผนการจัดการเรียนรู้ของแล้วมีความ
คิดเห็นดังนี้

๑. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

- ☐ ครบถ้วนและถูกต้อง
☐ ยังไม่ครบถ้วนหรือไม่ถูกต้อง ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๒. ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้กับหลักสูตรสถานศึกษา

- ☐ สอดคล้อง
☐ ยังไม่สอดคล้อง ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๓. รูปแบบของการจัดการเรียนรู้

- ☐ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
☐ ยังเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๔. สื่อการเรียนรู้

- ☐ เหมาะสมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้
☐ ยังไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๕. การประเมินผลการเรียนรู้

- ☐ ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้
☐ ยังไม่ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้ ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๖. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

ลงชื่อ

(.....)

ตำแหน่ง หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้.....

ความเห็นของกลุ่มบริหารวิชาการ

- ☐ เหมาะสมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้และให้ใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้
☐ ยังไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงพัฒนาต่อไปคือ.....

ลงชื่อ

(นายวัชรวิทย์ ครูรัฐปียสกุล)

ตำแหน่ง ครูชำนาญการ

ปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการทดลองเครื่องมือ

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๔/ ๗๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ทดลองเครื่องมือวิจัย (try out)
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนห้วย ปทุมธานี
ที่ส่งมาด้วย แบบทดลองเครื่องมือวิจัย จำนวน ๕๐ ชุด

โรงเรียนห้วย ปทุมธานี
เลขที่รับ 1991
วันที่ 23 พ.ย. 2561
เวลา 16.00น.

ด้วย นายคมสันธุ์ ดันสินนท์ รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๒๒๓ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการในรายวิชาพระพุทธศาสนา
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนห้วย ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอมืองปทุมธานี
จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องทดลองเครื่องมือเพื่อวิจัยประกอบการทำวิทยานิพนธ์ และ
แนวทางโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จาก ผู้อำนวยการโรงเรียนห้วย ปทุมธานี ด้วยดี
ดังมีเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในการทดลองเครื่องมือวิจัย ขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ
โอกาสนี้.

ผู้อำนวยการโรงเรียนห้วย ปทุมธานี

เพื่อโปรดทราบ

เห็นควรมอบ นาย วัชร

นาง

นภาพร

ผู้รับ

วันที่ 23 พ.ย. ๒๕๖๑

วันที่

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมชัย ศรีนอก)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

- ๒๖๖ -

ดร. อ. สมชัย ศรีนอก

๒๗ พ.ย. ๖๑

ติดต่อประสานงาน

อาจารย์กิตติศักดิ์ ณ สงขลา ๐๙๔-๓๕๐-๖๔๖๔

พระศักดิ์ดา อคฺคปัญโญ ๐๘๑-๑๘๖-๔๑๖๔

ภาคผนวก จ
ผลการวิเคราะห์ทดลองเครื่องมือ (try out)

ผลวิเคราะห์ความยากง่าย (P) ของข้อสอบ
จากนักเรียนนอกกลุ่มตัวอย่าง (Try Out) ม.๒/๒ จำนวน ๔๐ คน ต่อข้อสอบ ๕๐ ข้อ

ลำดับ ข้อสอบ	จำนวนคนที่ ตอบถูก	ค่าความ ยาก-ง่าย (P)	ผลวิเคราะห์	แปลความ	ระดับเกณฑ์
๑	๒๐	๐.๗๘	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๒	๑๘	๐.๘	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๓	๑๙	๐.๘	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๔	๑๑	๐.๓๘	ดี	ค่อนข้างยาก	นำไปใช้ได้
๕	๑๔	๐.๖	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๖	๒๐	๐.๘	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๗	๑๘	๐.๘	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๘	๑๑	๐.๔๓	ดีมาก	ยากพอเหมาะ	นำไปใช้ได้
๙	๑๓	๐.๕๕	ดีมาก	ยากพอเหมาะ	นำไปใช้ได้
๑๐	๑๖	๐.๖๘	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๑๑	๑๗	๐.๗๓	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๑๒	๑๓	๐.๕๕	ดีมาก	ยากพอเหมาะ	นำไปใช้ได้
๑๓	๑๖	๐.๖๓	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๑๔	๑๘	๐.๗๕	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๑๕	๑๖	๐.๗	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๑๖	๑๙	๐.๘	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๑๗	๑๙	๐.๗๕	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๑๘	๑๘	๐.๗	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้

๑๙	๑๗	๐.๗๕	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๒๐	๑๗	๐.๗	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๒๑	๑๔	๐.๕๕	ดีมาก	ยากพอเหมาะ	นำไปใช้ได้
๒๒	๑๖	๐.๕	ดีมาก	ยากพอเหมาะ	นำไปใช้ได้
๒๓	๑๖	๐.๗	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๒๔	๑๓	๐.๕๓	ดีมาก	ยากพอเหมาะ	นำไปใช้ได้
๒๕	๑๔	๐.๕	ดีมาก	ยากพอเหมาะ	นำไปใช้ได้
๒๖	๑๕	๐.๖๓	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๒๗	๑๘	๐.๖๘	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๒๘	๑๓	๐.๕	ดีมาก	ยากพอเหมาะ	นำไปใช้ได้
๒๙	๑๕	๐.๕๕	ดีมาก	ยากพอเหมาะ	นำไปใช้ได้
๓๐	๑๗	๐.๗๓	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๓๑	๑๖	๐.๗	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๓๒	๑๖	๐.๖๕	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๓๓	๑๗	๐.๗๓	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๓๔	๑๗	๐.๗๓	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๓๕	๑๗	๐.๗๕	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๓๖	๑๓	๐.๕๓	ดีมาก	ยากพอเหมาะ	นำไปใช้ได้
๓๗	๑๕	๐.๖๕	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๓๘	๑๖	๐.๗	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๓๙	๑๘	๐.๗๕	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๔๐	๑๘	๐.๗๕	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๔๑	๑๙	๐.๘๐	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้

๔๒	๑๙	๐.๘๐	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๔๓	๑๖	๐.๖๕	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๔๔	๑๖	๐.๗๐	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๔๕	๑๐	๐.๔	ดีมาก	ยากพอเหมาะ	นำไปใช้ได้
๔๖	๑๕	๐.๖๕	ดี	ค่อนข้างง่าย	นำไปใช้ได้
๔๗	๘	๐.๓	ดี	ค่อนข้างยาก	นำไปใช้ได้
๔๘	๑๕	๐.๖๕	ดี	ค่อนข้างยาก	นำไปใช้ได้
๔๙	๑๘	๐.๗๕	ดี	ค่อนข้างยาก	นำไปใช้ได้
๕๐	๑๖	๐.๗	ดี	ค่อนข้างยาก	นำไปใช้ได้

จากการนำเครื่องมือแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ไปให้นักเรียนกลุ่มนอกตัวอย่าง (Try Out) ได้ลองทำ พบว่า แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกข้อ มีค่าความยากง่าย (P) อยู่ระหว่าง ๐.๓๘ – ๐.๘๐ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ได้

ผลวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก (r) ของข้อสอบ
นักเรียนนอกกลุ่มตัวอย่าง (Try Out) ม.๒/๒ จำนวน ๔๐ คน ต่อข้อสอบ ๕๐ ข้อ

ลำดับ ข้อสอบ	กลุ่มที่แบ่ง ตามระดับ คะแนน	จำนวนคน ที่ตอบถูก	ค่าอำนาจ จำแนก (r)	ผลการวิเคราะห์	ระดับเกณฑ์
๑	กลุ่มสูง	๒๐	๐.๔๕	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๑			
๒	กลุ่มสูง	๑๘	๐.๒๐	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๔			
๓	กลุ่มสูง	๑๙	๐.๓	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๓			
๔	กลุ่มสูง	๑๑	๐.๓๕	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๔			
๕	กลุ่มสูง	๑๔	๐.๒	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๐			
๖	กลุ่มสูง	๒๐	๐.๔	อำนาจจำแนกดี	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๒			
๗	กลุ่มสูง	๑๘	๐.๒	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๔			
๘	กลุ่มสูง	๑๑	๐.๒๕	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๖			

๙	กลุ่มสูง	๑๓	๐.๒	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๙			
๑๐	กลุ่มสูง	๑๖	๐.๒๕	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๑			
๑๑	กลุ่มสูง	๑๗	๐.๒๕	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๒			
๑๒	กลุ่มสูง	๑๓	๐.๒	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๙			
๑๓	กลุ่มสูง	๑๖	๐.๓๙	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๙			
๑๔	กลุ่มสูง	๑๘	๐.๓	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๒			
๑๕	กลุ่มสูง	๑๖	๐.๒	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๒			
๑๖	กลุ่มสูง	๑๙	๐.๓	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๓			
๑๗	กลุ่มสูง	๑๙	๐.๔	อำนาจจำแนกดี	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๑			
๑๘	กลุ่มสูง	๑๘	๐.๔	อำนาจจำแนกดี	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๐			
๑๙	กลุ่มสูง	๑๗	๐.๒		

	กลุ่มต่ำ	๑๓		อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
๒๐	กลุ่มสูง	๑๗	๐.๓	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๑			
๒๑	กลุ่มสูง	๑๔	๐.๓	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๘			
๒๒	กลุ่มสูง	๑๖	๐.๖	อำนาจจำแนกดี มาก	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๔			
๒๓	กลุ่มสูง	๑๖	๐.๒	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๒			
๒๔	กลุ่มสูง	๑๓	๐.๒๕	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๘			
๒๕	กลุ่มสูง	๑๔	๐.๔	อำนาจจำแนกดี	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๖			
๒๖	กลุ่มสูง	๑๕	๐.๒๕	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๐			
๒๗	กลุ่มสูง	๑๘	๐.๔๕	อำนาจจำแนกดี	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๙			
๒๘	กลุ่มสูง	๑๓	๐.๓	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๗			

๒๙	กลุ่มสูง	๑๕	๐.๔	อำนาจจำแนกดี	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๗			
๓๐	กลุ่มสูง	๑๗	๐.๒๕	อำนาจจำแนกพอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๒			
๓๑	กลุ่มสูง	๑๖	๐.๒	อำนาจจำแนกพอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๒			
๓๒	กลุ่มสูง	๑๖	๐.๓	อำนาจจำแนกพอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๐			
๓๓	กลุ่มสูง	๑๗	๐.๒๕	อำนาจจำแนกพอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๒			
๓๔	กลุ่มสูง	๑๗	๐.๒๕	อำนาจจำแนกพอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๒			
๓๕	กลุ่มสูง	๑๗	๐.๒	อำนาจจำแนกพอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๓			
๓๖	กลุ่มสูง	๑๓	๐.๒๕	อำนาจจำแนกพอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๘			
๓๗	กลุ่มสูง	๑๕	๐.๒	อำนาจจำแนกพอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๑			
๓๘	กลุ่มสูง	๑๖	๐.๒	อำนาจจำแนกพอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๒			
๓๙	กลุ่มสูง	๑๘	๐.๓		นำไปใช้ได้

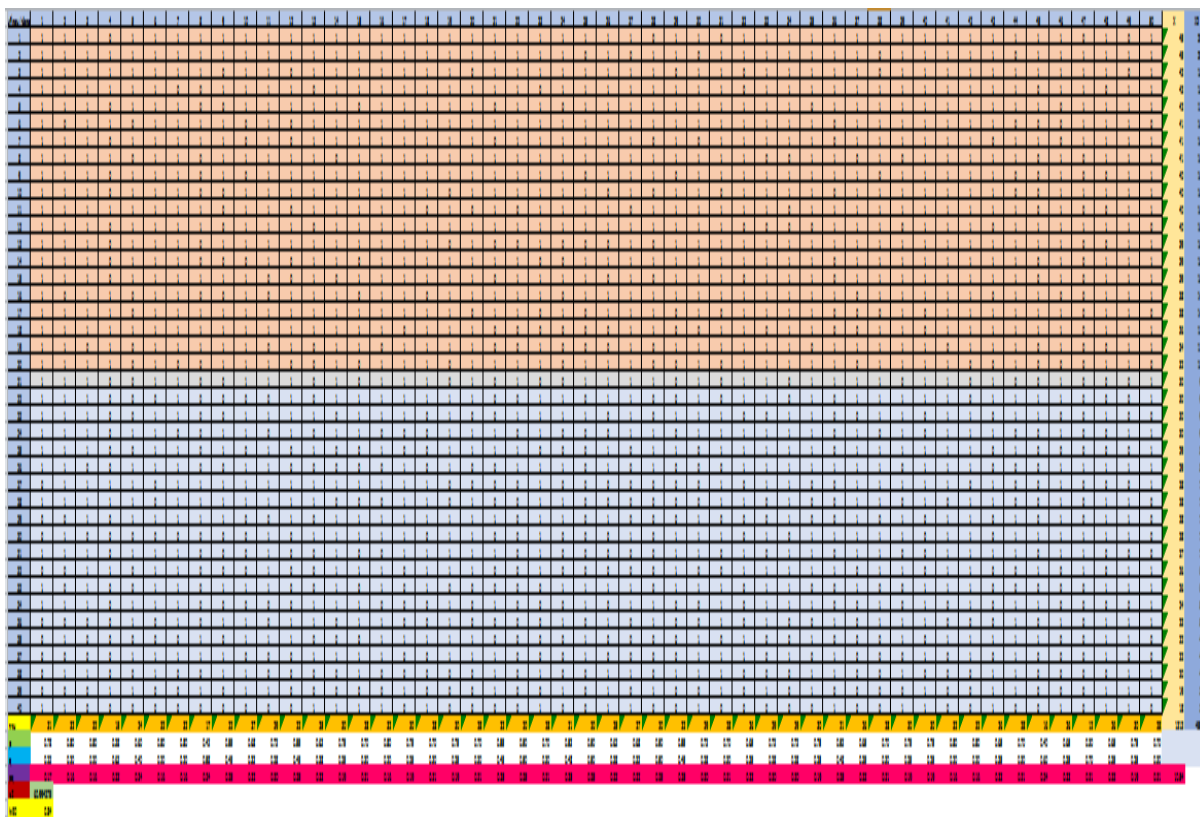
	กลุ่มต่ำ	๑๒		อำนาจจำแนก พอใช้	
๔๐	กลุ่มสูง	๑๘	๐.๓	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๒			
๔๑	กลุ่มสูง	๑๙	๐.๓	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๓			
๔๒	กลุ่มสูง	๑๙	๐.๓	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๓			
๔๓	กลุ่มสูง	๑๖	๐.๓	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๐			
๔๔	กลุ่มสูง	๑๖	๐.๒	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๒			
๔๕	กลุ่มสูง	๑๐	๐.๒	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๖			
๔๖	กลุ่มสูง	๑๕	๐.๒	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๑			
๔๗	กลุ่มสูง	๘	๐.๒	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๔			
๔๘	กลุ่มสูง	๑๕	๐.๒	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๑			

๔๙	กลุ่มสูง	๑๘	๐.๓	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๒			
๕๐	กลุ่มสูง	๑๖	๐.๒	อำนาจจำแนก พอใช้	นำไปใช้ได้
	กลุ่มต่ำ	๑๒			

จากการนำเครื่องมือแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ไปให้นักเรียนกลุ่มนอกตัวอย่าง (Try Out) ได้ลองทำ แล้วพบว่า แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ในระหว่าง ๐.๒๐ – ๐.๖๐ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ได้

ผลวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Kr20) ของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
เพื่อนำไปใช้ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้โปรแกรม Excel ตามตารางดังต่อไปนี้

ผลจากการวิเคราะห์ ค่าความเชื่อมั่น (Kr20) สามารถแทนค่าตามสูตรดังต่อไปนี้

$$S_t^2 = \frac{(50 \times 45534) - (1111 \times 1111)}{50 \times 49}$$

เมื่อ

$$X = 1111$$

$$X^2 = 45534$$

$$N = 50$$

$$N^2 = 2500$$

$$Pq = 10.5$$

$$n-1 = 49$$

$$S_t^2 = 60.89475$$

$$r_t = \frac{40}{39} \left\{ 1 - \frac{10.54}{60.994375} \right\}$$

เมื่อ

$$\begin{aligned} n &= 40 \\ n-1 &= 39 \\ \sum pq &= 10.54 \\ s_t^2 &= 60.994375 \\ Kr20 &= 0.84 \end{aligned}$$

จากการนำเครื่องมือแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ไปให้นักเรียนกลุ่มนอกตัวอย่าง (Try Out) ได้ลองทำ พบว่า ค่าความเชื่อมั่น (Kr20) อยู่ในระดับ ๐.๘๔ ซึ่งมีความเชื่อมั่นสูง ที่สามารถนำไปใช้ได้

ภาคผนวก ฉ
หนังสือเพื่อความปลอดภัยแจกเครื่องมือวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๔/ ๙๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

พฤษภาคม ๒๕๖๑

โรงเรียนหวัง ปทุมธานี
เลขที่รับ 2029
วันที่ 29 พ.ย. 2561
เวลา 8.00 น.

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์หลังพื้นที่ทดลองการสอนจริง เพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนหวัง ปทุมธานี

ด้วย นายคมสันธุ์ ดันสินนท์ รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๒๓๓ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการในรายวิชาพระพุทธศาสนา
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนหวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี
จังหวัดปทุมธานี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อวิจัยประกอบการทำวิทยานิพนธ์ และทางโครงการ
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จาก ผู้อำนวยการโรงเรียนหวัง ปทุมธานี จึงขอขอบคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์ดำเนินการต่อไป.

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนหวัง ปทุมธานี

เพื่อโปรดทราบ

เห็นควรมอบ ฝ่าย.....๒๓๗.....

แจ้ง.....

ดำเนินการ

.....ผู้รับ
29 พ.ย. 2561
.....วันที่

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร สมชัย ศรีนอก)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

ติดต่อประสานงาน

อาจารย์กิตติศักดิ์ ณ สงขลา ๐๙๔-๓๕๐-๖๔๖๔

พระศักดิ์ดา อคฺคปณฺโญ ๐๘๑-๑๘๖-๔๑๖๔

- รว.

- รว.

- รว. ๐.๑๖๖๔

๓๐ พ.ย. ๖๑

ภาคผนวก ข
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจริง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลจริง เพื่อหาค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า T-Test โดยใช้โปรแกรม SPSS ได้ดังต่อไปนี้

จำนวน นักเรียน (N)	คะแนนทดสอบก่อนเรียน (Pretest) ๕๐	คะแนนทดสอบหลังเรียน (Posttest) ๕๐
๑	๑๐	๔๕
๒	๑๑	๔๐
๓	๑๕	๔๖
๔	๑๒	๔๐
๕	๑๓	๔๘
๖	๑๑	๔๘
๗	๑๐	๔๙
๘	๑๘	๔๑
๙	๑๗	๔๑
๑๐	๑๖	๔๑
๑๑	๑๕	๔๒
๑๒	๑๗	๔๓
๑๓	๑๘	๔๗
๑๔	๑๙	๔๘
๑๕	๑๐	๔๙
๑๖	๑๑	๔๐
๑๗	๑๒	๔๗
๑๘	๑๐	๔๙
๑๙	๙	๔๔
๒๐	๒๐	๔๕
๒๑	๘	๔๖
๒๒	๒๐	๔๗
๒๓	๑๘	๔๘
๒๔	๑๒	๔๒
๒๕	๑๙	๔๑
๒๖	๑๒	๔๕
๒๗	๙	๔๐
๒๘	๑๖	๔๘
๒๙	๒๐	๔๙
๓๐	๑๗	๕๐

๓๑	๑๐	๔๐
๓๒	๑๔	๔๓
๓๓	๑๒	๔๑
๓๔	๑๕	๔๖
๓๕	๑๗	๔๕
๓๖	๑๙	๕๐
รวม	๕๑๒	๑๖๑๔
ค่าเฉลี่ย	๑๔.๒๒	๔๔.๘๓
ค่า S.D.	๓.๗๔๓	๓.๔๐๒
ค่า T	-๔๐.๕๙๒	

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : นายคมสินธุ์ ต้นสินนท์
- ว/ด/ป เกิด : วันอังคาร ที่ ๑๒ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๐
- ภูมิลำเนา : บ้านเลขที่ ๖๖ หมู่ ๗ บ้านหนองมันปลา ตำบลกู่ทอง
อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ ๔๔๑๖๐
- วุฒิการศึกษา : พ.ศ. ๒๕๓๓ สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ ๖
จากโรงเรียนบ้านหนองมันปลา ตำบลกู่ทอง อำเภอเชียงยืน
จังหวัดมหาสารคาม
- : พ.ศ. ๒๕๓๗ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดมหาสารคาม
- : พ.ศ. ๒๕๔๑ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
จากโรงเรียนเชียงยืนพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม
- : พ.ศ. ๒๕๔๕ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเอก
สังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- หน้าที่การงาน : ครู ค.ศ. ๑ โรงเรียนห้วยวัง ปทุมธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๔
- เข้าศึกษา : ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐
- สำเร็จการศึกษา : ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒
- ที่อยู่ปัจจุบัน : เลขที่ ๕๓/๒๐๕๖ หมู่ ๒ ตำบลคูคต อำเภอลำลูกกา
จังหวัดปทุมธานี
- รหัสไปรษณีย์ ๑๒๑๓๐ โทรศัพท์ ๐๖-๓๒๓๕-๑๔๙๑
- E-mail : khomsint@windowslive.com